

รวมเล่มบทความเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล
ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ภารกิจวิจัยนวัตกรรมการบริหารงานบุคคล

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทความด้านการผลิตครู	
• กระบวนทัศน์ใหม่ของการผลิตครู โดย วิเศษ ชิมวงค์	1
• ห้าปีกับการสร้างครุมิติใหม่ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ เย็นสบาย	8
บทความด้านการพัฒนาครู	
• นวัตกรรมการบริหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพครู โดย ชญานี ภัทรวารินทร์	11
• นวัตกรรมบริหารการศึกษา ครูมืออาชีพ โดย วิจิตร สัพโส	14
• การเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาครู โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา	18
• จากภูมิปัญญาครูไทยสู่การพัฒนาครู โดย นฤมล บุณนัม	27
• มาช่วยกันดูแลครูรุ่นใหม่ให้มีคุณภาพและรักวิชาชีพครูกันเถอะ โดย ธเนศ ขำเกิด	29
• สมหมาย ปาโรจน์ศักดิ์ กรรมการสภาการศึกษาซึ่งปฏิรูปการศึกษารอบ 2 ควรเน้นปฏิรูปครูเป็นหลัก โดย กวิน เสือสกุล	31
• อย่างไร...วิจัยในชั้นเรียน โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร.ไพบุลย์ อ่อนมั่ง ร.น.	34
• งานวิจัย กับ การพัฒนาครู คณาจารย์เพื่อคุณภาพการศึกษา โดย สุชาติ จันทร์วงศ์	39
บทความด้านคุณลักษณะของครู	
• ครูพันธุ์ใหม่ในยุคปฏิรูปการศึกษา โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา ชรรมรักษา	42
• คุณลักษณะครูรุ่นใหม่กับการปฏิรูปหลักสูตรผลิตครูในศตวรรษ 21 โดย โฉทัย อุดมบุญญาภาพ	48

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

บทความด้านคุณลักษณะของครู (ต่อ)

- ครูยุคใหม่ 62
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธีรา สุริยวงศ์
- ครูดีที่สังคมถวิลหา 69
โดย รองศาสตราจารย์ ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ
- บทบาทครูในยุคปัจจุบัน 72
โดย เอกวิทย์ ณ ถलग
- บทบาทของครูในวิกฤตทางสังคมไทย 80
โดย ดร.วิทวัฒน์ ชัดดียะมาน
- ครูที่สอนดีเป็นอย่างไรในมุมมองของผู้เรียน 86
โดย วีระ คชสารทอง
- คุณธรรมและค่านิยมสำหรับครูในภาวะวิกฤตสังคมไทย 90
โดย ดร.อมลวรรณ วีระธรรมโม
- ความรู้คู่คุณธรรม สำหรับครู 101
โดย ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง
- สมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพ 109
โดย ดร.ปฐมพงศ์ ศุภเลิศ
- ครูผู้นำในสหรัฐอเมริกา 115
โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา

บทความด้านคุณภาพชีวิตครู

- ครูกับความเครียด 123
โดย พิสมัย ประภัสสร
- สุขภาพจิตของครูปฐมวัย 129
โดย ญาคา ธงธรรมรัตน์

บทความด้านจรรยาบรรณและการพัฒนาวิชาชีพครู

- จรรยาบรรณของวิชาชีพ 138
โดย รองศาสตราจารย์ ดร.เมธี ปิณฑนานนท์

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

บทความด้านจรรยาบรรณและการพัฒนาวิชาชีพครู (ต่อ)

- ถึงเวลาพัฒนาวิชาชีพครู..การยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู
โดย ดร.ปฐมพงษ์ สุภเลิศ 145
- การพัฒนาวิชาชีพครู
โดย ดิเรก พรสีมา 147
- ครูกับการพัฒนาวิชาชีพ
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรางค์ ธรรมโฆหาร 161
- จรรยาบรรณวิชาชีพกับการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการครู
และบุคลากรทางการศึกษา
โดย ว่าที่ ร.ศ.สุกิจ ศรีพรหม 171
- การสร้างความตระหนักและพัฒนาวิชาชีพครู
โดย สมพงษ์ พละสุรย์ 176

บทความด้านอื่นๆ

- สมรรถนะกับกระบวนการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา
โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ คงเที่ยง 178
- ข้าราชการตามกฎหมายอื่นจะเข้าสู่เส้นทางครูได้อย่างไร
โดย ชำเรือง เรืองขำ 185

บทความด้านการผลิตครู

กระบวนการต้นใหม่ของการผลิตครู*

วิเศษ ชิมวงศ์**

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและศักยภาพของบุคคลในแต่ละประเทศ ได้ทั้งความเข้มข้น และบ่งชี้ให้เห็นว่าหากประเทศใดมีสมรรถนะและขีดความสามารถสูงย่อมได้เปรียบ และเป็นผู้นำอันโดดเด่นในเวทีการแข่งขันทุกประเภทของโลก หากจะให้ประชาชนมีศักยภาพสูง สามารถแข่งขันได้ มีเพียงการศึกษาเท่านั้นที่จะเป็นทุนทางสมอง และ ทุนของความสามารถ ซึ่งการศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ การแก้ปัญหาและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ทุกคนตลอดทั้งชีวิต (วิทยากร เชียงกูล, 2543)

อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวงมุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่าการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งกันเองได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548.)

การที่จะสร้างและเตรียมประชาชนให้มีคุณภาพและมีศักยภาพสูงไปแข่งขันกับนานาประเทศต้องอาศัยกระบวนการจัดการศึกษาให้เข้มแข็งและมีคุณภาพและที่สำคัญยิ่งกว่านั้น คือ การเตรียมการและมีกระบวนการในการผลิตครูที่มีคุณภาพ เพื่อให้ได้ครูที่มีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งครูจะเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับการศึกษา เป็นหัวใจและวิญญาณของระบบการศึกษาที่จะเป็นตัวชี้วัดว่า ระดับคุณภาพการศึกษาจะเป็นไปในทิศทางใด

แต่จากระบบการผลิตและการคัดเลือกนักเรียนเข้ามาศึกษาในระบบวิชาชีพครูของไทยในปัจจุบันนี้ ยังไม่มีสัญญาณอันชัดเจนว่าจะดำเนินการไปอย่างไร ถึงแม้ว่าจะมีบทบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแล้วก็ตาม ยังพบว่ามียุทธศาสตร์และปัญหาหลายประการ ดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการขาดความชัดเจนของนโยบายและการผลิตครู ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ในมาตรา 52 ว่า “ให้กระทรวงส่งเสริมให้มี

ที่มา * วารสารวิชาการ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม - กันยายน 2550

** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

2 รวมเล่มบทความเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ และมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู ณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อม และมีความเข้มแข็งในการ เตรียมบุคลากรใหม่ และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง รัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ” (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา, นปป.)

ถึงแม้เวลาล่วงเลยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน ความชัดเจนตามนัยของมาตรา 52 ยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมเลย โดยมีการปรับเปลี่ยนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมาแล้วหลายคน แต่ก็ยังไม่เกิดผลทางการปฏิบัติเช่นเดิม

2. ขาดการประสานงานในรูปแบบ แนวทางและกระบวนการคัดเลือก กระบวนการผลิต และกระบวนการบรรจุแต่งตั้งครู ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ สำนักงานประมาณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ส่วนสถาบันอุดมศึกษาก็มีการเปิดรับนักศึกษาครูอย่างขาดเป้าหมาย และทิศทางเพิ่มแต่ปริมาณในสาขาที่ตนถนัดแต่ไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ครู คือ สถานศึกษา แม้แต่โครงการผลิตครู 5 ปี ที่ดำเนินการไปเพียง 1 รุ่น ก็ยังไม่ได้ดำเนินการต่ออีกเลย ซึ่งโครงการนี้ ตั้งเป้าการผลิตไว้ 2,500 อัตรา แต่มีนักศึกษาเข้ามาเรียนเพียง 2,139 คน (คิดเป็นร้อยละ 85.56) ทำให้กระบวนการผลิตครู ขาดตอนอย่างน่าเสียดาย)

3. ไม่มีมาตรการจูงใจให้คนเก่ง คนดี และมีความประสงค์จะประกอบอาชีพครูเข้ามาศึกษาในความเป็นจริง รัฐต้องหามาตรการจูงใจที่จะเชิญชวน จูงใจให้คนที่มีความรู้ดี ผลการเรียนสูง และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู แข่งขันกันเข้ามาศึกษาในวิชาชีพครูให้มาก ๆ เช่น วิชาชีพแพทย์ ทหาร หรือตำรวจ เราจึงจะสามารถคัดเลือกคนที่มีคุณภาพเข้ามาศึกษาทางด้านครู ดังคำกล่าวของคณบดีคณะ ครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า ต้องยอมรับว่า คนเก่ง ๆ เขาเลือกเรียนคณะแพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ หรือด้านนิเทศศาสตร์หมด ส่วนคนที่มีคะแนนต่ำและไม่ถึงเกณฑ์คณะดังกล่าวก็จะ มาเลือกศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์เป็นคณะสุดท้าย (พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, 2549)

นอกจากนี้ วิชาชีพครูยังเป็นวิชาชีพระดับรองที่ผู้สำเร็จการศึกษาด้านครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ จะเลือกประกอบวิชาชีพอื่น กล่าวคือ คนเก่งไม่มาเรียนครูและคนเก่งที่มีอยู่เมื่อเรียนครู จบแล้วจะไม่ไปเป็นครู เพราะเงินเดือนและค่าตอบแทนต่ำ

4. ขาดระบบประกันคุณภาพการผลิตบัณฑิตครู ปัจจุบันนี้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งมีการเปิดสอนวิชาทางด้านการศึกษา หลักสูตรการเรียนจะแตกต่างกันไป มีจุดเน้นแตกต่างกัน ไม่มีระบบการตรวจสอบและควบคุม หรือไม่มีงานวิเคราะห์วิจัยของคณาจารย์ระดับอุดมศึกษาเลย ว่า รูปแบบวิธีเรียน กระบวนการผลิต ลักษณะใจจะได้ครูที่มีคุณภาพมากกว่ากัน ดังที่อธิการบดีมหาวิทยาลัย

ราชภัฏพระนครที่กล่าวว่า หลักสูตรปัจจุบันแตกต่างจากหลักสูตรเก่าหลายด้านเพราะมีฐานคิดที่ว่าต้องผลิตบัณฑิตออกไปให้เป็นครูมืออาชีพ สอนได้ สอนเก่ง สอนและสอนอย่างเดียว เพราะสังเกตจากการให้นักศึกษาเลือกเรียนวิชาโทภายในคณะเท่านั้น ซึ่งวิชาโทในคณะไม่เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการเขาเลย ไปบังคับมากเกินไป เช่น ต้องเลือกวิชาโทเกี่ยวกับการสอนวิชาอื่นด้วย วิธีคิดที่แปลกคือ ครูหนึ่งคนต้องสอนได้หลายวิชา แล้วจะเอาความเป็นวิชาชีพได้อย่างไร (เป็รื่อง กิจรัตน์กร, 2549)

เมื่อต่างคนต่างผลิต เพียงมุ่งหวังแค่งบประมาณจากการลงทะเบียนหรือค่าธรรมเนียมการศึกษาเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่น่าจะมีการควบคุมทั้งคุณภาพและปริมาณ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นเจ้าภาพในเรื่องนี้เลย จึงเป็นสาเหตุให้มีบัณฑิตครูเต็มบ้านเต็มเมือง จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทมาแล้ว ไม่สามารถทำหน้าที่ครูได้เนื่องจากการเปิดสอบบรรจุแต่ละที่มีอัตรารองรับ 10-20 อัตรา แต่มีผู้สำเร็จการศึกษาไปสมัครสอบเป็นหมื่น และครูรุ่นใหม่ที่ทำหน้าที่ในสถานศึกษา อ่อนด้อยเรื่องเทคนิควิธีสอน ขาดการใช้สื่อ และไม่มีหลักจิตวิทยาทางการสอนเท่าที่ควร ถึงแม้เราจะมีบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษามากมาย แต่ไม่มีหลักประกันด้านคุณภาพเลยว่าบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะมีคุณภาพระดับใด

5. สถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตครู ไม่มีเอกภาพด้านนโยบายแผนงานและมาตรฐานการผลิต เนื่องจากมีหลายสถาบันที่ผลิตครู การผลิตครูไม่สนองตอบความต้องการของการปฏิรูปการศึกษา หลักสูตรของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีปัญหามากมาย เช่น เนื้อหาไม่เข้มข้นพอ โดยเฉพาะวิชาทางคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา รวมทั้งกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพไม่ได้ส่งเสริมให้เตรียมคนเพื่อไปประกอบวิชาชีพครูได้อย่างมืออาชีพ ขาดเทคนิควิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา, 2548)

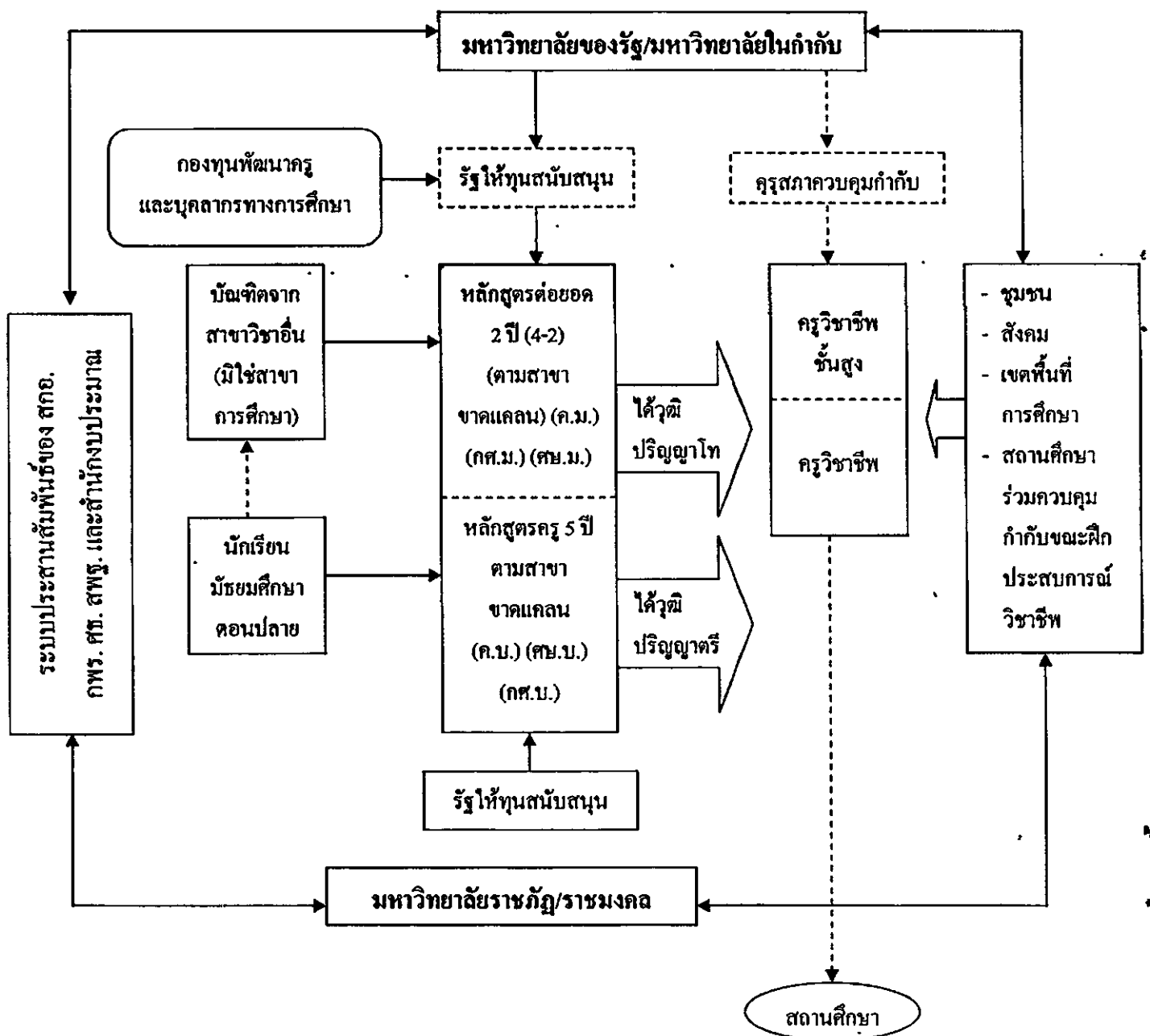
จากปัญหานานัปการที่รุมเร้าเข้ามาสู่วิชาชีพครู ในปัจจุบันนี้ กระทรวงศึกษาธิการที่ควรจะเป็นเจ้าภาพหลักของเรื่องนี้ ต้องแสดงบทบาทให้ชัดเจนว่าจะปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาพ.ศ. 2542 มาตรา 52 ให้สัมฤทธิ์ผลได้อย่างไร โดยมีการกำหนดนโยบายและกระบวนการผลิตครูให้ชัดเจน สร้างมาตรการจูงใจให้นักเรียนที่เรียนเก่ง เข้ามาศึกษาในวิชาชีพครู ปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตใหม่ให้มีทางเลือกที่หลากหลาย ตามสภาพความต้องการของผู้ใช้ครูปรับปรุงและพัฒนาคณาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตครู ให้มีคุณภาพ
ผลกระทบต่อนโยบายนี้

หากดำเนินการอย่างเป็นระบบดังกล่าว ทั้งการกำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจน มีมาตรการจูงใจให้นักเรียนเก่ง เข้ามาเรียนครู ปรับปรุงกระบวนการผลิตครูให้มีทางเลือกที่หลากหลาย และมีการพัฒนาคณาจารย์ของสถาบันผลิตครูให้มีคุณภาพแล้ว จะทำให้กระบวนการผลิตครูมีความหมายและได้บัณฑิตครูรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพตามความต้องการของสถานศึกษาแต่ละแห่งอย่างแท้จริง

แต่หากยังไร้เป้าหมายและทิศทางที่ชัดเจน ไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่างหน่วยงานต่างเดินตามทางของคนไม่สนใจประสานแนวทางที่เหมาะสมเชื่อว่าในอนาคตอันใกล้จะไม่มีนักเรียนเข้ามาศึกษาในคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์เลย ซึ่งภาพสะท้อนที่ชัดเจนในวันนี้ คือ คณะดังกล่าว มีจำนวนนักศึกษาลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี สู้ท้ายประเทศชาติต้องสูญเสียประโยชน์และโอกาสอย่างน่าเสียดาย

ทางออกและข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การผลิตครูมีภาพอนาคตที่ชัดเจน มีนโยบายและระบบการผลิตที่ชัดเจน ซึ่งเป็นการเร่งผลักดันให้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลทางการปฏิบัติที่สมบูรณ์จึงมีกระบวนการที่สั้นและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. มีคณะกรรมการระดับชาติว่าด้วยนโยบายระบบกระบวนการ และแผนการผลิตครู เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและวางระบบ ทิศทางเป้าหมายที่ชัดเจน ด้วยกระบวนการผลิตอย่างเป็นเอกภาพ และมีประสิทธิภาพ

2. สร้างมาตรการจูงใจให้นักเรียนที่เรียนดี และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ ให้หันมาเลือกเรียนในวิชาชีพครู โดยมีการคัดเลือกนักเรียนที่เรียนดีในระดับตำบล หรืออำเภอของแต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีโควตาการเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา รัฐสนับสนุนเป็นทุนการศึกษา และเมื่อสำเร็จการศึกษาให้บรรจุเป็นครู กลับไปทำหน้าที่ในสถานศึกษาที่ขาดแคลนครูตามท้องถิ่นของตนเอง

3. พัฒนาระบบประกันคุณภาพด้านหลักสูตรคณาจารย์ กระบวนการผลิตบัณฑิตครู และคุณภาพบัณฑิตครู ให้สถาบันผลิตครูทุกแห่งใช้หลักประกันคุณภาพเดียวกัน และมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก โดยมีกระบวนการปลูกฝังลักษณะนิสัย บุคลิกภาพอย่างเหมาะสม มีกระบวนการกล่อมเกลายุบนิสัยและค่านิยมอย่างครบวงจรของการดำเนินชีวิตตั้งแต่การกินอยู่หลับนอน พักผ่อนหย่อนใจ เล่นกีฬา การศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อน อาจารย์ ด้วยกระบวนการ residential college คือ อาจารย์และนักศึกษาจะอยู่ด้วยกัน มีการรับประทานอาหาร การศึกษาค้นคว้า การอภิปรายแลกเปลี่ยนพูดคุยและการอภิปรายในกลุ่มเล็ก (tutorial group) กันเป็นประจำ (วิชัช ดันศิริ, 2547)

4. สร้างทางเลือกที่หลากหลายของการผลิตครู เช่น การผลิตตามโครงการ 5 ปี การผลิตต่อยอดจากบัณฑิตสาขาอื่น เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ใช้เวลาศึกษาเพิ่มเติมอีก 2 ปี มีกระบวนการจัดเกลาหล่อหลอมตามระบบและมีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างเหมาะสมแล้ว ให้ได้รับวุฒิปริญญาโท อันจะเป็นการดึงดูดคนเก่งจากสาขาเฉพาะทางอื่น ๆ ที่สถานศึกษาขาดแคลนเข้ามาเป็นครูมืออาชีพชั้นสูง โดยระหว่างการศึกษาจะมีทุนสนับสนุนและประกันการได้บรรจุเป็นข้าราชการครูที่แน่นอน

5. กำหนดจำนวนครูทั้งหมดที่จะผลิตในแต่ละปีตามสาขาขาดแคลน และจำนวนการเกษียณอายุราชการของครูรุ่นเก่า โดยวางแผนผูกติดกับจำนวนผู้เกษียณในอนาคต และเมื่อสำเร็จการศึกษาให้มีการบรรจุแต่งตั้งไปเป็นครูในท้องถิ่นของตนเอง ในกระบวนการคัดเลือกนักเรียนมาเรียนครูนี้ ให้เป็นกระบวนการความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น ร่วมกันคัดเลือกและผลิตตามความต้องการของสถานศึกษาเป็นรายปีตามจำนวนที่ต้องการในอนาคต 5 หรือ 6 ปี

6. จัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเป็นการระดมทุนมาเป็นฐานของการผลิตและพัฒนาครูอย่างแท้จริง ให้นักศึกษา ครู หรือครูทุกคนสามารถกู้ยืมเงินจากกองทุนนี้เพื่อการศึกษาต่อ หรือการพัฒนาวิชาชีพตนเองในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

6 รวมเล่มบทความเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

จากทางเลือกและข้อเสนอแนะตามกระบวนการทัศน์ใหม่ กระทรวงศึกษาธิการต้องลุกขึ้นมาปรับเปลี่ยนแนวทางสร้างสรรค์และพัฒนากระบวนการผลิตครูใหม่ ดังแผนภูมิที่นำเสนอ ทำอย่างเป็นระบบ บนความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเชื่อมั่นว่าในอนาคตสังคมไทยจะได้คนเก่งเข้ามาเรียนครู และผ่านกระบวนการผลิต ทั้งบ่มเพาะ หล่อหลอม ขัดเกลา เสริมสร้าง พัฒนาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ เพื่อออกไปทำหน้าที่ครูรุ่นใหม่ที่เป็นมืออาชีพอย่างแท้จริง สัมพันธ์สอดคล้องกับยุคสมัยและความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก ซึ่งจะช่วยกันผลักดันภารกิจปฏิรูปการศึกษา มาตรา 52 สู่อุบัติสำเร็จได้ในอนาคตอันใกล้

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า คุณภาพนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. และผลการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ มีระดับคุณภาพต่ำมากสอดคล้องกันอย่างน่าเป็นห่วง ซึ่งผลการประเมินดังกล่าวล้วนเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษาทั้งสิ้น และหากจะเริ่มต้นขกระดับคุณภาพที่ต่ำมากเหล่านี้ต้องเริ่มต้นที่การพัฒนากระบวนการผลิตครู อันจะเป็นจักรกลสำคัญของการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ และจะเป็นการสร้างพื้นฐานคุณภาพประชาชนให้เข้มแข็งสามารถแข่งขันกับนานาชาติในเวทีสากลได้อย่างมั่นใจ

บรรณานุกรม

- เป็รื่อง กิจรัตน์กร. (2549, กุมภาพันธ์). “มุมมองสถาบันผลิตครูแห่งแรกของไทย” ใน วารสารวงการครู.
- พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. (2549, กุมภาพันธ์). “ทิศทางการผลิตครูไทย” ใน วารสารวงการครู.
- วิรัช ต้นศิริ. (2547). โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต แนวคิดสำคัญของการปฏิรูปในพระราชบัญญัติการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล. (2543). ยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อแก้วิกฤตของชาติ. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). ข้อเสนอยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: 21 เซนจูรี.
- . (มปป). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- . (2548). มาตรฐานการศึกษาของชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สหxabปล็อกและการพิมพ์.
- . ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาไทย (Roadmap) พ.ศ. 2548 – 2551. เอกสารถ่ายสำเนา.
- . (2549). รายงานการติดตามผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา ตามมติคณะรัฐมนตรี ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2548. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- . (2549). รายงานการสังเคราะห์ผลการติดตามและประเมินการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษานับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถึงสิ้นสุดปีงบประมาณ 2548. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- . (2548). รายงานการสัมมนาเรื่อง 6 ปี กับการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

ห้าปีกับการสร้างครุมติใหม่*

อำนาจ เย็นสบาย**

โครงการผลิตครูฯ หลักสูตร 5 ปี มีชื่อเต็ม ๆ ว่า “โครงการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรี (หลักสูตร 5 ปี)” ถือเป็นโครงการที่มีความสำคัญของกระบวนการปฏิรูปการศึกษา เพราะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ในด้านการปฏิรูปครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาที่เน้นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ 3 ด้าน ซึ่งได้แก่การพัฒนาศักยภาพในมิติต่าง ๆ ของครู การฟื้นฟูศรัทธาวิชาชีพครู และการผลิตครูภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่หรือแนวคิดใหม่ โดยมีการรับนิสิตรุ่นแรกปีการศึกษา 2547 เพียงรุ่นเดียว (จากแผนเดิมที่กำหนดรับ 3 รุ่น)

อย่างไรก็ตาม ภาพสะท้อนจากคนที่เกี่ยวข้องกับโครงการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรี (หลักสูตร 5 ปี) ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกชื่อสั้น ๆ ว่า ครุมติใหม่ โดยได้สอบถามความคิดเห็น ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย ซึ่งปัจจุบันเป็นคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์ และประธานยุทธศาสตร์การจัดการความรู้เพื่อสังคม มีสาระที่น่าสนใจดังนี้

ขอทราบความเห็นโดยภาพรวมของโครงการผลิตครุมติใหม่

ผมคิดว่า ถ้าใครได้ศึกษาโครงการนี้ เจตนารมณ์ของโครงการนี้อย่างละเอียดแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นพ่อแม่ผู้ปกครองคนในวงการศึกษา รวมทั้งประชาชนทุกภาคส่วน น่าจะมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือเห็นด้วยกับโครงการนี้

มุมมองของพ่อแม่ผู้ปกครองต่อโครงการผลิตครุมติใหม่ในแง่คิดของท่านอาจารย์ คิดว่าเป็นอย่างไร

โดยพื้นฐานของพ่อแม่ย่อมรักและห่วงในลูกทุกคน ความรักความห่วงใย รวมทั้งโลก กระแสหลักถูกผลักดันให้การศึกษาเล่าเรียนที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน เพื่ออาชีพ เพื่อการได้เข้า หรือความมั่นคงในชีวิต เพื่อเศรษฐกิจ รายได้ เหล่านี้จึงทำให้ผู้คนทั่วไปอยากได้ครูที่เก่งในทางวิชาความรู้ อยากได้ครูดีมีคุณธรรม อยากได้ครูที่เป็นต้นแบบทั้งในความคิดและการกระทำ อยากได้ครูที่มีความเชี่ยวชาญในกระบวนการถ่ายทอดที่รองรับความหลากหลายของลูกหลานของตัวเองด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น เมื่อมีโครงการผลิตครุมติใหม่ดังที่ว่า พ่อแม่ผู้ปกครอง ไม่ว่าที่ไหนก็ต้องให้การสนับสนุนทั้งนั้น

ที่มา * วารสาร มศว โลกทัศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม-กรกฎาคม 2550

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ในแง่ภาพรวมของประเทศชาติจะเป็นอย่างไร

ได้ครุดี ครูเก่ง ครูมีวิธีการให้ความรู้ แนวโน้มเราก็จะได้เด็กดี เด็กเก่ง เด็กมีความรู้ นั่นก็หมายความว่าเมื่อเขาเติบโตเขาก็จะกลายเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ การมีประชาชนที่มีคุณภาพ ย่อมหมายถึงประเทศชาติมีคุณภาพ แต่คำถามก็คือ แล้วใครมีอำนาจในการกำหนดประเทศชาติ แล้วใครพวกนั้นอยากได้ประชาชนที่ฉลาดเท่าทันภายใต้การปกครองของพวกตนหรือไม่

ในความคิดของอาจารย์ ต่อการพึ่งพาการสนับสนุน

คิดแบบที่เขาคิด ๆ กันก็คือ การหวังพึ่งนักการเมือง พรรคการเมืองและรัฐบาลที่มีอำนาจในทางการเมืองซึ่งทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ ซึ่งการหวังพึ่งต่อทุกรัฐบาลในแบบนี้ถึงวันนี้ก็คงจะตอบกันได้เองว่าเป็นการหวังพึ่งที่หวังได้หรือหวังไม่ได้ หวังแล้วสมหวังหรือผิดหวัง แต่ที่แน่ ๆ โครงการผลิตครุมติใหม่ซึ่งผู้คนและประชาชนทุกภาคส่วนต่างมีความหวัง วันนี้ก็มีคำตอบชัดเจนแล้วว่า เป็นความหวังที่แสนสั้น เพราะโครงการผลิตครุมติใหม่มีแค่เพียงรุ่นเดียว

แต่ถ้าจะมองในแง่บวก มองในแง่ดี เราก็อาจจะคิดได้ว่า ได้ครุมติใหม่มาตั้ง 1 รุ่น 1 รุ่นมีตั้ง 2,000 กว่าคน หรือ...รวม 2,500 คน

ขอมติว่าไม่มีครุมติใหม่แม้แต่สักคน คิดอย่างนี้แล้วแม้จะเป็นความหวังที่แสนสั้นก็ถือได้ว่ายัง ได้สัมผัสกับความหวังอยู่บ้าง

ความหวังเช่นนี้ เราต้องฝากความหวังไว้ที่การเมืองเท่านั้น หรือ

ที่จริงการเมืองมีหลายภาค ภาคเลือกตั้ง ภาครัฐสภาที่ว่ากันไป แต่การเมืองภาคประชาชนที่อาจต้องใช้เวลาในการพัฒนาน่าจะเป็นความหวังอีกภาคส่วนหนึ่ง ผมพูดอย่างนี้มันหมายรวมไปหมด คือการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ การศึกษาในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การศึกษาในกรอบและนอกกรอบ การศึกษาที่มีครุมติใหม่เป็นครูและการศึกษาจากชุมชนสังคมสิ่งแวดล้อม ซึ่งก็ไม่ต่างจากการเมืองที่ผมพูด คือการเมืองที่เป็นการเมืองกระแสหลักและการเมืองแบบทางเลือก โดยการเมืองแบบทางเลือกนับวันจะมีความเข้มแข็งด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะเหตุปัจจัยการเมืองกระแสหลักนั้น ณ ขณะนี้การศึกษาไม่สามารถพึ่งพาอย่างยั่งยืนได้

กลับมาดูที่ครุ 5 ปี หรือครุมติใหม่อีกครั้ง อาจารย์ได้สอนด้วยใจไหม

เคยสอนและเคยนำนิสิตครุ 5 ปีไปทำกิจกรรมนอกมหาวิทยาลัยหลายครั้ง

คิดว่าครุมติใหม่กลุ่มนี้มีความแตกต่างจากหลักสูตรเดิมในแง่มุมมองบ้าง

เท่าที่สัมผัส นิสิตกลุ่มนี้โดยภาพรวมชอบเข้ามาเรียนแบบตั้งใจที่จะเป็นครู ไม่ใช่ไม่มีทางไป นิสิตกลุ่มนี้มีความมุ่งมั่น ทุมเท เขาจริงจัง มีผลการเรียนดี มีผลทางการปฏิบัติและจิตพิสัย

ดีที่สำคัญผมเฝ้าสังเกตแล้วพบว่า เขารักเด็ก ๆ เขาไม่แบ่งแยกเด็ก ไม่แบ่งแยกความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะเด็กในชุมชนแออัด เด็กในสถานพินิจ เด็กด้อยโอกาส เด็กชายขอบ เด็กในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เด็กที่มีความต้องการพิเศษ นิสิตกลุ่มนี้ทำกิจกรรมได้อย่างทุ่มเทและกลมกลืน ผมอยากจะบอกว่า นิสิตนักศึกษามีมาก ครูอาจารย์ก็มีจำนวนมาก แต่คนที่มีความเป็นนิสิต คนที่มีความเป็นครูนั้นมีน้อยกว่า ซึ่งผมมีความหวังกับนิสิตครูมิติใหม่โครงการนี้มาก

ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ครูมิติเดิมจะไม่มีความเป็นครูไปเสียทั้งหมด ตรงกันข้ามครูหลักสูตร 4 ปีที่ทุ่มเทเสียสละนั้นก็มิใช่น้อย แต่ครูกลุ่มนี้ก็มักจะอยู่ในมุมที่ทำงานทุ่มเทเสียสละอย่างเงียบ ๆ ชกเว้นเมื่อเสียชีวิตจากการเสียสละทุ่มเทแล้วนั้นแหละถึงจะมีคนรู้จัก

ฟังดูแล้วการผลิตครูเพื่อตอบสนองการปฏิรูปการศึกษาคงจะต้องใช้เวลาอีกยาวนาน

บางที่ประเทศอาจจะต้องพบกับความหายนะมากกว่านี้ จึงจะเห็นคุณค่าของการศึกษาเพื่อการสร้างคน

มันจะไม่แรงไปหน่อยหรือ

อัครวิสัยของผมไม่ต้องการให้ประเทศพบกับความหายนะและความหายนะบางครั้งก็ไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายในประเทศเพียงด้านเดียว ระบบโลกที่เอารัดเอาเปรียบ ปล้นสะดมภ์ภายใต้การจัดระเบียบโลกใหม่ที่คู่มืออารยะ มีกฎกติกา มีกฎหมาย มีสิทธิบัตร สำหรับผู้แข็งแรง สำหรับผู้กุมอำนาจรัฐโลก เหล่านี้ในบางกรณีเราไม่เห็นด้วยแต่เราก็ไม่อาจห้ามการคุกคามจากเขาเหล่านั้นได้

ถ้าอย่างนั้น การศึกษา การปฏิรูปการศึกษา การผลิตครูมิติใหม่ นอกจากจะน้อยในเชิงปริมาณแล้วเราจะหวังอะไรได้อีก

ปริมาณไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาด โลกที่พัฒนามาถึงทุกวันนี้ความเปลี่ยนแปลงเริ่มมาจากคนส่วนน้อย คนส่วนน้อยจึงมีทั้งสูญหายตายจากไปกับกาลเวลา และมีทั้งกาลเวลาต้องบันทึกเอาไว้ในประวัติศาสตร์ว่ามีคนส่วนน้อยจำนวนหนึ่งเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงชีวิตชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น

ก็ไม่แน่ ครูมิติใหม่ 2,000 กว่าคน อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเพื่อการเปลี่ยนแปลงในประเทศนี้ก็ได้

บทความด้านการพัฒนาครู

นวัตกรรมการบริหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพครู*

ชญาณี ภัทรวารินทร์

การจัดการศึกษาไทยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นการพัฒนาชีวิตมนุษย์ และพัฒนาสังคมไทยให้เข้มแข็งและมีคุณภาพที่ยั่งยืน มุ่งพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) โดยเน้นที่พัฒนาคุณภาพคน รวมทั้งรักในสันติภาพและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข¹

ประเทศไทยจะจัดการศึกษาได้ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ จะต้องพัฒนาคุณภาพคนให้ได้ก่อน ซึ่งก็คือ “ครู” นั่นเอง ครูนับว่าเป็นปัจจัยหลักสู่ความสำเร็จ เพราะครูเป็นผู้นำปรัชญา แนวคิด และเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ ครูยุคใหม่จึงต้องมีความรู้ทางเทคโนโลยีและสารสนเทศ เพราะความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อสังคมและชีวิตมนุษย์ และมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ในทางเศรษฐกิจ จะเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Economy) ในทางสังคม จะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป็นการก้าวทันโลกที่เปลี่ยนแปลง และเรียนรู้เพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน UNESCO

ผู้บริหารการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาครู² และทราบถึงปัญหาการขาดแคลนครูเป็นอย่างดี การขาดแคลนครูจากนโยบายจำกัดอัตรากำลังคนภาครัฐ ทำให้กระทรวงศึกษาธิการถูกตัดอัตรารัฐจากการเกษียณราชการปกติและเกษียณก่อนกำหนด ตั้งแต่ปี 2543 - 2549 ถึง 53,948 อัตรา โดยมีครูเกษียณ 74,784 คน แต่ได้อัตราคืนเพียง 20,836 คน ซึ่งทำให้กระทรวงศึกษาธิการขาดแคลนกำลังครูจำนวนมาก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551: 10) เป็นเหตุให้คุณภาพการศึกษาไทยไม่ประสบผลอย่างเต็มที่³

จากการตระหนักถึงความสำคัญ of ครูและปัญหาการขาดแคลนครูของภาครัฐ สถานศึกษาเอกชนเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ขาดแคลนครู จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการเรื่องการพัฒนาครู ให้มีคุณภาพ เพื่อความอยู่รอดของสถานศึกษาเอกชน จึงมีแนวคิดที่จะต้องคัดสรรครูเข้าสู่ระบบของสถานศึกษาและบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับครูจัดการศึกษาให้ตรงตามความมุ่งหมายให้ได้ดีที่สุด

* ที่มา * วารสารคุณวุฒิศาสยาม 2009 ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 เดือนมิถุนายน 2552

¹ http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2007/index.html หน้า 1

² <http://www.unescobkk.org/index.php?id=6600> หน้า 1

³ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รายงานผลการศึกษาระยะ สภาวะการขาดแคลนครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และข้อเสนอแนวทางแก้ไข, มิถุนายน 2551, หน้า 10 (เอกสารอัครธานา)

12 รวมเล่มบทความเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

เพื่อให้การบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพครูดำเนินไปได้ด้วยดี ผู้เขียนได้ศึกษากรอบแนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7 s Framework) ที่นำเสนอว่าประสิทธิภาพขององค์กรธุรกิจ เกิดจากความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ 7 ประการ⁴ ดังนี้

1. กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง การวางแผนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อน ของกิจการ

2. โครงสร้าง (Structure) เป็นโครงสร้างขององค์กรที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ รวมถึงขนาดการควบคุม การรวมอำนาจ และการกระจายอำนาจของผู้บริหาร การแบ่งโครงสร้างงานตามหน้าที่ ตามผลิตภัณฑ์ ตามลูกค้า ตามภูมิภาค ได้อย่างเหมาะสม

3. ระบบ (System) หมายถึง กระบวนการและลำดับขั้นการปฏิบัติงานทุกอย่างที่เป็นระบบที่ต่อเนื่องสอดคล้องประสานกันทุกระดับ

4. รูปแบบ (Style) หมายถึง การจัดการที่มีรูปแบบวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะองค์กร เช่น การสั่งการ การควบคุม การจูงใจ สะท้อนถึงวัฒนธรรมองค์กร

5. การจัดการบุคคลเข้าทำงาน (Staff) หมายถึง การคัดเลือกบุคลากรที่มีความสามารถ การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

6. ทักษะ (Skill) หมายถึง ความโดดเด่น ความเชี่ยวชาญในการผลิต การขาย การให้บริการ

7. ค่านิยมร่วม (Shared value) หมายถึง ค่านิยมร่วมกันระหว่างคนในองค์กร ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

จากกรอบแนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7 s Framework) ผู้เขียนมีแนวคิดว่า นวัตกรรมการบริหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพครู เป็นหลักการบริหารจัดการศึกษาที่มีการจัดระบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถมีความรอบรู้พร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความรู้ทั้งศาสตร์และศิลป์ที่จะนำมาใช้ในการบริหาร ผู้เขียนจึงเสนอแนวคิดนวัตกรรมการบริหารแบบ RATTANA เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพครู ให้กับสถานศึกษาเอกชน ได้นำไปปฏิบัติใช้ โดยเป็นการพัฒนาครูให้มีความรู้รอบด้านดังต่อไปนี้

นวัตกรรมการบริหารแบบ RATTANA เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพครู

R-Research & Development เป็นการสนับสนุนให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ รู้จักการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบด้วยการวิจัยเพื่อแก้ปัญหา และหาทางพัฒนาปรับปรุงงาน ได้ดีขึ้น

A-Accountability ชี้ดหลักการมอบหมายงาน และกระจายอำนาจให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ สามารถเรียนรู้และปฏิบัติงานได้

⁴ <http://www.geocities.com/cyberdol007/McKinsey.htm> หน้า 1

T-Training & Development การอบรมและการพัฒนาส่งเสริมให้ครูได้เพิ่มพูนทักษะการทำงานให้มีความรู้ความสามารถเต็มตามศักยภาพ ยึดหลักการพัฒนาครูสู่ความเป็นมืออาชีพ

T- Teamwork การทำงานเป็นทีมในรูปแบบของคณะทำงาน มีหัวหน้างาน เลขานุการ รู้จักการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น มีการประชุมเพื่อการปฏิบัติงานให้ได้ผล

A-Action เป็นการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้และพัฒนางานให้ดีขึ้น

N-Network Management ส่งเสริมการประสานเชื่อมโยงบุคลากรทุกฝ่ายเข้าด้วยกัน แล้วสร้างเครือข่ายภายนอกเพื่อต่อขยายความรู้ความเข้าใจในงาน

A-Achievement ส่งเสริมการบริหารงานโดยทุกคนมีส่วนร่วมและมุ่งมั่นทำงาน โดยใช้ความสามารถของตนเอง และร่วมมือกับผู้อื่นดำเนินการจนสำเร็จ

นวัตกรรมการบริหารแบบ RATTANA เป็นผลพวงมาจากความพยายามที่จะพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลถึงความอยู่รอดของสถานศึกษา และเป็นการสร้างความเป็นเลิศให้กับสถานศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนวัตกรรมแห่งความใฝ่สำเร็จ (Need for achievement or an achievement)⁵ เมื่อทุกคนในสถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของตนเองและความสำเร็จของงาน พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองไปพร้อมกันอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ย่อมที่จะบรรลุผลตามที่ตั้งไว้ และนำมาซึ่งการเพิ่มประสิทธิภาพครูให้กับสถานศึกษาได้ในที่สุด

---

⁵ กฤษณา พันธุ์วานิช. คนมีคุณธรรมในพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. หนังสือพิมพ์ มติชน. ฉบับวันที่ 29 มกราคม 2550. หน้า 6

บรรณานุกรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานผลการศึกษาเรื่อง สภาวะการขาดแคลนครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และข้อเสนอแนวทางแก้ไข. มิถุนายน 2551. (เอกสารอึดสำเนา).

http://nobelprize.Org/noble_prizes/peace/laureates/2007/index.html

<http://www.unescobkk.org/index.php?id=6600>

<http://www.geocities.com/cyberdol007/McKinsey.htm>

นวัตกรรมบริหารการศึกษา ครุมืออาชีพ*

วิจิตร สัพโส

Nobel prize winners call for education in war zones

They want world leaders to pay more attention to the educational needs of more than 37 million children who live in countries affected by conflict who cannot go to school. In a joint letter, initiated by the harity are the Children, they say: War and conflict are perpetrated by adults. But every adult was once a child and grew up with experiences and guidance that shaped their lives “At the heart to this lies education. But if more than 70 million children do not even have the chance to go to school, and more than half of these children live in countries affected by armed conflict-what are these children learning? “Millions of children continue to be denied an education because of war, despite world leaders’ target to make sure every child has a primary education by 2015. Even before the fighting escalated in the Democratic Republic of Congo, 5 million of the 9.6 million school-age children were unable to go to school. More children have been forced to flee their schools <http://www.guardian.co.uk/education/schools> in recent weeks and some schools have been targeted to recruit child soldiers, the charity said.¹

คำว่า “ทุกคนไม่แค่กินเรียนหรือ การศึกษาตลอดชีวิต”

การศึกษา คือ การสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นมีลักษณะนิสัย จิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบอาชีพได้ การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงามทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม การศึกษาจึงเป็นความจำเป็นของชีวิต อีกประการหนึ่งนอกเหนือจากความจำเป็นด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคที่ถือว่าเป็นปัจจัย 4 แล้วนั้น การศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญ กล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยที่ 5 เพราะปัจจัยที่จะช่วยแก้ปัญหาทุกๆด้าน ซึ่งมีความสำคัญที่สุดของชีวิตในสังคมโลกปัจจุบันที่มีกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและทางด้านวิทยาศาสตร์ อันส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับการศึกษายังมีบทบาทและความจำเป็นมาก การศึกษาจะช่วยให้ทุกคนมีชีวิตที่ดีและมีความสุข

ที่มา* วารสารคุชกุสินารสยาม 2009 ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 เดือนมิถุนายน 2552

¹Education <<http://www.guardian.co.uk/education/2008/nov/21schoolsworldwide-schools>>

“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 80 กำหนดว่าให้มีการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งและบางวิทยฐานะ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสมในอันที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและความก้าวหน้าแก่ราชการ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ.กำหนด”

จากข้อความที่กล่าวถึง ผู้เขียนได้ศึกษาความต้องการของข้าราชการครู ที่มีความต้องการพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้รับวิทยฐานะที่สูงขึ้นและสามารถนำนวัตกรรมทางการศึกษามาแก้ปัญหาการขาดแคลนครู ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กนับวันจะมีมากขึ้น ข้าราชการครูลดจำนวนลง สาเหตุมาจากเกษียณอายุราชการและเกษียณก่อนกำหนด รัฐบาลไม่คืนตำแหน่งที่ข้าราชการครูเกษียณอายุราชการและเกษียณก่อนกำหนด ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ข้าราชการครูที่เหลือต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้เด็กนักเรียนมีความรู้ความสามารถและนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมในสังคมโลกปัจจุบันอย่างมีความสุขตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี

การที่ข้าราชการครูจะเป็นครูมืออาชีพที่ดีนั้น ครูต้องมีหลักการ มีแนวคิดและทฤษฎีในการบริหารที่หลากหลาย โดยการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์อันสูงสุดต่อตนเองและนักเรียน โดยครูจำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาใหม่ๆ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลก นวัตกรรมที่นำมาใช้มีหลายประเภทขึ้นอยู่กับนำมาประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ พอสรุปได้ดังนี้ 1) นวัตกรรมการเรียนการสอน 2) นวัตกรรมสื่อการสอน 3) นวัตกรรมการประเมิน 4) นวัตกรรมการบริหารจัดการ

ความหมายของ “นวัตกรรม”

นวัตกรรม คือ การคิดค้นสิ่งใหม่ เทคนิควิธีการใหม่ นำแนวความคิดใหม่หรือการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้ว มาใช้ในรูปแบบใหม่เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (Montri Chulavatnatol)²

“นวัตกรรม” Innovation หมายถึง สิ่งใหม่ หรือวิธีการปฏิบัติใหม่ๆ ที่แตกต่างจากของเดิม โดยอาจจะได้มาจากการคิดค้นพบวิธีการใหม่ๆ ขึ้นมาหรือมีการปรับปรุงของเก่าให้เหมาะสมและสิ่งทั้งหลายปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพ “นวัตกรรม” เป็นการปรับปรุงวิธีการเดิม หรือนำเอาวิธีการใหม่มาใช้ในกระบวนการดำเนินงานแล้วทำให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นกว่าเดิม³

²Chulavatnatol, Montri. 2005. Innovation, Thailand Competitive Innovation Strategies. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.

³Kathy Schock “Guide for educator <http://school.discoveryeducation.com/schrockguide/index.html>

ครูมืออาชีพที่ดีต้องรู้จักการวางแผน และจัดเรียงลำดับขั้นตอนการพัฒนานวัตกรรม

การเกิดนวัตกรรมหมายถึง การที่คิดวิธีการหรืออุปกรณ์เครื่องมือแล้วนำมาใช้ นำความเปลี่ยนแปลงใหม่เข้ามาใช้จนเป็นผลสำเร็จและสามารถเผยแพร่ออกไป จนเป็นที่ยอมรับ การเริ่มต้นนวัตกรรมอาจเกิดขึ้นได้จากกรณีต่างๆ คือ 1) จากสิ่งไม่คาดคิดหรือเคยถูกมองข้าม 2) จากการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่มีอยู่แล้วกับสิ่งที่ควรจะเป็นตามอุดมคติของคนส่วนใหญ่ 3) ความจำเป็นที่จะต้องใช้กระบวนการใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาในระยะที่ 1 มีการประดิษฐ์คิดค้น (Innovation) หรือการปรุงแต่งของเก่าให้เหมาะสมกับกาลสมัย ระยะที่ 2 การพัฒนา (Development) มีการทดลอง ในลักษณะของโครงการทดลองปฏิบัติก่อน (Pilot Project) ระยะที่ 3 การนำเอาไปปฏิบัติในสถานการณ์ทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมที่สมบูรณ์ ครูมืออาชีพที่ดีนั้นต้องสามารถนำนวัตกรรมมาปรับใช้เพื่อพัฒนาตนเอง โดยต้องคำนึงถึง 1) การจัดหาหรือการสร้างความรู้ (Knowledge Creation Acquisition) 2) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Organization Storage) 3) การเผยแพร่ความรู้ (Knowledge Distribution) 4) การใช้โปรแกรมการจัดการความรู้ (Knowledge Application)

ปัจจัยสำคัญที่ครูมืออาชีพจะต้องทราบ

คือ ประเภทของนวัตกรรม เพราะว่าเป็นปัจจัยหลักในการสร้างนวัตกรรม นวัตกรรมการบริหารจัดการ ถือว่าเป็นนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ฐานข้อมูลสารสนเทศ มาช่วยในการบริหารจัดการเพื่อการตัดสินใจของครูให้มีความรวดเร็วทันเหตุการณ์ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก นวัตกรรมการศึกษาที่นำมาใช้ทางด้านการบริหารจะเกี่ยวข้องกับระบบการจัดฐานข้อมูลในสถานศึกษา เช่น ฐานข้อมูลนักเรียน ฐานข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยใช้โปรแกรม GIS (GIS เป็นระบบข้อมูลข่าวสารที่เก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ แต่สามารถแปลความหมายเชื่อมโยงกับสภาพภูมิศาสตร์อื่นๆ สภาพท้องที่ สภาพการทำงาน ฯลฯ) ข้อมูลที่จัดเก็บใน GIS มีลักษณะเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) ที่แสดงในรูปของภาพ (graphic) แผนที่ (map) ที่เชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงบรรยาย (Attribute Data) หรือฐานข้อมูล (Database) เข้าด้วยกัน จะทำให้ผู้ใช้สามารถที่จะแสดงข้อมูลทั้งสองประเภทได้พร้อมๆกัน⁴

สำหรับข้อมูล GIS ที่จะอ้างอิงกับข้อมูลบนพื้นโลกได้โดยทางอ้อมได้แก่ ข้อมูลของบ้าน (รวมถึงบ้านเลขที่ ซอย เขต แขวง จังหวัดและรหัสไปรษณีย์) โดยจากข้อมูลที่มีอยู่เราสามารถทราบได้ว่าบ้านหลังนี้มีตำแหน่งอยู่ ณ ที่ใดบนพื้นโลก เนื่องจากบ้านทุกหลังจะมีที่อยู่ไม่ซ้ำกัน

⁴<http://www.geocities.com/sup2822911/agis.html>

เครื่องมืออาชีพต้องมีการเปลี่ยนแปลง (Dimensions)⁵

โดย 1) การเตรียมการและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การทำงานเป็นทีม การรับการสนับสนุน มีระบบติดตามและประเมินผล กำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จให้ชัดเจน 2) การสื่อสารเป็นการสร้างความเข้าใจจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นการสื่อความหมายที่ชัดเจน 3) กระบวนการและเครื่องมือ ช่วยในการค้นหา เข้าถึง ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ โดยการเลือกใช้กระบวนการและเครื่องมือ ขึ้นกับชนิดของความรู้ลักษณะขององค์กร ลักษณะการทำงาน วัฒนธรรมและทรัพยากร 4) การเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญและหลักการของการจัดการความรู้โดยต้องพิจารณาถึงเนื้อหา กลุ่มเป้าหมาย วิธีการประเมินผลและปรับปรุง

บรรณานุกรม

Education <<http://www.guardian.co.uk/education/2008/nov/21/schoolsworldwide-schools>>

Chulavattanaol, Montri. 2005. Innovation, Thailand Competitive Innovation Strategies. Bangkok:

Amarin Printing and Publishing Public Company Limited. Kathy Schock "Guide for Educator

<http://school.discoveryeducation.com/schrockguide/index.html>

<http://www.teacher.on.net/leader/>

<http://www.geocities.com/sup2822911/axis.html>

การเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาครู*

สุรศักดิ์ หลาบมาลา**

การปฏิรูปการศึกษาจะบรรลุผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติในห้องเรียน ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องจึงมีความจำเป็น ผมอ่านหนังสือเล่มหนึ่ง Further Education of Teachers In-service in Asia : A Regional Survey 1973 เป็นเอกสาร UNESCO พบว่าข้อเสนอแนะดูยังไม่แก่นักเกินไป เอกสารฉบับนี้เสนอแนะการพัฒนาครู 5 รูปแบบ คือ

1. การพัฒนาเสริม (remedial program) คือการพัฒนาเพื่อเสริมข้อบกพร่อง หรือ จุดอ่อนที่มาจากสถาบันการฝึกหัดครู หรือ/และการปฐมนิเทศครูใหม่เพื่อรับงาน

2. การยกระดับความรู้ของครู (Upgrading program) คือการพัฒนาครูให้ได้วุฒิสูงขึ้น หรือพัฒนาให้สามารถสอนวิชาใหม่ได้ หรือพัฒนาให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือเพิ่มเนื้อหา ความรู้สาขาเดิม

3. การพัฒนาครูตามความต้องการพิเศษ (program for special needs) คือการพัฒนาครู ให้สามารถทำงานอื่นที่ไม่ได้เรียนมาในสถาบันการฝึกหัดครูได้ เช่น การฝึกหัดครูชนบท การวิจัยใน ชั้นเรียน การสอนชนกลุ่มน้อย การสอนโรงเรียนหลายภาษาและวัฒนธรรม เป็นต้น

4. การพัฒนาครูให้สอนตามหลักสูตรใหม่ (Curriculum development program) คือการพัฒนาครูให้สอนตามหลักสูตรที่พัฒนาใหม่ หรือปฏิบัติงานตามนโยบายทางการศึกษาของประเทศที่ ประกาศใหม่ เป็นต้น

5. การพัฒนาครูเพื่อเป็นผู้นำในการสอน (instructional leadership program) คือการพัฒนาครูที่มีผลงานดีเด่น เพื่อรับตำแหน่งผู้นำ เช่น หัวหน้าสายวิชา ครูพี่เลี้ยง ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่าย วิชาการ เป็นต้น

ปัจจุบันการพัฒนาครูมองไปที่นักเรียน จากหลักการที่ว่านักเรียนคือ ผลผลิตของครู เมื่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด หรือกระทรวงศึกษาธิการมี นโยบายเพิ่มเติมเข้ามา ก็จะมีการพัฒนาครู เช่น การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การพัฒนาครูให้ สามารถทำหน้าที่ครูฝึกกีฬาและผู้ตัดสินกีฬานักเรียน การพัฒนาครูเพื่อสอนวิชาคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

ที่มา * วารสารการศึกษาไทย ปีที่ 4 ฉบับที่ 45 เดือนมิถุนายน 2551

** รองศาสตราจารย์ ดร.อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

แบบสอบถาม

ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้อำนวยการเขตการศึกษารับผิดชอบคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนในเขตของตน นอกจากจะใช้วิธีสังเกต สัมภาษณ์ และติดตามการปฏิบัติงาน ของครูและผลการเรียนของนักเรียนแล้ว ยังสามารถให้แบบสอบถามเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา คุณภาพการศึกษา (Gonnella and Zeleznik : 1983) โดยแบบสอบถามครูควรครอบคลุมสาระสำคัญดังนี้

1. ท่านเห็นชอบกับมาตรฐานการปฏิบัติงานของครูมากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดที่สมควร ปรับปรุงบ้าง
2. การปฏิบัติงานของท่านเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานเป็นอย่างไร ท่านคิดว่ามีอะไรที่ ท่านต้องการจะพัฒนาเกี่ยวกับตัวท่านเองบ้าง
3. ถ้าหากการปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับมาตรฐาน ท่านคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุ
4. ท่านคิดว่าสาเหตุเหล่านี้สามารถแก้ไขได้อย่างไร โดยวิธีใด
5. ท่านต้องการการพัฒนาเฉพาะตัวท่านเองในเรื่องใดบ้าง และสำหรับโรงเรียน หรือ กลุ่มโรงเรียนของท่าน ท่านต้องการการพัฒนาในเรื่องใดบ้าง

การกำหนดวัตถุประสงค์

จากผลการสังเกต สัมภาษณ์ ผลการสอบนักเรียน ความเห็นของผู้ปกครองและข้อมูลจาก แบบสอบถามผู้ให้การฝึกอบรม หรือให้การพัฒนาครูต้องนำมาวิเคราะห์และจัดทำโครงการเพื่อ แก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว คือ (1) วัตถุประสงค์คือ ถามว่าเราต้องการจะทำอะไร (2) เราจะทำ ให้สำเร็จอย่างไร (แผนการเริ่มต้น) (3) อะไรที่ควรระวังรักษาไว้ อะไรควรปรับปรุงและอะไรควรตัดทิ้ง (แผนการต่อเนื่อง) และ (4) เราควรจะมีจุด ทำซ้ำ หรือเพิ่มเติมอย่างไร (ประเมินผลผลิต)

การกำหนดวัตถุประสงค์เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญ ดังนั้นวัตถุประสงค์ควรเขียนให้ชัดเจน และครอบคลุม (Filbeck : 1974) ดังนี้

1. ครูที่ได้รับการอบรมแล้ว ควรจะเรียนรู้และปฏิบัติพฤติกรรมอะไรได้บ้าง
  2. ครูที่ได้รับการอบรมจะแสดงพฤติกรรมเหล่านี้ในสถานการณ์อย่างไร
  3. พฤติกรรมเหล่านี้สามารถวัดได้อย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับให้แก่ผู้จัดการอบรม และครูผู้เข้ารับการอบรม
  4. เมื่อเสร็จสิ้นการอบรม หรือพัฒนาผู้เข้ารับการอบรมสามารถทำอะไรได้บ้าง เช่น เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมแล้ว ครูสามารถใช้ทฤษฎีพหุปัญญาของ Gardner ในการเรียนการสอนได้ เป็นต้น
- นอกจากนี้ ผู้กำหนดวัตถุประสงค์ต้องนำปัจจัยด้านงบประมาณ ความปรารถนาของ เจ้าของงบประมาณ และเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

การเตรียมการอบรม

กราโบวสกี (Grabowski : 1983) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการเตรียมการอบรมครูดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่เพื่อเข้าใจสาเหตุของปัญหา โดยเน้นสาเหตุที่สามารถแก้ไขได้ โดยการฝึกอบรมหรือพัฒนาเป็นรายการแรก
2. คัดเลือกเนื้อหาสาระที่จะใช้ในการอบรมที่เชื่อว่าสามารถแก้ปัญหาคือได้และต้องให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนเข้าใจดีและเห็นชอบด้วย
3. ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ผู้เกี่ยวข้องทุกคนสามารถเข้าใจได้ตรงกันและเป็นวัตถุประสงค์ที่สามารถทำได้สำเร็จ
4. พัฒนายุทธวิธีการอบรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ มิใช่เน้นยุทธวิธีที่ผู้ให้การอบรมนัด โดยคำนึงถึงนโยบาย งบประมาณและเวลา
5. กำหนดขั้นตอนการอบรม โดยให้มีภาคปฏิบัติอย่างน้อย 1/3 ของเวลาทั้งหมด
6. ขั้นตอนที่กำหนดต้องมีเวลาให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติอย่างเพียงพอให้มีผลงานได้มาตรฐานที่กำหนด
7. ติดตามการฝึกปฏิบัติและการปฏิบัติงาน เมื่อผู้เข้ารับการอบรมกลับไปโรงเรียนแล้ว
8. ให้มีการประเมินการฝึกอบรมและการปฏิบัติงาน เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการให้ข้อมูลป้อนกลับ การชมเชย และการปรับปรุงการปฏิบัติงาน
9. การฝึกปฏิบัติและการปฏิบัติงานต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาในภาพรวมของโรงเรียนของเขตและของประเทศ
10. ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาพิเศษและกรรมการสถานศึกษาต้องเข้าใจและสนับสนุนการพัฒนาครู

การให้การอบรม หรือพัฒนา

ผู้ให้การอบรมมักจะมี ความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้ แต่ก็ไม่แน่ใจว่าผู้เข้ารับการอบรมจะนำความรู้และทักษะที่ได้รับกลับไปปฏิบัติที่โรงเรียนหรือไม่ ดังนั้นในระหว่างการฝึกอบรม ผู้ให้การอบรมควรปฏิบัติดังนี้

1. แผนส่วนบุคคล ให้ผู้เข้ารับการอบรมจัดทำแผนปฏิบัติส่วนตัว เพื่อนำความรู้และทักษะกลับไปใช้ที่โรงเรียน
2. แผนกลุ่มให้ผู้เข้ารับการอบรมที่มาจากโรงเรียนเดียวกัน หรือกลุ่มเดียวกัน จัดทำแผนของกลุ่มคล้ายกับแผนส่วนบุคคล เพื่อนำกลับไปปฏิบัติในรูปของกลุ่มที่โรงเรียน

แผนการศึกษาครบหลายตอน แผนการศึกษาครบควรแบ่งเป็นตอน เมื่อจบตอนที่ 1 ผู้เข้ารับการอบรมนำกลับไปปฏิบัติ แล้วกลับมาเข้ารับการอบรมตอนต่อไป แล้วนำกลับไปปฏิบัติสลับกันไปจนกว่าจะสิ้นโครงการ วิธีนี้เหมาะกับโครงการที่มีอะไรต้องเรียนรู้และฝึกมาก การแยกเป็นตอนจะทำให้ได้ผลที่ดีกว่า

3. จัดทีมเป็นคู่ ผู้เข้ารับการอบรมเมื่อจัดเป็นทีมคู่จะทำให้การอบรมมีผลดียิ่งขึ้น และผู้เข้ารับการอบรมจะสนับสนุนกันดีขึ้น

4. สื่อช่วยปฏิบัติ ผู้ให้การอบรมควรจัดทำสิ่งช่วยในการอบรม เช่น โมเดล แผนผัง ตารางก้างปลา การตัดสติ๊กเกอร์และอื่นๆ สื่อเช่นนี้ช่วยในการเรียนและช่วยในการนำกลับไปปฏิบัติที่โรงเรียน

5. รับรองการเรียนรู้ ผู้ให้การอบรมควรให้ประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง วุฒิบัตร หรือสิ่งใดที่แสดงถึงผลสำเร็จของการฝึกอบรม เพื่อเป็นการเสริมแรงการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม

6. ให้ผู้เข้ารับการอบรมที่เก่งช่วยสอนเพื่อน จะเป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนเกิดการเรียนรู้อย่างยิ่ง และมีความเป็นกันเองกับเพื่อนมากยิ่งขึ้น

7. การให้สัญญาผู้เข้ารับการอบรมให้สัญญาว่าจะนำสิ่งที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติที่โรงเรียนของตน

8. ให้ความช่วยเหลือ ผู้ให้การอบรมไปเยี่ยมติดตามการปฏิบัติงานและให้สถานที่ หรือหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อไปง่าย

9. ส่งแบบสอบถามติดตามการปฏิบัติงาน หลังจากเสร็จการอบรมไม่นาน เพื่อประเมินให้ข้อมูลป้อนกลับ คำแนะนำ และชมเชย

10. ผู้ให้การอบรมไปเยี่ยมที่โรงเรียน หรือโทรศัพท์ติดตามการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการอบรมจะเป็นการกระตุ้นการปฏิบัติ

11. กำหนดช่วงเวลาให้ผู้เข้ารับการอบรมกลับมาพบผู้ให้การอบรมเป็นระยะๆ เพื่อขอคำปรึกษา แก้ปัญหาและประยุกต์สิ่งที่เรียนในโรงเรียนและเป็นเวลาของการประเมินด้วย

หลักการเรียนรู้

ฟิลเบคค์ (Filbeck : 1974) ได้ให้หลักการเรียนรู้ไว้ 12 ประการ ถึงแม้หลักการเหล่านี้ดูจะอายุมากไป แต่ก็น่าจะมีประโยชน์ในการให้การอบรมอยู่บ้างไม่มากก็น้อย ขอนำเสนอดังนี้

1. ผู้เข้ารับการอบรมจะเรียนได้ดี เมื่อมีการเสริมแรงเชิงบวก เช่น อาหาร เครื่องดื่ม คำฟักผ่อน หรือเบรกระหว่างการอบรม คำชมเชย และข้อมูลป้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

2. ผู้เข้ารับการอบรมจะเรียนได้ดี เมื่อมีตัวช่วย หรือคิว (Cues) เช่น ให้ทราบวัตถุประสงค์ก่อนเรียน ใช้สื่อต่างๆ ลักษณะท่าทางผู้ให้การอบรม พฤติกรรมของเพื่อน และคำพูดของผู้ให้การอบรม เป็นต้น

ในขณะที่เดียวกันต้องป้องกันสิ่งที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเสียสมาธิ เช่น เสียงดังและอื่นๆ หรือจัดห้องอบรมติดกับสระว่ายน้ำ เป็นต้น

3. สิ่งที่เราเรียนรู้แล้วจะไม่สูญหายไป ถ้าหากมีการทบทวน เรียนซ้ำ ฝึกซ้อม หรือ ประเมิน ภายใต้อารมณ์ของตัวเสริมแรงเชิงบวกที่เหมาะสม เป็นระยะๆ

4. ผู้เข้ารับการอบรมต้องฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง หรือใกล้เคียงกับของจริงเป็นอย่างมาก ผู้เข้ารับการอบรมจึงจะไม่ลืมนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

5. ผู้ให้การอบรมต้องสอนทั้งหลักการ ข้อยกเว้น และต้องแยกให้เห็นข้อแตกต่าง เช่น ผลลัพธ์ (Out come) กับผลที่ตามมา (Consequence) ต่างกันอย่างไร เป็นต้น

6. ผู้เข้ารับการอบรมต้องมีความตั้งใจ สนใจและผูกพันกับสิ่งที่เรียน ซึ่งผู้ให้การอบรมสามารถช่วยได้ โดยการแจ้งให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบว่าต้องเรียนรู้อะไร จะนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร ของใหม่สอดคล้องกับของเก่าอย่างไร กระบวนการดำเนินการเป็นอย่างไร ผลตอบแทน หรือ เสริมแรงมีอะไรบ้าง นักจิตวิทยาเรียกขั้นตอนนี้ว่า advance organizer

7. บทเรียนควรแยกเป็นตอน หรือกรอบ (frame) ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเมื่อจบกรอบหนึ่งก็มีการเสริมแรงแล้วจึงเรียนกรอบต่อไป วิธีนี้จะทำให้การเรียนรู้ง่ายขึ้นและความเครียดน้อยลง

8. ผู้ให้การอบรมต้องสาธิตกระบวนการหรือทักษะการดำเนินงานให้ผู้เข้ารับการอบรม สังเกตตั้งแต่ต้นจนจบมีผลงานออกมา การสาธิตต้องทำเป็นตอนๆ ต่อเนื่องกัน แล้วให้ผู้เข้ารับการอบรมฝึกปฏิบัติ พร้อมกับมีการเสริมแรง เมื่อทำสำเร็จ นั่นคือ วิทยากรทำให้ดู ให้ผู้เข้ารับการอบรม ทำตามทีละขั้น แล้วให้ทำเองพร้อมกับการเสริมแรงในผลสำเร็จ

9. การเรียนรู้การคิดระดับสูง ทักษะการคิดแก้ปัญหาและทักษะการคิดวิเคราะห์เป็น กระบวนการที่ซับซ้อน ผู้ให้การอบรมต้องสามารถกำหนดเป้าหมายออกเป็นพฤติกรรมที่ต้องกระทำ และแยกกระบวนการที่ซับซ้อน ผู้ให้การอบรมต้องสามารถกำหนดเป้าหมายออกมาเป็นพฤติกรรมที่ ต้องกระทำและแยกกระบวนการ หรือทักษะที่ต้องการสอนออกเป็นหน่วยย่อย เมื่อรวมกันแล้วจะเป็น ทักษะที่ซับซ้อนและสามารถเข้าใจได้ เช่น ชั้นต่างๆ ของการสอน หรือบรรยาย เป็นต้น

10. ผู้ให้การอบรมต้องสอนจากเรื่องที่ย่างไปหาเรื่องที่ซับซ้อน ทีละขั้นและมีการให้ ข้อมูลป้อนกลับในความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็ว มีประสิทธิภาพไม่เมื่อยหน่าย

อัตราการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรมแตกต่างกัน แม้แต่คนเดียวกันในแต่ละวันจะมีอัตราการเรียนรู้แตกต่างกันด้วย ดังนั้นผู้ให้การอบรมควรทบทวน หรือเตรียมความพร้อมของผู้เข้ารับการอบรมให้ความรู้แก่สอดคล้องประสานกับความรู้ใหม่ จะช่วยให้การเรียนรู้ราบรื่นยิ่งขึ้น

11. ผู้ให้การอบรมต้องฝึกให้ผู้เข้ารับการอบรมบริหารการเรียนรู้ของตนเอง (self-management) ตั้งเกิด และติดตามการเรียนรู้ของตนเองและเสริมแรงของตนเองได้ ผู้ให้การอบรมให้คำแนะนำ ให้กำลังใจและให้ผู้เรียนก้าวหน้าไปตามศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง

ทั้งวิทยากรและผู้ให้การอบรมควรใช้หลักการเหล่านี้ให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นเป็นต้นแบบด้วย

กระบวนการเรียนรู้

ผู้ให้การอบรมสามารถสาธิต เสนอ สอน เสริมแรงผู้เรียนและแนะนำได้ แต่การเรียนรู้เกิดในตัวผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งเป็นงานที่ผู้เรียนต้องทำเอง ไม่มีใครทำแทนได้ แต่ผู้ให้การอบรมควรดำเนินการให้การอบรมแต่ละกรอบของเนื้อหาตามองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเรียกว่า รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ (Learning process model) แก่ผู้เรียนตามลำดับ ดังนี้

1. ปฐมนิเทศ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบว่าเรียนอะไรและเรียนอย่างไร ต้องฝึกทักษะอะไร เข้าใจเรื่องอะไร มีประโยชน์อย่างไร และเกี่ยวข้องกับความรู้เดิมอย่างไร เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบทักษะที่ต้องเรียนรู้และเข้าใจ เพื่อช่วยในการจัดทำแผนการเรียนรู้ ให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเวลาตรวจสอบว่าเขารู้และมีทักษะอะไรบ้างแล้ว และมีอะไรที่ต้องสนใจเป็นพิเศษในการอบรมครั้งนี้

3. ความรู้และทักษะพื้นฐาน ให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบว่าก่อนจะเข้ารับการอบรมสิ่งใหม่จำเป็นต้องมีความรู้และทักษะพื้นฐานอะไรบ้าง เพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมใช้ประกอบการวางแผนและพิจารณาว่าความรู้และทักษะพื้นฐานมีความจำเป็นหรือไม่

4. การทดสอบก่อนอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบว่ามีความรู้และทักษะตามขั้นตอน 1, 2 และ 3 มากน้อยเพียงใด และจำเป็นต้องเตรียมตัวอย่างไร อะไรเพิ่มเติมอีกบ้าง

5. คู่มือการอบรม เพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าคำถามในการอบรมมีอะไรบ้าง เช่น กระบวนการวิจัยชั้นเรียนเป็นอย่างไร ทราบกระบวนการอบรมและแหล่งสื่อต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความสะดวกและคล่องตัวในการเพิ่มพูนความรู้และทักษะ

6. ประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ประสบการณ์จากการอ่าน การสาธิต การทดลอง สื่อ การอภิปราย บรรยาย และอื่นๆ ตามวัตถุประสงค์ของการอบรม

7. การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ เพิ่มความเร็ว และความแม่นยำของการตอบ และการถ่ายโอน ความรู้และทักษะไปใช้ในสถานการณ์อื่นนอกห้องอบรม

ข้อมูลป้อนกลับ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการอบรมแก่ผู้เข้ารับการอบรมได้ทราบว่าตนทำได้ตามวัตถุประสงค์
อย่างน้อยเพียงใด การให้ข้อมูลป้อนกลับควรทำสม่ำเสมอในระหว่างการอบรม

8. การประเมิน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้บูรณาการสิ่งที่เรียนและแสดงความสามารถ
ออกมาโดยวิธีการประเมิน และเป็นข้อมูลป้อนกลับด้วย

9. กิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ขั้นต่อไป
ทางเลือกถ้ามีลักษณะของสิ่งที่จะอบรมต่อไป หรือเรียนต่อไป หรือทางเลือกอื่น หรือเป็นกิจกรรมปิดการ
อบรมก็ได้

ทักษะทางสังคมและการลดความเครียด

การเรียนรู้มิได้มุ่งแต่เพิ่มความรู้และทักษะเพียงอย่างเดียว การเรียนรู้และการฝึกอบรมมักจะ
มาพร้อมกับความเครียดของผู้เข้ารับการอบรม กระบวนการทักษะทางสังคมควรทำคู่ไปกับการเรียนรู้เพราะ
เป็นการเพิ่มทักษะทางสังคมและช่วยลดความเครียดไปในตัว ดังต่อไปนี้

1. ให้ผู้เข้ารับการอบรมทำงานร่วมกันเป็นทีมงาน เพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน
2. แนะนำผู้เข้ารับการอบรมตอบสนองต่อเพื่อนร่วมอบรมในวิถีทางที่เป็นมิตร ลดความ
ขัดแย้งและคลายอารมณ์
3. แนะนำผู้เข้ารับการอบรมให้กำลังใจ ชมเชย และเสริมแรงเพื่อน
4. ให้ผู้เข้ารับการอบรมแนะนำตนเอง เพื่อความสะดวกในการสื่อสาร
5. สนับสนุนผู้เข้ารับการอบรมให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าทีมงานหรือช่วยเหลือหัวหน้าทีมใน
การดำเนินงาน
6. สนับสนุนผู้เข้ารับการอบรมให้ช่วยเหลือ แนะนำ และสอนเพื่อน
7. ให้ผู้เข้ารับการอบรมประเมินผลความพยายามของเพื่อนในลักษณะการช่วยเหลือ
สร้างสรรค์ และให้กำลังใจ
8. ให้ผู้เข้ารับการอบรมสร้างสรรค์สภาวะการทำงานเป็นทีมให้เป็นไปตามที่คาดหวังและ
บรรลุเป้าหมาย
9. ให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมที่สนุกสนานของกลุ่ม
10. ให้ผู้เข้ารับการอบรมประเมินความเก่งของตน และรับปากกับเพื่อนว่าจะใช้ความเก่ง
ช่วยเหลือเพื่อนเท่าที่จะทำได้

การเปลี่ยนแปลงในอนาคต

เป้าหมายของการพัฒนาครูคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูในอนาคต นอกจากการเปลี่ยนพฤติกรรมเดิมเป็นพฤติกรรมใหม่แล้ว การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะ เจตคติและการปฏิบัติงานก็ควรเกิดขึ้นด้วย ผู้ให้การอบรมต้องช่วยเหลือให้ผู้เข้ารับการอบรมบูรณาการสิ่งที่ได้เรียนรู้และทักษะที่ได้รับเข้าด้วยกันในลักษณะของงานที่จะปฏิบัติเมื่อกลับสู่โรงเรียนแล้ว ผู้ให้การอบรมควรทำหน้าที่ต่อไปนี้

1. เสนอปัญหาให้ผู้เข้ารับการอบรมแก้ และให้ผู้เข้ารับการอบรมเปรียบเทียบวิธีการแก้ปัญหาของตนแล้วปรับปรุง
2. ให้ผู้เข้ารับการอบรมทบทวนความรู้และทักษะที่ได้รับจากการอบรม
3. ขอให้วิทยากรอภิปรายปัญหาที่เสนอ และเสนอแนวทางแก้ไข เพื่อเป็นการเปรียบเทียบกับแนวความคิดของผู้เข้ารับการอบรม
4. ขอให้วิทยากรยกตัวอย่างจริงประกอบการบรรยาย อธิบายวิธีแก้ปัญหาที่ผ่านมา และวิธีการแก้ปัญหาใหม่ โดยใช้หลักการปัจจุบันและพิจารณาว่าวิธีการใดเหมาะสมที่สุด
5. ให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดงความรู้ในสิ่งที่ได้รับการอบรมในหลายวิธี เช่น เขียน พูด สาธิต หรือยกปัญหาประกอบพร้อมอธิบายทางแก้ไข
6. ให้ผู้เข้ารับการอบรมใช้ความรู้ที่ได้รับแก้ปัญหาที่มีอุปสรรคและความไม่พร้อมหลายประการ เช่น ขาดบุคลากร ขาดงบประมาณและอื่นๆ เป็นต้น
7. ให้ผู้เข้ารับการอบรมแก้ปัญหาที่ต้องการมีการวิเคราะห์ก่อนแล้วจึงหาแนวทางแก้ไขตามขั้นตอน เช่น ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือวิธีการวิจัยเข้าช่วย เป็นต้น
8. ให้มีการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง หรือฝึกในสภาพจริง เช่น ฝึกที่โรงเรียนต้นแบบ เป็นต้น

เราไม่สามารถคาดเดาได้ว่าปัญหาในอนาคตจะเป็นอย่างไร ความรู้ใหม่ บุคลากรรุ่นใหม่ และสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงจะสร้างปัญหาใหม่ให้กับครูและผู้บริหารสถานศึกษา การเรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาน่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งในการเผชิญปัญหาในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Gonnella, Joseph S. and Zeleznik, Carter (1983). "Strengthening the Relationships Between Professional Education and Performance" in Strengthening Connections Between Education and Performance. Jossey-Bass Inc., Publishers, San Francisco pp. 59-72.
- Grabowski, Stanley M. Editor. (1983). "Strengthening Connections Between Education and Performance" Jossey-Bass Inc.
- Filbeck, Robert. "Systems in Teaching and Learning" Professional Educations Publications, Inc., Lincoln, Nebraska 1974.
- UNESCO. (1973). "Further Education of Teachers In-service in Asia: A Regional Survey" UNESCO Regional Office for Education in Asia, Bangkok.

จากภูมิปัญญาครูไทยสู่การพัฒนาครู*

นฤมล บุณนิม

การวิจัยเรื่องภูมิปัญญาครูไทยห้าแผ่นดินนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาครูไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน โปรแกรมวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพหลายรูปแบบ โดยการวิเคราะห์สาระและกระบวนการพัฒนาภูมิปัญญาของครูไทยตลอดจนกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของครูไทย แล้วนำเสนอภายใต้บริบทของสังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน การวิจัยประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ และการศึกษาภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกครูที่ได้รับการยกย่องเป็นครูแห่งชาติ การสังเกตการสอน การสัมภาษณ์เพื่อนครู ผู้บริหาร การสัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน และการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการผลการวิจัย และเสนอแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาครูไทย

ผลการวิจัยพบว่าครูไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ได้สั่งสมความเป็นครูมาตั้งแต่วัยเด็ก ได้ถูกหล่อหลอมจาก ครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อมจนมีภูมิแห่งครูที่เป็นพื้นฐานไปสู่การเป็นครูดี ภูมิแห่งครูจากการศึกษาวิจัย ได้แก่ 1) การนำวิชาหนังสือกับวิชาชีวิตมาสอนรวมกันได้เป็นการสอนวิชาการและสอนมนุษย์ 2) ครูแต่ละคนนำนิสัยที่ดีของตัวเองมาใส่ในตัวนักเรียน 3) นักเรียนหนึ่งคนได้รับการหล่อหลอมบุคลิกภาพจากครูหลายคน 4) ครูดีต้องเก่งและมีปัญญา 5) ครูดีทำนอกรับการเรียนรู้ร่วมกัน 6) ครูคือผู้ให้สิ่งที่ดีๆ 7) ครูดีต้องสอนคนให้คิดต่างๆ ได้ 8) ครูสมัยก่อนมีแล้วค่อยสอน แต่สมัยนี้ไม่มีก็ต้องสอน 9) ครูต้องมองในสายตาเด็กและปฏิบัติในสายตาเด็ก 10) ครูดีต้องเมตตาและเข้าใจผู้อื่น 11) ครูดีต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและมีความสามารถทำให้คนอื่นเป็นคนดีได้ 12) ครูสมัยก่อนไม่ต้องเรียนมากเพราะถูกหล่อหลอมขึ้นมาเอง 13) ครูดีไม่ใช้การถ่ายทอดแต่เพียงอย่างเดียว 14) ครูดี ครูที่เยี่ยมยอดคือครูที่ปฏิบัติได้แล้ว ปฏิบัติจนเป็นนิสัย เป็นบุคลิกภาพแล้วจึงมาถ่ายทอด 15) ครูดีต้องมีความรู้ รู้หลักการ ความหมาย และวิธีการเข้าถึง

ภูมิปัญญาครูไทยที่ได้มีจะต้องผ่านกระบวนการหล่อหลอมจากครอบครัวในวัยเด็ก ผ่านครูที่เป็นตัวแบบที่ดี ผ่านกระบวนการคิดตัดสินใจของคนที่มีจิตสำนึกในความเป็นครูที่ก่อปรด้วยความรักพิชชอบและเห็นความสำคัญของอาชีพครู ภูมิปัญญาครูไทยที่ผ่านกระบวนการหล่อหลอมนี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่า “ภูมิแห่งครูไทย” ซึ่งที่ผ่านมามีใครมีใครให้ความสำคัญ ผลการศึกษาวิจัยที่ได้เป็นเครื่องยืนยันเป็นอย่างดีว่าครูไทยจะต้องมีภูมิแห่งครู ซึ่งเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันให้เขาเป็นครูที่ดี

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลต่อภูมิปัญญาของครูทั้งในอดีตและปัจจุบันก็คือบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ครูในอดีตเป็นครูที่มีความรู้ แล้วจึงค่อยมาสอน ครูจะเป็นเหมือนดักศิลา ครูจะเป็นผู้กำหนด

หลักสูตรเองในการสอนก็สอนวิชาหนังสือเป็นหลัก ส่วนวิชาชีวิตก็เปิดโอกาสให้เด็กได้ปฏิบัติจริง ดังนั้น ครูสมัยก่อนจึงใช้วิธีการถ่ายทอดเป็นหลัก ซึ่งพอเพียงสำหรับการสร้างความรู้ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กในยุคนั้น ที่ความรู้ในช่วงนั้นเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก

แต่ครูในยุคปัจจุบัน แม้ไม่มีความรู้หรือรู้ไม่พอแต่ครูก็ต้องสอน เพราะหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เป็นหลักสูตรที่ผู้อื่นกำหนดมาให้สอน ดังนั้น ครูปัจจุบันก็จำเป็นต้องสอนทุกอย่าง ที่ไม่รู้ในบริบทของสังคมปัจจุบัน ความรู้ต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมากจนครูไม่สามารถที่จะตามความรู้ได้ทัน ไม่สามารถที่จะรู้เนื้อหาทุกเรื่องได้ทั้งหมด ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปัจจุบันจะต้องเปลี่ยนแปลงไปครูจะใช้การถ่ายทอดแบบเดิมจะไม่เพียงพอ ครูต้องสอนวิธีการเรียน การสอน กระบวนการเรียนรู้ วิธีการเข้าถึงความรู้ให้กับเด็กหรืออาจใช้วิธีการพาเรียนหรือกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จึงจะสามารถทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ภูมิแห่งครูไทยที่ผ่านกระบวนการหล่อหลอมมาอย่างดีนี่จะเป็นพื้นฐาน เป็นภูมิแห่งครูที่ทำให้ครูเป็นครูที่ดีได้ตามที่คาดหวังไว้เป็นครูที่สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ แนวคิดวิธีการในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ได้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการพัฒนาครูในอนาคตต้องให้ความสำคัญกับภูมิแห่งครูไทยนี้ เพื่อที่จะไปเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาครูสำหรับอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นับตั้งแต่การคัดเลือกคนเข้ามาเป็นครู ว่าต้องพิจารณาองค์ประกอบใดบ้าง กระบวนการผลิตครูที่คาดหวังกันว่าการใช้เวลา 5 ปี จะเป็นขหมื่อใหญ่ในการแก้ปัญหาการผลิตครูให้เป็นครูดีได้จะเป็นจริงหรือไม่ ตลอดจนกระบวนการพัฒนาที่เน้นแต่เรื่องการอบรมความรู้ โดยใช้การฟังบรรยายเป็นหลักควรได้เปลี่ยนรูปแบบไป

แนวทางการพัฒนาครูสำหรับอนาคต

จากการเปรียบเทียบระหว่างครูในอดีตกับครูปัจจุบัน พบข้อแตกต่างอย่างชัดเจนว่า ครูในอดีตสอนสิ่งที่ตัวเองรู้แล้ว สิ่งที่มีตัวเองมีแล้ว แต่ครูสมัยใหม่ต้องสอนในสิ่งที่ยังไม่เคยมีมาก่อน เพราะฉะนั้นการเตรียมครูจะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขที่ว่า ครูต้องสอนสิ่งที่เคยรู้เคยเรียนมาก่อน ดังนั้น เพื่อให้จะให้ครูได้ปรับเปลี่ยนบทบาทให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การเตรียมครูในอนาคตต้องเน้นหนักในเรื่องการเข้าสู่ความรู้ การคำนึงถึงผู้เรียน และเจตจำนงที่จะส่งผ่านแต่สิ่งที่ดีให้กับผู้เรียน การฝึกให้ครูดีจะต้องเป็นการบูรณาการวิชาการและวิชาชีพ

มาช่วยกันดูแลครูรุ่นใหม่ให้มีคุณภาพและรักวิชาชีพครูกันเถอะ*

ชเนศ ขำเกิด

“เพราะเคยมีบทเรียนมาแล้วจากการผลิตครูหลักสูตรครูทายาทซึ่งเป็นหลักสูตรผลิตครูที่มีคุณภาพ แต่เมื่อเขาจบออกมาไม่สามารถมีตำแหน่งรองรับเขาได้ทั้งหมด ทำให้หลายคนต้องไปประกอบอาชีพอื่น ครูรุ่นนี้ เมื่อไปอยู่โรงเรียนใดก็ได้รับการชื่นชม”

พอพูดถึงคุณภาพของผู้เรียน ก็หนีไม่พ้นที่จะสะท้อนถึงคุณภาพของครู ซึ่งปัญหาเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่สำคัญมาก แม้กระทรวงศึกษาธิการจะพยายามแก้ปัญหา แต่ก็ยังเป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ซึ่งยังไม่สามารถแก้ที่สาเหตุและต้นตอของปัญหาได้อย่างแท้จริง

ผมจึงขอนำเรื่องนี้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อหาทางแก้ในบางจุดที่เป็นต้นเหตุของปัญหาซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ควรมองข้าม โดยจะขอแลกเปลี่ยนเฉพาะในเรื่องการดูแลครูรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพและรักในวิชาชีพครู พร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะไว้ 3 ประการ คือ

ประการแรก เกี่ยวกับการผลิตครูตามหลักสูตร 5 ปีรุ่นแรก ของมหาวิทยาลัยทางครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ทั่วประเทศในรุ่นแรกประมาณ 2,500 คน ซึ่งขณะนี้อยู่ในปีที่ 4 เข้าปีที่ 5 แล้ว และตอนนี้นิสิต/นักศึกษาก็อยู่ในระหว่างฝึกสอน/ฝึกปฏิบัติงานในสถานศึกษาต่าง ๆ ซึ่งจะฝึกกันถึง 2 ภาคเรียน โดยจะมี หลักสูตรการฝึกที่เข้มข้นและชัดเจน ที่ฝึกมากที่สุดก็คือฝึกการสอน นอกนั้นก็จะเป็นการทำวิจัยและฝึกปฏิบัติงานอื่นควบคู่กันไป เพื่อให้ได้ครูรุ่นใหม่ที่เป็นคนเก่งและรักในวิชาชีพครูอย่างแท้จริง บางคนก็จะฝึกลักษณะสหกิจเฉพาะในโรงเรียนที่ขาดแคลนครูบางสาขาแล้วขอนิสิตให้ไปฝึกสอน และโรงเรียนมีเงินเดือน จ่ายให้ระหว่างฝึกสอนด้วย

ซึ่งหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่ดีที่ผมเห็นด้วย แต่สิ่งที่ผมเป็นห่วงและมีข้อสังเกตก็คือ การฝึกสอนในสถานศึกษาต่าง ๆ นั้น ผมอยากเห็นโรงเรียนให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย (อาจารย์นิเทศฝ่ายสถาบัน) เรื่องการคัดเลือกครูนิเทศฝ่ายโรงเรียน ในการดูแลนิสิต/นักศึกษาเป็นพิเศษ โดยคำนึงถึงความเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน ปฏิบัติงานตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ทั้งความเอาใจใส่ ดูแลให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด สอนงาน ให้คำปรึกษาด้านเทคนิคการสอน ดูแลเรื่อง EQ จัดโปรแกรมร่วมกันอย่างเหมาะสมให้เขาได้แสดงศักยภาพของเขาอย่างเต็มที่ ต้องมุ่งมั่นที่จะฝึกเขาให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข และรักในวิชาชีพครู เป็นประเด็นสำคัญมากกว่าจะคิดให้เขาช่วยแบ่งเบาภาระการสอนหรือการทำงานของโรงเรียน

เมื่อไม่นานมานี้ผมได้คุยกับนิสิตฝึกสอนคนหนึ่ง เธอเล่าถึงความอึดอัดใจที่ถูกครูนิเทศฝ่ายโรงเรียนมอบงานให้ทำเอกสารประกอบการสอน ซึ่งทราบเบื้องหลังว่าท่านต้องการส่งเป็นผลงานเพื่อขอรับการประเมินเลื่อนวิทยฐานะของตนเอง ซึ่งนิสิตก็ต้องจำใจทำทำ ก็ลังคิดดูก็แล้วกันว่าถ้านิสิตฝึกสอนคนใด ได้พบกับเหตุการณ์เช่นนี้จะทำให้เขารักในวิชาชีพครูได้อย่างไร

อีกเรื่องหนึ่งคือการฝึกปฏิบัติงานอื่นควบคู่กับการสอน คงไม่ใช่การมอบงานธุรการ หรืองานสนับสนุนต่าง ๆ ให้เขาทำ แต่น่าจะเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนการสอนของเขาให้มีคุณภาพ เพราะเราคงไม่มาฝึกเขาให้มาทำงานธุรการเหมือนครูเราในปัจจุบัน เพราะนี่คือบรรยากาศแรกของการเข้ามาเป็นครู ถ้าเขาได้ซึมซับจากสภาพแวดล้อมที่ดี อบอุ่น ประทับใจ รวมทั้งเขาได้ประสบผลสำเร็จจากการปฏิบัติงานเป็นอย่างดีแล้วก็จะทำให้เขาเกิดความรัก ศรัทธา และมุ่งมั่นในวิชาชีพอย่างแท้จริง

ประการที่สอง กระทรวงศึกษาธิการควรมีแผนการบรรจุครูหลักสูตร 5 ปี กันทุกคน ไม่ควรปล่อยให้พวกเขาต้องค้นหาตำแหน่งสอบบรรจุกันเอง เพราะเคยมีบทเรียนมาแล้วจากการผลิตครูหลักสูตรขยาย ซึ่งเป็นหลักสูตรผลิตครูที่มีคุณภาพ แต่เมื่อเขาจบออกมาไม่สามารถมีตำแหน่งรองรับเขาได้ทั้งหมด ทำให้หลายคนต้องไปประกอบอาชีพอื่น (น่าเสียดาย) และครูรุ่นนี้เมื่อ ไปอยู่โรงเรียน ใดก็ได้รับการชื่นชม และเป็นกำลังหลักให้แก่โรงเรียนเป็นอย่างดี จึงไม่อยากจะประวัติดูแลข้าราชการ ซึ่งทราบว่าครูหลักสูตร 5 ปี รุ่นแรกได้มีการเตรียมการให้บรรจุไว้แล้ว แต่ก็ยังขาดความชัดเจนและการกำหนดแผนที่ดีต่อเนื่อง

ประการที่สาม ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 56 กำหนดให้ผู้ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งในตำแหน่งครู ต้องให้มีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มในตำแหน่งครูผู้ช่วย เป็นเวลาสองปีก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครู (แทนการทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ) ในเรื่องนี้สถานศึกษาน่าจะจัดให้มีครูที่เลี้ยงที่ดี (คล้ายกับข้อเสนอแนะประการแรก) เพื่อหล่อหลอมกล่อมเกล้าเขาอย่างเป็นระบบตลอด 2 ปี พร้อมกับประเมินสมรรถนะความเป็นครูเป็นระยะ ๆ และพอครบ 2 ปี เมื่อประเมินโดยสรุปแล้วเห็นว่าเขามีความพร้อมที่จะเข้าสู่ตำแหน่งครูได้แล้ว สิ่งแรกที่ต้องทำอย่างยิ่งเพื่อสร้างความประทับใจและความเชื่อมั่นในองค์ความรู้ของเขาก็คือ การจัดให้เขาได้ไปศึกษาดูงานในต่างประเทศต้นแบบการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับสาขาที่ครูคนนั้นปฏิบัติหน้าที่ อาจเป็นประเทศใกล้เคียง เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ จีน เกาหลี ญี่ปุ่น เวียดนาม หรือไม่ก็ไปประเทศในต่างทวีป เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ประเทศในทวีปยุโรป หรือสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

เพราะที่ผ่านมารัฐเรามีโอกาสน้อยมากที่จะได้ไปดูงานต่างประเทศ บางคนจนเกษียณก็ยังไม่เคยได้ไปก็มี หรือได้ไปก็เมื่อใกล้เกษียณ (ใกล้หมดแรงทำงานแล้ว) แต่บางตำแหน่งกลับได้ไปแล้วไปอีก ซึ่งถ้าเราเปิดโอกาสให้เขาได้พบได้เห็น ได้มีประสบการณ์ตั้งแต่แรกที่เข้ามาเป็นครูใหม่ ๆ (สด ๆ) น่าจะกระตุ้นให้เขาเกิดวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและนำความรู้ประสบการณ์มาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เกิดการเพิ่มพูนมากขึ้นอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

วิธีดำเนินการเรื่องนี้ผมคิดว่า ไม่น่าจะเป็นเรื่องยากนัก ถ้าระดับนโยบายเข้ามาวางแผนร่วมกัน หรืออาจประสานงานกับคณาจารย์ ประสานงานกับครูให้มีการสะสมเก็บออมเงินส่วนหนึ่งในช่วงระหว่างการเตรียมความพร้อม 2 ปี แล้วใช้งบประมาณของรัฐสนับสนุนอีกส่วนหนึ่ง (วัดครั้งหนึ่งกรรมครั้งหนึ่ง) ก็ได้ หรืออาจมีกองทุนเข้ามาช่วยเหลือครูเพื่อการนี้หรืออาจหาวิธีอื่นที่เหมาะสมกว่านี้ก็ได้

สมหมาย ปาจิณัตต์ กรรมการสภาการศึกษา ชี้ปฏิรูปการศึกษารอบ 2 ควรเน้นปฏิรูปครูเป็นหลัก*

กวิน เสือสกุล

ตั้งแต่เมื่อไป คอลัมน์มุมมองจากสภาการศึกษา จะมาพบกับผู้อ่านเป็นประจำทุกเดือน โดยจะนำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และมุมมองที่น่าสนใจต่าง ๆ โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 ของคณะกรรมการสภาการศึกษามาถ่ายทอดให้กับผู้อ่านได้รับรู้รับทราบกัน เพราะกรรมการสภาการศึกษา เปรียบเสมือนดังสมองของชาติทางด้านการศึกษา ซึ่งจะทำหน้าที่สำคัญ คือ พิจารณาเสนอนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2551 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ร่วมกับองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการเสวนา เรื่อง ทิศทางเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 ณ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยมีรองศาสตราจารย์ชงทอง จันทรางศุ เลขาธิการสภาการศึกษา เป็นประธาน และมีองคมนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมการเสวนา

นายสมหมาย ปาจิณัตต์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภาการศึกษา ด้านสื่อสารมวลชน หนึ่งในกรรมการสภาการศึกษา ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษารอบใหม่ไว้ได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ผมเป็นสื่อมวลชนมาจากภาคเอกชน โจทย์ข้อใหญ่ที่เรานำมาสู่การพูดคุย ไม่ว่าจะครั้งนี้หรือครั้งที่ผ่าน ๆ มา ตรงกันคือ เด็กไทยความดิหุดหาย ขาดวินัย ไร้สำนึกส่วนรวม ตัวใครตัวมัน หิยโหยง เอาแต่สนุกสนาน บันเทิง ผลการเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน ไม่เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ ไม่รักการอ่าน ฉาบฉวย ง่ายเขี้ยว มุ่งความร่ำรวยโดยทางลัด โดยไม่ต้องทำงาน นี่คื้โจทย์ข้อใหญ่ข้อนี้

โจทย์ข้อต่อมาคือ การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา ผลที่ได้ไม่ถึงเด็ก สิ่งที่น่าตกใจยั้งยั้งชัดเจนจากการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ชั้นที่สุด โรงเรียนระดับขั้นพื้นฐานมีมาตรฐานต่ำกว่า 79% ในขณะที่โรงเรียนระดับอาชีวะผ่านการรับรอง 84.5% มหาวิทยาลัยผ่านการรับรอง 94.8% สิ่งที่น่าสังเกตุคือ ตัวป้อน ปัจจุบันต่ำกว่ามาตรฐาน ตัวป้อนที่ไปอาชีวะและมหาวิทยาลัยผ่านการรับรองแล้ว ฉะนั้นในอนาคตตัวป้อนที่ต่ำกว่ามาตรฐานจะทำให้อาชีวะและมหาวิทยาลัยไม่ผ่านการรับรอง นี่คื้ประเด็นที่น่าสังเกตุ ขณะนี้ตัวป้อนไม่ดี ฉะอ้างว่าปริมาณเยอะก็อ้างได้ ถ้าผลการประเมินมหาวิทยาลัยในอนาคตดีขึ้นก็น่าชื่นใจ แต่ถ้าตัวป้อนเป็นอย่างนี้อนาคตจะลำบาก เรื่องนี้ยั้งยั้งได้ชัดเจน

ประเด็นที่สภาการศึกษาตั้งมา 8 ประเด็น (การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การผลิตและพัฒนาครู ณาจารย์ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วม การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา การผลิตและพัฒนากำลังคน การเงินเพื่อการศึกษา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และกฎหมายการศึกษา) ซึ่งก่อนหน้านี้รัฐบาลที่แล้วได้มีมติคณะรัฐมนตรี ออกมาเป็น 6 ยุทธศาสตร์ (การพัฒนาความพร้อมและพัฒนาการของผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพครู ณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา การจัดระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา การสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม)

เราจะใช้อะไร ระหว่างยุทธศาสตร์กับเป้าหมาย หรือระหว่างกระบวนการ ถ้าเราจะพิจารณาใน 8 ประเด็นนี้ อะไรคือยุทธศาสตร์ อะไรคือเป้าหมาย อะไรคือกระบวนการ เราต้องให้ชัดเจน มิฉะนั้นเราก็ต้องเปิดเวทีอภิปรายกันแบบนี้บ่อยๆ เป็นวงวนอยู่ในยุทธศาสตร์ ไม่ได้ลงไปสู่การปฏิบัติสักที

ผมขอเน้นว่าเราควรให้ความสำคัญกับกระบวนการ การแสวงหากระบวนการ เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาส่งผลถึงเด็กอย่างแท้จริง ฉะนั้นใน 8 ประเด็นต้องทำให้ชัดเจนว่า ทิศทางเราจะไปทางไหน อย่างไร เราจะเน้นเรื่องอะไรเป็นพิเศษ เราจะจัดลำดับประเด็นก่อนหลังหรือไม่ ถ้าเราไม่จัดลำดับว่าประเด็นไหนสำคัญ เน้นอะไรก่อนหลัง ไปให้ความสำคัญเท่ากันหมด ทำทุกอย่างพร้อมกันหมด จากประสบการณ์การบริหารที่ผ่านมา พบว่าทำหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกัน จะไม่ได้ดีสักอย่าง หรืออาจจะไปได้ดีกับคนอื่นแทนที่จะได้ดีกับเด็ก

ดังนั้นเราควรมาร่วมกันพิจารณาว่า ยุทธศาสตร์และกระบวนการ เราจะทำเรื่องใดให้ได้ผลดีที่สุด แล้วทำเรื่องอื่นประสานตามไป จะดีกว่าหรือไม่ นี่คือนี่ที่เราน่าจะพิจารณาให้ชัดว่า 8 ประเด็นเราจะจัดลำดับอย่างไรภายใต้ทรัพยากรที่มีจำกัด ถ้าเราไม่จัดลำดับ และใช้ลัทธิถั่วเฉลี่ยไปหมด มันจะไม่เกิดผลอย่างแท้จริง นี่ยังไม่นับไปถึงประเด็นที่เกิดการคัดค้านต่อต้านจะทำให้เกิดการวนเวียน ย่ำอยู่ในวงวนของโครงสร้าง ผลที่ได้จะตกอยู่ข้างบน ไม่ลงไปถึงข้างล่าง

ผมให้ความสำคัญกับกระบวนการ ใน 8 ประเด็น ผมเห็นว่าประเด็นที่สองน่าจะเป็นหัวใจหลัก คือ การปฏิรูปครู การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงครู เป็นเรื่องใหญ่และเป็นเรื่องหลัก เราน่าจะทำเรื่องนี้ก่อน ทำเรื่องนี้ให้เด่นที่สุดก่อน ส่วนเรื่องอื่นก็ค่อยทำตาม ต้องทำในระดับที่เป็นการสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูมีความแข็งแกร่งขึ้นมา ครูคืออะไร ครูคือคนปั้นหม้อ คือคนวาดภาพ เราอยากได้ภาพดีๆ สวยๆ หม้อที่ดีๆ ถ้าเราไม่มีคนวาดภาพที่ดีออกมา ภาพที่ออกมาก็จะไม่สวย คนปั้นหม้อไม่ดี หม้อก็ออกมาไม่สวย ผมจึงอยากให้เห็นตรงนี้

“...อยากให้การปฏิรูปการศึกษารั้งใหม่ เน้นหนักที่ครู ให้ครูเป็นตัวตั้ง ส่วนเรื่องการเงิน เทคโนโลยี กฎหมาย หรือการเสริมสร้างเป็นเพียงเครื่องมือที่นำไปสู่การส่งเสริมความเข้มแข็งของครู...”

สำหรับเรื่องของคุณภาพและมาตรฐานก็ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ แต่ผมมองว่าเป็นเรื่องของนามธรรม ที่เป็นรูปธรรมคือครู เพราะครูคือคน อยากให้การปฏิรูปการศึกษาครั้งใหม่ เน้นหนักที่ครู ให้ครูเป็นตัวตั้งส่วนเรื่องการประเมิน เทคโนโลยี กฎหมาย หรือการเงิน เป็นเพียงเครื่องมือที่นำไปสู่การส่งเสริมความเข้มแข็งของครู ผมว่าถ้าเราเจาะลงไปให้ชัด น่าจะชัดเจนที่สุด

ส่วนเรื่องการจัดสรรงบประมาณการศึกษา ที่ผ่านมาระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เราเน้นการจัดแบบเน้นแสดงรายการ ถ้าเรานำ 8 ประเด็น มาตั้งจากงบประมาณที่รัฐทุ่มลงไป ไม่นับงบประมาณของสถาบันการศึกษาต่างๆ เรามาปรับวิธีวิเคราะห์งบประมาณกันใหม่ นำงบประมาณของ 5 องค์กรหลักมาตั้งไว้ว่า ต้องคุ้มครองเท่าไร และเป็นงบที่ใช้ประจำเท่าไร และเหลืองบเพื่อการพัฒนาเท่าไร มันได้สะท้อนให้เห็นว่ามันไม่ไหว แต่ถ้าเปลี่ยนเอา 8 ประเด็นมาเป็นตัวตั้ง งบประมาณที่นำไปใช้กับ 8 ประเด็นนั้น เป็นเงินเท่าไรในแต่ละปี น่าจะชัดกว่า เราจะรู้ว่าเรื่องไหนควรจะมากหรือน้อย เพราะถ้าเราไม่ทำให้ชัดเจน งบประมาณก็จะถูกเฉลี่ยกันไป

ผมเสนอว่าควรนำงบประมาณมาจัดสรรใหม่ให้ชัดเจน ส่วนที่เป็นงบเพื่อการพัฒนาเท่าไร นำมาจัดลำดับให้ชัดเจนว่าควรจะมุ่งเน้นทำอะไรก่อนหลัง ผมขอเน้นย้ำเรื่องครู การปฏิวัติครูถือเป็นหัวใจหลัก เป็นธงนำในการปฏิรูปการศึกษา รอบ 2 เวทีเปิดการสัมมนาต่างๆ ขอให้พูดถึงกระบวนการขับเคลื่อนที่เป็นจริงให้มากกว่าการวนเวียน ประเด็นปัญหาเดิมๆ แล้วก็ทำแต่ยุทธศาสตร์ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาทำเรื่องนี้ ถือเป็นสิ่งที่ดี

ผมอยากให้มีการจัดในระดับภูมิภาคด้วย เพื่อให้ถึงกลุ่มเป้าหมายจริงๆ ต้องกระจายออกไปให้ชัดเจน ฟังความคิดเห็นจากครูว่าควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาอย่างไร ยุทธวิธีและกระบวนการว่าด้วยการพัฒนาครู ตามมติ ครม. ว่าด้วยยุทธศาสตร์ก็เขียนไว้อย่างชัดเจนใน 8 ประเด็นนี้ก็เขียนชัด ฉะนั้นสิ่งที่สำคัญคือ ทำให้สิ่งที่ยังไม่ได้ทำเสียก่อนใน 8 ประเด็นนี้สิ่งไหนที่ยังไม่ได้ทำก็ทำก่อน โดยเฉพาะประเด็นที่สาม เห็นชัดว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วม หน่วยงานส่วนกลางมีการขยายหน่วยงานและเพิ่มบุคลากร ทั้งที่น่าจะลดขนาดองค์กรให้เล็กลง สิ่งไหนที่ยังไม่ทำ ทำให้ได้ก่อน และเรื่องครูก็ทำตามมาในทันที

อย่างไร.....วิจัยในชั้นเรียน*

ไพบุลย์ อ่อนมั่ง**

“.....ก็แค่ การวางแผนแก้ปัญหาของตนเอง โดยวิธีที่ตนเองคิดว่าได้ผล แล้วประเมินผลโดยผู้ปฏิบัติเอง หลังจากนั้นก็นำผลไปปรับปรุงวิธีการของตนเองให้ดีขึ้น ทำซ้ำจนกว่าจะสำเร็จ .....ก็ทำนั่นเอง”

เมื่อพูดถึงการวิจัยหลายคนรู้สึกเพิกเฉยตั้งแต่ยังไม่ได้เริ่ม แต่ความจริงแล้ว วิจัยเป็นเสมือนวิถีชีวิตของเราเอง จะเห็นได้จากการตัดสินใจใด ๆ สักอย่างในชีวิตประจำวัน เราจะต้องมีข้อมูล มีการวิเคราะห์ หาทางเลือก เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียอยู่เสมอ บางครั้งก็ถูกต้อง บางครั้งก็ผิดพลาด เรายังก็จะเก็บไว้เป็นบทเรียนของเราเอง เป็นกระบวนการคิดของเรา เป็นปัญหาของเรา หาวิธีแก้ไขด้วยตัวเราเอง ประเมินวิเคราะห์ด้วยตนเอง แล้วก็สรุปด้วยตัวเราเอง บางคนก็เก็บไว้กับตัว บางคนก็เล่าให้คนอื่นฟัง บางคนบันทึกไว้เป็นส่วนตัว บางคนเขียนเป็นหนังสือเลย ล้วนแล้วแต่เป็นวิถีของกระบวนการวิจัยทั้งสิ้น

ถ้าเป็นเช่นว่านี้ ทำไมเวลาทำวิจัยถึงได้ยากเย็น ขุ่นยากนักหนา ทั้งนี้่าจะเป็นเพราะว่า เราได้รับข้อมูลและความรู้ในเรื่องการวิจัยมาอย่างจำกัด โดยเฉพาะนักวิชาการบางคนยังทำให้รู้สึกว่าการวิจัยมีระเบียบ วิธีการที่ชัดเจน แน่นนอน และตายตัว ถ้าใครทำไม่ตรงตามนี้ถือว่าผิด ผู้ที่คิดจะทำวิจัยเลยต้องถอย แต่ด้วย พรบ.การศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ.2542 กำหนดให้ครูใช้กระบวนการวิจัยมากขึ้น จึงทำให้ครูต้องจำใจหันมามองงานวิจัยด้วยความคับแค้นใจและหลีกเลี่ยงไม่ได้

คราวนี้ลองหันมามองการวิจัยที่ง่ายขึ้น เหมาะกับการปฏิบัติงานของเรามากขึ้นซิ ว่าจะเป็นไปได้ไหม ปรับอย่างไร ให้เข้ากับวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามปกติที่ปฏิบัติอยู่อย่างที่เขารู้กัน แล้วก็มีคนอื่นยอมรับได้ด้วย

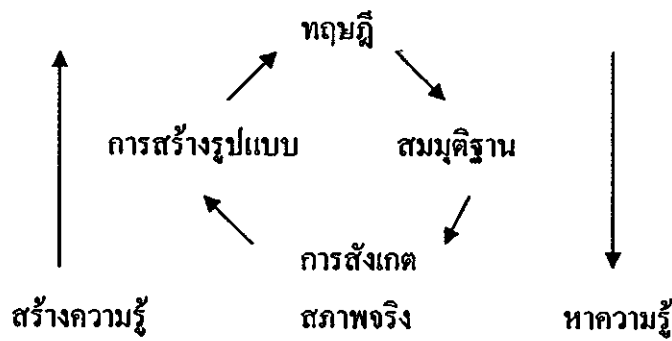
แนวคิดหลักของการวิจัย

เมื่อหันมามองแนวคิดในการวิจัยอย่างหยาบ ๆ ก็พอสรุปได้ว่ามี 2 แนวคิดหลัก ๆ คือ การวิจัยเพื่อค้นหาความรู้ กับ การวิจัยเพื่อสร้างความรู้

ที่มา * วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ปีที่ 29 ฉบับที่ 1

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร. อาจารย์ประจำ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพที่ 1 แนวคิดการวิจัย

แนวคิดที่ 1 การวิจัยเพื่อค้นหาความรู้ แนวคิดนี้เชื่อว่าความรู้มีอยู่แล้ว หน้าที่นักวิจัยคือค้นหาความรู้ที่ซ่อนอยู่ ซึ่งความรู้ที่ได้อาจนำมาใช้กับสถานการณ์แบบเดียวกันในที่อื่นๆ ได้ วิธีการวิจัยของแนวคิดนี้จึงต้องอาศัยทฤษฎีหลักมาช่วยกำหนดทิศทางในการศึกษา มีการสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลที่ชัดเจน ปราศจากความลำเอียงใด ๆ ทั้งสิ้น มีการวางแผนชัดเจน แน่นนอน มีระเบียบวิธีการและการใช้สถิติอย่างเคร่งครัด

แนวคิดที่ 2 การวิจัยเพื่อสร้างความรู้ แนวคิดนี้เชื่อว่าเราสามารถสร้างความรู้ได้ ความรู้ในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย แต่ละที่จะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพการณ์นั้นๆ วิธีการศึกษาจึงค่อนข้างยืดหยุ่น มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของแต่ละสถานที่ ความรู้ที่ได้มุ่งแก้ไขเฉพาะหน้าก่อนแล้วจึงขยายออกไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์อื่น ๆ ต่อไป

แนวทางการวิจัยแต่เดิมนิยมใช้แนวคิดที่ 1 มาโดยตลอด จึงเกิดความคุ้นเคยว่างานวิจัยต้องเคร่งครัด มีระเบียบวิธีการที่แน่นอน มีแนวคิดทฤษฎีรองรับอย่างชัดเจน ผู้วิจัยต้องมีความรู้ขั้นสูง ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี จึงจะทำวิจัยได้ จนกลายเป็นกำแพงกีดกันมิให้ผู้ที่ไม่ได้เรียนสูง ๆ ต้องหวาดกลัวกับการทำวิจัยอย่างมาก

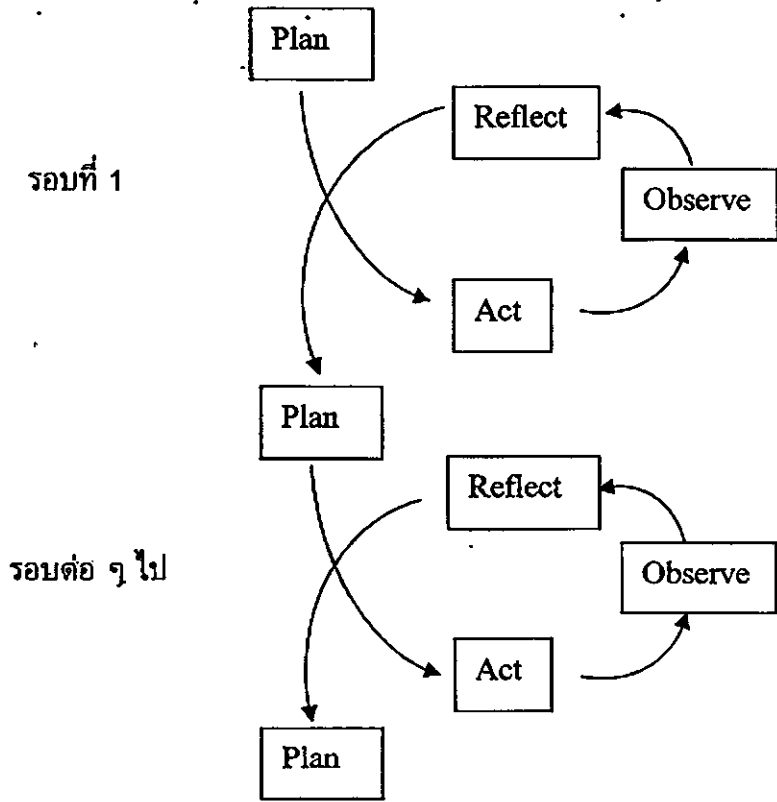
การวิจัยในชั้นเรียน เป็นการวิจัยที่อาศัยแนวคิดที่ 2 มาช่วยอธิบายวิธีคิดที่ต้องการเพียงการหาคำตอบในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริง โดยอาศัยวิธีการที่คนปฏิบัติงานอยู่ คาดว่าจะแก้ไขได้และผลของงานก็อยู่ที่ความสำเร็จนั้นๆ ไม่จำเป็นต้องอาศัยคนอื่น ๆ มากมาย มาจัดการ การวิจัยแบบนี้จึงเป็นการวิจัยปฏิบัติการ(Action Research) ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับหลายวงการ และในวงการการศึกษาเองก็นำมาใช้ โดยเฉพาะในระดับชั้นเรียนจึงเรียกว่าการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research)

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน จึงเป็นวิธีการที่ครูใช้ในการแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยอาศัยประสบการณ์ความรู้ความสามารถที่ครูสะสมมากำหนดวิธีการที่เห็นว่าเหมาะสมในการแก้ปัญหานั้นด้วยตนเอง แล้วประเมินผลเพื่อปรับปรุงวิธีการให้ดีขึ้นเองอย่างต่อเนื่องจนกว่างานจะสำเร็จ

ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน มีหลักสำคัญคือต้องมีการปฏิบัติ (Action) หรือมีนวัตกรรมลงไปจัดการกระทำกับนักเรียน ซึ่งมีรูปแบบวิธีดำเนินการแตกต่างกันไปหลายรูปแบบ แต่เท่าที่ผู้เขียนศึกษาและแนะนำให้นิสิตทำงานวิจัย พบว่ากระบวนการขั้นตอนของเคมมิสและแมคทาเกาท (Kemmis & McTaggart, 1990) ดูเหมือนจะเข้าใจง่ายและปฏิบัติตามได้สะดวกกว่ารูปแบบอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ๆ คือ

1. ขั้นวางแผน (Plan)
2. ขั้นปฏิบัติจริง (Act)
3. ขั้นสังเกตผล (Observe)
4. ขั้นสะท้อนผล (Reflect)

ภาพที่ 2 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ

ในทางปฏิบัติแล้ว ทั้ง 4 ขั้นตอนนี้ จะกระทำต่อเนื่องกันไป โดยเมื่อครูประสบปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ครูต้องพยายามรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจนโดยไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือที่เครื่องครันัก อาจใช้แค่การสังเกตหรือพูดคุยเพิ่มเติม ก็ใช้ได้ หลังจากนั้นจึงใช้ประสบการณ์และความรู้ที่มีอยู่ กำหนดวิธีการแก้ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดผลได้ดีที่สุด แล้ววางแผนดำเนินการให้เป็นลำดับขั้นตอนที่จะปฏิบัติให้ชัดเจน เราเรียกขั้นนี้ว่า ขั้นวางแผน (Planning)

ในขั้นวางแผนนี้ อาจต้องวางแผนทั้งการดำเนินการแก้ปัญหา และวางแผนในการสังเกตผลของการดำเนินงานไปพร้อม ๆ กันด้วย เนื่องจากทั้งสองขั้นตอนนี้ จะกระทำควบคู่ กันไป

ขั้นปฏิบัติจริง (Action) เป็นขั้นตอนที่ครูดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยที่ครูไม่จำเป็นต้องฝืนให้เป็น ไปตามแผนทุกประการ อาจมีการคัดแปลงหรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมไปได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ทั้งนี้เนื่องจากการวางแผนนี้เกิดจากการคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้า ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามที่คาดได้ทุกประการ

ขั้นสังเกตผล (Observation) ขั้นนี้เป็นการสังเกตกระบวนการที่ทำว่าเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ส่วนใดบ้างที่ปรับเปลี่ยนไป ด้วยเหตุใด พร้อมกันนี้ก็สังเกตผลที่เกิดจากการปฏิบัติทั้งหมดด้วย ดังนั้นการสังเกตผลจึงต้องกระทำควบคู่ไปพร้อมกับขั้นการปฏิบัติด้วย

หลังจากปฏิบัติและสังเกตผลแล้วก็จะนำผลนั้นมาทบทวน วิเคราะห์ว่ามีข้อขัดข้องส่วนใดบ้าง และจะแก้ไขได้อย่างไร ประกอบกับผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไร จะต้องแก้ไขหรือไม่ อย่างไร เราเรียกขั้นนี้ว่า การสะท้อนผล (Reflection) ซึ่งผลของขั้นนี้ เราจะนำไปแก้ไขแผนการปฏิบัติในรอบต่อไป

เมื่อดำเนินการตามขั้นตอนเหล่านี้แล้วก็จะเวียนกลับไปทำอีก โดยการปรับแผนไปเรื่อยๆ จนกว่าจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ทั้งหมดนี้คือการวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยในชั้นเรียนจึงมิใช่เรื่องยากสำหรับครูทั่วไปแต่อย่างใด หากแต่เป็นเรื่องที่ครูสามารถปฏิบัติควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติได้ เพียงแต่ครูต้องบันทึกการจากระบบการปฏิบัติให้ชัดเจน สามารถทำซ้ำ หรือถ่ายทอดให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- พิชิต ฤทธิจรูญ. (2544). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏพระนคร.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2544). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน*. กรุงเทพฯ : อักษรไทย.
- Babbie, Earl. (2007). *The practice of social research*. 7th ed. USA : Thomson Wadsworth.
- Kemmis, Stephen and Robin McTaggart. (1990). *The Action Research Planner*. 3rd ed. Victoria : Deakin University Press.
- Sagor, Richard. (2005). *The action research guidebook : A four – step process for educators and school teams*. California : Corwin Press.
- Somekh, Bridget. (2006). *Action Research : a Methodology for Change and Development*. England : Open University Press.

งานวิจัย กับ การพัฒนาครู คณาจารย์เพื่อคุณภาพการศึกษา*

สุชาติ จันทร์วงศ์

เมื่อวันที่ 10-11 กันยายน 2552 ที่ผ่านมา ผมได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 13 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพฯ ซึ่งจัดโดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ซึ่งการประชุมในครั้งนี้ ประเด็นหลักคือ “ปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา” ในวันเปิดการประชุมช่วงเช้า นายจรินทร์ ทัศนวิศิษฐ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มาเป็นประธานเปิดการประชุม และปาฐกถาพิเศษ เรื่อง นโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ต่อจากนั้น รศ.ดร.วราภรณ์ สามโกเศศ ได้บรรยายพิเศษ เรื่อง “การวิจัยกับการพัฒนาครู คณาจารย์ เพื่อคุณภาพการศึกษา” ซึ่งเป็นการบรรยายที่น่าสนใจมาก ผมจึงนำเอาสาระตามที่จำได้ และบางส่วนของฉบับที่ถือไว้มานำมาเขียนตามความเข้าใจของผม เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ซึ่งสาระบางส่วนอาจขาดหายเพราะจดไม่ทัน จำไม่ได้ ต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ความหมายของการวิจัย

การวิจัย ซึ่งภาษาอังกฤษ เขียนว่า “research” นั้น อ.วราภรณ์ฯ ได้แยกคำออกจากกัน โดยคำว่า re เมื่อไปเติมนำหน้าคำใด จะหมายถึง นำกลับมาใหม่ ทำซ้ำอีกครั้ง ทบทวน หรือย้อนกลับ ส่วน search หมายถึงการค้นหา ดังนั้น research จึงน่าจะหมายถึงความถึงการค้นหาใหม่ การค้นหาความจริง จนพบความจริง (Truth) แต่นักวิจัยต้องพึงระลึกเสมอว่า ความจริง (Truth) กับข้อเท็จจริง (Fact) นั้น มีความหมายแตกต่างกัน ดังนั้น นักวิจัยต้องทำความเข้าใจเรื่องนี้ให้ชัดเจน การวิจัย คือการนำข้อมูล (Data) ที่มีอยู่มาจัดทำเป็นสารสนเทศ (Information) เพื่อให้ได้ความรู้ (Knowledge) หลังจากได้ความรู้แล้วก็จะก่อให้เกิด ปัญญา (Wisdom) แก่ผู้วิจัย นอกจากนั้น การวิจัย อาจหมายถึง การค้นหาข้อมูลจำนวนมากที่มีอยู่ในโลกใบนี้ มาตอบคำถามในสิ่งที่นักวิจัยกำลังค้นหา อาจเทียบได้กับการทำเหมืองข้อมูล (Data mining) นั่นเอง

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับกระบวนการค้นหาความจริง (Truth) เป็นการกระทำที่ความจริงปรากฏแจ่มชัดขึ้น หรืออาจเป็นการคาดการณ์หรือพยากรณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้น หรืออาจจะเกี่ยวข้องกับเรื่องราวรอบตัวเรา งานวิจัยมีทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) งานวิจัยเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ พัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ มีงานวิจัยที่ตีพิมพ์มากมายเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาของไทย แต่มักไม่มีการนำข้อมูลไปใช้ในการร่างนโยบาย แผน หรือยุทธศาสตร์ รวมถึงนำไปสู่การปฏิบัติ การปฏิรูปการศึกษาของไทยที่ผ่านมา เริ่มต้นค่อนข้างจะดูดี แต่พอทำไปเรื่อยๆ กลับลงเอยเหมือนเดิม ดังคำพังเพยที่กล่าวว่า “ขึ้นต้นเป็นลาไม่ไผ่ พอเหลาลงไปกลายเป็นบึงกัญชา”

ที่มา * http://chantrawong.blogspot.com/2009/09/blog-post_15.html

คนกลัวงานวิจัยเพราะมีมายาคติที่ผิด

พอกล่าวถึงงานวิจัย คนทั่วไปส่วนใหญ่มักมีมายาคติ เช่น

1. งานวิจัยต้องยาก ซับซ้อน และใหญ่โต
2. งานวิจัยต้องใช้ตัวเลขและมีโมเดล
3. เฉพาะ “คนที่หาะได้” เท่านั้น จึงจะทำงานวิจัยได้
4. งานวิจัยต้องใช้ทรัพยากรมาก
5. งานวิจัยต้องตอบคำถามสำคัญเท่านั้น

เหล่านี้เป็นมายาคติที่ผิดเพี้ยนทั้งสิ้น จึงทำให้คนไม่ชอบการวิจัย โดยเฉพาะคุณครูของเรา จริงจริงแล้ว งานวิจัยไม่จำเป็นต้องยุ่งยาก ซับซ้อน งานวิจัยบางเรื่องแค่ชื่อเรื่องก็อ่านไม่เข้าใจแล้ว อย่างนี้ไม่ใช่ งานวิจัยต้องเขียนให้คนทั่วไปอ่านและเข้าใจได้ อาจไม่จำเป็นต้องมีตัวเลขหรือมีโมเดลที่ซับซ้อน เพียงแต่ให้เป็นกระบวนการค้นหาความจริงตามหลักวิทยาศาสตร์ มีเหตุมีผลมีขั้นตอน และมีตรรกะรองรับ โกรๆ ก็ทำงานวิจัยได้ เพราะเป็นการค้นหาความจริงเพื่อตอบคำถามที่อยากรู้ คำถามไม่จำเป็นต้องเป็นคำถามที่สำคัญ แต่ขอให้เป็นการถามที่มีประโยชน์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางานของตนเอง เช่น (ผมยกตัวอย่างเอง) คุณครูอนุบาลท่านหนึ่งอยากจะทราบว่า ทำไม? เด็กนักเรียนในห้องถึงไม่ชอบรับประทานผักคะน้า เมื่อทำการวิจัยหาคำตอบได้แล้วก็สามารถนำไปแก้ไข หรือหาวิธีให้เด็กนักเรียนรับประทานผักคะน้าได้ ประโยชน์ที่ได้รับก็คือ นักเรียนจะได้รับประทานอาหารครบหมู่ งานวิจัยของคุณครูอนุบาลชั้นนี้ ไม่ได้ยุ่งยาก ซับซ้อน หรือใช้ทฤษฎีอะไรมากมายเลย เงินทองหรือทรัพยากรก็แทบไม่ได้ใช้ บางครั้ง คนเราพอตั้งท่าจะทำงานอะไรสักที ก็มักบอกว่าต้องมีเงิน แต่ อ.วรากรณ์ฯ บอกว่า อย่ามาอ้างเรื่อง ไม่มีเงิน ต้องบอกว่า ไม่มีสติปัญญามากกว่า เพราะหากมีสติปัญญาก็สามารถหาเงินและทรัพยากรได้ ผมคิดว่าจริงอย่างอาจารย์ว่า ผู้อ่านคงรู้จัก “ง ู” แต่อย่าสะกด “ง=เงิน” ก่อน แล้วจึง “ง=งาน” ควรสะกด “ง=งาน” ก่อน แล้วค่อย “ง=เงิน” หมายความว่า “จงคิดถึงงานก่อน แล้วเงินจะตามมาเอง”

ทำไม ครู อาจารย์ ควรทำวิจัย

การทำวิจัยมีประโยชน์ต่อคุณครู อาจารย์ ดังนี้

1. คุณครูจะได้ความจริง (Truth) ที่ต้องการเพื่อตอบคำถามของตนเอง ยกเว้น ว่าคุณครูจะไม่เคยตั้งคำถามอะไรเลย คำถามที่ดี ควรจะถามว่า ทำไม (Why) อย่างไร (How) มากกว่า อะไร (What) หากตั้งคำถามที่มีประโยชน์ ก็จะได้รับคำตอบที่มีประโยชน์เช่นกัน นักเรียนก็เช่นเดียวกัน คุณครูควรสอนให้เขารู้จักตั้งคำถามที่ดี เช่น (ผมยกตัวอย่างเอง) การพาไปทัศนศึกษาที่อนุสาวรีย์แห่งหนึ่งแล้วให้เด็กจดบันทึกมาส่งครู

ควรสั่งให้เด็กนักเรียน ตั้งคำถามว่า ทำไมถึงต้องมือนูสาวรีย์? และทำไมต้องมาอยู่ ณ ที่ตรงนี้? แล้วทำการค้นหา เป็นต้น หากคุณครูยังใส่แว่นตาอันเดิม แล้วมองอย่างเดิม ก็เป็นอย่างเดิม คนที่ประสบความสำเร็จ มักจะตั้งคำถามว่า “จะโทษใครดี” คนที่ประสบความล้มเหลว มักจะตั้งคำถามว่า “จะแก้ไขอย่างไรดี”

2. ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ทำวิจัย เช่น หากเป็นครูอาจารย์ ก็สามารถใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ผู้สอนมีความมั่นใจในเนื้อหาการสอนมากขึ้น ส่งผลต่อความเชื่อถือของผู้เรียน ผู้สอนและผู้เรียนสนุกมากขึ้น เข้าใจเนื้อหาของวิชาที่ศึกษาซึ่งผู้สอนมีตัวอย่างของจริง และมีความคิดที่ใกล้โลกความเป็นจริงมากขึ้น

3. มีผลทางบวกต่อความเชื่อมั่นในความสำเร็จของตนเอง (Self-Esteem) ของตัวผู้วิจัย มีกระบวนการคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้นและคิดได้ชัดเจนมากขึ้น

4. การทำวิจัยจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ในศาสตร์หรืออนุศาสตร์นั้นๆ ผลการวิจัยก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ และธุรกิจ สามารถแปรเปลี่ยนความจริงที่พบเป็นนโยบายและการปฏิบัติต่อไป

การวิจัยก่อให้เกิดการพัฒนาครูและคุณภาพการศึกษา

การวิจัยทำให้

1. ผู้สอน “องอาจ” ยิ่งขึ้น
2. ผู้สอนมีเนื้อหาการสอนแน่น และครบถ้วนยิ่งขึ้น
3. ผู้สอน ได้มีโอกาสเป็นนักเรียน
4. ผู้สอนสนุกมากยิ่งขึ้นกับกระบวนการเรียนการสอน
5. ผู้สอนเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ยิ่งขึ้น
6. ผู้สอนเข้าไปอยู่ในกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

รศ.ดร. วราภรณ์ สาม โภเศษ ได้สรุปไว้ตอนท้ายการบรรยายว่า การวิจัย คือ “การเขย่าไว้ไม่ให้นอนกัน” การคิดอะไรเหมือนเดิมเดิม จะไม่ก่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสิ่งใดเลย ดังนั้น ต้องเขย่าไว้เรื่อยๆ อย่าให้วิชาความรู้ที่มีอยู่เดิมตกตะกอนนอนกันลงไปข้างล่าง หมั่นเติมองค์ความรู้ใหม่และเขย่าองค์ความรู้เดิมอยู่เสมอ ผสมคละเคล้าให้เข้ากันจนได้ที่ เพื่อจะได้เกิดนวัตกรรมใหม่ใหม่ นำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนแก่ลูกศิษย์ของเราต่อไป

บทความด้านคุณลักษณะของครู

ครูพันธุ์ใหม่ในยุคปฏิรูปการศึกษา*

ชุติมา ธรรมรักษา**

เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ และเพื่อเป็นการสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงมีเนื้อหาสาระครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงบทกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ และระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในทุกด้านนับตั้งแต่ระบบการศึกษา ระบบการเรียนรู้ ระบบการบริหารและการจัดการศึกษา ครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ยังกำหนดให้ทุกสถานศึกษาต้องมีมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา อีกด้วย การปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้คนทั้งในและนอกวงการศึกษาย่างไรก็ตามขนานของการปฏิรูปการศึกษาลำนี้ จะแล่นไปในทิศทางที่ถูกต้องได้หรือไม่ นั้นต้องอาศัยนักบินที่เก่งและมีความเชี่ยวชาญในการขับเคลื่อนยาน ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ครูผู้สอน คือ กลไกสำคัญของการผลักดันการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ ด้วยเหตุที่ครูเป็นผู้มีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษา ให้บรรลุเป้าหมายและสร้างคุณภาพให้เกิดแก่ประชากรในสังคม ครู จึงเปรียบเสมือนนักบินผู้ปฏิบัติการขับเคลื่อนยานแห่งการปฏิรูปการศึกษาโดยตรง

หลักสูตรครูพันธุ์ใหม่

คำว่า “ครูพันธุ์ใหม่” หรือ “ครูอาชีพ” ถือกำเนิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมามีมานานนัก อันเป็นผลสืบเนื่องจากความพยายามของกระทรวงศึกษาธิการที่จะปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง กระทรวงฯ จึงกำหนดให้สถาบันการผลิตครูทุกแห่งปรับหลักสูตรวิชาครูระดับปริญญาตรีจาก 4 ปี เป็น 5 ปี โดยได้กำหนดว่าครูจะต้องมีการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี เพื่อที่จะสามารถขอรับใบประกอบวิชาชีพตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา 2542 ได้ และยังได้กำหนดโครงการของหลักสูตรครู โดยมีภาพรวมดังนี้ (สมบัติ นพรัก, 2005 : 1)

ที่มา * วารสารนักบริหาร ปีที่ 26 ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2549

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

■ **วิชาศึกษาทั่วไป** ให้มีทักษะด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน คิด การทำงานเป็นหมู่คณะ การใช้เทคโนโลยี ฯลฯ

■ **วิชาชีพครู** ให้มีพื้นฐานด้านคุณลักษณะส่วนตัว ได้แก่ รักความเป็นครู มีความอดทน มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ สามารถคิดแบบบูรณาการ มีทักษะด้านการจัดการ มีประสบการณ์ และทักษะด้านการสอน และพัฒนาบุคลิกภาพ ฯลฯ

■ **วิชาเฉพาะ** ให้มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาเฉพาะที่เลือกเรียนเป็นวิชาเอก และวิชาเลือก โดยนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้หลักสูตรใหม่ 5 ปี ยังได้กำหนดคุณสมบัติของครูพันธุ์ใหม่ไว้ 8 ด้านดังนี้ (สมบัติ นพรัก, 2005 : 2).

1. คุณสมบัติพื้นฐาน 3 ด้าน ได้แก่

- ด้านคุณลักษณะส่วนตัว รักความเป็นครู มีความอดทน ฯลฯ
- ด้านสมรรถภาพทางภาษาต่างประเทศ อ่าน เขียน พูด ฟัง ใช้ติดต่อสื่อสารได้
- ด้านปัญญา คิดเป็นระบบ คิดแบบบูรณาการ คิดแบบสร้างสรรค์

มีวิสัยทัศน์

2. คุณสมบัติด้านทักษะ 5 ด้าน ได้แก่

- ด้านการจัดการทั่วไป
- ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ
- ด้านการจัดการข้อมูลข่าวสาร
- ด้านการทำงานเป็นหมู่คณะ
- ด้านการใช้เทคโนโลยีที่หลากหลาย

หลักสูตรผลิตครูดังกล่าวนี้เป็นหลักสูตรที่เน้นผลในทางปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นจริงในตัวผู้เรียน โดยคาดหวังว่าบรรดาครูที่ผ่านหลักสูตรและกระบวนการที่เน้นการปฏิบัติและการฝึกอบรมที่เข้มข้นของหลักสูตรนี้จะเป็นครูพันธุ์ใหม่ที่มีความรู้ทางวิชาการ เชี่ยวชาญทางวิชาชีพครู มีคุณธรรม จริยธรรม อันเป็ณคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการเป็นครูอาชีพอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามแนวคิดการผลิตครูพันธุ์ใหม่นี้ได้สร้างความกังวลไม่น้อยในหมู่ครูอื่น ๆ ที่มีได้มีโอกาสผ่านหลักสูตรใหม่ 5 ปี ว่าแล้วตนเองจะกลายเป็นครูพันธุ์เก่าที่ตกยุค หรือขาดคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็นนักบินมืออาชีพที่จะดำเนินการขับเคลื่อนยานของการบินปฏิรูปการศึกษาสำนี้ไปให้ถึงจุดหมายปลายทางได้หรือไม่ อีกทั้งยังมีข้อสงสัยอีกว่าการจะเป็นครูพันธุ์ใหม่ได้นั้นจะต้องทำภารกิจอะไรที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน หรือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าได้

ภาระหน้าที่ของครูพันธุ์ใหม่

ดร.พนม พงษ์ไพบูลย์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปความหมายของครูพันธุ์ใหม่ หรือ ครูอาชีพตามแนวคิดของ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ว่าเป็น “ครูที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ที่จะเป็นครู คือ มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการให้การศึกษา อบรมศิษย์ในทุก ๆ ด้าน มีความประพฤติดี วางตัวดี เอาใจใส่ดูแลศิษย์ดี มีวิญญูณของความเป็นครูและปฏิบัติหน้าที่ครู

ด้วยจิตวิญญูณของความเป็นครู” จากความหมายดังกล่าวสามารถประมวลได้ว่า ครูพันธุ์ใหม่ต้องมีความรับผิดชอบภาระงานต่าง ๆ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนจะมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ครูจึงต้องวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้รู้ถึงศักยภาพที่แตกต่างกันของผู้เรียนและมุ่งมั่นคิดค้นกิจกรรม หรือแสวงหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำศักยภาพนั้นมาใช้ในการเรียนรู้โดยให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของเนื้อหาวิชา สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถ ความถนัด และความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ผลลัพธ์ คือ ผู้เรียนที่ได้รับการส่งเสริมศักยภาพตามความถนัดของตนจะเกิดความสุขในการเรียน

2. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา เน้นให้ผู้เรียนแต่ละคนเรียนรู้จากประสบการณ์และการทำงานซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้ครบทุกด้านทั้งทางกาย ทางจิต หรือทางอารมณ์ ทางสังคม และทางสติปัญญา รวมไปถึงพัฒนาการทางจิตวิญญูณด้วย โดยครูจะต้องจัดให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการเรียนรู้ และสามารถแสวงหาความรู้รวมทั้งสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมอิสระด้วยตนเอง เพราะการเรียนรู้อย่างอิสระจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุข ซึ่งจะทำให้สิ่งที่เรียนรู้ยู่ติดคงทนกับผู้เรียน

3. ใช้วิธีการวัดประเมินผลการเรียนรู้หลายรูปแบบ เพื่อตรวจสอบการเรียนรู้ของผู้เรียนว่ามีศักยภาพตรงตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ ดังนั้นจึงควรมีทั้ง ประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการประเมินงาน (Task) หรือการปฏิบัติงานซึ่งครูมอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติโดยที่งานนั้นจะต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ในสถานการณจริง ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้และฝึกทักษะกระบวนการในการทำงานตามสภาพจริง และใน โลกแห่งความเป็นจริง ทำให้ผู้เรียนสามารถก้าวออกไปสู่ชีวิตการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเมินจากการปฏิบัติ (Performance Assessment) ซึ่งเป็นการประเมินจากงานที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงโดยที่งานนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นงานที่อยู่ในสภาพหรือโลกแห่งความเป็นจริงก็ได้ แต่เป็นการประเมินที่ครอบคลุมทักษะการปฏิบัติและต้องเป็นงานที่เป็นผลผลิต จากการใช้ความรู้ที่ซับซ้อนและใช้เวลาในการทำ

นอกจากนี้ครูควรประเมินจากข้อสอบที่เน้นการเขียนตอบแสดงความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างกว้างขวาง จากนั้นจึงใช้ผลการวัดการประเมินจากรูปแบบต่างๆ เหล่านี้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ครบถ้วนตามมาตรฐาน

4. จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อเชื่อมโยงศาสตร์สาขาต่าง ๆ มากกว่าหนึ่งเรื่องมาผสมผสานให้กลมกลืนกันภายใต้หัวข้อเดียวกัน โดยเน้นความรู้ในลักษณะองค์รวม มากกว่าความรู้ที่แยกเป็นส่วน ๆ การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการจะทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียนเพราะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ลึกซึ้ง กว้างไกล ไม่คับแคบ เฉพาะกรอบเนื้อหาวิชา ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาพหุปัญญา (Multiple Intelligence) เกิดการเชื่อมโยงความรู้ภายในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้เนื่องจากในชีวิตจริงผู้เรียนย่อมเกี่ยวข้องกับศาสตร์หลากหลายสาขา ไม่ได้จำเพาะเจาะจงสาขาใดสาขาหนึ่งเท่านั้น

5. มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยี เพื่อให้สอดคล้องกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นยุคที่ความรู้และสรรพวิทยาการเดินทางไปถึงที่ต่าง ๆ ทั่วโลกด้วยความรวดเร็ว ทำให้ข้อมูลและสาระความรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ครูในยุคโลกาภิวัตน์จึงต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งจะเป็นประตูที่เปิดออกไปสู่โลกกว้างเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาสาระและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งเป็นการฝึกทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการเรียนและชีวิตของตนต่อไป

6. เป็นครูผู้สอนคุณธรรม จริยธรรม ในยุคที่ประเทศไทยและคนไทยกำลังเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ แต่ศีลธรรม จิตใจ และความดีงามของผู้คนกลับเสื่อมถอยลง ดังนั้นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครูพันธุ์ใหม่ คือ ต้องหาจังหวะหรือโอกาสที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก โดยการสอดแทรกสาระดังกล่าวในรายวิชาต่าง ๆ ที่ตนสอน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนดีที่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีจิตใจที่ดีงาม

7. เป็นครูนักวิจัยชั้นเรียน โดยการแสวงหาความรู้ใหม่มาประยุกต์กับสภาพการณ์ของการสอนในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการเรียนการสอนหรือแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอน ซึ่งผลการวิจัยและข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาย่อมสามารถใช้เป็นหลักฐานและร่องรอยในการค้นคว้าเพิ่มเติม และปรับปรุงรูปแบบและคุณภาพการสอนของครูให้เหมาะสมและตรงตามศักยภาพของผู้เรียนได้ อย่างไรก็ตามครูนักวิจัยจะต้องเป็นผู้ที่จริงจังในการใฝ่รู้อย่างนักวิจัย มิใช่ทำวิจัยตามกระแสนิยม เพราะการทำวิจัยชั้นเรียนนั้น จะช่วยในการทำงานของครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น และถ้าสามารถทำวิจัยต่อเนื่องเป็นงานวิจัยและพัฒนาแล้วผลที่ปรากฏ คือ จะเห็นคุณภาพของผู้เรียนได้ชัดเจนและเหมาะสมที่สุด ดังนั้นงานวิจัยชั้นเรียนจะส่งผลให้ครูมีความเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น

8. พัฒนาคณะองคมนตรีทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญยิ่งของครูพันธุ์ใหม่ การพัฒนาคณะองคมนตรีสามารถทำได้หลายรูปแบบ อาทิ เข้าอบรม สัมมนา ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางวิชาการ ที่ทันสมัย ถูกต้องชัดเจนอยู่เสมอ เพื่อที่จะได้สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดและประสบการณ์ และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย

9. มีจิตสำนึกและวิถีสอนของความเป็นครู เพราะจะเป็นตัวกำหนดให้คนรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ ทุ่่มเท เสียสละเพื่อคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน คนที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูย่อมรักและห่วงใย มีความปรารถนาดีต่อศิษย์ นอกเหนือจากความรู้คุณธรรม และจริยธรรม สำหรับการ จะสร้างจิตสำนึกและวิถีสอนของความเป็นครูได้นั้น ดร.สมศักดิ์ คลประสิทธิ์ ให้แนวคิดว่าควรเริ่มที่ การสร้างศรัทธา 3 ประการก่อน คือ ศรัทธาต่อตนเองว่าตนสามารถเป็นครูที่ดีได้ ศรัทธาต่ออาชีพครู เห็นคุณค่าของวิชาชีพที่เป็นครู และศรัทธาต่อองค์กรรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษาและองค์กรวิชาชีพครู ประพฤติและปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพครู เมื่อครูมีศรัทธาแล้วก็จะเกิดพลังแห่ง ความมุ่งมั่นมีจิตวิญญาณของความเป็นครู สามารถสร้างสรรค์วิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงตาม เจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาได้

เป็นที่ทราบกันดีว่าปัจจัยสำคัญของคุณภาพการศึกษาคือครู เมื่อไรที่ครูอ่อนแอ ผลผลิต ทางการศึกษาที่ออกมาจะย่อมน้อยและกลายเป็นผลร้ายต่อการพัฒนาประเทศชาติไปด้วย ดังนั้น ครูพันธุ์ใหม่ จึงถือเป็นวิศวกรผู้สร้างชาติ สร้างอนาคต สร้างเด็กให้มีความรู้ อย่างไรก็ตามการให้ความสำคัญกับการผลิตครูพันธุ์ใหม่แต่เพียงด้านเดียวยังไม่เพียงพอแต่จำเป็นต้องเน้นที่การพัฒนาครูเก่าที่มีอยู่แล้ว พร้อมกันไปด้วย เพราะถ้าเน้นแต่การผลิตก็อาจประสบปัญหากับการมีปริมาณครูเกินความต้องการ ในขณะที่ภาระงานการพัฒนาครูเก่าเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ มีครูเป็นจำนวนมากที่รอรับการพัฒนานั้นอยู่ ดังนั้นสถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตครูทั้งหลายจึงควรผนึกกำลังกัน เพื่อร่วมผลักดันการพัฒนาวิชาชีพครูตาม ระบบใหม่ ร่วมกันปรับเปลี่ยน “ครูพันธุ์เก่าที่ประกอบอาชีพครู” ให้กลายเป็น “ครูพันธุ์ใหม่ที่เป็นครู มืออาชีพ” ที่มีทั้งความรู้ ความสามารถที่หลากหลาย มีความประพฤติที่ดีงาม มีคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ต่าง ๆ อีกทั้งเป็นผู้ใฝ่ใจในการพัฒนาตนเองตลอดเวลา สามารถตอบสนองความคาดหวังของ สังคมไทยได้ว่า ครูพันธุ์ใหม่ คือ ครูที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานเหมาะสมกับการจะเป็นนักบินมือ อาชีพที่สามารถขับเคลื่อนยานของการปฏิรูปการศึกษาให้ไปถึงจุดหมายปลายทางได้อย่างแท้จริง นำมา ซึ่งความเชื่อมั่นของสังคมต่อระบบการศึกษาไทยว่า การศึกษาที่แท้จริง คือ การพัฒนาคนให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข

บรรณานุกรม

พนม พงษ์ไพบูลย์. (2000). *บันทึกปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สอง : ครูอาชีพ*.

www.moe.go.th/web.panom.

สมศักดิ์ คลประสิทธิ์. (2002). *ครูของครูกับครูอาชีพ*. www.moe.go.th/main2/article.

สมศักดิ์ ภู่วิภาคารวรรณ. (2001). *การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง*.

เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ The Knowledge Center.

สมบัติ นพรัก. (2005). *ครูอาชีพหายไปไหน*. www.edu.nu.ac.th/story/s2.

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2005). *หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต*.

คุณลักษณะครูรุ่นใหม่กับการปฏิรูปหลักสูตรผลิตครูในศตวรรษ 21*

ไฉทัช อุดมบุญญานภาพ**

บทนำ

โลกเรากำลังเผชิญกับวิกฤตที่สำคัญและยิ่งใหญ่ วิกฤตนี้เป็นการท้าทายเราเหล่าสัตว์โลกที่เป็นเวโนยสัตว์ เราพบว่าความเจริญทางวัตถุก็ดี ความสามารถที่เราเอาชนะธรรมชาติได้ดี การรู้และค้นพบสิ่งต่าง ๆ ที่เราไม่เคยรู้มาก่อนก็ดี ความมั่งคั่งของประเทศตลอดจนความก้าวหน้าทางวิชาการ การสื่อสารคมนาคมที่ย่อโลกอันกว้างใหญ่ให้เป็นจุดเดียวกันเชื่อมต่อกันได้อย่างสะดวก รวดเร็วก็ดี ไม่ได้ช่วยให้เรามีความสามารถเพิ่มขึ้นในการแก้ไขปัญหาเรื้อรังหลายด้านของสังคม ทั้งในระดับชุมชน ชาติ และนานาชาติ เราเชื่อว่าการศึกษาที่มีหรือควรมีบทบาทและภารกิจสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์เพื่อแก้ไขปัญหา ขณะนี้สังคมไทยกำลังเผชิญกับวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อคนไทยทุกคน ทำอย่างไรคนไทยจึงจะสามารถฉีกกำลัง ร่วมแรงร่วมใจกันกู้สถานการณ์ของประเทศให้พลิกฟื้นกลับคืนสู่สภาวะปกติได้โดยเร็ว สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ไม่ใช่อุบัติเหตุ แต่เป็นเหตุที่หลายคนไม่ตระหนัก เพิกเฉยและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ บทเรียนครั้งนี้ “คุ้มค่า” สำหรับคนไทยที่จะได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุและรากเหง้าของปัญหาที่แท้จริงซึ่งก็คือคนไทยโดยรวมยังขาด “ความรู้ภูมิปัญญา” ที่จะนำพาประเทศให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นโลกที่ไร้พรมแดน ทั้งด้านความรู้ เศรษฐกิจ เทคโนโลยีสารสนเทศ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ การจะเกิดซึ่ง “ความรู้ภูมิปัญญา” ได้นั้นทุกคนในชาติจักต้องได้รับการศึกษาที่ดี มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อจักสำคัญที่จะนำพาสู่การศึกษาที่ดีมีคุณภาพก็คือ “ครู” รุ่ง แก้วแดง (2543) กล่าวไว้สอดคล้องกับเอกสารรายงานเกี่ยวกับครูของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ความว่า “ความเป็นครูในสังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหารุมเร้ารอบด้าน แต่ปัญหาใดก็ไม่เท่ากับวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพครู ประกอบกับการปฏิรูปการศึกษาเป็นกระแสใหม่ทั่วโลก เพราะในยุคที่โลกกำลังก้าวหน้าเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 สภาพของโลกนี้เปลี่ยนไปเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี เป็นสังคมโลกที่สลับซับซ้อนเชื่อมโยงและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) คุรุบุคลากรทางการศึกษาและองค์กรทางการศึกษา จึงต้องปรับตัวให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)” ถึงเวลาแล้วที่ประเทศจะต้องมุ่งไปเพื่อการศึกษาของปวงชน (Education for All) และขณะเดียวกันทุกภาคส่วน

ที่มา * <http://school.obec.go.th/nitest/article02.doc>

** ศึกษานิเทศก์ 9 หัวหน้ากลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สทท ภาพสีนรุ้เขต 1

ของสังคมต้องทุ่มเทให้กับการศึกษา (All for Education) การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ชีวิตและการกลมกลืนของคน โดยคนและเพื่อคน คนจึงเป็นส่วนสำคัญที่สุด เป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ที่ปวงประกอบกับนานาทัศนะมีความเห็นสอดคล้องกันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า เศรษฐกิจและสังคมจะดีเพียงใด แข่งขันในตลาดโลกได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชน คุณภาพแรงงาน และคุณภาพของผู้นำในวงการต่างๆ และยังยอมรับกันอย่างแท้จริงว่าคุณภาพคนขึ้นอยู่กับ คุณภาพการศึกษา และคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครูเป็นหลัก (สุมน อมรวิวัฒน์, 2533 ; Jacques Delors, 1996 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2540ข; สิปปนนท์ เกตุทัต, 2539 ; UNESCO, 1999 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 ข) แต่น่าเป็นห่วงว่าในขณะนี้วิชาชีพครูทั่วโลกตกต่ำ ระบบการจัดการครูไม่ดึงดูดคนรุ่นใหม่ที่เก่งและดีมาเป็นครู นิสิตนักศึกษาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และประกาศนียบัตรวิชาชีพครูในสถาบันกว่า 125,000 คน และกว่าร้อยละ 35 เลือกเรียนสาขาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์เป็นอันดับสุดท้าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540ก ; กองส่งเสริมวิทยฐานะครู สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, 2539 ; สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2544 ; วิทยากร เชียงตุง, 2542 ; วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2540) ครูส่วนใหญ่ขาดความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาทักษะและวิทยาการให้ทันสมัย คุณภาพครูไทยประจำการในสถานศึกษาทั้งหมดกว่า 600,000 คนได้รับการตั้งคำถามว่าดีจริงหรือ เป็นครูระดับ “มืออาชีพ” ได้หรือไม่ มีจำนวนก็ไม่น้อย ยิ่งถ้าต้องการปฏิรูปกระบวนการการเรียนรู้และจัดโครงสร้างเงินเดือนครูระบบใหม่ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (มาตรา 55) ยังมีคำถามเกี่ยวกับคุณภาพครูมากขึ้น สภาพการณ์เหล่านี้มีความเข้มข้นและมีประเด็นสงสัยน่าศึกษาอย่างยิ่งว่า เกิดอะไรขึ้นกับสภาพการณ์ของครู จะแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาได้อย่างไร ดังนั้นจึงต้องมีระบบหรือวิธีการที่จะทำให้สังคมไทยมีความมั่นใจว่าครูไทยทุกคนไม่ว่าจะทำหน้าที่ในสายงานในระบบและนอกระบบจะต้องมีคุณภาพเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้การศึกษาไทยและอนาคตคนไทยมีโอกาสดีขึ้น สิ่งหนึ่งในความพยายามที่จะยกระดับคุณภาพครูก็คือกระบวนการกำหนดคุณลักษณะครูรุ่นใหม่และกระบวนการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพครูรุ่นใหม่ การประเมินมาตรฐานวิชาชีพครูด้วยเกณฑ์คุณลักษณะครูที่มีมาตรฐาน มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และค่าตอบแทนที่สัมพันธ์กับคุณภาพครู นี้คือกลไกอันเป็นหลักประกันคุณภาพครูรุ่นใหม่ที่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543ก ; ศรีน้อย โปวาทองและคณะ, 2542 ; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2543 ; สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2543 ; อมรวิชช นาคทรพร, 2540 ; สิริพร บุญญานันต์, 2538 ; อรรถพร พงษ์วาทและจิตรกร ตั้งเกษมสุข, 2539)

ทำไมต้องผลิตครูรุ่นใหม่

จากการศึกษาสภาพการณ์ (Contextual Study) ความต้องการจำเป็นต่อการผลิตครูรุ่นใหม่ เพื่อการพัฒนาครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพได้ข้อค้นพบว่า

1. สังคมส่วนรวมมีความเชื่อว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนให้สามารถนำการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกประเทศ ผลผลิตของระบบการศึกษาคือพลเมืองของประเทศที่สามารถปรับตัวและสามารถแก้ปัญหาที่มีความหลากหลายในสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และสามารถริเริ่มพัฒนาตนเอง ครอบครัวยุวมชน ตลอดจนประเทศให้พัฒนาและก้าวหน้าไปได้อย่างมีหลักการบนพื้นฐานของความเข้าใจเหตุและผล ความถูกต้อง ความดีงาม และความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

2. สังคมส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่า การศึกษาที่พึงประสงค์ในสังคมปัจจุบันจะต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้สมดุลทั้งด้วนร่างกาย สติปัญญา จิตใจและสังคม ทั้งในระดับความคิด ค่านิยมและพฤติกรรม ซึ่งต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยปรับแนวคิดในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จัดในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อสนองความต้องการ ความสามารถและความถนัดของผู้เรียน

3. คนส่วนมากมีความเชื่อว่า การจัดการศึกษาในลักษณะที่จัดการจำเป็นจะต้องใช้ครูที่มีลักษณะเฉพาะ มีความสามารถสูง (เป็นครูรุ่นใหม่ระดับครูมืออาชีพ) และได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรและวิธีการสอนที่มีความเข้มข้นและมีคุณภาพมาอย่างดี สามารถทำหน้าที่ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพมีศักดิ์ศรีและมีเกียรติ ในอดีตสังคมไทยเคยยกย่องครูโดยเปรียบเทียบกับปูชนียบุคคลที่รอบรู้ รู้จริง รู้แจ้ง ทั้งนี้เพราะครูในอดีตส่วนใหญ่คือ พระอาลักษณ์ นักปราชญ์และผู้รู้ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่ยอมรับในฐานะที่เป็น คนดี คนเก่ง ในวิชาความรู้แขนงต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันความรู้สึกผูกพันต่อครูดังกล่าวได้เสื่อมถอยลง อันเนื่องมาจากครูต้องปรับพฤติกรรมตามสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความเชี่ยวชาญทางวิชาการและความเอาใจใส่ต่อเด็กถดถอยลง

4. จากสาระการปฏิรูปและกระแสสังคม เศรษฐกิจบ่งชี้วิสัยทัศน์ พบว่าในโลกยุคใหม่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ครูจะต้องมีบทบาทหน้าที่ซับซ้อนขึ้น ครูจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์และก้าวทันสถานการณ์โลก จะต้องเป็นผู้มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ ครูจะต้องจัดระบบการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ ต้องสอน โดยยึดพื้นฐานความรู้ ความสามารถ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก ครูในอนาคตจึงต้องมีมาตรฐานคุณภาพในระดับครูมืออาชีพที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในระดับสูง ดังนั้น ครูจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับสังคมยุคใหม่ ที่จะปรับเปลี่ยนไปทั้งในปัจจุบันและในอนาคต โดยเชื่อว่าครูในปัจจุบันและอนาคตจะต้องมีคุณลักษณะโดดเด่น คือ เก่ง ทันโลกและเป็นครูมืออาชีพ

5. จากการวิเคราะห์ พบว่า ในปัจจุบันวิกฤติในวงการครูทั้งในประเทศและต่างประเทศ ปัญหาหลักๆ จะคล้ายคลึงกัน ได้แก่ การที่คนคิดเก่งไม่สนใจเข้าเรียนครูเป็นลำดับต้น ๆ เมื่อเรียนสำเร็จแล้วส่วนหนึ่งจะไม่ประกอบอาชีพครู ทำให้ไม่สามารถบำรุงรักษาครูดี ๆ ไว้ได้ ทั้งนี้เหตุผลหนึ่งเนื่องมาจากค่าตอบแทนของครูต่ำมากเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น ความตั้งใจและทุ่มเทต่อการเรียนการสอนของครูก็ลดต่ำลงประกอบกับการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครูมุ่งสอนเนื้อหามากกว่าให้คิดวิเคราะห์และปฏิบัติ การสอนไม่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นครูในปัจจุบันส่วนใหญ่จึงขาดความเชี่ยวชาญในการสอนทั้งทางวิชาการและคุณลักษณะความเป็นครู ความเอาใจใส่ต่อเด็กลดลง ความนิยมยกย่องของสังคมต่อครูจึงลดลงทำให้วิชาชีพครูตกต่ำลง รวมทั้งในต่างประเทศที่ประสบปัญหาวิกฤติครูดังกล่าวข้างต้นต่างก็พยายามแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาของครู เช่นเดียวกันซึ่งประสบความสำเร็จมาในระดับหนึ่งซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างให้เป็นบทเรียนสำหรับประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพของครู โครงสร้างการบริหารจัดการเกี่ยวกับครูและระบบโรงเรียน สักดิ์ศรีการยอมรับในวิชาชีพครูที่ถือว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ยั่งยืน ประโยชน์เกื้อกูลและการส่งเสริมพัฒนาบทบาทวิชาชีพครู ทั้งตนเอง ระบบการศึกษาและการบริหารจัดการ โดยรวมที่สอดคล้องสัมพันธ์กับโครงสร้างด้านอื่นเช่น เศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีพ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และจิตวิทยา

6. ในมุมมองในประเทศไทยกับสภาพการณ์ที่ปรากฏ (Situation Study) สามารถมองเห็นกระแสความเปลี่ยนแปลงและมีประเด็นสำคัญที่เป็นเหตุผลและความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการพัฒนาครูรุ่นใหม่การพัฒนาครูรุ่นใหม่และวิชาชีพครู สรุปได้ คือ

1. ประเด็นความล้มเหลวด้านคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งปรากฏข้อมูลเชิงประจักษ์ในการแข่งขันทางวิชาการในระดับนานาชาติหรือในระดับเอเชียและการจัดคุณภาพการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล ระดับนานาชาติของสถาบัน IMD ซึ่งพบว่าคุณภาพของประเทศไทยอยู่อันดับท้าย ๆ
2. ประเด็นความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ได้ก่อให้เกิดแนวทางและมาตรการปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอนปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาและปฏิรูปโรงเรียน
3. ประเด็นการใช้กฎหมายให้เป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการด้านการศึกษา นอกเหนือจากแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งพบว่า กฎหมายหลักและกฎหมายประกอบทางการศึกษาทำให้เกิดผลบังคับและคิดค้นแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกี่ยวกับครู และหลักสูตรพัฒนาครู เช่น การเน้นคุณภาพผลผลิต โครงสร้างการบริหารองค์กรครู การบริหารงานบุคคล การจัดองค์กรวิชาชีพ การออกไปประกอบวิชาชีพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู จรรยาบรรณวิชาชีพครู การอนุมัติหลักสูตร คุณวุฒิ วิทยฐานะ ค่าตอบแทนวิชาชีพครูและการยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง

4. ประเด็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ก่อให้เกิดกระแสการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การปรับปรุงบทบาทและการปรับพฤติกรรมการสอนของครู ให้เป็นครูยุคใหม่ที่มีทั้งศาสตร์ (Science) คือความลุ่มลึกชัดเจนในเนื้อหา (Subject Matters) มีศิลปะการสอน (Methodology) คือมีเทคนิควิธีการถ่ายทอดการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างมีความสุขและตระหนักผลที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. ประเด็นจุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) ได้วิเคราะห์ให้เห็นจุดด้อยในคุณภาพและความสามารถของคนไทยจึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของคนเป็นสำคัญ มีแผนพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องชัดเจน โดยเน้นคุณภาพครูและวิธีการสร้างครูรุ่นใหม่ และสอดคล้องสัมพันธ์ระหว่างการบริหารครู การใช้ครูและการพัฒนาครู

6. ประเด็นที่ชี้ให้เห็นความสำคัญต่อการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และการมีผลการเรียนรู้ (Learning Outcomes) ที่มีความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับและเน้นการวิจัยชั้นเรียน กระบวนการเหล่านี้เป็นกระแสสำคัญต่อการปฏิรูปบทบาทของครูให้เป็นผู้นำทางวิชาการที่ใช้พันธกิจและทิศทางเพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้ปรากฏและนำไปสู่การเป็นนักแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและปรับปรุงกำหนดตำแหน่งเป็น ครูมืออาชีพ เป็นครูต้นแบบ เป็นครูผู้เชี่ยวชาญ เป็นครูนักวิจัย เป็นครูผู้นำทางวิชาการ เป็นครูนักเปลี่ยนแปลง โดยใช้ผลงานศึกษาวิจัยเป็นเครื่องชี้วัดและประเมินผลคุณภาพการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง

7. ประเด็นการประกันคุณภาพการศึกษา ได้ก่อให้เกิดกิจกรรมการประเมินคุณภาพการควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานด้านปัจจัยด้านกระบวนการและผลผลิตทางการศึกษาเพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งนี้โดยมีการประเมินคุณภาพภายในและภายนอกและนำไปสู่การพัฒนาสถานะภาพผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานสากล

8. ประเด็นกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization Currently) ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านวิสัยทัศน์ สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทั้งทางบวกและทางลบ แนวคิด ค่านิยม ความเชื่อได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการดำรงชีวิต การเรียนรู้ สังคมความรู้ สังคมประชาธิปไตยและผลกระทบในการพัฒนาครู การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพครูอย่างสำคัญ (โฆทัย อุคมนุญญาภาพ, 2543)

คุณลักษณะครูรุ่นใหม่ควรมีลักษณะอย่างไร

ตัวบ่งชี้คุณลักษณะครูตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัยเพื่อประเมินภายนอก 4 มาตรฐาน 12 ตัวบ่งชี้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. มาตรฐานด้านมีวิญญูณความเป็นครู มีคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย
ตัวบ่งชี้ 1 ครูมีความเอื้ออาทร เข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน
ตัวบ่งชี้ 2 ครูมีมนุษยสัมพันธ์ ควบคุมอารมณ์ได้และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
ตัวบ่งชี้ 3 ครูมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา อุทิศตนให้กับการพัฒนาผู้เรียน
ตัวบ่งชี้ 4 ครูวางตนเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติและบุคลิกภาพ
ตัวบ่งชี้ 5 ครูมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู
2. มาตรฐานด้านความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย
ตัวบ่งชี้ 1 ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา
ตัวบ่งชี้ 2 ครูมีความรู้ความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอน จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ตัวบ่งชี้ 3 ครูมีความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนและการนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพ
3. มาตรฐานด้านความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนประกอบด้วย
ตัวบ่งชี้ 1 ครูมีนิสัยรักการแสวงหาความรู้และข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนสอน
ตัวบ่งชี้ 2 ครูมีความสามารถในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
ตัวบ่งชี้ 3 ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขสถานการณ์ได้
4. มาตรฐานด้านคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ
ตัวบ่งชี้ 1 ครูมีคุณวุฒิ มีความถนัด มีความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543ก)
หลักและมาตรฐานคุณลักษณะตามเกณฑ์การประเมินครูใหม่ 10 ประการเพื่อการออกไปประกอบวิชาชีพครู มาตรฐานนี้เทียบเท่าวุฒิบัตรขั้นสูงของสภาแห่งชาติด้านมาตรฐานวิชาชีพการสอน (NBPTS) ได้แก่
หลักประการที่ 1 ครูต้องเข้าใจความคิดหลัก เครื่องมือที่จะใช้หาความรู้และโครงสร้างของหลักการที่ใช้สอน และสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทำให้ลักษณะต่าง ๆ นี้มีความหมายแก่นักเรียน

หลักประการที่ 2 ครูต้องเข้าใจว่าเด็กเรียนรู้อย่างไรและพัฒนาอย่างไรและสามารถตระเตรียมโอกาสแห่งการเรียนรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาทางสติปัญญาและสังคมส่วนบุคคล

หลักประการที่ 3 ครูต้องเข้าใจว่านักเรียนแตกต่างกันอย่างไรในการมีแนวทางเรียนรู้และครูต้องสร้างโอกาสทางการสอนที่มีการปรับให้เข้ากับนักเรียนที่มีความหลากหลาย

หลักประการที่ 4 ครูต้องเข้าใจและใช้ยุทธศาสตร์การสอนต่าง ๆ ที่จะช่วยเร่งรัดการพัฒนาของนักเรียนให้มีความคิด รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ แก้ปัญหาและแสดงทักษะได้

หลักประการที่ 5 ครูต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับการบันทึกลงใจและพฤติกรรมของกลุ่มและส่วนบุคคลที่จะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เร่งรัดการพบปะสังสรรค์ทางสังคม การเข้าไปเกี่ยวข้องในการเรียนรู้และการสร้างพลังใจของตนเอง

หลักประการที่ 6 ครูต้องใช้ความรู้ที่มีประสิทธิภาพในหลักการนิเทศด้านการใช้คำพูด การไม่ใช้ถ้อยคำและสื่อที่จะให้มีการเรียนรู้อย่างจริงจัง มีการร่วมมือ การพบปะสังสรรค์ในชั้นเรียน

หลักประการที่ 7 ครูต้องวางแผนการสอนโดยมีพื้นฐานทางความรู้ในเรื่องราวที่สอน ประชาคม และเป้าหมายในหลักสูตร

หลักประการที่ 8 ครูต้องเข้าใจและใช้ยุทธศาสตร์การประเมินอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการวัดผลและให้มั่นใจว่านักเรียนได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทางปัญญา ทางสังคมและทางกายภาพ

หลักประการที่ 9 ครูต้องเป็นนักปฏิบัติที่มีการทบทวนตนเอง โดยวัดผลอย่างต่อเนื่องในผลของทางเลือกและการปฏิบัติต่อคนอื่นๆ (นักเรียน ผู้ปกครองและผู้มีวิชาชีพในประชาคมแห่งการเรียนรู้) และเป็นผู้แสวงหาโอกาสที่จะมีการเติบโตในทางวิชาชีพ

หลักประการที่ 10 ครูต้องสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในโรงเรียน ผู้ปกครองและองค์กรในประชาคมที่กว้างขวางมากขึ้น เพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนรู้และความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540ก)

คุณสมบัติ 6 ประการตามมาตรฐานครูแห่งชาติของสหราชอาณาจักร (Advanced Skills Teacher)

1. ครูมีผลงานเป็นเลิศ โดยมีผลการสอนที่ปรากฏที่ตัวนักเรียนโดยนักเรียนแสดงผลการเรียนรู้และพฤติกรรมอย่างสูง อย่างสม่ำเสมอ มีหลักฐานแสดงผลร่วมกับผู้ปกครองและผู้ปกครองมีความพอใจ

2. ครูมีความเป็นเลิศในวิชาที่สอนหรือความรู้ในสาขาวิชาพิเศษ โดยมีความรู้ในวิชาที่ตนสอนอย่างเชี่ยวชาญ ลึกซึ้ง กว้างขวาง ทันทตามความก้าวหน้าของวิชาการ ครูมีความเข้าใจการใช้ข้อมูลระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีการสื่อสารในการสอนวิชาของตนอย่างเชี่ยวชาญ

3. ครูมีความสามารถในการวางแผนอย่างดี โดยเตรียมบทเรียน และลำดับการสอนอย่างมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างประสบผลสำเร็จ มีความคาดหวังสูงให้กับนักเรียน และครูสามารถวางแผนการสอนโดยใช้ประโยชน์จากผลการเรียนของนักเรียนทั้งในอดีตและปัจจุบัน

4. ครูมีความสามารถเป็นเลิศในการสอน การจัดการนักเรียนและการรักษาวินัยในห้องเรียนอย่าง สร้างสรรค์ ทำท่ายและมีความสุขโดยครูมีความสามารถใช้วิธีสอนที่มีประสิทธิภาพสูงสามารถทำท่ายให้กลุ่มนักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ กระตือรือร้น สามารถใช้คำถามและอธิบายยกตัวอย่าง สาธิต อย่างชำนาญการเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าสูงสุด มีความสามารถในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความยุ่งยากในการเรียนและความประพฤติ ครูสามารถรักษาความเคารพนับถือและรักษาวินัยในห้องเรียน ได้อย่างยุติธรรม

5. ครูมีความเป็นเลิศในการประเมิน โดยใช้วิธีการประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการสอนและปรับปรุงการสอนจากผลการประเมิน ให้สัมพันธ์กับความก้าวหน้าของนักเรียนและเป้าหมาย

6. ครูมีความเป็นเลิศในการให้คำแนะนำและสนับสนุนเพื่อนครู โดยสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับไปให้การสนับสนุน คำแนะนำอย่างดีแก่เพื่อนครู สามารถทำตัวเป็นแบบอย่างในการสอน สาธิต ฝึกอบรม ให้ความร่วมมือ ทั้งในโรงเรียนของตนและสถานการณ์อื่นอย่างมีคุณค่า วิธีวิธีการวางแผนและจัดลำดับความสำคัญของเวลาและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน (สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2543 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543; Advance Skills Teachers (cited 2000 Oct,10) Available from URL: <http://www.dfec.gov.uk/ast/index.htm>)

คุณลักษณะครูรุ่นใหม่ที่สำคัญและเป็นจุดเด่นในศตวรรษที่ 21 ควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความสนใจแสวงหาความรู้ กระตือรือร้นที่อยากเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

2. มีความรอบรู้ด้านปรัชญาการศึกษา นโยบายทางการศึกษา กฎหมายการศึกษา มาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานการศึกษา จิตวิทยาการศึกษาและหลักสูตรการสอนทั่วไป

3. มีความรอบรู้ความสามารถที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์และทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถเชื่อมโยงสภาพท้องถิ่นเข้ากับมาตรฐานสากลในลักษณะสหวิทยาการ

4. มีความรู้ความสามารถในวิธีการแสวงหาความรู้

5. รู้จักและเข้าใจพัฒนาการของผู้เรียน

6. มีความรู้และทักษะในวิชาชีพที่สอนอย่างลุ่มลึก ชัดเจน สามารถสอนแล้วผู้เรียนเข้าใจมีความสามารถเรียนรู้ได้และสนุกกับการ เรียนรู้ สอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ เต็มเวลา และเต็มหลักสูตร

7. มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจใฝ่รู้และมีความสุข สนุกในการเรียนการสอนมีความสามารถในการสังเกตและรู้จักแก้ไขพฤติกรรม การเสริมแรงและการลงโทษที่เหมาะสม

8. มีทักษะในการสอนอย่างเชี่ยวชาญและสร้างสรรค์การเรียนรู้จนสามารถพัฒนาผู้เรียน ได้เต็มศักยภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยปลูกเร้าให้ผู้เรียนแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ เน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อสนองผู้เรียนเป็นสำคัญ

9. มีความรู้และความเข้าใจในเป้าหมายและวิธีการของหลักสูตรและการสอน

10. มีความสามารถในการออกแบบ วางแผนการสอนการบริหารจัดการชั้นเรียน วิจัยและพัฒนาการสอน มีความเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพและมีความสามารถ วัตถุประสงค์ประเมินผลพัฒนาการของการเรียนรู้ได้หลายวิธีได้อย่างเหมาะสม สม่ำเสมอ

11. มีความรัก ศรัทธาที่จะเป็นครู มีความเมตตากรุณาและเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์

12. มีจริยธรรม มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย วางตนอยู่ในศีลธรรมอันดีเปี่ยมด้วย คุณธรรมฝึกหัดปฏิบัติตนยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพครูโดยชี้แนะทางถูกต้องแก้ไขสิ่งผิดและยึดมั่น ตามหลักศาสนา

13. มีบุคลิกภาพดีเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเด็กและสาธารณชน ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการดำรงชีวิต

14. มีความรับผิดชอบในหน้าที่มุ่งมั่นในการทำงานทำงานเป็นระบบและพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง

15. มีความสามารถในการปลูกฝังวินัย คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดี และถูกต้องต่อ ผู้เรียน

16. ความสามารถในการจัดระเบียบเนื้อหาสาระการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมกระบวนการ เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ให้สอดคล้องกับพัฒนาการผู้เรียนและมีความสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้ตรงความต้องการของท้องถิ่น

หลักสูตรผลิตครูรุ่นใหม่ควรมีลักษณะอย่างไร

คุณลักษณะทั่วไปของนักศึกษาครูในศตวรรษ 21 ในระดับอุดมศึกษาสาขาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ซึ่งอยู่ในวัยกำลังจะเป็นผู้ใหญ่ในระดับปริญญาตรีเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นและมีอุดมการณ์ สนใจในสิ่งที่อยากรู้ ต้องการการยอมรับของเพื่อน อาจารย์ และสังคม ต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เป็นบุคคลที่มุ่งสร้างประสบการณ์และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Self Directed Learning) มักสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสิ่งแวดล้อม การจัดการเรียนการสอนควรมุ่งจัดให้สอดคล้อง กับความต้องการของนักศึกษาสาขาศึกษาศาสตร์และให้สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์และบริบท ของผู้เรียนจะสามารถช่วยให้เรียนรู้ได้ดี (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2542 ; สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2538)

ปฏิญาสากลว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ณ กรุงปารีส (5-9 ต.ค. 2541) ได้บัญญัติไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเห็นผลผลิตคุณภาพของนักศึกษา

ระดับอุดมศึกษาจะต้องมุ่งพัฒนาด้านสำคัญและให้บรรลุคุณลักษณะของผู้เรียนรู้นี้ คือ

1. จะต้องมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความคิดและการตัดสินใจด้วยตนเอง
2. จะมุ่งแสวงหาความรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษาที่ต่อเนื่องและการศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Person) มีทักษะชีวิตที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ
3. มีความรู้ลึกอย่างลึกซึ้ง ประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมีทักษะกระบวนการแก้ไขปัญหา
4. การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผ่านเครือข่ายได้อย่างชำนาญและมีทักษะการสื่อสารสารสนเทศด้านภาษาและเครือข่าย
5. การเรียนรู้ร่วมกันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) (ปฏิญาสากลปารีส October, 1998 ; Education Goal, 2000)

หลักสูตรผลิตครูรุ่นใหม่มีลักษณะสำคัญและจะเน้นให้เหมาะในศตวรรษที่ 21 คือ

1. มีระยะเวลาการเรียนที่ยาวนานยิ่งขึ้น โดยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประยุกต์ความรู้เพื่อสอน วิจัยและพัฒนา เสนอผลงานต่อสถาบันและสาธารณชนในรอบ 1 ปี
2. ใช้คุณลักษณะของครูรุ่นใหม่ กำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยตรง
3. องค์ประกอบของกลุ่มวิชาในหลักสูตรและจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 170 หน่วยกิต จัดเป็น 4 กลุ่มวิชา คือ
  - 3.1 กลุ่มวิชาการศึกษาทั่วไป จำนวน 30 - 35 หน่วยกิต
  - 3.2 กลุ่มวิชาชีพครู จำนวน 45 - 55 หน่วยกิต
  - 3.3 กลุ่มวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และการประยุกต์ จำนวน 25 - 30 หน่วยกิต
  - 3.4 กลุ่มวิชาเลือกเฉพาะด้านหรือวิชาเอก จำนวน 60 - 70 หน่วยกิต
4. มีเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ที่เข้มข้นยิ่งขึ้นคือ จะต้องได้ระดับผลการเรียนไม่ต่ำกว่า C หรือ S ทุกรายวิชา มีคะแนนสะสมเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.50 และมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ของเวลาเรียนในแต่ละรายวิชา
5. มีเกณฑ์คุณลักษณะการคัดเลือกผู้จะเข้าเรียนตามกรอบหลักสูตร ที่มุ่งเน้นให้คัดเลือกคนดี คนเก่ง และมีจิตใจที่ชอบที่จะเป็นครูเข้าเรียน
6. มีจุดเน้นในโครงสร้างในวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการและการแก้ไขปัญหาคุณภาพทางวิชาการของครูยุคใหม่คือ

6.1 เน้นวิชาภาษาอังกฤษที่มุ่งให้ครูสามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ในระดับสูง

6.2 เน้นวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่มุ่งให้ครูเป็นนักเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาสื่อ นวัตกรรม การสอน

6.3 เน้นวิชาวิจัยทางการศึกษาที่มุ่งให้ครูเป็นนักวิจัย สามารถวิจัยและพัฒนาทางการเรียนการสอน แก้ปัญหาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

6.4 เน้นทักษะกระบวนการคิด การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ที่เน้นให้ครูเป็นนักคิด นักเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างมีระบบและมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นแบบอย่างของครูรุ่นใหม่

6.5 เน้นความรู้อย่างลึกซึ้ง กระจ่างชัดในเนื้อหาวิชาเอกและวิชาความเป็นครู ให้เด็กงานระดับครูมืออาชีพ โดยมีสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตการเรียนรู้อย่างสมดุลและสัดส่วนระหว่างวิชาชีพครู วิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพและวิชาเอก

หลักสูตรผลิตครูรุ่นใหม่ควรมีหลักการสำคัญดังนี้

1. เป็นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตวิชาชีพครูสาขาต่างๆ ให้มีมาตรฐานความเข้มข้น มาตรฐานวิชาชีพโดยให้มีความรู้ สติปัญญา มีความสามารถในการสอนและมีคุณธรรมจริยธรรม

2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้บัณฑิตสามารถบูรณาการ ประยุกต์พัฒนาและปรับปรุงกระบวนการสอนในสถานศึกษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ท้องถิ่นและสากล

3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้บัณฑิตสร้างความเป็นเลิศในวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง อย่างภาคภูมิใจมั่นคงและน่าเชื่อถือ

4. เป็นการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเต็มศักยภาพโดยอาศัยสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ที่กว้างขวางทั้งในท้องถิ่น ในประเทศและต่างประเทศ เน้นการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ตลอดชีวิตและการเรียนรู้ที่เข้มข้นและหลากหลาย

5. เป็นหลักสูตรที่มีความสมดุลทั้งเนื้อหาสาระและกิจกรรม พัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน

ลักษณะหลักสูตรบูรณาการสัมพันธ์วิชา (Correlation and Integrated Curriculum)

จากสาระสำคัญแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้กระทรวงศึกษาส่งเสริมให้มีระบบการผลิตและพัฒนาครู ณาจารย์และบุคลากรการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานงานให้สถาบันที่ผลิตครูและพัฒนาครูคณาจารย์รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง...” ดังนั้นภายใต้ความมุ่งหวังที่จะให้การศึกษาก้าวหน้าเป็นกลไกการพัฒนาคุณภาพคนของประเทศเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถของประเทศ เสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและการแข่งขัน รวมทั้งความก้าวหน้าและมั่นคงทางเศรษฐกิจในประชาคมโลกบนฐานแห่งความเป็นไทย “ครู” เป็นผู้ที่มี

บทบาทสำคัญซึ่งจะทำให้การศึกษาเป็นกลไกนำไปสู่คุณภาพคนของประเทศได้ ดังนั้นปัญหาเกี่ยวกับ “ครู” และ “วิชาชีพครู” จำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการปรับปรุง แก้ไขพัฒนาโดยเร่งด่วนเพื่อให้การศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพ “ครู” ได้สมตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ ความต้องการจำเป็นจึงต้องสมควรที่จะสร้างสรรค์ “ครูรุ่นใหม่” ที่ยอมรับและสามารถแสดงพันธกิจและทิศทางของตนเองได้อย่างเต็มที่และสมบทบาท ด้วยคุณลักษณะครูที่มีมาตรฐานและนั่นคือการสร้างสรรค์คุณลักษณะครูรุ่นใหม่ที่เป็นมืออาชีพและสร้างสรรค์หลักสูตรศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ที่มีเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้และการฝึกหัดที่เข้มข้นมีประสิทธิภาพ รัฐและองค์กรจะต้องมีระบบการกำหนดคุณลักษณะครูรุ่นใหม่ มีหลักสูตรศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ที่มีคุณภาพโดยมีสาระและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะให้ครูรุ่นใหม่ได้ดำรงอยู่ในตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ครู พร้อมทั้งจะแข่งขันกับวิชาชีพอื่นและเพื่อให้ได้ครูรุ่นใหม่ระดับมืออาชีพอยู่ในสถาบันและสังคมที่ยิ่งใหญ่กว้างไกลอย่างมีเกียรติและได้รับในปัจจุบันและอนาคต

อนึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การปฏิรูปการศึกษาไม่มีวันสำเร็จถ้าไม่ได้ปฏิรูปครู เพราะครูเป็นกุญแจสำคัญของการนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นรูปหัวใจในการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นจึงได้ตระหนักถึงบทบาทสำคัญของการผลิตครู และการพัฒนาครูให้เป็นครูคุณภาพ และเป็นครูมืออาชีพ เป็นครูที่รักของผู้เรียนและพร้อมที่จะเรียนรู้และส่งเสริมชี้แนะให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพและเป็นผู้รักในการเรียนรู้ เป็นครูที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูเพื่อยกมาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นครูมุ่งพัฒนา สามารถประเมินและปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง พร้อมปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและผู้อื่น มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแข่งขันและมีความร่วมมือ มีความเป็นไทยในความเป็นสากล เป็นคนเก่งเป็นคนดี และมีความสุข ดังนั้นจากสภาพการณ์ ความคาดหวัง และความต้องการพัฒนา จึงมีข้อเสนอเชิงนโยบายภารกิจและทิศทางในการปฏิรูปวิชาชีพครู โดย

1. เพิ่มคุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้จะเป็นครูและผู้จะได้รับการยกย่องเป็นครูมืออาชีพโดยมีการกำหนดระดับคุณลักษณะครู (NTQ : National Teachers Qualification)
2. เร่งจัดระบบ กลไก เชื่อมโยง เกื้อกูลระหว่างระบบการผลิต การพัฒนา การบริหารครู การยกย่องครู มุ่งพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยปรับปรุงหลักสูตรผลิตครูพัฒนาครูและขยายหลักสูตรปริญญาตรี สาขาการศึกษาศาสตร์ เป็น 5 ปี เพื่อความเข้มข้นของศาสตร์ ศิลปการสอน และจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู นำไปสู่การปรับโครงสร้างของเงินเดือน ค่าตอบแทนและวิทยฐานะครูรุ่นใหม่

ครูรุ่นใหม่เป็นบุคลากรวิชาชีพ ซึ่งทำหน้าที่หลักทั้งทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาของรัฐ และเอกชน โดยมีองค์กรประกอบ

คุณลักษณะที่เพียบพร้อมในด้านความรู้ในวิทยาการในฐานะครูและพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความสามารถและทักษะในด้านการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์การเรียนรู้ สัมกับเป็นบุคลากรในวิชาชีพชั้นสูง มีคุณธรรม จริยธรรม และบุคลิกภาพสมกับความเป็นครู และมีความรู้อย่างลึกซึ้ง กว้างขวางในศาสตร์สาขาที่สอน (Subject Matter) อันนำไปสู่บุคลากรวิชาชีพ ผู้ซึ่งสมควรได้รับใบประกอบวิชาชีพครู ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพที่สภาวิชาชีพครูจะกำหนด การดำเนินการเพื่อยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู ณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงและเป็นที่ยอมรับจากสังคมทั่วไป เริ่มต้นตั้งแต่การปรับปรุงระบบการผลิตครูเพื่อให้การผลิตครูสอดคล้องกับสภาพความต้องการ ความจำเป็นทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพโดยการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูรุ่นใหม่ให้เข้มข้นในศาสตร์ที่สอนและหลากหลายในวิธีการสอน

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการครู. (2544). *การปฏิรูปการสรรหาครู*. สำนักงานการศึกษา. โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540ก). *การปฏิรูปการฝึกหัดครู: ร่วมกันคิดแบ่งกันทำ*. สำนักงานปฏิรูปวิชาชีพครู. สกศ.
- . (2540 ข). *การศึกษาในรัฐธรรมนูญ: การเปรียบเทียบระหว่างไทยกับต่างประเทศ*. พรินต์กรุป จำกัด.
- . (2542). *ความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติ*. พ.ศ. 2542. พรินต์กรุป จำกัด.
- . (2543 ก). *ครูต้นแบบ*. กองทุนรางวัลเกียรติยศแห่งวิชาชีพ (กรค.) พรินต์กรุป จำกัด.
- . (2543 ข). *ความสามารถของเยาวชนไทยในเวทีโลก: จากผลการแข่งขัน โอลิมปิกวิชาการ*. ปี 2540 – 2542. พรินต์กรุป จำกัด.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *การศึกษากับกำลังอำนาจของชาติ*. สกศ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับชาติ. (2543). *กรอบหลักสูตรครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2539*. สรภ.
- สมน อมรวิวัฒน์. (2533). *สมบัติพิพิธการศึกษาไทย*. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิปนนท์ เกตุทัต. (2539). *ปฏิรูปการศึกษา: ครู ผู้บริหารการศึกษาและโลกาภิวัตน์*. วารสารข้าราชการครู. (มีนาคม 2539) ปีที่ 16 ฉบับที่ 3.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2543). *ข้อเสนอเชิงนโยบายการผลิตครูและพัฒนาครู*. ภาพพิมพ์การพิมพ์, สรรค์คดี หลาบมาลา. (2543). *คุณภาพครูสู่การปฏิรูปการเรียนรู้*. ฟีนนี่ พับบลิชซิ่ง.
- ศิริพร บุญญานันต์. (2538). *การประชุมนานาชาติเรื่องความร่วมมือเพื่อการพัฒนาครูสำหรับภูมิภาคเอเชียยุคใหม่*. วารสารการศึกษาแห่งชาติ (พฤศจิกายน 2538)
- ศรีน้อย โพธิ์ทอง และคณะ. (2542). *องค์ประกอบของสภาครูอังกฤษ*. สกศ.

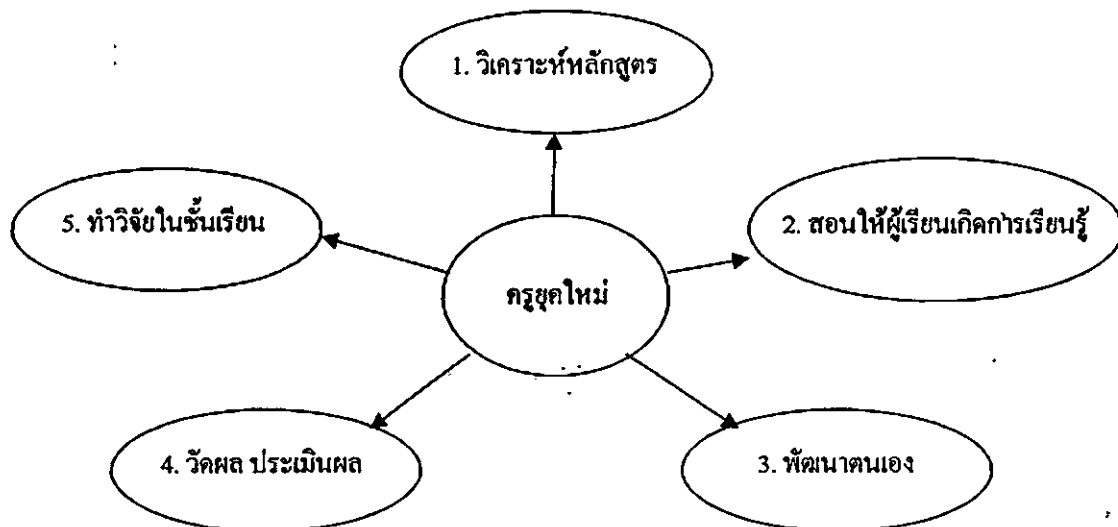
- โยทัย อุคมนุญญาภาพ. (2543). การศึกษาสภาพการณ์ความสำคัญและจำเป็นในการปฏิรูปหลักสูตร
ครูมืออาชีพ. เอกสารรายงานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
ประเวศ วะลี. (2543). จุดประกายปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้สู่สหัสวรรษใหม่. โรงพิมพ์จุรัสกา.
วิจิตร ศรีสะอาด. (2540). อนาคตการศึกษาไทยในห้วงทศวรรษหน้า เมืองไทย ปี 2560.
เอชเอนกรู๊ป.
วิทยากร เขียงกูร. (2542). วิฤฤติและโอกาสในการปฏิรูปการศึกษาและสังคมไทย.
อมรินทร์ พรินต์ติ้ง พับบลิชซิง จำกัด.
อรรถพร พงษ์วาทและจิตกร ตั้งเกษมสุข. (2539). จากแผนพัฒนาคนสู่แผนพัฒนาครู. ห้างหุ้นส่วน
จำกัดภาพพิมพ์.
อมรวิรัช นาคทรพรพ. (2540) “ครูเก่ง เปลี่ยนประกายทั่วแผ่นดินและครูในจิตวิญญาณ” ความจริงของ
แผ่นดิน. เจพีลัมโปรเซส จำกัด.
Education Goal 2000 (2001). *Reform act the Federal Level : America 2000 Excellence in
Education Bill.* [[http://www.ed.gov/legislation/GOALS2000/TheAct/pubs/
prog2000/pt3fd.htm](http://www.ed.gov/legislation/GOALS2000/TheAct/pubs/prog2000/pt3fd.htm)] October 15, 2000
The British Constitution (2000) *Advance Skill Teacher : Comparative School Law.*
(<http://www.dfes.gov.uk/ast/index.htm>) October 10, 2000

ครูยุคใหม่*

สุธีรา สุริยวงศ์**

ครู คือ บุคลากรทางการศึกษาที่จะต้องอยู่กับผู้เรียนตลอดเวลา กระบวนการเรียนการสอนของครูจะต้องใช้กับเด็กนักเรียนทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเราจะทำให้เขามีความรู้ ความสามารถได้ โดยใช้หลักของเทเลอร์ คือ ครูที่ดี มีความตั้งใจ พัฒนาดตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีคุณภาพ มีความสามารถเหมาะสมกับเป็นครูยุคใหม่

ดร.พลสัมพันธ์ โพธิ์ศรีทอง รองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้เขียนบทความเกี่ยวกับครูพันธุ์ใหม่ ไว้ว่าหลังจากมีการปฏิรูปการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดว่าระบบและกระบวนการผลิตพัฒนาครูจะต้องปรับเปลี่ยนการผลิตครูให้มีคุณภาพ และศักยภาพสมกับเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยออกแบบหลักสูตร “ครูห้าปี” เมื่อจบหลักสูตรจะได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู สังคมในวงการศึกษาคาดหวังว่า ระบบใหม่ที่เกิดขึ้นนี้จะมาแก้วิกฤตศรัทธาในวิชาชีพครู มาเป็นอศวินม้าขาวในการปฏิรูปการศึกษาได้ จากการศึกษาผู้เขียนได้ศึกษารวบรวมแนวคิดจากการประชุมสัมมนา และบทความต่าง ๆ แล้ว พอจะสรุปลักษณะครูยุคใหม่ที่คาดหวังควรมีลักษณะดังแผนภาพนี้

ที่มา * วารสารวิชาการ ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มีนาคม 2550

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาคบริหารการศึกษาและอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

1. การวิเคราะห์หลักสูตร

ครูต้องรู้และศึกษาเรื่องหลักสูตร ก็เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดระดับ และทิศทางของการศึกษาให้ครูดำเนินตามหลักสูตร หลักสูตรที่ดีจะระบุถึงความมุ่งหมายของการอบรมสั่งสอนว่าต้องการจะให้นักเรียนบรรลุจุดหมายปลายทางอะไร ตรงไหน มากน้อยเพียงใด

หลักสูตรเป็นเครื่องมือของครู เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ถูกต้อง เพราะหลักสูตรจะช่วยครูในการตอบคำถาม 3 ข้อต่อไปนี้

1. เราสอนวิชานี้เพื่อให้นักเรียนรู้อะไรบ้าง
2. สอนเพื่อให้เด็กมีความสามารถ หรือสมรรถภาพอะไรบ้าง
3. เพื่อให้นักเรียนรู้ และให้เกิดสมรรถภาพอย่างละเท่าไร

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งแตกต่างไปจากหลักสูตรเดิมในสาระสำคัญที่ครูควรทราบ ดังนี้

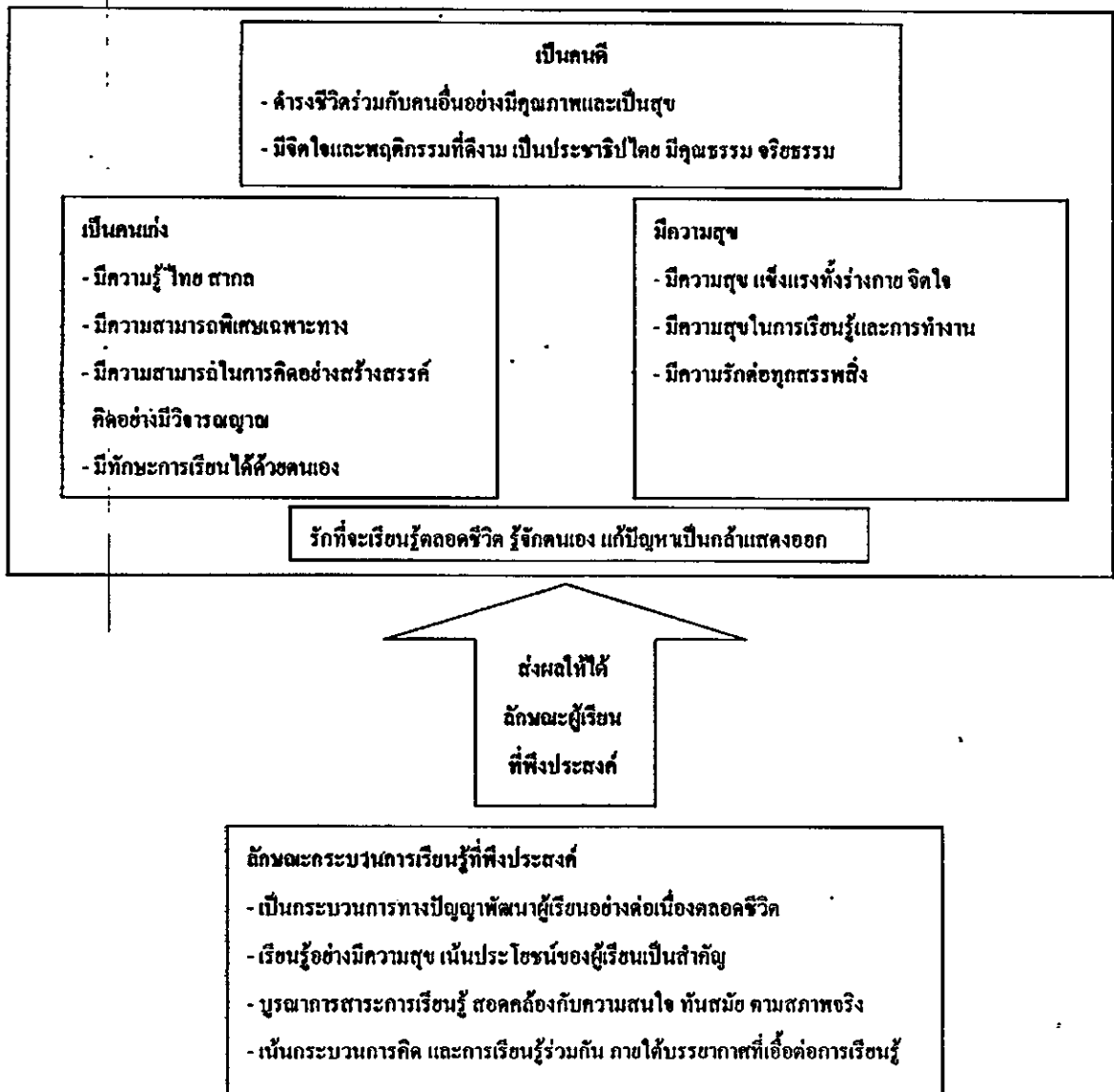
1. หลักสูตรที่กระทรวงกำหนดเป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย แต่หลากหลายด้านปฏิบัติการ
2. กำหนดจุดมุ่งหมาย ซึ่งเป็นภาพรวมของการศึกษา เป็นมาตรฐานการเรียนรู้
3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ โดยจัดเพิ่มเติมจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม
4. สถานศึกษา ต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนดในทุกชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน
5. ครูต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งในแต่ละชั้นและแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้จะต้องกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาที่หลักสูตรแกนกลางกำหนดออกแบบการเรียนการสอน การกำหนดเวลาเรียนหรือจำนวนหน่วยกิต และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน

2. การสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

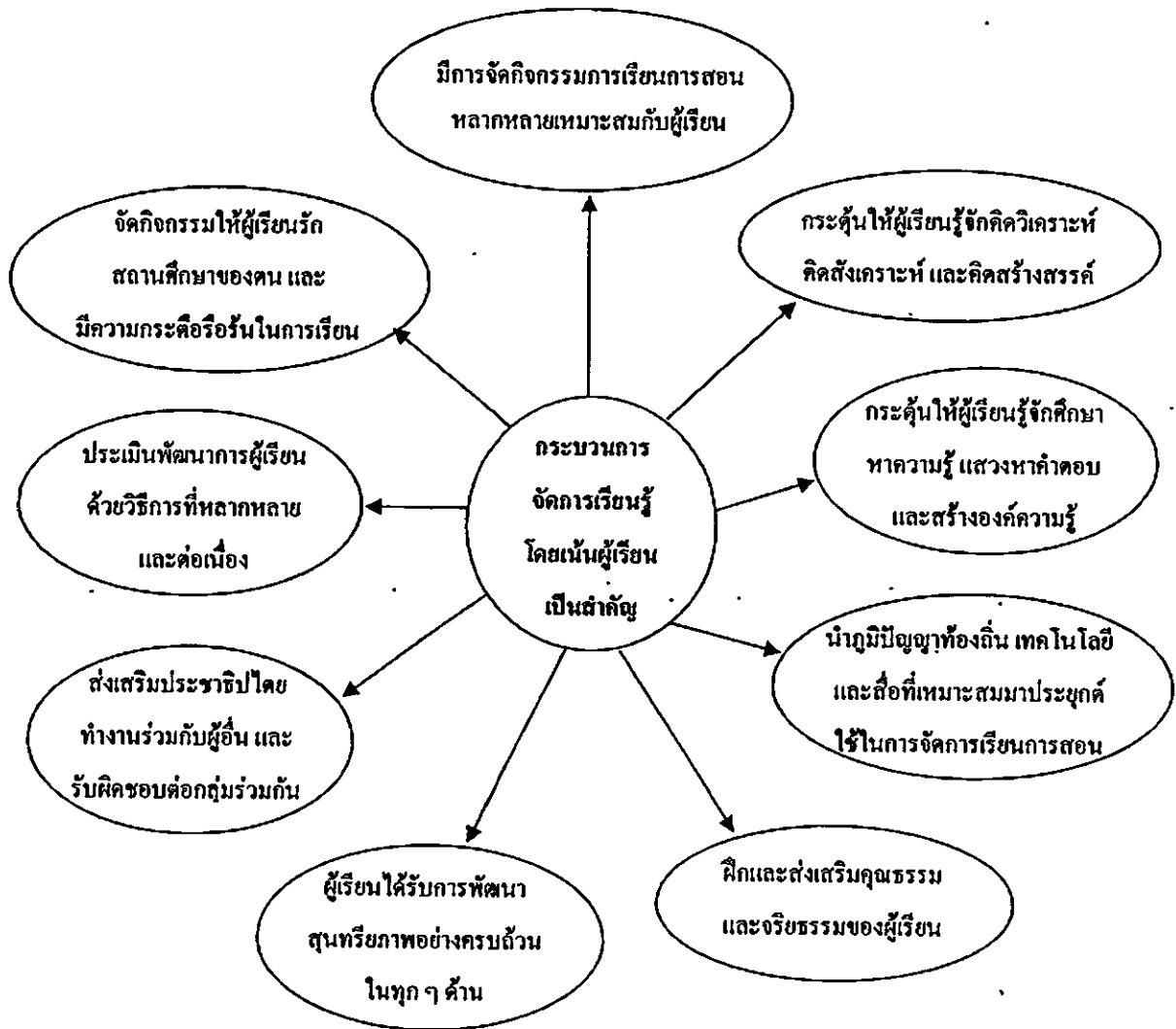
ครูต้องรู้เรื่องการสอน และสามารถที่จะสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามที่หลักสูตรกำหนด การสอนมุ่งให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อพัฒนาตนเองตามควรแก่วัย ครูจะต้องทราบว่าในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในช่วงหนึ่ง ๆ ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้

อะไร และเกิดคุณลักษณะอะไร แล้วเลือกหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมเด็กให้งอกงามไปสู่เป้าหมายนั้น ๆ

สิ่งที่อาจใช้เป็นข้อคิดแก่ครูในการจัดการเรียนการสอน หรือจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในปัจจุบันการเรียนการสอน เน้นกระบวนการวิเคราะห์ และการนำไปใช้ของผู้เรียนครูจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีสอนของตนให้สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษา โดยครูต้องจัดทำแบบการสอนมุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุขส่งผลให้มองเห็นลักษณะของการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของผู้เรียน (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, 2547 : 190)

กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนทุกคนควรจะได้ทำความเข้าใจให้กระจ่างชัดในความหมายและลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง

นอกจากนี้ครูควรมีการจัดการเรียนรู้ ครูยุคใหม่จะต้องเป็นครูที่เปี่ยมล้นด้วยความรู้ ความสามารถ และความชำนาญ ที่จะถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ในปัจจุบันครูจึงต้องนำเอาองค์ความรู้ (Learning Organization) ต่าง ๆ มาจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ดังนี้

1. จัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น
  - มุมประสบการณ์ในห้องเรียน มุมรักการอ่าน
  - ห้องสมุดมีชีวิต
  - อุทยานความรู้นอกห้องสมุด

- ด้นไม้พูดได้
- สวนสมุนไพรร
- แนะนำสื่อคอมพิวเตอร์ และสอนวิธีใช้
- แนะนำแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

2. กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง
3. เชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียน เช่น วิธีการใช้คอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ต
4. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์การนำหลักการของการจัดการความรู้ (Knowledge

Management) มาใช้ คือ โมเดลปลาหู ซึ่งแบ่งการจัดการความรู้เป็น 3 ส่วน ดังนี้

- ส่วนหัว เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและทิศทางสถานศึกษา
- ส่วนตัว หมายถึง การดำเนินกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูภายในกลุ่มหรือในโรงเรียน
- ส่วนหาง หมายถึง คลังความรู้ ได้จากการตผลึกความรู้ที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้วเก็บในรูปของตำรา เอกสาร หรือ ซีดี

3. การพัฒนาตนเอง

ครูยุคใหม่จำเป็นที่จะต้องพัฒนาปรับปรุงตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะทำให้ได้โดย

1. สำรวจความต้องการ และความสนใจของตนเองเสมอ
2. ประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง
3. เข้าร่วมการอบรม สัมมนา ดูงานทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยเฉพาะการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการด้านเทคนิคการสอน
4. หาโอกาสที่จะสร้างความก้าวหน้าทางวิชาชีพของตนให้เกิดขึ้น โดยการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป
5. มีการติดตามข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ และนำเทคโนโลยีนวัตกรรมด้านการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาใช้ในการสอน
6. พัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ เช่น
  - พัฒนาความรู้ ใฝ่หาความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้รอบรู้ ไหวพริบดี มีความชำนาญพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียน
  - พัฒนาคุณธรรม ให้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นตัวอย่างแก่เพื่อนครูและศิษย์
  - พัฒนาอารมณ์ สร้างบรรยากาศในที่ทำงานให้สดชื่น แจ่มใส สนุกกับการทำงาน

4. การวัดและประเมินผล

การสอบเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการวัด เพื่อได้มาซึ่งจำนวนปริมาณที่จะนำไปสู่การประเมินค่าการสอบวัดและการประเมินค่า เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับครู เพื่อที่จะได้รู้ว่าสิ่งที่ครูสอนไปแล้ว นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์มากน้อยแค่ไหน เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด จัดอยู่ในระดับใด น่าพอใจหรือไม่ และรวมถึงการตอบคำถามอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับองค์ประกอบในการจัดการศึกษา เช่น หลักสูตร ตำราเรียน สื่อ การเรียนการสอน วิธีสอน ฯลฯ ว่าเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด ได้อีกด้วย

ผลการสอบเป็นคะแนน เป็นการวัดผลการตัดสินว่า ได้ หรือ ตก จึงเป็นการประเมินการสอบที่จะสามารถตรวจวัดได้ถูกต้องแม่นยำ ขึ้นอยู่กับเครื่องมือที่ใช้ในการสอบวัดซึ่งมีอยู่หลายอย่าง แต่ที่ครูคุ้นเคยมากที่สุดคือ แบบทดสอบ ครูจึงควรทราบถึงลักษณะแบบทดสอบที่ดี จึงจะสามารถสร้างข้อสอบและใช้ประโยชน์จากการสอบได้เต็มที่

5. การวิจัย

การวิจัย เป็นการค้นหาความจริง จะเกิดขึ้นเมื่อเราสงสัย อยากรู้ว่าความเป็นจริงเป็นเช่นไร และการวิจัยเป็นอาวุธสำคัญในการปรับปรุงพัฒนา ครูสามารถนำผลจากการศึกษาวิจัยไปใช้เป็นแนวทางดำเนินงาน ได้ตลอดเวลา

การวิจัย มีหลายระดับ หลายชนิด และมีความยุ่งยากซับซ้อน แตกต่างกัน แต่ที่กล่าวถึงในที่นี้เป็นการวิจัยที่ครูทุกคนสามารถทำได้ เพราะเป็นการคิดค้นหาคำตอบในสิ่งที่เราปฏิบัติหน้าที่อยู่ เช่น

- ข้อสอบที่ใช้สอบวัดเด็กกลุ่มนี้ ยาก หรือ ง่ายเกินไป
- คะแนนที่เด็กสอบได้ มีความเที่ยงตรงตามสภาพจริงหรือไม่
- เนื้อหาในข้อสอบเรื่องใด นักเรียนทำผิดกันมาก
- สื่อการสอนประเภทใด นักเรียนชอบมากหรือชอบน้อย

กระบวนการวิจัย (Research) และการพัฒนา (Development) เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติควบคู่กันที่เรียกว่า การวิจัย และพัฒนา หรือเรียกย่อ ๆ ว่า R & D ครูคนใดที่มีความมุ่งมั่น ที่จะปรับปรุงพัฒนาสิ่งที่ทำอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ก็ต้องอาศัยการวิจัยเพื่อให้ทราบสิ่งที่ทำอยู่แล้วว่า บกพร่อง อะไรที่ไหนเสียก่อน เมื่อทราบแล้วจึงจะสามารถปรับปรุงแก้จุดบกพร่องได้ถูกต้อง หากครูที่จะปรับปรุง แก้ไข เพื่อพัฒนางานได้ทำบนพื้นฐานจากการวิจัยก็จะสามารถทำได้ถูกต้องตรงจุด แต่ครูที่อยากจะปรับปรุง และพัฒนางานเช่นกัน แต่ไม่ได้ทำบนพื้นฐานจากการวิจัยก็ย่อมขาดความแน่นอนว่าจะพัฒนาได้ถูกต้องตรงประเด็นหรือไม่ การวิจัยจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับปรุงและพัฒนา

บทสรุป

เนื่องจากครูมีหน้าที่สำคัญ คือ การเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง ด้วยการสั่งสอน ฝึกฝน อบรม ให้ผู้เรียน ได้เป็นคนเก่ง คนดีและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ครูยุคใหม่จึงจำเป็นต้องปฏิบัติภารกิจให้ครบทั้ง 5 ประการ คือ 1) หลักสูตร เพื่อจะสามารถรู้เป้าหมายว่าจะชักจูงให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ใด มากน้อยเพียงใด 2) ตอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ นำผู้เรียนให้ถึงจุดหมายปลายทางโดยวิธีการสอนต่างๆ ใช้แหล่งเรียนรู้และทรัพยากรให้คุ้มค่าและประหยัดที่สุด 3) พัฒนาตนเองให้กระตือรือร้น ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เสริมสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมการสอนและใช้สื่อที่ทันสมัย 4) วัดผลประเมินผล เพื่อตรวจวัดและประเมินว่าในแต่ละช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ผู้เรียนงอกงามขึ้นจากเดิมเท่าใด บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ 5) ทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อทราบปัญหาและนำไปปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมต่าง ๆ ในการเรียนการสอนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น ครูยุคใหม่จึงเป็นครูที่ควรจะต้องรู้ว่า “เก่ง ดี มีสุข” นั้นคืออะไร จะสอนอย่างไร จะวัดอย่างไร และแก้ไขปรับปรุงเช่นไร

เอกสารอ้างอิง

พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง 10 คุณลักษณะ. (มปป). “ครูพันธุ์ใหม่” สำนักงานคณะกรรมการ

การอุดมศึกษา (อัสตานา).

มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์. (2542). “ครูยุคปฏิรูป” สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ 9 :

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ภาวिका ชาราตรีสุทธิ. (2547). การจัดการและพัฒนาองค์กรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง,

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2545). การจัดการกระบวนการเรียนรู้ เน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ :

อักษรเจริญทัศน์.

ครูดีที่สังคมวิพากษ์*

วรากรณ์ สามโกเศศ**

เมื่อคนมีอายุมาสังสรรค์กัน เรื่องที่ชอบพูดกันเป็นส่วนใหญ่ก็คือความหลัง เรื่องหนึ่งของความหลังที่เป็นประโยชน์ต่อลูกหลานก็คือ “ครูดีมีลักษณะอย่างไร?” ต่อไปนี่คือข้อสรุปจากการถกแถลงของคนสูงอายุกุ่มหนึ่ง

ในเบื้องต้น ครูที่ดีคือครูที่รักมนุษย์ มีความปรารถนาดีอย่างจริงใจต่อเด็ก ถ้าใครไม่มีสิ่งนี้อยู่ในหัวใจจงอยู่ให้ห่างไกลอาชีพครูให้มากที่สุด จะไปดวงไร โฉนหรือประกอบกิจการ SME's อยู่ที่ไหนก็จงทำไปเถิด ขออย่างเดี๋ยวย่าได้มาเป็นครูเป็นอันขาด

ผู้ที่อยู่ในวงการศึกษามิว่าจะเป็นครูหรือผู้บริหารล้วนอยู่ในกิจกรรมของการสร้างคุณค่า (value creation) ด้วยกันทั้งนั้น สร้างคุณค่าให้แก่เด็ก ให้แก่ชุมชนและสังคม ไม่เว้นแม้แต่สร้างคุณค่าให้ตัวครูและผู้บริหารเอง เพราะการศึกษาที่สร้างขึ้นมานั้นมีผลกว้างไกล มีอนุภาพอย่างมหาศาล เพราะสามารถส่งผลกระทบต่อคนบวกไปยังผู้อยู่รอบข้างทั้งหมด

ถ้าครูไม่มีความปรารถนาดีต่อมนุษย์โลกและต่อเด็กนักเรียนที่กั้นบังหัวใจแล้ว งานที่ทำในแต่ละวันก็คงเป็นไปอย่างซังกะตาย ไม่มีชีวิตชีวา ครูไม่เห็นว่าการที่ตนเองกระทำนั้นมีคุณค่าและคงไม่เห็นว่าการที่ชีวิตตนเองนั้นมีคุณค่า

ประการที่สอง ครูที่ดีไม่หาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เมื่อไม่สนใจในเรื่องที่สอนก็ชวนขอความช่วยเหลือจนขาดเงินเพื่อนำไปสอนเด็ก ไม่มีใครรู้ทุกเรื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะปัจจุบันที่องค์ความรู้กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว ครูที่หยุดนิ่งก็มีแต่ครูที่ขาดลมหายใจหรือตายแล้วเท่านั้น

ประการที่สาม ครูที่ดีเป็นผู้มีหลักการในการครองชีวิตที่ดี เป็นตัวอย่างแห่งคุณธรรม มีหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตและมีมาตรฐานของเกณฑ์การวัดผลซึ่งคงที่คงวา เด็กนักเรียนภูมิใจที่ได้คนเช่นนี้มาเป็นครูก็สืบไปนานถึงขึ้นมาครั้งใดก็มีแต่ความชื่นชมและสำนึกในพระคุณ

ในปัจจุบันในงานสังสรรค์ของศิษย์โรงเรียนเดียวกัน เหล่าศิษย์จะไม่รีรอในการกล่าวนิทาครูที่ไม่ดี คำหมิ่นอย่างเปิดเผยร่วมกันของผู้สังสรรค์ และครูที่ดีก็จะมีอาการพูดถึงอย่างนับถือรักใคร่เพราะครูเหล่านั้นนั่งอยู่ในหัวใจของเขาเสมอ

ประการที่ดี ครูที่ดีเป็นธรรมเสมอหน้า ใส่ใจและให้ความรู้เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าศิษย์จะเก่งหรือไม่เก่ง ศิษย์รวยหรือจน สวยหรือไม่สวย เป็นลูกหลานของครูร่วมโรงเรียนหรือไม่ได้เป็น นั่งแถวหน้าหรือแถวหลัง เป็นชายหรือหญิง ฯลฯ ไม่เลือกที่รักมักที่ชังอย่างมีอคติเพราะเหตุผลใด เหตุผลหนึ่ง

ที่มา * หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 1 ตุลาคม 2552

** รองศาสตราจารย์ ดร.

ประการที่ห้า ครูที่ดีมี “องค์ประกอบ” ของความเป็นครูที่ดีคือเป็นมิตรกับเด็ก เด็กถือว่า “พูดจารู้เรื่อง” มีเหตุผล ไม่เจ้าอารมณ์ ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ ครูมีความสามารถทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจจนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญมากเพราะจะทำให้สามารถควบคุมชั้นเรียน ซึ่งเป็นความสามารถที่จำเป็นอย่างยิ่งของความเป็นผู้นำกระบวนการเรียนรู้

ประการที่หก ครูที่ดีเป็นผู้สร้างบรรยากาศและเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งสำคัญกว่าการสอน หากเด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น สรพทาในการมีความรู้แล้ว เด็กจะสามารถไขว่คว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างไร้รู้จบ การเรียนรู้เป็นการฝึกฝนให้รู้จักหาหนทางต่อสู้อุปสรรคฝึกฝนทักษะการคิด ฯลฯ

ตัวอย่างอันหนึ่งคือเรื่องการสอนให้เด็กว่ายน้ำเป็น ถ้าครูสอนอย่างเดียวไม่ว่าในชั้นเรียนหรือในสระน้ำ เด็กก็ไม่มีวันว่ายน้ำเป็น แต่ถ้าเด็กได้เรียนรู้เรื่องการปฏิบัติ ต้องหายใจเอาน้ำเข้าไปจนแทบจมน้ำบ้าง ตกใจกลัวจมน้ำบ้าง รู้จักคัดแปลงหาวิธีที่เหมาะสมกับตนเอง ฯลฯ ก็จะว่ายน้ำเป็นในที่สุด ดังนั้น ครูที่ดีต้อง “สอนน้อยๆ และให้เรียนรู้มาก ๆ”

ประการที่เจ็ด ครูที่ดีมิได้เป็นเพียงครูที่มีความรู้ดีตั้งใจสอน เสียงดังฟังชัด จนอาจเรียกได้ว่าสอนหนังสือดีเท่านั้น แต่ต้องเป็นผู้ช่วย กระตุ้นให้เด็กคิด เด็กฝัน มีความทะเยอทะยาน ใฝ่ดี มีความคิดในเรื่องเชิงทศศีลธรรม (คิดเองได้ว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก) สรพทาในการดำเนินชีวิตตามครรลองประชาธิปไตย (เคารพมนุษย์และเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง) ฯลฯ

และในปัจจุบันจำเป็นต้องส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกความเป็นผู้นำ ตลอดจนมีความคิดริเริ่มอีกด้วย

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะบางประการในการส่งเสริมกระบวนการคิดเป็นและการมีความคิดริเริ่มของเด็ก ๆ ดังที่เคยเห็นมา ดังนี้

(ก) การออกไปทัศนศึกษานอกสถานที่และให้เด็กเขียนรายงานเรื่องที่ได้ไปมานั้นไม่เป็นประโยชน์เพราะเด็กก็ไปดาวน์โหลดข้อมูลสถานที่จากเว็บไซต์ และครูก็อาจไม่ได้อ่านด้วยซ้ำ ทำไมไม่ให้เด็กเขียนรายงานสั้น ๆ ตอบคำถามว่า เหตุใดสถานที่ที่ไปมาจึงสำคัญ? เหตุใดเด็กจึงควรให้ความสนใจกับสิ่งที่แสดงอยู่ในสถานที่ไปดูมา? ชุมชนควรมีบทบาทในการช่วยรักษาพิพิธภัณฑ์ที่ไปมาอย่างไร? สรุปลก็คือควรระดมให้คำถาม ทำไม? อย่างไร? มากกว่าคำถามอะไร? เพราะเด็กจะต้องคิดเอง เนื่องจากไม่มีคำตอบสำเร็จรูป

(ข) การร้องเพลงชาติทุกวันหน้าเสาธงและครูใหญ่ ยืนพูดอบรม (มักพูดยาวและบ่อยครั้งคือการบ่น) โดยเด็กยืนกลางแควร้อนทุกวันนั้นน่าเบื่อหน่าย เด็กก็ไม่ค่อยฟัง หลายโรงเรียนมันเป็นเหตุการณ์ที่ขาดนวัตกรรมและไม่มีความหมายนักในสายตาเด็ก ทำไมไม่ให้เด็กแต่ละห้องผลิตกันมาเล่นดนตรีและร้องเพลงชาติหรือประสานเสียงในแนวที่เขาอยากทำและเห็นว่าเหมาะสม เขาจะได้รู้จัก

ร่วมกันคิด ทุกคนก็จะคอยดูว่าอีกห้องเขาทำอะไร สนุกสนาน และเป็นการสร้างโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ความสำคัญของการมีเพลงชาติและเรื่องต่าง ๆ ที่โยงถึงความเป็นชาติอีกด้วย

(ก) ในโอกาสหน้าเสาธงตอนแปด โมงเช้าเช่นนี้ส่วนหนึ่งของเวลาน่าจะมอบให้เด็กได้ผลัดกันขึ้นมาพูดในเรื่องที่เขาเห็นว่าเหมาะสม ครูใหญ่อาจมอบหัวข้อกว้าง ๆ ให้เขาไปคิดกันเองว่าจะพูดเรื่องอะไร ซึ่งโอกาสนี้จะสร้างความเชื่อมั่นการรู้จักคิดวิเคราะห์การได้มาซึ่งข้อยุติจากการประชุมเลือกคนและสิ่งที่ควรพูด ฯลฯ ให้แก่มวลเด็ก

ในหลายกรณีผู้เขียนคิดว่าเด็กอาจทำได้เป็นเรื่องเป็นราวและน่าฟังกว่าครูพูดเองด้วยซ้ำ ครูส่วนใหญ่อยากเป็นครูที่ดีมีลักษณะดังข้างต้นด้วยกันทั้งนั้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มีเกิดขึ้นก็คือ ได้แต่รับฟังแต่ไม่นำไปปฏิบัติเพราะเคยชินกับสิ่งที่เคยปฏิบัติมาตลอดชีวิต หวังในใจลึก ๆ ว่าถึงจะทำการที่เคยทำมาแต่ผลก็จะดีกว่าเดิม แต่ถ้ามันไม่เกิดขึ้นจริงก็ไม่มีความสำคัญต่อตนเองในทางลบมากมายแต่อย่างใดภายใต้บริบทของการบริหารงานบุคคลในปัจจุบัน

เฉพาะผู้ที่คิดได้เท่านั้นว่าหากตนเองยังคงทำอะไรไม่แตกต่างไปจากเดิม ผลที่เกิดขึ้นในอนาคตก็เหมือนเดิมอย่างแน่นอน ถ้าต้องการการเปลี่ยนแปลงในอนาคตสิ่งที่ทำในปัจจุบันก็ต้องผิดไปจากเดิม

ครูทรงอำนาจอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมผ่านอิทธิพลที่มีต่อเด็กซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตอันใกล้

ความรับผิดชอบต่อการมีพลานาภาพนี้จึงเป็นสิ่งซึ่งสังคมคาดหวังมากจากครูทุกคน

บทบาทครูในยุคปัจจุบัน*

เอกวิทย์ ฅ กลาง**

บทบาทครูต้องดูตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคต เพื่อปรับปรุงบทบาทให้เหมาะสม
ขอแบ่งหัวข้อเป็น 4 ประเด็น

- บทบาทหน้าที่ของครูตามประเพณีนิยมในวัฒนธรรมไทย
- บทบาทหน้าที่ของครูที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยในปัจจุบัน
- การปรับตัวเข้าสู่บทบาทใหม่ของผู้เป็นครูอาจารย์
- ของฝากไปคิด

บทบาทหน้าที่ของครูตามประเพณีนิยมในวัฒนธรรมไทย

บทบาทหน้าที่ของครูมีศักดิ์ศรีมาตั้งแต่อดีตสังคมไทยยกย่องครูอาจารย์เป็นบุพการีที่สอง
รองจากพ่อแม่ สังคมไทยยกย่องครูมาตลอดเวลาและให้ความสำคัญกับครูมาก แม้แต่ในคำกล่าวบูชา
ยกย่องครูก็กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของครูไว้ ทั้งในแง่การให้ความรู้และศีลธรรม จรรยา แต่
อย่าลืมว่าการกล่าวยกย่องนี้เป็นไปตามประเพณีนิยมของไทย ขนบประเพณีไทยโดยรวมได้ถูก
ยุคโลกาภิวัตน์ยุคกระชากลากถูมาโดยตลอด แต่ถูกฉุดอย่างรวดเร็วในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ในที่สุด
สังคมไทยก็แยกครูออกมา อยู่ในวรรณะชากรณ เช่นเดียวกับข้าราชการที่สู้อ่อนด้อยไม่ได้ โดย
ครูถูกสมมุติให้เป็นคนเก่งคนดี เป็นต้นแบบที่ดี ถูกบังคับโดยจรรยาบรรณของครู เป็นทั้งคนเก่งและ
คนดี แต่ต้องจน ดังนั้นคนเก่งหัวกระทึรุ่นหลัง ๆ จะไม่เป็นครู พวกที่มาเรียนครูหรือเป็นครูเป็นแต่เก่ง
และดีระดับปานกลาง เราถูกสังคมสมมุติให้อยู่ในฐานะที่เก่งมาก ดีมาก แต่จนมากด้วย จุดนี้คนที่ยึด
มั่นในการเป็นครูต้องปรับใจและปรับตัวมาก เราจะเป็นไปตามที่สังคมสมมุติได้จริงหรือในชีวิตคนเรา
แม้จะเป็นครูหรือไม่ทราบโดยอยู่ในสังคมทุนนิยมจะต้องคิดหนักว่าต้องการความสุขหรือความร่ำรวย ถ้า
อยากรวยอย่าเป็นครู ความรวยไม่ได้นำมาซึ่งความสุข อาจจะได้แค่ความอุดมสมบูรณ์ทางกายแต่ไม่ได้
ความสุขทางใจ เพราะต้องแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันในสงครามทุนนิยมปัจจุบัน อยากร่ำรวยก็ยังมีคนหัว
ดีเลือกว่าขอไม่รวยแต่ขอมีความสุขจึงบวชเป็นพระ เป็นครูหรือเป็นหมออุทิศตัวเพื่อส่วนรวมมี
ความสุขบนฐานศักยภาพของแต่ละคนเท่าที่จะเป็นได้ แต่ถ้าเป็นครูต้องปรับตัวให้เข้ากับความคิดหวัง
ของสังคม ความเป็นปุชนิยมบุคคลไม่ใช่ได้มาโดยอัตโนมัติ ที่ได้มาเพราะสถาบันครูเป็นสถาบันปุชนิยม
บุคคล แต่ครูแต่ละคนจะเป็นปุชนิยมบุคคลได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับการประพฤติตัว บำเพ็ญตน และการ

ที่มา * วารสารรัฐมิตแล ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน 2541

** ศาสตราจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กิตติเมธี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสวันครู ที่ 16 มกราคม 2540 จัดโดยคณะศึกษาศาสตร์ ฅ หอประชุม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ปฏิบัติต่อลูกศิษย์อย่างดีและต่อเนื่อง จึงจะได้ชื่อว่าเป็นปูชนียบุคคล ต้องคิดว่าเราทำอะไรเป็นศักดิ์ศรี ให้ได้รับการยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคล นอกจากนั้นบทบาทหน้าที่ของครูตามประเพณีนิยมของไทย จะต้องเป็นผู้ชี้นำสังคมและสร้างโลก เป็นผู้ให้ความรู้ ดูแล เกื้อหนุน ให้ลูกศิษย์ประพฤติดี หน้าที่หลักของครูที่ย่อมเขาลงมา คือ เป็นผู้พัฒนาคนให้เขาเป็นไปตามที่เขาจะเป็นได้ตามความถนัด ตามธรรมชาติที่เขาเป็น

บทบาทหน้าที่ของครูที่เปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยในปัจจุบัน

บทบาทครูที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยในปัจจุบัน สังคมต่างชาติใช้เวลา 200 - 300 ปี ในการเปลี่ยนสังคมนเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมปรับเปลี่ยนแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่สังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งรีบ ทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งระบายสินค้าของหลายประเทศที่เขาไม่ต้องการรับเอาสิ่งที่เขาไม่ต้องการ เช่น สารเคมี ประเทศไทยรับเอาคนงานต่างชาติเข้ามาเป็นแสนเพราะค่าแรงถูก พอโลกเปลี่ยนเป็นยุคข่าวสารหรือ IT เป็นยุควิทยาศาสตร์ ยุคคอมพิวเตอร์ เราเปลี่ยนจากประเทศเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม ซึ่งยังไม่เข้ารูปก็เปลี่ยนมาเป็นยุคข้อมูลข่าวสารอีก และโลกก็เรียกยุคนี้ว่ายุคหลังอุตสาหกรรม เมื่อหันมาสนใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายไปแล้ว สนใจเรื่องคุณภาพของโลก มนุษย์ก็พยายามสร้างผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นพิษภัยต่อคุณภาพของชีวิตในการปรับตัวระหว่างคนและสิ่งแวดล้อม ถ้าเรายังอยู่อย่างนี้ต่อไป คือผลาญทรัพยากรของโลกมากขึ้นทุกที ๆ จนในที่สุดเราอยู่ไม่ได้ มนุษย์กำลังคิดจะหาทางหนีไปอยู่ดาวดวงอื่น เหมือนที่มีข่าวว่ามีสิ่งที่มีชีวิตจากดาวดวงอื่นมายังโลก อยากจะชี้ให้เห็นว่า ในขณะที่เรากำลังก้าวเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมหลังคนอื่นเป็นร้อยปีนั้น โลกหนีเราไปแล้ว เรื่องนี้เกี่ยวกับอาชีพครูในแง่ที่ว่า ครู อาจารย์ จะอยู่กับลูกศิษย์ที่เป็นคนรุ่นใหม่ก้าวสู่นาครดต้องเข้าใจสิ่งเหล่านี้ว่ามีเปลี่ยนแปลงไปเร็วอย่างไร มีสิ่งต่าง ๆ มาแรง แล้วเราจะปรับตัวปรับใจปรับความคิดของเราอย่างไร จึงจะเข้าใจโลกปัจจุบันและชี้นำทางลูก ชิงได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้างโลก เป็นผู้ชี้นำสังคมด้วยแล้ว เราจะชี้นำได้อย่างไรถ้าเรายังไม่เข้าใจสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลง อย่างมากมายระบบข้อมูลข่าวสารที่สะสมมาอย่างรวดเร็วสิ่งที่ไม่คิดว่าจะต้องรู้ก็ได้รู้ ไม่เคยเห็นก็ได้เห็น ทำให้รู้ข่าวสารต่าง ๆ มากมายจนทำให้เกิดความรู้สึกละชาชิน เฉย ๆ กับสิ่งเหล่านี้ ช้อมหัวใจเราให้ชาชินกับข่าวร้าย ๆ ความหยาบ กระด้าง อาชญากรรมต่าง ๆ กลายเป็นข่าวธรรมดาไป ใครจะทุกข์อย่างไรก็ไม่สน จะอยู่ได้อย่างไร ในเมื่อเราเป็นคนที่จะต้องอบรมสั่งสอน เมตตาปรานีเอื้ออาทรต่อชีวิตคนอื่น โดยเฉพาะต่อชีวิตของลูกศิษย์ แต่กระแสน้ำที่ทำให้เราชาชิน เห็นผู้คนในสังคมทะเลาะฆ่าฟันกัน กระแสน้ำที่มากับ IT ทำให้เราชาชินไปหมด จนร้องถามว่าเรามีหัวใจไหม ข้อมูลเหล่านี้มาจากเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของเราเป็นอันมาก

ระบบขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เมื่อก่อนจะจัดงานตามประเพณีต่าง ๆ จะมีการสังสรรค์ระหว่างญาติพี่น้อง ทำให้มีการพบปะสนทนาขัดเกลาทางสังคมขึ้น ทุกคนฟังพากันได้ เราขัดเกลากันแบบดั้งเดิม แต่ต่อมาโดนประทะกับสิ่งใหม่ ๆ อย่างกว้างขวาง ที่มีอิทธิพลยึดจิตใจคนมากที่สุด เมื่อโดนประทะกับสิ่งใหม่ ๆ ที่ได้จากต่างชาติ เราก็รับเอาโดยไม่รู้ว่าเราเคยเป็นอย่างไร นี่คือตัวอย่างระบบ Socialization ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ในที่สุดเกิดปรากฏการณ์ขึ้นอย่างหนึ่งที่มาขัดเกลานิสัย ทำที่ รสนิยมส่วนใหญ่ นั่นคือทุกอย่างเข้ามาเร็ว รับเร็ว ทิ้งเร็ว ครูบาอาจารย์ก็ประหวั่นมากกว่าวัฒนธรรมไทยถูกกระแทกด้วยวัฒนธรรมภายนอก ประเด็นอยู่ที่ว่าวัฒนธรรมใหม่มาอย่างฉาบฉวย ไปอย่างฉาบฉวย ข้อสำคัญถ้าเราเข้าถึงแก่นวัฒนธรรมของเราและมีหูตากว้างไกลเข้าใจโลกปัจจุบันและอนาคตพอสมควร เราจะสามารถมั่นใจในตัวเราเองว่า ไม่ต้องไปเลียนแบบใครแล้วชาวต่างชาติก็จะทิ้ง เราต้องภูมิใจในสิ่งที่เราเป็นตัวของตัวเอง ขณะเดียวกันถ้าเรารู้จักเลือกวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาจะทำให้ระบบ Socialization ดีขึ้น นี่เป็นระบบวิถีชีวิตที่เป็นไปอย่างปกติ เราจะลดความรุนแรงความสับสนของกระแสวัฒนธรรมเหล่านั้นได้ ก็ต่อเมื่ออาชีพครูอาจารย์รู้เข้าใจรู้ทันในสิ่งเหล่านี้ เราไม่ต้องต่อต้านแต่รับในสิ่งที่ต้องการรับ เช่น ความรู้ที่ดี รสนิยมที่ดี นอกจากระบบ Socialization แล้ว ยังมีเรื่องอื่นที่ได้รับจาก IT แต่เราไม่รู้ข้อเท็จจริงในเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านั้น โดยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจการเมือง ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร รู้เรื่องมากแต่ไม่รู้ไม่จริง น้อยคนนักที่จะรู้ในสาเหตุที่แท้จริงของเรื่องต่าง ๆ เพราะฉะนั้น หน้าทีของครู อาจารย์ยากขึ้นอีกเท่าตัว เพราะสิ่งเหล่านี้ลูกศิษย์รับรู้อยู่ทุกวัน จะทำอย่างไรให้เขารับรู้ด้วยความเข้าใจอย่างเพียงพอ และปรับตัวให้ได้ ดังนั้นครูไม่ใช่เพียงแต่ทำหน้าที่สอนแต่ต้องรับรู้ถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในโลก ซึ่งมาเร็วและมาแรง

ความรู้ที่เป็นความรู้จริง ๆ หาได้โดยระบบความรู้ทั่วโลก จาก Internet สถิติปัญญาของคน มีหลากหลายระดับและไม่จำเป็นต้องแสดงออกทางสัญลักษณ์ สามารถแสดงออกโดยทางการแสดงท่าที ตามอุปนิสัยของคน เรื่องของ Multiple Intelligence จึงเป็นเรื่องการเปิดโลกทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กับการค้นหาจาก Internet ทำให้รู้ว่าเรื่อง Intelligence มีผู้ในใจทดลองคิดค้นกันอยู่มากมาย ระบบความรู้เชิง Cognitive ได้ก้าวหน้าเกินความสามารถและสถิติปัญญาของครูไปนานแล้ว ถ้าครูถือว่าแจ้งรู้เท่าที่ครูบอกข้อมไม่ยุติธรรมต่อผู้เรียน การเรียนรู้เชิง Cognitive ใช้เครื่องมือที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาไปไกลลิบ เด็กมีสิทธิรู้นอกตำราอีกหลายเท่าตัว ทำอย่างไรจะให้เด็กเอาความรู้จากสื่อต่าง ๆ มาในห้องเรียนเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน โดยนำความรู้ - ความคิดมาเสนอกัน ถ้าได้เชื่อมโยงกับบทเรียนก็จะยิ่งดีมากขึ้น ครูจะไม่ใช่ผู้บอกความรู้อย่างที่ทามาเป็นประเพณีอีกแล้ว ความรู้เหล่านั้นเด็กที่สามารถเล่นคอมพิวเตอร์ได้ เด็กจะสามารถหาความรู้ได้เร็วกว่าครูเสียอีกสิ่งที่มากับระบบ IT มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

ก. เป็นระบบข้อมูลข่าวสารที่ต้องการรู้ เขาจะให้เต็มที่ เช่น ตลาดหุ้น ตลาดเงิน การลงทุน (เก่งกำไร)

ข. เป็นองค์ความรู้ที่คิดค้นขึ้นใหม่ เช่น องค์ความรู้เรื่องอุกกาบาตจากดาวอังคาร

ค. เป็นปัญญา (Wisdom) ที่ต้องไตร่ตรองตกผลึกที่เกิดขึ้นกับแต่ละคน สร้างทฤษฎีได้ ทำความเข้าใจได้ ทดลองได้ กระทำซ้ำได้ แต่ให้กันไม่ได้ Wisdom เป็นสิ่งที่ลึกล้ำมากของคน ถ้าพยายามขัดเขี่ยคปัญญาให้แก่ศิษย์ เด็กแต่ละคนมีวิธีรับความรู้เหล่านั้นไปแยกทำความเข้าใจเอาเอง จนเป็นปัญญาของเขาเอง

อีกประเด็นหนึ่งคือสิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งสังคมและทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่มากมายเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์ทำให้เปลี่ยนฝรั่งเศสว่า มนุษย์เป็นบุตรพระเจ้า สิ่งต่าง ๆ บนโลกที่พระเจ้าสร้างก็เพื่อให้มนุษย์ใช้ สิ่งเหล่านี้เป็นมัจฉาวิถีที่ฝรั่งเศสจะสำนึก แต่กระแสดวงความคิดนี้ ซึ่งนำโดยปราชญ์ชาวตะวันตก ชื่อ เดการ์ต มีอิทธิพลอย่างยิ่งใหญ่ ต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมต่อการสร้างองค์ความรู้ทางวิทย์และเทคโนโลยีของโลกตะวันตก และเผยแพร่อาณาภาพไปทั่วโลก แต่บัดนี้ฝรั่งเศสทั่วโลกปลงตกเห็นแล้วว่าเป็นอันตรายที่ได้สร้างความเข้าใจผิดว่ามนุษย์อยู่เหนือธรรมชาติ เพื่อความสุขของตน

เมื่อมองย้อนกลับมายังโลกตะวันออก คนในหลายๆ วัฒนธรรมเห็นตรงกันว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เมื่อมนุษย์ละเมิดกฎธรรมชาติจะเกิดอันตราย สิ่งเหล่านี้เป็นรากเหง้าของระบบความคิดของโลกตะวันออก โลกตะวันตกได้สร้างสรรค์ความรู้หลากหลายร้อยสาขาวิชา แล้วเราก็รับความรู้นั้นมาสู่เรา เราลืมว่าเราก็มีความรู้ที่สั่งสมอยู่แล้วมากมายที่เรียกว่า “ภูมิปัญญา ตะวันออก” และ “ภูมิปัญญาไทย” แม้เราจะได้รับรู้จากแหล่งอื่นมากมาย แต่เราก็ต้องแบ่งใจรับรู้เรื่องภูมิปัญญาของเราเองด้วย ซึ่งตอนนี้ก็เริ่มมีผู้สนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ แล้วสิ่งสำคัญที่สุดของเรื่องนี้ คือ กระบวนทัศน์ และวิถีคิดของมนุษย์จำเป็นต้องตรวจสอบ แก้ไข ยังไม่สายเกินไปที่จะแก้ไขว่า การที่ความรู้ทั้งหลายถูกใช้เป็นอาวุธสำหรับมนุษย์เช่นฆ่าสังหารสัตว์ ฆ่าสิ่งแวดล้อมเพื่อเอามาบำรุงตัวเราอย่างไม่สิ้นสุดนั้น โลกนี้มีข้อจำกัดทำอย่างนั้นไม่ได้ แต่ความรู้ที่ช่วยให้มนุษย์ปรับตัวได้สมดุลกับธรรมชาติเดี๋ยวนี้มีคำว่า “พัฒนาแบบยั่งยืน” (Environmentally Sustainable Development) คือ กินอย่างไรก็ไม่หมดมืออยู่เต็มที่ ต้องปรับปรัชญาใหม่ว่า มิบังอาจเอาอาวุธความรู้ใดไปเช่นฆ่าธรรมชาติ แต่ต้องสร้างเสริมดุลยภาพให้คงอยู่ ถ้าเสียดุลไปแล้วก็ต้องกู้คืนมา ตรงนี้เองที่รูปโฉมความรู้จะเปลี่ยนไปอย่างมาก และเรื่องภูมิปัญญา ก็จะปรับฟื้นคืนมาได้ ทำให้เห็นว่า หน้าที่ของครูหนักเพียงไหนที่จะต้องดูแลความรู้แห่งวิทยาการทั้งหลายให้คงสภาพดีกว่าที่เป็นมาแล้ว

การปรับตัวเข้าสู่บทบาทใหม่ของผู้เป็นครูบาอาจารย์

ขณะนี้โลกเปิดกว้างโลกเป็นหมู่บ้านเดียวกัน เป็นแบบไร้พรมแดน ในขณะเดียวกันทางการศึกษา กระแสความคิดก็เปิดกว้างอิสระเสรี จนบางครั้งก็พูดกันไม่รู้เรื่อง แล้วครูจะทำอย่างไร ครูต้องใจเย็นและพยายามเรียนรู้ให้มากที่สุด โดย

ก. ต้องเคารพความหลากหลายทางความคิดและข้อมูลข่าวสาร อย่าสรุปอะไรให้เด็กง่ายเกินไป

ข. ต้องให้เด็กกับครูเดินทางแสวงหาความรู้ด้วยกัน และนำมาแบ่งปันความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แล้วใช้กาลามสูตรในการพิจารณาไตร่ตรองความรู้อย่างถี่ถ้วนอีกครั้งหนึ่ง อย่าสรุปอะไรง่าย ๆ โดยเฉพาะเรื่องความรู้ลึก

ความหลากหลายของความรู้ของข้อมูลข่าวสารและความคิดมีมากเหลือเกิน ทำให้วิชาชีพของเราขยับขึ้นไปอีก ถ้าถือเอาความพอใจก็จะเป็นแค่จัดการ ถ้าตัดสินใจไม่ได้ก็เฉื่อยไม่ทำอะไร จะอ้างทฤษฎีที่ไม่มีอะไรถูกหมดหรือผิดหมด ทำให้ทำงานยาก หากช่วยกันคิดช่วยกันทำมีใจกว้างพอที่จะยอมรับความแตกต่าง มีส่วนร่วมกันใช้ความคิดก็จะดียิ่งขึ้น และเป็นวิธีที่ดีและทันสมัยที่สุด การศึกษาในปัจจุบันนั้น วิหาคความรู้ วิธีการจัดการกระทำข้อมูลมาวิเคราะห์ นำเสนอกันสำคัญกว่าตัวความรู้เสียอีก เพราะความรู้ ข่าวสารเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่วิธีการนำวิธีเสนอความรู้คงอยู่และเป็นอาวุธสำคัญในการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ สมัยใหม่ได้ นี่คือการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ส่งผลกระทบต่ออาชีพของเรา

ระบบศีลธรรมจรรยา ก็เปลี่ยนไปมากมาย โดยเฉพาะในหมู่ชาวพุทธ ในหมู่ของชาวนักธุรกิจคิดกันว่าศาสนาพุทธทำให้คนใจดีเกินไป ไม่กระตือรือร้น มีความสุขไม่เอื้อต่อระบบการค้าทุนนิยม แต่ถ้าถามว่าคนที่แสวงหาทรัพย์มากกับผู้ที่ไร้ทรัพย์สิ้นอย่างสงฆ์ ใครมีความสุขกว่ากัน คนส่วนใหญ่ 90% จะหันเข้าหาเงิน หันเข้าหาวัตถุ ยินดีผ่อนส่งทุกอย่าง แม้กระทั่งความตายของคน ทำทุกอย่างเพื่อบริโภคนิยม แต่ในที่สุดก็ไม่พอ ทำให้เกิดความจนมี 2 อย่าง คือ ความจนสัมพันธ์กับความจนสัมบูรณ์ ความจนสัมบูรณ์ คือ จนจริงๆ ไม่มีทรัพย์สมบัติ บุคคลในประเภทนี้ในบ้านเมืองเราก็มีแต่ไม่มากเท่าไร ความจนสัมพัทธ์ คือ มีรายได้ แต่เป็นแบบมีสิ่งกินบาท จะมีจำนวนมากกว่ากระแสสังคมและกระแสจริยธรรมมันเปลี่ยนไปจนน่ากลัวหาชนะ

การนำเอาเรื่องของชาดก ศีลธรรมจากพระไตรปิฎกมาสอนต้องประยุกต์ใหม่ให้เข้ากับกระแสโลกปัจจุบันศาสนาคริสต์ก็ได้สั่งสอนไว้ว่าไม่จำเป็นต้องเข้าโบสถ์หรือสวดมนต์ทุกวัน เพียงแต่มีความอดทน ขยันขันแข็ง มีวินัย อดออม ตั้งใจ มีความพยายามสูงก็เป็นการปฏิบัติบูชาต่อพระเจ้าแล้ว (Protestant Ethics) การยึดถือแบบนี้ทำให้ทุนนิยมของตะวันตกไปได้รวดเร็ว แต่เขายังทำเขาก็ยังทุกข์ จากแนวความคิดของนักปราชญ์สมัยใหม่หลาย ๆ ท่านยังคิดว่าหันมานับถือพุทธศาสนา ฮินดู ขงจื้อ ดีกว่าอยู่อย่างสมถะ สามารถหาคำตอบของชีวิตได้มากกว่าเสียอีก

ระบบวัฒนธรรมของไทยกำลังแปรปรวนมาก จริยธรรมทรุดโทรมลง พ่อแม่ในปัจจุบัน ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูลูก ทำให้ต้องพาลูกเข้าเรียนตั้งแต่อนุบาลถึงมหาวิทยาลัย แต่ครูได้รับการตอบแทนเพียงน้อยนิดเท่านั้น สังคมไทยยังต้องการครูมาก ยังมีการขยายการศึกษา ก็ยังมีความต้องการมากขึ้น แต่เงินที่ตอบแทนยังน้อยเกินไป ในขณะที่มีการคาดหวังให้ครูทำงานที่สูงส่งเสียเหลือเกิน คาดหวังให้ครูทั้งเก่ง ทั้งดี ทั้งรอบรู้อย่างนี้จะไหวหรือ แต่จะทำได้ ใครตั้งใจมาทางนี้แล้วก็ต้องทำในให้ได้ว่าชีวิตอาชีพนี้แล้ว อย่าหวังร่ำรวย ถ้าท่านพอใจกับเงินเดือนแค่นี้รับรองว่า ความสุขที่ได้จากการช่วยเหลือผู้อื่นจะตกอยู่กับท่าน ชีวิตที่อยู่ด้วยความสมถะ เป็นชีวิตที่น่ายกย่อง น่ากราบไหว้ และเป็นชีวิตครูโดยแท้

การที่โลกนี้มีปัญหาเพิ่มขึ้น ทำให้ภาระหน้าที่ของครูเพิ่มมากขึ้นและยุ่งยากมากขึ้น มนุษย์ต้องการวัตถุ เงินและอำนาจ เมื่อครูมีเงินเดือนน้อยแต่ยังมีความอยากได้ในวัตถุต่าง ๆ เขียงปลูชนทำให้ครูมีหนี้สินคั่งทึ่ออกเป็นข่าวอยู่แต่ก็แปลกจากการวิจัย ครูที่เป็นหนี้สอนดีกว่าครูไม่เป็นหนี้ เพราะว่าครูที่เป็นหนี้ สอนอย่างเดียว ไม่ได้ทำธุรกิจอื่นส่วนคนที่ไม่มีหนี้เพราะมีอาชีพหรือธุรกิจอื่นรองรับ ถือเอาอาชีพครูเป็นอาชีพรอง หรือถือว่า ครูที่เป็นหนี้ คือ ครูที่อุทิศตัวเพื่อการสอน เป็นความจริงที่ว่าครูไทยสวมหมวก 2 ใบ คือ สอนคนกับเป็นข้าราชการ ซึ่งในชีวิตจริงวางตัวยากครูจำนวนไม่น้อยก็ได้แต่คิดว่าจะทำอะไรจริงจะถูกใจหัวหน้า เพื่อความก้าวหน้ามากกว่าที่จะคิดว่า ทำอย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อศิษย์

จากสภาพทั้งหมดที่ได้วิเคราะห์มา สรุปได้ว่าต้องแก้ไขปรับปรุงระบบการศึกษากันขนานใหญ่เช่นเดียวกับระบบราชการและระบบการเมือง เราต้องปรับบทบาทให้เหมาะสมกับโลกปัจจุบัน ดังนี้

1. ปรับบทบาทครู : ครูต้องเป็นคนโน้มน้าวให้เกิดการเคลื่อนไหว มันเป็นศิลปะไม่ใช่สอนโดยตรงอย่างเดียว แต่เป็นผู้ก่อเกิดให้เกิดความรู้ ให้เกิดการเรียนรู้ ตรงนี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อครูมีอุปนิสัยใฝ่รู้ รอบรู้ และติดตามความเคลื่อนไหวของข่าวสารอยู่เสมอ รวมทั้งต้องรู้เรื่องต่าง ๆ ของโลกจึงจะทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนก่อเกิดการเรียนรู้ หรืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ไม่ใช่ตั้งตัวเป็นปูชนียบุคคลโดยอัตโนมัติ

2. ขณะที่ศีลธรรมแกว่งไกว มีบุคคลอยู่ 2 ประเภทที่สังคมคาดหวังให้ขัดเกลาเด็กก่อเกิดโน้มน้าวให้เด็กเป็นคนดี คือ พ่อแม่กับครู บ้านกับโรงเรียน ครูจะต้องแน่วแน่ในจริยธรรม ต้องทำตัวเป็นแบบอย่าง ถ้าครูสอนเรื่องโทษของสุราก็อย่าเมาให้เด็กเห็น สิ่งที่สังคมไทยขาดแคลนมากที่สุดคือ “ตัวอย่าง” ดังนั้นครูต้องเป็นตัวอย่างพร้อม ๆ กับจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ก่อเกิดต่อการเรียนรู้ ต่อการสร้างเสริมจริยธรรม อย่าทอดทิ้ง ต้องจัดและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม สิ่งไหนดีแล้วก็ทำต่อไป ถ้าดีแล้ว ก็ต้องปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัย

3. ระบบข้อมูลข่าวสารทุนนิยม เป็นระบบที่โหดร้ายต่อมนุษย์มาก ขาดความเมตตา กรุณา ขาดหัวใจ ดังนั้นความเป็นครูต้องซัดเซบโดยปลูกฝังความเอื้ออาทรให้แก่ศิษย์ ฟื้นฟูความเป็นมนุษย์ที่มีหัวใจกลับมา ปลูกฝังเรื่องความงาม ความสวยของดอกไม้ ฟังเพลงเพราะ ๆ อย่าให้เด็ก หมกมุ่นแต่กับคอมพิวเตอร์ วีดีโอ ฯลฯ ถ่ายเดี่ยว ครูต้องอัศจรรย์ ชิมจับความเป็นมนุษย์ที่อ่อนโยน แต่ไม่อ่อนแอให้เด็กมนุษยธรรมนิยม เป็นสิ่งจำเป็นในวิชาชีพครู เพราะสิ่งนี้ขาดแคลนมากใน สังคมไทยสมัยใหม่ เราต้องเติมเต็มให้โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่จะโตแบบหัวโตด้วยคอมพิวเตอร์ ข้อมูล ข่าวสาร .เขาเก่งกว่าเรา แต่เขาขาดหัวใจ ที่เป็นมนุษย์ที่ละเอียดอ่อน และปัญหาอีกอย่างหนึ่ง คือ สังคมเราคนไม่เท่ากันเราจะให้ความสนใจเอาอกเอาใจกับคนใหญ่ ๆ โต ๆ มีอำนาจวาสนา แต่ไม่ให้ความสนใจเอาใจใส่กับคนเล็กคนน้อยที่มาติดต่องานเลขทำอะไร จะแก้ปัญหานี้ได้ เราจึงต้องอัศจรรย์คุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นในหัวใจความเป็นมนุษย์ของศิษย์

4. เราต้องทนได้กับความเห็นที่แตกต่าง ต้องทนได้กับพฤติกรรมที่ไม่ดี ต้องพยายามทำ พฤติกรรมนั้นให้ดี ต้องมีการทำวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนให้เกิดขึ้นให้ได้การมีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรมต่าง ๆ การรู้จักเป็นผู้นำ เป็นผู้ตาม ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังในการสร้างฐานประชาธิปไตย เราต้องเอาวิถีประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมไทยมาใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วม

5.. ลูกศิษย์ทั่วประเทศบอกว่าครูสอนเนื้อหาตามที่มีอยู่ในบทเรียน เป็นการเผด็จการด้วยความคิดตามตำราของครู ถ้าเด็กตอบไม่สอดคล้องกับความคิดครูคะแนนก็จะไม่ดี ดังนั้นบทบาทของครูในการก่อคุณความรู้ก็คือ ต้องยอมรับความคิดที่หลากหลาย อย่าเอาตามความพอใจตามตำราหรือ ทฤษฎีที่คุ้นเคย จะไม่ยุติธรรมต่อเด็ก แม้ว่าจะคิดก็ควรให้โอกาสมีการร่วมตอบปัญหา ต้องให้คะแนน ความกล้าหาญแก่เด็ก ครูควรจะแนะนำเด็กว่าเหตุใดจึงมีความคิดแต่ละยุคสมัยไม่เหมือนกัน จึงควร สร้างสรรค์ประชาธิปไตยในโรงเรียน และลดอำนาจเผด็จการของครูอาจารย์ลง ทำให้เช่นนี้ครูก็จะเป็น ที่รักและชื่นใจของศิษย์

6. บทบาทต่อมาคือต้องทำทุกวิถีทางที่จะได้ใกล้ชิดกับศิษย์กับจุดมุ่งหมายให้ศิษย์รู้จัก ตัวเอง รู้ศักยภาพตัวเอง และให้เขาพัฒนาความสามารถตามทางที่เขาจะเป็นได้จริง อย่าพยายามเปลี่ยน เขาให้เป็นในสิ่งที่คนอื่นอยากให้เป็น ถ้าเขาถูกบังคับให้เป็นถือว่าไม่ยุติธรรมเลย ควรจะเคารพใน ความเป็นมนุษย์ของเด็ก ความสามารถ ความมีศักยภาพของเด็ก แล้วส่งเสริมให้ถูกทางจะเป็น ประโยชน์มาก

7. บทบาทสุดท้าย คือ การสร้างดุลยภาพระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม เราสูญเสีย สิ่งแวดล้อมไปมาก ดังนั้น ต้องปลูกฝังการรักธรรมชาติให้แก่ศิษย์ เพื่อจะได้ให้มีจุดยืนที่ถูกต้องว่าไม่ ละโมบข่มเหงธรรมชาติให้มารับใช้เราเต็มที่ การรักษาดุลยภาพของธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์ต้อง กระทำร่วมกัน เพื่อตัวของมนุษย์เอง จึงต้องสร้างสังคมที่มีดุลยภาพกับธรรมชาติ ต้องลดความต้องการ ของเราลดความโลภลง ต้องมีความพอในตัวเอง นี่คือนิยามที่ต้องปลูกฝังกันให้มาก เราต้อง ประพฤติอย่างที่เราเชื่อ อยู่อย่างสมณะ อยู่อย่างพอสมควรแก่อัธยาศัย

ของฝากไปคิด

จากหนังสือเรื่อง The Prophet ของปราชญ์ตะวันตก กาลิลิ จิบรินค์ เขียนเรื่องศิลปะในการเป็นครู ในการเรียนการสอน มีข้อความตอนหนึ่งว่า ไม่มีใครหรอกที่ไม่รู้อะไรมาแต่กำเนิด แต่สิ่งที่เป็นความรู้ นั้น มันหลับ ๆ ตื่น ๆ อยู่ได้สำนึกของคนที่กำลังเรียน (แปลว่า ครูควรจุดประกายให้ความรู้ที่หลับ ๆ ตื่น ๆ นั้นลุกโชนช่วงขึ้นมาศึกษาการเรียนรู้มีอยู่แล้วในแต่ละคนเพียงแต่ต้องการการจุดประกาย) ครูอาจารย์ที่เดินไต่ร่องอยู่ในอาศรมของตนมีลูกศิษย์เดินตามอยู่นั้น ไม่ควรที่จะบอกปัญญาของตนให้แก่ศิษย์ แต่ควรให้ศรัทธา ความรัก ความเมตตา เป็นสำคัญ แล้วความรู้ก็จะเกิดเอง ถ้าครูผู้นั้นฉลาดจริงจะไม่ชี้แนะหรือครอบงำให้ลูกศิษย์เข้ามาสู่ประตูความรู้ของครู แต่จะชี้แนะให้ลูกศิษย์เข้าสู่ประตูความรู้ของเขาเองเป็นที่ตั้ง

ขออัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงนำมาอ้างอิงในหนังสือเรื่อง ชีวิตนี้สำคัญนัก ไว้ว่า “ให้รู้ว่าคนมีหน้าที่อะไร แล้วก็ทำหน้าที่ของคนให้ดีที่สุด” เพื่อให้ทุกท่านนำไปพิจารณา

หวังไว้ว่าครูจะทำหน้าที่ครูได้ดีที่สุด และนักเรียนครูจะทำหน้าที่ให้ดีที่สุด แล้วความเจริญจะได้แก่เราถ้าเราทำได้ว่า เรามุ่งไปที่ความสุขไม่ใช่ความร่ำรวยมั่งคั่ง

บทบาทของครูในวิกฤตทางสังคมไทย*

วิทวัฒน์ ชัดติยะมาน**

สังคมไทยในปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมา ทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์การศึกษาซึ่งเป็นสถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบ โครงสร้างของสังคม มีหน้าที่ในการพัฒนาและขัดเกลาให้เยาวชน หรือสมาชิกของสังคมให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างสอดคล้องกับบริบทของสังคม ครูในฐานะที่เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในระบบการศึกษา ก็จำเป็นต้องมีปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เหมาะสมด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาที่ถือว่ารุนแรงจนกระทั่งมีคำกล่าวกันว่า เป็น “วิกฤตทางสังคมไทย” ดังที่ได้ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ไว้ในหลาย ๆ ประเด็น เช่น

ข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน เป็นอุปสรรคในการปกป้องเด็กวัยรุ่นจากค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ การไหลบ่าเข้ามาของข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ เคเบิล หรืออินเทอร์เน็ตทำให้วัยรุ่นของเราได้รับเอาค่านิยมต่าง ๆ เข้าไปโดยที่เราไม่สามารถควบคุมได้

- ขาดสติ ปัญหขาดสติเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดวิกฤตทางสังคมมากมาย เป็นการบ่อนทำลายทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศชาติอย่างน่าเสียดาย ทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับอาชญากรรมอีกมากมาย

- วิกฤตค่านิยมจากวัฒนธรรมที่เข้มแข็งกว่า ผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเราจะเห็นได้จากการที่วัยรุ่นของเรามีค่านิยมการแต่งกาย การรับประทานอาหาร การประพฤติตัว และอื่น ๆ ซึ่งบางอย่างขัดแย้งกับค่านิยมที่ดั้งเดิมของไทย

- สังคมตกเป็นเหยื่อของกระแสวัตถุนิยม ดังจะเห็นได้จากการที่คนในสังคมให้ความสำคัญกับวัตถุเงิน ความร่ำรวย มีการก่อกวนนี้สิน ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านวัตถุมากขึ้น

- คุณธรรม จริยธรรมของเด็กลดลง สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางสังคม ทำให้เห็นได้ชัดว่าคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนในปัจจุบันได้ลดลงอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความอดทน อดกลั้น และด้านอื่น ๆ ดังที่ปรากฏในงานวิจัยที่มีการสำรวจออกมา

- สถาบันหลักที่หล่อหลอมเยาวชนมีบทบาทลดลง ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว ศาสนา แม้แต่สถาบันการศึกษาเองก็ไม่สามารถหล่อหลอมเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ที่มา * วารสารหลักสูตรและการสอนทักษิณ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2551

** อาจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

เป้าหมายการพัฒนาคนและสังคมไทย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคนและสังคมไทยไว้ดังนี้

- คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาทุกด้าน
- มีความสามารถในการแก้ปัญหา
- มีทักษะในการประกอบอาชีพ
- มีความมั่นคงในชีวิต อย่างมีศักดิ์ศรี
- อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
- พัฒนาการให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน
- สร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม
- พัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานให้รองรับการแข่งขันของประเทศ
- เร่งสร้างคนให้มีความเป็นเลิศการ สร้างสรรค์นวัตกรรมและความรู้ใหม่
- การเรียนรู้ตลอดชีวิต
- จัดองค์ความรู้ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ

บทบาทครูในวิกฤตสังคมไทย

ครูในฐานะที่เป็นวิชาชีพและเป็นปวงชนียบุคคลของสังคมนั้น มีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมมากมายตั้งแต่เยาวชนอันเป็นสมาชิกใหม่ของสังคมจนถึงสังคมประเทศชาติโดยรวม ในสังคมยุคปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและสับสนมากขึ้น อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้ปัญหาสังคมก็ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นด้วย เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมชนิดใหม่ ๆ ปัญหาการแสดงออกทางเพศของผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ปัญหาการรบค่านิยมที่ไม่ถึงประสงค์ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นต้น ดังนั้นครูในยุควิกฤตทางสังคมต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเยียวยาสังคม และการป้องกันความเสื่อมโทรมของสังคมและประเทศชาติแล้ว ยังต้องมีบทบาทในการพัฒนา หรือสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนของชาติอีกด้วย ซึ่งสามารถสรุปบทบาทของครูในยุควิกฤต ทางสังคมไทยได้เป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. บทบาทในการสร้างเยาวชนที่พึงประสงค์

ในสภาพการณ์ที่เกิดวิกฤตทางสังคมดังที่ได้กล่าวไว้แล้วนั้น ครูจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการสร้างเยาวชนที่พึงประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนหรือการปฏิบัติตน ครูจึงควรมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตน เช่น

- ครูควรบูรณาการองค์ความรู้ในท้องถิ่นให้เข้ากับความรู้ในระดับสากล เพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่นในขณะที่เด็วยังก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ รวมถึงสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับมนุษย์ทั่วโลก

- ครูควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของเด็กให้มากขึ้น ให้เด็กได้รู้จักแยกแยะ วิเคราะห์ว่า ข้อมูล สารสนเทศใดที่มีคุณค่าและไม่มีคุณค่า โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิดให้มากขึ้น

- ครูต้องทำให้เด็กเกิดความตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม มีส่วนได้ส่วนเสียกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม และพร้อมที่จะร่วมกับผู้อื่นในการแก้ไขปัญหาของสังคม

- ครูควรปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองให้เป็นทั้งนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก รวมถึงการมีบทบาทเป็นผู้ประสานระหว่างครอบครัว ชุมชนกับโรงเรียน เพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กได้

2. บทบาทของครูในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

มนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดและสำคัญกว่าทรัพยากรทั้งหลายในประเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็คือการเปลี่ยนแปลงมนุษย์ให้ดีขึ้นจากเดิม หรือเจริญขึ้นกว่าเดิมนั่นเอง ซึ่งจะส่งผลให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาของประเทศต่อไป การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่ระดับนานาชาติจนถึงระดับท้องถิ่นนั้นต้องอาศัยการศึกษาเป็นตัวจักรสำคัญ ปัจจัยสำคัญที่สุดของการศึกษาก็คือครู นั่นเอง ครูจึงถือเป็นผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับประเทศชาติในทุกระดับให้มีคุณสมบัติ ดังนี้

- เป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติกล่าวคือ สามารถสื่อสาร อ่านออก เขียนได้ คำนวณได้ เข้าใจสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เข้าใจและติดตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ รู้จักบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยส่วนบุคคลและชุมชน รู้จักวิเคราะห์เหตุผลและแสวงหาทางเลือกหลาย ๆ ทางในการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน ได้ รู้จักเลือกทางเลือกและวางแผนปฏิบัติที่เหมาะสมตลอดจนเป็นผู้ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นตามสมควร

- เป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพ กล่าวคือ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทำงานเป็น รักการทำงาน และรู้จักศึกษากระบวนการในการจัดการกับงานที่ทำ มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตทั้งหลาย

- เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม กล่าวคือ มีความรู้ความเข้าใจในสภาพของสังคมและการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งในครอบครัวและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ สามารถปฏิบัติตนเหมาะสมกับบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัวและชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนได้เหมาะสมในฐานะสมาชิกของชุมชน ตลอดจนรู้จักให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมในชุมชนและประเทศชาติ

3. บทบาทครูในการรักษาค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของชาติ

การรักษาวิถีชีวิตของมวลชนในชาติหรือการรักษาวัฒนธรรมของชาตินั้นเป็นประเด็นที่สำคัญจากเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในประวัติศาสตร์โลกในหลากหลายดินแดนได้พิสูจน์สัญชาตญาณนี้แล้วว่าชาติที่สูญเสียวัฒนธรรมของตนไปนั้น เป็นชาติที่ต้องหายสาบสูญไปจากประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่นประเทศจีนที่เคยถูกยึดครองโดยชนชาตินอกกำแพงเมืองจีนถึง 2 ครั้ง คือ ชนชาติมองโกลกับชนชาติ

แมนจูแต่ในที่สุดทั้ง 2 ครั้งนั้นชนชาติจีนได้กลืนชนเผ่าทั้งสองทางวัฒนธรรมจนหมดสิ้น ดินแดนมองโกเลียในและแมนจูเลียกลายเป็นส่วนหนึ่งของจีนจนปัจจุบันนี้ ในดินแดนส่วนอื่นของโลกก็มีเรื่องราวเช่นนี้มากมาย ชาวเอเชนส์กลืนชาวสปาดาร์ ชาวสเปนกลืนชาวอินเดียนในอเมริกาใต้ เป็นต้น

บทบาทของครูไทยในการส่งเสริมวัฒนธรรมของชาตินั้น นอกจากการอบรมสั่งสอนตามหน้าที่ของครูแล้ว สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537 : 3-63) ได้เสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนไว้ 11 ประการ คือ

- สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ครูให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประวัติความเป็นมาของชาติไทย ปลุกฝังให้เกิดความรักความหวงแหนและกตัญญูรู้คุณบรรพบุรุษไทยที่ได้เสียสละเพื่อชาติปลุกฝังระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ครูให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนา และปลุกฝังให้ตระหนักถึงคุณค่าและปฏิบัติตามหลักธรรม ตลอดจนให้ตระหนักในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์

- วิธีครอบครัวและชุมชน ครูสั่งสอนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของครอบครัวและชุมชนให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ในการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและชุมชน

- ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่า ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทยเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เป็นสื่อเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม

- ภาษาไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติที่มีคุณค่า น่าภาคภูมิใจ ภาษาเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเป็นชาติอารยะ ครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรักและใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของภาษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือสืบทอดวัฒนธรรม

- ระเบียบวินัย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าความมีระเบียบวินัยของคนในสังคมนั้น เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านการควบคุมตนเอง ครูช่วยปลุกฝังจิตสำนึกและส่งเสริมให้ปฏิบัติตนให้มีระเบียบวินัยที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย

- ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวทางสังคมที่สำคัญการปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคม เช่น การยิ้มแย้มแจ่มใส การขอบคุณและขอโทษ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การประหยัดและออม การขยัน รักความยุติธรรมและรักสงบเห็นอกเห็นใจผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนการเสียสละเพื่อส่วนรวม ค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมเหล่านี้นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

- วิธีชีวิตและภูมิปัญญาไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าคนไทยสามารถใช้ปัญญาแก้ปัญหาการดำรงชีวิตอย่างประสานสัมพันธ์กับธรรมชาติ ครูส่งเสริมให้นักเรียนภูมิใจ ในการนำภูมิปัญญาไทยมาผสมผสานเพื่อพัฒนาแนวทางในการดำเนินชีวิต

- การแต่งกายแบบไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าการแต่งกายแบบไทยนั้นเป็นการบ่งบอกถึงความเป็นไทย ครูส่งเสริมให้นักเรียนแต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ ประหยัด และสอดคล้องกับวิถีชีวิตไทย

- ศิลปกรรมแบบไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าศิลปกรรมเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมในด้านความงามและความซาบซึ้งที่เป็นรูปธรรม ครูส่งเสริมให้รู้จักการอนุรักษ์ การสร้างสรรค์และให้มีความเข้าใจในคุณค่าหรือซาบซึ้งในศิลปกรรมไทย

- วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งสูงใจการท่องเที่ยวที่สำคัญประการหนึ่ง การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ครูส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนมารยาทในการท่องเที่ยว

- วัฒนธรรมกับการพัฒนา ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าพื้นฐานการพัฒนาชาติบ้านเมืองที่สำคัญคือการพัฒนาคน การพัฒนาจิตใจคนเป็นการพัฒนาที่ต้องใช้วิถีทางวัฒนธรรมอันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาโดยใช้พื้นฐานทางวัฒนธรรมเป็นการพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่างความก้าวหน้ากับการอนุรักษ์

นอกจากวัฒนธรรม 11 ประการนี้แล้ว ครูยังต้องมีบทบาทในการเป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ โดยการอบรมสั่งสอนนักเรียนให้เข้าใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของไทยอื่น ๆ อีกด้วย เช่น วัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมการใช้ถนน วัฒนธรรมการเข้าคิวเป็นต้น

4. เป็นผู้นำและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ครูควรเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะของผู้ประสานงาน ผู้นำหรือที่ปรึกษาของกิจกรรมตามแต่โอกาสหรือบริบทของแต่ละชุมชน ทั้งเพื่อช่วยให้กิจกรรมเหล่านั้นสามารถแก้ปัญหา หรือเยียวยาวิกฤตทางสังคมที่เกิดขึ้น

5. เป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

บทบาทของครูในด้านนี้อาจทำได้โดยการจัดหรือประสานงานการจัดอบรมเกี่ยวกับวิชาชีพ ศิลธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ การแก้ปัญหา การพัฒนาชุมชน เป็นต้น

6. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม

ครูถือเป็นปูชนียบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไปมาตั้งแต่อดีต แม้กระทั่งปัจจุบันนี้ครู โดยส่วนใหญ่ก็ยังเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลในสังคมอยู่เสมอมา ดังนั้นการประพฤติปฏิบัติตนของครูจะเป็นแบบอย่างที่ดีและบุคคลทั่วไปยึดถือเป็นแบบอย่าง ครูจึงควรให้ความสำคัญกับบทบาทในด้านนี้โดยการปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีของสังคมอย่างมีคุณค่า

บทบาทของครูที่ได้นำเสนอไว้ในบทความนี้นั้น ครูสามารถนำไปปรับและปฏิบัติตนในยุคที่ถือว่าเป็นยุควิกฤตทางสังคม ครูต้องเปรียบเสมือนแสงไฟที่ส่องสว่างนำทางให้กับคนในสังคมปัจจุบัน ที่ต้องอยู่ท่ามกลางความมืดมิดและปัญหาที่รุมเร้าอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้ที่ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่มีคุณค่าต่อสังคม เป็นผู้ที่จะต้องทำให้สังคมไทยเป็น “สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้” ต้องพัฒนาคนไทยให้มีคุณลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้” และ “มุ่งก้าวหน้า รู้ทันโลก” ดังคำกล่าวที่ว่า “ครู คือเมล็ดพันธุ์แห่งความดีงาม ตกไปอยู่ที่ใดก็ทำให้ที่นั้นมีแต่ความดี ความเจริญ อุดมสมบูรณ์”

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2537). *แนวทางในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย*

11 ประการ. กรุงเทพฯ: อรุณสภา.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2546). *การศึกษาและความเป็นครูไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินติ้ง เฮ้าส์.

ถัดดา เสนาวงษ์. (2526). *ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์การพิมพ์.

ครูที่สอนดีเป็นอย่างไรในมุมมองของผู้เรียน*

วิระ กษสารทอง**

ผมได้ข้อคิดเรื่องนี้จากลูกชายคนเล็กอายุ 16 ปี ซึ่งเรียนอยู่ในเกรด 11 หลังจากที่ใช้เวลาพูดคุยกันในประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเรียนรู้ของลูกชายผม ผมเห็นว่าเป็นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจและน่าจะเป็นประโยชน์ต่อตัวครู ทั้งนี้เพราะเป็นการสะท้อนมาจากแนวคิดและมุมมองของผู้เรียน ลูกชายบอกผมว่า ในความเห็นของเขา ครูที่สอนดี ควรมีลักษณะสำคัญรวมแล้ว ได้หลายประการ เช่น

1. มีสไตล์การสอนดี

หมายถึง การมีรูปแบบของวิธีการสอนที่ดี โดยสามารถถ่ายทอดความรู้หรือข้อมูลมาสู่ผู้เรียนได้อย่างน่าสนใจ รู้จักกระตุ้นให้นักเรียนเปิดใจเรียนรู้ อยากรู้ อยากติดตาม อยากศึกษาค้นคว้า มีกิริยาท่าทางและมีวิธีการเข้าหานักเรียนแต่ละคนอย่างน่าสนใจ ที่สามารถช่วยให้ทุกคนรู้สึกไม่เคอะเขินที่จะแสดงความคิดเห็น ตลอดจนมีความกระตือรือร้นในการสอน การมีรูปแบบการสอนที่น่าสนใจยังเป็นการเปิดใจให้ผู้เรียนสนใจ และกระตือรือร้นในการเรียนวิชานั้น ๆ ได้ ตัวอย่างวิธีการ เช่น ก่อนสอนหรือทำกิจกรรมครูทักทายผู้เรียนด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส แสดงท่าทางแห่งความเป็นมิตร อย่างจริงใจและเป็นธรรมชาติ เช่น ไม่เพียงแต่กล่าวคำสวัสดิทธานั้น แต่ครูอาจชวนคุยเพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นมิตรและความเป็นกันเองกับผู้เรียน หรือป้องกันคำถามที่น่าสนใจชักชวนให้นักเรียนทุกคนแสดงความคิดเห็นครูบางคนเริ่มต้นสอน ด้วยการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ที่เคยประสบมา ย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน และไม่เพียงบรรยายอย่างเดียว หรือเป็นผู้ควบคุมชั้นเรียนเท่านั้น แต่มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นต้น

2. สอนสนุกแต่มีสาระ

คือ การสอนที่ได้เนื้อหาสาระพร้อม ๆ ไปกับผู้เรียนมีความสุขสนุกสนาน ทั้งนี้เพราะเด็กวัยเรียนเป็นวัยที่รักสนุก ชอบการเล่น อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง ตื่นตาตื่นใจกับเรื่องใหม่ ๆ หากครูมีวิธีการสอนที่สามารถสอดแทรกความสนุกสนานไปด้วย ย่อมสอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาการตามวัยของผู้เรียน การเรียนการสอนย่อมน่าสนใจ ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่ายห้องเรียนจะกลายเป็นห้องเรียนที่มีความสนุกสนาน ตื่นเต้น และการที่ครูผู้สอน สอนสนุกนั้นย่อมเป็นการเปิดใจผู้เรียนให้เปิดรับการเรียนรู้ได้อย่างง่ายดายตัวอย่างการสอนที่สนุกแต่มีสาระ เช่น การที่ครูผู้สอนต้องมีความเป็นกันเองกับผู้เรียน มีการเล่าเรื่องตลกหรือเรื่องราวใหม่ ๆ ต่าง ๆ สอดแทรกในการเรียนการสอน หรืออาจให้เล่นเกมหรือทำกิจกรรมประกอบการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนในการ

ที่มา * วารสารศาสนรัฐประศาสนศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 78 เดือนสิงหาคม 2550

** นักศึกษาโปรแกรมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ห้อง 1 รุ่น 7 ภาคปกติ

คิดเกมหรือกิจกรรมด้วยตนเองมีการใช้สื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ เช่น การใช้ภาพ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่น่าสนใจ การเล่นเกม มัลติมีเดีย หรืออุปกรณ์อื่น ๆ เพิ่มเติมสนับสนุนในการเรียนรู้เป็นต้น

3. มีการเตรียมตัวมาสอน

ครูที่สอนดีต้องมีการวางแผนการสอนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ เตรียมเอกสาร สื่อประกอบการสอน ที่มีการกำหนดจุดประสงค์ การเรียนรู้ เนื้อหา วิธีดำเนินการสอน รวมถึงการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้เพราะครูที่คิดวางแผนเตรียมการสอนไว้อย่างละเอียดรอบคอบเหมาะสม จะสามารถดำเนินการสอน ได้อย่างดีตามที่กำหนดไว้ และกรณีที่ครูคนหนึ่งจะต้องสอนหลาย ๆ ชั้นเรียน หรือหลาย ๆ ระดับ ยิ่งจำเป็นจะต้องเตรียมการสอนอย่างดี ทั้งนี้เพราะผู้เรียนแต่ละคน แต่ละช่วงวัยหรือแต่ละระดับมีความแตกต่างกัน ผู้เรียนจะสามารถรับเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน และเป็น การเอื้อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้รับคำแนะนำ ที่ตรงตามความต้องการ ความถนัด และศักยภาพของผู้เรียน เนื่องจากครูมีการเตรียมการสอนได้อย่างสอดคล้อง กับผู้เรียน และสามารถตอบปัญหา หรือคลายความสงสัยของผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน ตัวอย่างของครูที่เตรียม การสอนดี เช่น มีการวางแผนกิจกรรมการ สอน การสอนในเนื้อหาสาระที่เป็นประเด็นอนาคต มีการคิดป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการ เรียนการสอน เช่น ปัญหาผู้เรียน ไม่เข้าใจ ผู้เรียน ไม่สนใจ หรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดในลักษณะต่าง ๆ นอกจากนั้นครูจำเป็นจะต้องรู้จักผู้เรียนแต่ละคน และให้ความเป็นกันเองกับผู้เรียน เพื่อจะคุ้นเคยและ เข้าใจผู้เรียนได้อย่างแท้จริง และเป็นประ โยชน์ต่อการเตรียม การสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ ผู้เรียนอย่างแท้จริง

4. ให้ทุกคนในชั้นมีส่วนร่วม

ครูที่ดีย่อมไม่เพียงสอน โดยให้ผู้เรียนนั่งฟังและจดตามที่ครูบอกเท่านั้น ควรส่งเสริมให้ ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างเต็มที่ ครูจะรู้ว่าผู้เรียนต้องการสิ่งใด และปรับการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เมื่อผู้เรียนตระหนักว่าครูผู้สอนมีความสนใจและเอาใจใส่ ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่ในการเรียน และเกิดความรู้สึที่ดีต่อตัวครู นอกจากนั้น จากงานวิจัยยังพบว่า ประสิทธิภาพของการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมพูด ร่วมทำยังมีมากกว่าการอ่าน การ ได้ยิน การเห็นเพียงอย่างเดียว อย่างหนึ่งเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น การสอนให้ผู้เรียนเข้าใจคำว่า ประชาธิปไตยด้วยการให้ผู้เรียนได้ลองทำกิจกรรม เช่น การเลือกตั้งจำลองในชั้นเรียน ย่อมมี ประสิทธิภาพ ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจมากกว่าการสอนแบบบรรยายเป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังพบว่าการ เรียนรู้จากการอ่าน การฟัง การมองเห็น ยังไม่เกิดการเรียนรู้ที่ถาวรเท่ากับการเรียนรู้ ได้ช่วยนักเรียน อยากเรียนมากขึ้น เพราะเด็กจะมีกำลังใจและมีครูคอยช่วยเหลืออย่างดี

5. มีความรู้

ครูควรเป็นผู้เปี่ยมด้วยภูมิความรู้ที่แท้จริง สามารถชี้แจงเรื่องลึกลับให้เข้าใจได้ง่าย สามารถสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เพราะหน้าที่ของครูโดยตรง คือการนำความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ของคนในวิชาที่สอน มาถ่ายทอดให้ผู้เรียนเข้าใจให้มากที่สุด ครูควรรู้จริง มีความเชี่ยวชาญ ตลอดจนมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ครูสอน เพราะนั่นจะนำมาซึ่งความเคารพนับถือ การเป็นแบบอย่าง และสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้เรียน การที่ครูจะเป็นผู้ที่มีความรู้จริงและเชี่ยวชาญได้นั้น ตัวครูต้องฝึกฝนปรับปรุงตนเองเสมอในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะความสามารถ และด้านลักษณะชีวิต ไม่เพียงเท่านั้น การเปิดใจยอมรับการประเมินจากผู้เรียนยังจะเป็นหนทางที่ครูสามารถนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนได้ เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินครูหลังการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง หรือแต่ละภาคการศึกษาเป็นต้น

6. เข้มงวดผลักดันแต่ใจกรุณา

หมายถึง การที่ครูผู้สอนมีความสมดุลระหว่างการเข้มงวดและความประนีประนอม ไม่เข้มงวดจนเกินไป ไม่ใช่อารมณ์ ไม่โกรธหรือแสดงอาการเกรี้ยวเมื่อผู้เรียนผิดพลาด แต่มีเหตุมีผล และคอยให้กำลังใจในการฝึกฝนเรียนรู้ต่อไป มีความเป็นกันเองกับผู้เรียน ทั้งนี้เพราะ หากทำให้ผู้เรียนเกิดความกลัว เช่น กลัวการตอบคำถาม ถูกลงโทษ กลัวสอบตก ทำไม่ได้ กลัวแพ้ ความกระวนกระวายและความเครียดย่อมจะตามมา ยกตัวอย่างเช่น ผู้เรียนบางคนในช่วงเวลาการซ้อมกีฬาสามารถทำเวลาได้ดีแต่ในสนามแข่งจริงกลับทำได้ไม่ดี หรือเล่นไม่ออก เพราะอยู่ภายใต้แรงกดดันสูง เช่นเดียวกับการเรียน หากครูดุ หรือเครียดผู้เรียนจะเครียดตาม ซึ่งอาจนำไปสู่การหนีปัญหา หรือหันเหไปในทางที่ไม่ถูกต้อง เช่น พักยาเสพติดการพนัน หรือการดูหนังที่เร้าอารมณ์ ฯลฯ ดังนั้นครูไม่ควรเข้มงวดกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มากเกินไป ต้องไม่ใช่อารมณ์ในการสอน การสั่งงาน หรือการลงโทษ ต้องพยายามประนีประนอม ให้ความรัก ความเข้าใจกับผู้เรียนแต่ละคน มีความเป็นมิตรกับผู้เรียน รวมถึงให้กำลังใจอยู่เสมอเพื่อให้ผู้เรียนไม่เครียด แต่รู้สึกผ่อนคลาย เอื้อให้ผู้เรียนมีความสุข และปรารถนาที่จะเรียนรู้หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ และก้าวต่อไปไม่ยอมแพ้ง่ายและตั้งใจเรียนเรียนอย่างเต็มที่มากขึ้น ซึ่งตรงกับคำกล่าวประโยคหนึ่งที่มีผู้กล่าวไว้ว่า “เด็กคือผ้าขาว ผู้ใหญ่นั้นคือสี แต่งแต้มเกมปรานีได้ผ้าสีที่งดงาม”

7. เลือกคำและใช้ศัพท์ดีในการสอน

คือ การที่ครูมีความสามารถในการเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้เพราะผู้เรียนแต่ละคนแต่ละระดับ แต่ละเพศ มีความแตกต่างกัน การเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในความแตกต่าง เช่น เพศ วัย ความรู้ ความสามารถ ศักยภาพของผู้เรียนย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น และยังเป็นการแสดงถึงความเข้าใจในตัวผู้เรียน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนได้ง่ายขึ้น เกิดความสนุกสนาน และความพึงพอใจในการติดตามบทเรียน หรือติดตามในสิ่งที่ครูสอน ครูสามารถเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับผู้เรียนในชั้นเรียนนั้น ๆ โดยใช้คำสุภาพที่แสดงถึงการให้เกียรติผู้เรียน และเหมาะกับการรับรู้ตามความแตกต่างด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนที่เป็นผู้หญิงครูอาจต้องใช้คำพูดที่ระมัดระวังมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเด็กหญิงมีความอ่อนไหวกว่าเด็กชาย หรือการใช้คำพูดกับผู้เรียนที่มีความบกพร่อง

ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการอาจต้อง
ระมัดระวังกว่าเด็กปกติ เป็นต้น

8. **สอนวิธีทบทวนบทเรียน** การสอนวิธีการในการทบทวน รื้อฟื้น ทำความเข้าใจในวิชา
นั้น ๆ เพิ่มเติม เป็นอีกประการหนึ่งที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนในการทบทวนความรู้
ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของวิชานั้น ๆ ทั้งนี้ เพราะการที่ผู้เรียนต้องเรียนในหลายวิชา อาจเกิดความ
สับสน แต่หากมีการทบทวนก่อนการสอบอาจช่วยให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจเพิ่มเติมอีกครั้ง เป็นการ
ช่วยลดความเครียดให้กับผู้เรียน ดังนั้นครูควรตระหนักว่า การเรียนนั้นยังฝึกฝนมาก ยิ่งเชี่ยวชาญ ยิ่งรู้
จริงวิธีการในการทบทวนบทเรียนให้ผู้เรียน เช่น มีการตั้งคำถามให้ผู้เรียนตอบ หรือแสดงความคิดเห็น
ครูอาจให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดทำรายงานสรุปสิ่งที่เรียนรู้ เป็นต้น ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นเพียงตัวอย่าง
ลักษณะครูที่สอนดี ที่ผมได้รับจากมุมมองของเด็กคนหนึ่งที่สะท้อนออกมาในฐานะที่เขาเป็นผู้เรียน
วันนี้ความหวังของการปฏิรูปการศึกษาไทยคงไม่ไกลเกินฝัน หากครูรับฟังความเห็นจากทุกฝ่ายร่วม
ด้วย โดยเฉพาะผู้เรียนซึ่งถือเป็นผู้เกี่ยวข้องและได้รับผลโดยตรง ทั้งนี้เพื่อครูจะสามารถพัฒนาตนเองทั้ง
ในด้านความรู้ ทักษะความสามารถในการสอน และลักษณะชีวิต และสามารถนำสิ่งที่ผู้เรียนสะท้อนมา
นี้ไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องความต้องการของผู้เรียน ได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ประธานคณะกรรมการศึกษาฯ สถาบันปริญญาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ. Kriengsak@bangkokcity.com, <http://www.ifd.or.th>

คุณธรรมและค่านิยมสำหรับครูในภาวะวิกฤตสังคมไทย*

อมลวรรณ วีระธรรมโม**

บทนำ

ในสภาวะของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ ทำให้ราชการครูต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรมและค่านิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันหรือกำลังจะก้าวสู่ออนาคต ครูย่อมมีความสำคัญต่อสังคมประเทศชาติและโลก คราบโศกที่สังคมมนุษย์ยังสามารถผลิตสมาชิกใหม่ให้สังคม ความต้องการครูก็ยังมีอยู่ตลอดไป แต่มีข้อจำกัดอยู่แต่เพียงในเรื่องจำนวนและความสามารถของครูที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง เพราะโลกปัจจุบันได้มีความเจริญก้าวหน้า วิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ มีความก้าวหน้าและพัฒนาไปอย่างมาก ดังนั้น ครูในยุคปัจจุบันและอนาคตคงจะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (บุญสม มาร์ติน. 2521 : 6) ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ตอนหนึ่งว่า “ผู้เป็นครูอย่างแท้จริงนับว่าเป็นบุคคลพิเศษ ผู้ต้องแผ่เมตตาและเสียสละเพื่อความสำเร็จความก้าวหน้าและความสุขความเจริญของผู้อื่นตลอดชีวิต ที่กล่าวมานั้นประการหนึ่งเพราะครูจำเป็นต้องมีความรัก ความสงสารศรัทธาเป็นพื้นฐานทางจิตใจอย่างหนักแน่น จึงสามารถทนลำบาก ทนตรากตรากายใจอบรม สั่งสอนและแม้เกี่ยวข้องกับเหตุพิชัยให้ตลอดรอดฝั่งได้อีกประการหนึ่ง ต้องยอมเสียสละความสุขและประโยชน์ส่วนตัวเป็นอันมาก เพื่อมาทำหน้าที่ครูซึ่งคงทราบกันดีอยู่แล้วว่าไม่ใช่ทางที่จะแสวงหาความร่ำรวย ยศศักดิ์ หรืออำนาจความเป็นใหญ่แต่ประการหนึ่งแก่ตนเอง”

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า ครูทั้งหลายควรตระหนักในความเป็นวิชาชีพครูให้มากเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีอุดมการณ์ที่จะเสียสละเพื่อเยาวชนของชาติให้ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติในอนาคตอันแท้จริงและยังเป็นครูในยุคนี้แล้วครูยังคงเป็นนักแสวงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ เพื่อจะได้มีความรู้ที่ทันสมัย ความรู้ที่ถูกต้อง ไปสั่งสอนศิษย์ให้เติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป

ครูคือใคร

“ครู” คือใครนั่น เป็นคำถามที่ทุกคนอาจได้ยิน ได้ฟัง และได้ถามมามาก คำว่า “ครู” มีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวางยากที่จะสรุปให้มีความหมายที่เป็นสูตรสำเร็จเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดได้ ทั้งที่คำว่า “ครู” มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีว่า “ครู-คุรุ” หรือจากภาษาสันสกฤตว่า “คุรุ” ในความหมาย

ที่มา* วารสารหลักสูตรและการสอนทักษิณ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2551

** อาจารย์ ดร., รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ที่เป็นค่านาม แปลว่าผู้สั่งสอนศิษย์ หรือผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ และในความหมายเป็นคำวิเศษณ์ ในภาษาบาลีแปลว่า “หนัก สูง ส่วนในภาษาสันสกฤตแปลว่า ใหญ่ หนัก (ราชบัณฑิตสถาน. 2525 : 168)

ดังนั้น ก่อนจะสรุปว่า ครูคือใคร มีความหมายอย่างไรลองมาอ่านทัศนะของนักการศึกษา และบุคคลสำคัญ ๆ ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ (2530 : 92) กล่าวถึงคำว่า “ครู” ว่าเราเรียกกันมาเพียงแต่ว่าเป็นผู้ควรเคารพ หรือมีความหนักที่เป็นเนื้ออยู่เหนือศิษระ เป็นเจ้าเหนือเหนือศิษระคนทุกคน และครูเป็นผู้เปิดประตูทาง วิชาญาณ

เปลื้อง ณ นคร (2526 : 89) ให้ความหมายของคำว่า “ครู” ไว้ว่าเป็นบุคคลที่มีความหนัก แน่นเป็นผู้ควรแก่การเคารพของศิษย์ และเป็นผู้สั่งสอนศิษย์

สวาโรช บัวศรี (2515 : 2) กล่าวถึง “ครู” ไว้ว่าเป็นบุคคลที่ผ่านการค้นคว้ามาอย่างหนัก เพื่อสะสมความรู้เอาไว้ถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ และครูเป็นผู้ที่ต้องอดทนอย่างหนักในการอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ครูเป็นผู้ที่มีปัญญามากเมื่อจะกระทำสิ่งใดครูจึงต้องตระหนักถึงความผิดชอบ ชั่วดี และเลือกกระทำแต่สิ่งที่ดีงามเท่านั้น สอนศิษย์ให้มีปัญญาธรรม การวชิธรรม และสามัคคีธรรม

ดังนั้น ครูคือใครในที่นี้ขอสรุปว่า ครูเป็นผู้อบรมสั่งสอนศิษย์ ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ เป็นผู้ที่มีความหนักแน่นควรแก่การเคารพบูชาของศิษย์ ครูเป็นผู้ตระหนักโดยใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีที่ชอบ ที่ควร ครูเป็นผู้นำ เป็นผู้เปิดประตูทางวิชาญาณของศิษย์ไปสู่คุณธรรมชั้นสูง

พื้นฐานสำคัญของการเป็นครูดี

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา ครูเป็นพ่อพิมพ์ แม่พิมพ์ของชาติ ในสมัยก่อนสังคมไทยยกย่องให้ครูเป็นปูชนียบุคคล เพราะครูมีความรู้ ความดี กล่าวคือ มีความรู้ดี และความประพฤติดีเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ ซึ่งงานของครูจัดอยู่ในประเภท “งานบริการที่ใช้ปัญญา” เป็นการให้บริการทางการศึกษาเพื่อให้ศิษย์เป็นคนดี คนเก่งของสังคม พื้นฐานที่สำคัญของการเป็นครูดี มีคุณภาพ มีดังนี้

1. พื้นฐานเกี่ยวกับคุณสมบัติส่วนตัว หรือสิ่งที่มีอยู่ในตัวตนของครู เช่น ความเชื่อ ความคิด จิตใจ นิสัย รูปลักษณ์ และการแสดงออกในสิ่งที่ดีงามมีความเป็นกัลยาณมิตร

2. พื้นฐานเกี่ยวกับจิตวิญญาณของความเป็นครู ได้แก่ ความรัก ความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ และต้องการจะช่วยเหลือผู้อื่น โดยบริสุทธิ์ใจและความสามารถแสดงออกทางจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริง

3. พื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาความรู้ ความสามารถ ได้แก่ ความรู้ทางด้านเนื้อหาวิชา ความรู้ทางด้านวิชาชีพครู ซึ่งเป็นสมรรถภาพ สำหรับการสอนที่ดี ส่วนทักษะ ได้แก่ ทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลายทำให้ศิษย์เรียนรู้ได้อย่างมีความสุข และมีความสุข

4. พื้นฐานเกี่ยวกับการดำรงตนในสังคม ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัวในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง ความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น การยอมรับและเคารพในสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่น คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในรูปแบบที่เป็นแบบมนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ (Human approach to human)

5. พื้นฐานเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา ได้แก่ การมีจิตใจที่ดีงาม มีศีลธรรม รู้จักข่มใจ ฝึกใจตนเอง ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ ละวางความชั่ว ความทุจริต รู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของส่วนรวม อดทน อดกลั่น อดออม ประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งที่ประ โยชน์ และเป็นธรรม

วิกฤตสังคมไทยกับความเสื่อมทางคุณธรรมของครู

ในสภาพปัจจุบันเป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่า นับตั้งแต่มีความเจริญความทันสมัยได้เข้ามาสู่สภาวะในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมของคนไทยทุกอาชีพเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง คนไทยเริ่มให้ความสำคัญกับวัตถุความร่ำรวย เงิน ทอง ความฟุ้งเฟ้อ ลุ่มหลงในลาภ ยศ อำนาจ วาสนา ที่เป็นสิ่งทำให้เกิดความสุขภายนอก

ครูเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยที่มีทั้งครูเป็นส่วนดี แต่ส่วนหนึ่งก็ได้เกิดเป็นข่าวสารในด้านไม่ดีให้เห็นทางสื่อมวลชนได้บ่อยๆ ตลอดมา สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร เหตุใดคนที่ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่เคารพจึงมีพฤติกรรมเช่นนี้ จึงได้มีการประมวลสาเหตุของครูกลุ่มที่เป็นภาพลบของสังคมว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งต่อไปนี้

1. ไม่มีศีลธรรม จรรยา
2. ไม่รู้จักคำว่า พอเพียง
3. ไม่รักอาชีพครู
4. จิตใจอ่อนไหวได้ง่าย (อ่อนแอทางจิต)
5. ไม่มีปัญญาที่เฉียบแหลม
6. รู้ไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวไม่ทัน
7. ไม่มีจิตสาธารณะ

ฯลฯ

จึงเป็นปัญหาที่ร้ายแรง และเป็นปัญหาที่เร่งด่วนที่ต้องรีบแก้ไข เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียหายมากไปกว่านี้ เนื่องจากถ้ามีครูไม่ดี แฝงอยู่ในอาชีพครูซึ่งเป็นอาชีพที่มีคุณค่ายิ่งของสังคมจะทำให้ผู้เรียน ชุมชน สังคม หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความเดือดร้อนเสียหายเกิดขึ้น ส่งผลให้คุณภาพตกต่ำลงไปกว่านี้

คุณธรรมสำหรับครูยุควิกฤตสังคมไทย

คุณธรรม (Virtue) หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน เป็นความงาม ความดี หรือธรรมแห่งความดี เป็นคุณสมบัติฝ่ายดี โดยส่วนดีเป็นคุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิด และมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม

คุณธรรมจึงเป็นคุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ดังนั้น คุณธรรมของครู ก็คือคุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้องเหมาะสม ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของครู และเป็นแรงผลักดันให้ครูปฏิบัติหน้าที่ครูอย่างถูกต้องเหมาะสม และดีงาม

คุณธรรมกับจรรยาบรรณ เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับครูทุกคนต้องมีประจำในจิตใจ เพราะถ้าหากครูขาดหรือบกพร่องในจรรยาบรรณและคุณธรรมเมื่อใด ก็เปรียบได้ดั่งพระภิกษุสงฆ์ที่บกพร่องในศีลหรือวินัยของสงฆ์ฉันนั้น โดยปกติแล้วจรรยาบรรณและคุณธรรมเป็นสิ่งที่คู่กัน กล่าวคือ ครูใดที่ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบคุณธรรมไทยสามัญสำนึกในจิตใจก็สามารถเรียกได้ว่า ครูผู้นั้นมีจรรยาบรรณแห่งความเป็นครูด้วย

ต่อไปนี้ใคร่ขอนำเสนอ จรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ที่เป็นแนวปฏิบัติที่มีคุณสมบัตินคร ดังนี้

ข้อ 1 ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

ข้อ 2 ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ข้อ 3 ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

ข้อ 4 ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติ ปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์

ข้อ 5 ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

ข้อ 6 ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

ข้อ 7 ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู

ข้อ 8 ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในการสร้างสรรค์

ข้อ 9 ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

จากจรรยาบรรณที่เป็นสิ่งที่น่าสนใจควรมีคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครูที่จำเป็นอย่างยิ่งในสถานะที่สังคมกำลังวิกฤตในขณะนี้ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ความมีปัญญา (Wisdom) เป็นความรอบรู้ในวิชาการทั้งหลายทั้งปวง รู้แจ้งเห็นจริงในความเป็นไปของธรรมชาติชีวิต รู้จักชีวิต เข้าใจชีวิตแก้ปัญหาโดยใช้ปัญญาทำให้ศิษย์เกิดความสว่างทางปัญญาเป็นบุคคลที่มีปัญญารู้เท่าทันโลก

2. ความกล้าหาญ (Courage) กล้าประพฤตินในสิ่งที่ดีงาม ความมีเหตุผลที่สมเหตุสมผล เป็นผู้นำทางความคิดที่จะปฏิบัติดี

3. ความพอคี่ (Temperance) รู้จักตนเอง มีความพอเพียง พอคือ ไม่ขาด เพียงคือไม่เกิน พอใจกับความเป็นตัวตนของตนเอง มีความสุขตามอัตภาพ คุมอารมณ์และคุมกิเลสตัณหาต่าง ๆ ได้ สอนและเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์

4. ความยุติธรรม (Justice) ไม่ก้าวก่ายบุคคลอื่น โดยความรู้สึส่วนตัว ไม่ลำเอียง อดคิดต่อบุคคลใด บุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะกับศิษย์

5. ความเป็นคนของศาสนา ปฏิบัติศาสนกิจ (Piety) กระทำตนเองตามหลักศาสนาที่ตนนับถือด้วยความจริงใจ เป็นแบบอย่างแก่ศิษย์

6. ความมีจิตใจที่มีเมตตา กรุณา บริสุทธิ์ เป็นความปรารถนาดีที่คอยเป็นพลังผลักดันให้ครูพร้อมที่จะจุดประกายทางปัญญาให้แก่ศิษย์ และมีความบริสุทธิ์ทั้งกายและจิต ปราศจากกายทุจริต วจีทุจริต และมีแต่มนัสสุจริตมีความปรารถนาที่แท้จริงต่อศิษย์และคนรอบข้าง

ความสำคัญของคุณธรรมที่มีต่อครู

คุณธรรมของครูเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องประกันคุณภาพของครู ศิษย์จะเคารพยำเกรงเชื่อถือ ผู้ปกครองจะมีความเคารพและศรัทธา สถาบันวิชาชีพครูจะมีความเจริญก้าวหน้า สังคม และประเทศชาติ จะรุ่งเรืองมั่นคง ย่อมต้องอาศัยคุณธรรมของครูเป็นปัจจัยสำคัญ ฉะนั้นครูกับคุณธรรมจึงเป็นของคู่กันหากครูขาดคุณธรรมเมื่อใด ก็ไม่ผิดอะไรกับนักบวชที่ไร้ศีลเมื่อนั้น

กล่าวโดยสรุป ครูที่มีคุณธรรม ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการดังนี้

1. ด้านตัวครู

1.1 ทำให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงในอาชีพ

1.2 ได้รับคำยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป เป็นที่เคารพเชื่อฟังของศิษย์

1.3 มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไร้ภัยอันตรายใด ๆ เพราะแวดล้อมไปด้วยความรัก

รัก ความนับถือจากศิษย์และปวงชนทั่วไป

1.4 ครอบครัวยังมีความมั่นคงและสงบสุข ฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่ฝืดเคือง

2. ด้านสถาบันวิชาชีพ

2.1 ทำให้ชื่อเสียงของคณะครูเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของปวงชน

2.2 งานวิชาชีพครูมีความเจริญก้าวหน้าเพราะครูอาจารย์ทำงานเต็มกำลังความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ใหม่ ๆ

2.3 สถาบันการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เพราะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากประชาชนด้วยความจริงใจ

3. ด้านสังคมหรือชุมชน

3.1 พลเมืองของสังคมเป็นกษัตริย์มีคุณธรรมสูง รู้จักสิทธิและหน้าที่อย่างถูกต้อง

3.2 สังคมมีสันติภาพเพราะประชาชนมีสันติสุข

3.3 สังคมได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน

4. ด้านความมั่นคงของชาติ

4.1 สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความมั่นคงเพราะคนในชาติเห็นความสำคัญ

4.2 ความมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของชาติ มีความมั่นคง ครูต้องอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติอย่างเหมาะสม

ค่านิยมสำหรับครูในภาวะวิกฤตสังคมไทย

ค่านิยม (Value) เป็นแนวความคิด ความประพฤติหรือสภาพของการกระทำใด ๆ ที่บุคคลหรือสังคมนิยมชมชอบ และเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การประพฤติปฏิบัติ จึงยอมรับยึดถือมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ หรืออย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อจะได้บรรลุถึงจุดหมายของตนเอง หรือของสังคม อย่างไรก็ตามค่านิยมของบุคคลหรือของสังคมสามารถเปลี่ยนได้ตามยุคสมัยหรือตามความปรารถนาของบุคคลและสังคมนั้น ๆ

สำหรับค่านิยมสำหรับครูในวิกฤตทางสังคม มีดังต่อไปนี้

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอเมื่อมีเวลาว่าง

1.2 ทำงานที่รับมอบหมายด้วยตนเองก่อนร้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

1.3 ไม่แสดงอาการท้อถอยเมื่อมีงานมาก

1.4 เมื่อว่างเว้นจากภาระงานสอนมีการงานสุจริตทำเพื่อลดค่าใช้จ่ายหรือเพิ่มพูนรายได้

1.5 รับผิดชอบทำงานที่รับมอบหมายเสร็จทันกำหนดเวลาเสมอ

1.6 รับผิดชอบทำงานในหน้าที่ทุกอย่างเสร็จสมบูรณ์เป็นปัจจุบันเสมอ

1.7 แบ่งเวลาการทำงาน การพักผ่อนได้อย่างเหมาะสม ไม่ต้องให้ผู้บังคับบัญชา

คอยตักเตือน

- 1.8 เมื่อมีปัญหาพยายามแก้ปัญหาด้วยตนเองเสมอ (ยกเว้นสิ่งที่เหลือวิสัย)
  - 1.9 ผลิตสื่อการสอนนักเรียนด้วยตนเอง
  - 1.10 จัดการสอนเสริมนักเรียนที่เรียนอ่อน
  - 1.11 ฝึกรบรมศิษย์หรือคนในปกครองให้เป็นคนดีมีความรู้และความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนหรือการทำงาน
  - 1.12 เมื่อทำงานผิดพลาด ยอมรับผลของการกระทำด้วยความกล้าหาญ
  - 1.13 เอาใจใส่ต่องานที่กระทำอยู่เป็นเนืองนิตย์
  - 1.14 หมั่นพิจารณาผลงานที่ทำด้วยความรอบคอบ
  - 1.15 ร่วมมือกับพวกพ้องทำงานให้ส่วนรวมเมื่อได้รับการมอบหมายหรือร้องขอ
2. การประหยัดและออม
- พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้
- 2.1 ใช้จ่ายทุกอย่างให้คุ้มค่า
  - 2.2 งดการฟุ้งเฟ้อในสิ่งที่ไม่จำเป็นจนเกินไปนัก
  - 2.3 ใช้จ่ายและรักษาของส่วนตัวและส่วนรวมให้มีสภาพคืออยู่เสมอ
  - 2.4 หลีกเลี่ยงการจัดงานพิธีต่าง ๆ ถ้าจำเป็นควรจัดอย่างประหยัดที่สุด
  - 2.5 นำทรัพย์สินที่หาได้มาเก็บออมหรือเพิ่มพูนรายได้
  - 2.6 วางแผนการใช้จ่ายและปฏิบัติตามแผนอย่างเคร่งครัด
  - 2.7 นำวัสดุราคาถูกลมาผลิตเป็นสื่อการเรียนการสอน
  - 2.8 ไม่ทำตนให้เปลืองเปลืองกับวัตถุวิสัย
  - 2.9 ใช้น้ำมัน น้ำประปา ไฟฟ้า และสาธารณูปโภคอื่น ๆ อย่างประหยัด
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
- พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้
- 3.1 แต่งกายถูกต้องตามระเบียบและเรียบร้อยอยู่เสมอ
  - 3.2 ไม่ทำลายของส่วนรวมให้ชำรุดเสียหาย
  - 3.3 ไม่กระทำตนเป็นคนมักง่าย เช่น ทิ้งก้อนหิน เศษขยะ เดินสูบบุหรี่ เดินลักสนาม เดินรับประทานอาหาร ฯลฯ
  - 3.4 ละเว้นการใช้สิทธิพิเศษต่าง ๆ
  - 3.5 รับหรือให้บริการตามลำดับก่อนหลัง
  - 3.6 ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย
  - 3.7 ไม่แก้ปัญหาด้วยวิธีการรุนแรงหรือไม่ชอบด้วยระเบียบวินัย
  - 3.8 ปฏิบัติตามกฎหมายจราจรในการขับขี่รถยนต์หรือข้ามถนนตรงทางข้าม
  - 3.9 แจ้งเจ้าหน้าที่เมื่อรู้เห็นผู้กระทำผิดระเบียบวินัยอันดีงาม
  - 3.10 ควบคุมดูแลศิษย์และผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีระเบียบวินัยอันดีงาม

3.11 ตรงต่อเวลาในการนัดหมายหรือการเข้าห้องเรียน

3.12 ยืน เดิน นั่ง หรือพุดจาด้วยความสุภาพนุ่มนวล

3.13 ไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นการหลีกเลียงกฎหมายหรือผิดกฎหมาย

4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

4.1 ไม่กระทำการต่าง ๆ ดังนี้

-ฆ่าสัตว์หรือเบียดเบียนสัตว์

-นำของผู้อื่นไปเป็นของตน โดยที่เจ้าของยังไม่ได้อนุญาต

-กระทำความผิดประเวณีไม่ว่ากับผู้อื่น

-พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ และพุดเพื่อเจ้อ เหลวไหล

-ดื่มสุราและเสพของมึนเมาต่าง ๆ

4.2 เมตตาให้ความช่วยเหลือศิษย์และเพื่อนร่วมงาน

4.3 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ

4.4 กตัญญูกตเวทีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

4.5 ยุติธรรมต่อศิษย์และผู้ได้บังคับบัญชา

4.6 มีความอดทนและความสงบเสงี่ยม

4.7 มีความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว

4.8 ซื่อสัตย์และจริงใจต่อตนเอง เพื่อนร่วมงานและประเทศชาติ

4.9 ไม่ทำความชั่ว กระทำความดี และทำจิตใจให้แจ่มใสเบิกบานเสมอ

5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

5.1 ความรักชาติ

พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

5.1.1 ศึกษาความเป็นมา ความเป็นอยู่ และความเป็นไปของชาติอยู่เสมอ

5.1.2 นิยมไทย เช่น ใช้ของที่ผลิตในประเทศไทย ฟังเพลงไทย และใช้เลขไทย เป็นต้น

5.1.3 ปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย เช่น การเคารพแบบไทย จัดพิธีสมรสแบบไทย ฯลฯ

5.1.4 ช่วยเหลือเพื่อร่วมชาติที่ตกทุกข์ได้ยาก หรือประสบเคราะห์กรรม

5.1.5 เคารพยกย่องผู้กระทำประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง

5.1.6 ไม่ปลุกกระดมหรือยุยงให้เกิดความแตกแยกระหว่างคนในชาติ

5.1.7 สอดส่องดูแลภัยพิบัติอันอาจเกิดมีแก่ชาติบ้านเมือง

5.1.8 เสียภาษีอากรให้แก่ชาติตามความเป็นจริง

5.2 ความรักศาสนา

พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

- 5.2.1 ศึกษาประวัติและคำสอนในศาสนาให้เข้าใจอย่างถูกต้อง
- 5.2.2 จำคำสอนในศาสนาให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
- 5.2.3 ปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด
- 5.2.4 เผยแพร่หลักธรรมคำสอนให้แก่นักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง
- 5.2.5 สอดส่องป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดมีแก่พระศาสนา
- 5.2.6 ทำนุบำรุงพระศาสนา เช่น ร่วมทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า หรืออื่น ๆ
- 5.2.7 ประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่น เวียนเทียนในวันมาฆบูชา วิสาขบูชา เป็นต้น
- 5.2.8 ไม่ทำลายและป้องกันผู้ที่ทำลายปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ หรือศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนา
- 5.2.9 ประดับธงชาติหรือธงศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา
- 5.2.10 ไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามศาสนา
- 5.2.11 ไม่นำประวัติและคำสอนของศาสนาไปโต้แย้งศาสนาอื่น
- 5.2.12 หาโอกาสปฏิบัติธรรม เช่น บวชเป็นพระภิกษุสงฆ์หรือประพฤติพรหมจรรย์ ตามความเหมาะสม

5.3 ความรักพระมหากษัตริย์

พฤติกรรมที่ครูอาจารย์และนักศึกษาครูควรประพฤติปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

- 5.3.1 ศึกษาและให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างถูกต้อง
- 5.3.2 ไม่นำเรื่องราวเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์มาวิพากษ์วิจารณ์
- 5.3.3 ป้องกันแก้ไขข้อกล่าวหาหรือข่าวลืออันอาจทำความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์
- 5.3.4 ตกแต่งอาคารบ้านเรือน ตั้งโต๊ะหมู่บูชา หรือประดับธงให้สวยงามเมื่อพระองค์เสด็จฯ ผ่าน หรือเนื่องในวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา
- 5.3.5 จัดนิทรรศการเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของทุกพระองค์ในวันสำคัญที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์
- 5.3.6 ประกอบความดี เช่น ร่วมมือกันพัฒนาชุมชนในวันสำคัญต่าง ๆ หรือในวโรกาสต่าง ๆ เช่น ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชันษาครบ 5 รอบ ในปีพุทธศักราช 2530 เป็นต้น
- 5.3.7 รักษาและส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ค่านิยมที่ครูควรนิยมนับในสังคมปัจจุบัน

คงได้กล่าวมาแล้วว่า ค่านิยมมีหลายประการ เมื่อสรุปแล้วมีทั้งค่านิยมที่พึงประสงค์ และค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้น ค่านิยมที่ครูควรนิยมนับจึงเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ของส่วนรวม เพราะกระทำแล้วนอกจากจะบังเกิดประโยชน์สุขและความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเองและครอบครัวแล้ว ยังส่งผลไปถึงความเจริญมั่นคงของสังคมและประเทศชาติอีกด้วย

ค่านิยมที่ครูควรนิยมนับที่สำคัญ ๆ มีดังต่อไปนี้

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามศีล 5 ในพระพุทธศาสนา (หรือข้อกำหนดของศาสนาที่ครูนับถือ)
5. ความซื่อสัตย์สุจริต
6. ความซื่อสัตย์สุจริต
7. การรักษาสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์
8. นิยมไทย
9. การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย
10. การศึกษาหาความรู้ในวิชาชีพและความรอบรู้ทั่วไป
11. ความมีสันโดษ
12. การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการมีอิสรภาพทางวิชาการ
13. ความสุขภาพอ่อนนุ่มถ่อมตน
14. การมีอุดมการณ์แห่งชีวิต
15. การยึดมั่นในคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ
16. ความเสียสละ
17. ความกตัญญูกตเวทีต่อบุคคลที่มีพระคุณและสิ่งแวดล้อม
18. ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
19. ความกล้าหาญ กล้าพูด กล้าแสดงในสิ่งที่ถูกต้อง
20. ความสามัคคี
21. การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ฯลฯ

ค่านิยมที่ครูไม่ควรนิยมนับ

มีค่านิยมบางประการในสังคมไทยที่ครูอาจารย์ไม่ควรนิยมนับถือถือเป็นแนวปฏิบัติดังเช่น

1. การถือฤกษ์ถือยาม
2. ความสนุกเพลิดเพลินที่ทำให้เกิดความเสื่อมทางกายและทางจิต
3. ความฟุ้งเฟ้อ
4. ความนิยมในศิลปวัฒนธรรมต่างชาติ

5. ความนิยมของนอก
6. การทำตามตามสบายจนเกินเสรีภาพ
7. การยึดถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์
8. การแสวงหาโชคลาภทางลัด
9. การใช้สิ่งเสพติดมีนเมาเป็นสื่อสัมพันธ์มิตรภาพ
10. การยกย่องบุคคลผู้ประพฤติผิดคุณธรรมให้เป็นบุคคลสำคัญ

บทสรุป

ครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคนที่มีคุณภาพสู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติครูต้องมีคุณธรรม ค่านิยมที่ดี เป็นที่ศรัทธาแก่ศิษย์และบุคคลรอบข้าง อย่างไรก็ตามแม้ว่าครูจะเป็นบุุคคลคนธรรมดาทั่วไปแต่สังคมไทยก็ยังยกย่องนับถือครู ว่าเป็นปูชนียบุคคล

ทั้งนี้เพราะคนไทยตระหนักในความรู้และความดีงามของครูมาตลอด ดังนั้นไม่ว่าจะอยู่ในยุคใด สมัยใด ครูก็ต้องมีคุณธรรม มีค่านิยมที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- คำหมาน คนโต. (2544). 199 กระบวนท่าของครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- ธีระ รุณเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการสอนและบริการการศึกษา. กรุงเทพฯ: บริษัทแอลทีเพรส.
- บุญสม มาร์ติน. (2521). เอกสารประกอบการบรรยายงานประจำปี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
เอกสารอัดสำเนา.
- เปลื้อง ณ นคร. (2516). ครูไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2530). ครูผู้สร้างโลก. สุราษฎร์ธานี: สวนโมกขพลาราม.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2531). ความเป็นครู. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิวัฒน์ ขัดติยะมาน. (2550). จรรยาบรรณและคุณลักษณะครู. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สาโรช บัวศรี. (2515). เอกสารประกอบการประชุมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เอกสารอัดสำเนา
- สุรีย์ สุเมธีฉิมมิตร. (2539). ประสบการณ์วิชาชีพครู. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

“...ความรู้คู่คุณธรรม สำหรับครู...”*

มณจิรา จารุเพ็ง**

“...ครูมีหน้าที่ทั้งการแนะและการนำ การแนะ คือ การบอกการให้ความรู้ในวิชาการต่าง ๆ การอบรมสั่งสอน ตักเตือน ให้คำแนะนำ พูดโน้มน้าวจิตใจ ให้ข้อคิดเพื่อให้ศิษย์เป็นทั้งคนเก่งและคนดี การนำ คือ การปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างในสิ่งที่ดีงามแก่ศิษย์ เพื่อให้เกิดความชื่นชม ศรัทธาในตัวครู ได้เห็นแนวทางที่จะปฏิบัติตน ทั้งในด้านความรู้ และด้านคุณธรรม...”

สภาพปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ เกี่ยวข้องกับทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอสังขัตติยธรรมรุนแรงมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาทางด้านคุณธรรมตามมา ปรากฏการณ์เกี่ยวกับการปล้นฆ่า ข่มขืน และพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคมมีปรากฏมากขึ้น คนในสังคมสนใจแต่การพัฒนาทางด้านวัตถุ ขาดความสนใจการพัฒนาทางด้านจิตใจ อีกทั้งวัฒนธรรมจากต่างประเทศที่หลั่งไหลเข้ามา มีอิทธิพลในสังคมไทยเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดความสับสนในการประพฤติปฏิบัติ คุณธรรมของบุคคลในสังคมจึงมีลักษณะที่เสื่อมลง จากสภาพปัญหาดังกล่าวเป็นผลให้ฝ่ายต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ผลิตครูออกไปสู่สังคม ครูผู้ให้ความรู้ควบคู่กับความมีคุณธรรม สิ่งสำคัญคือ ครูไม่ใช่แค่เพียงให้ความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการแก่ผู้เรียนเท่านั้น ครูควรมีคุณธรรมประจำใจด้วย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2550 : 3; บุญฤทธิ์ ควรวทนะ. 2545 : 18; ไพโรจน์ โดเทศ. 2542 : 25-27)

ครู มาจากคำว่า “ครู” ซึ่งสระอูของคำว่า ครู นี้แผลงมาจากอักษสระ “ว” คือมาจากคำว่า “ครูว” ที่มาใช้ว่า “เคารพ” ตามนัยนี้ ครู หมายถึงบุคคลที่พึงให้ความเคารพ หากจะพิจารณาจากพระไตรปิฎกที่กล่าวถึง “ครู” ว่าเป็น 1 ในลักษณะของครูดี หมายถึง การเป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคงหนักแน่น ประกอบด้วย ความรู้ นำเคารพ นอกจากนี้มีผู้รู้หลายท่านอธิบายคำว่า ครู ตามมุมมองและความเข้าใจที่แตกต่างกันออกไปว่า ครู มาจากคำว่า ครู (ที่ตรงข้ามกับลหุ) ซึ่งหมายว่า “หนัก” และอธิบายคำว่าหนักต่าง ๆ กันไปตามทัศนะของท่านเหล่านั้น อย่างไรก็ตามทุกทัศนะก็มีประโยชน์แนวคิดที่พื้่นนำมาไตร่ตรองและสร้างสรรค์เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนสำหรับผู้เป็นครู ให้สมกับคุณค่าแห่งตนได้ทั้งสิ้น ดังนั้นครูจึงเป็นบุคคลที่พึงให้ความเคารพ ที่เรียกเป็น “ปุชนียบบุคคล” ซึ่งครูมีหน้าที่ทั้งการแนะ และการนำ การแนะ คือ การบอก การให้ความรู้ในวิชาการต่างๆ การอบรมสั่งสอน ตักเตือน ให้คำแนะนำ พูดโน้มน้าวจิตใจ ให้ข้อคิดเพื่อให้ศิษย์เป็นทั้งคนเก่งและคนดี การนำ คือ การปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างในสิ่งที่ดีงามแก่ศิษย์ เพื่อให้เกิดความชื่นชมศรัทธาในตัวครู ได้เห็นแนวทางที่จะปฏิบัติตนทั้งในด้านความรู้ และด้านคุณธรรม (บันทนา วงษ์อินทร์. 2550 : 55-56)

ที่มา * วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา ปีที่ 20 ฉบับ 65 เดือนมกราคม - มีนาคม 2551

** อาจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

“...อันเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของโลก เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลในสังคมอย่างกะทันหัน จึงทำให้บุคคลปรับตัวไม่ทัน ทำให้เกิดกิเลสคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์มากขึ้น โครงสร้างทางจริยธรรม ก็พลอยหวั่นไหวตามไปด้วย ค่านิยมของสังคมไทยก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย...”

คุณธรรมสำหรับครูก็คือ คุณงามความดีของบุคคลที่เป็นครู ซึ่งได้กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดี หรือเป็นพฤติกรรมที่ดีซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ครูมีความเสียสละ ครูที่มีน้ำใจงาม ครูที่มีความเกรงใจ ครูที่มีความยุติธรรม ครูที่รักเด็ก และรักเพื่อนมนุษย์ ครูที่มีความเห็นอกเห็นใจศิษย์ และครูที่มีมารยาทงามถือว่าเป็นครูที่มีคุณธรรมโดยหลักการแล้ว ครูจะต้องเป็นทั้งนักปราชญ์และผู้ทรงศีล เพราะสังคมไทยยกย่องให้ครูเป็นปูชนียบุคคล เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ สร้างความเป็นคน และอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีของสังคม ความจำเป็นที่จะต้องให้ครูเป็นทั้งนักปราชญ์และผู้ทรงศีลตามที่กล่าว ขึ้นี้ให้เห็นว่าความเป็นปราชญ์ของครูนั้น ครูจะต้องมีความรู้ดีและถ่ายทอดดี สอนให้เด็กได้รับความรู้ และสนุกมีชีวิตชีวา ส่วนความเป็นผู้ทรงศีลของครู ในฐานะที่เป็นแม่พิมพ์หรือเป็นต้นแบบในพฤติกรรมทั้งปวง จะช่วยให้ครูเป็นคนดีวางตัวดี เป็นที่เคารพเชื่อฟังแก่ศิษย์ จึงกล่าวได้ว่าครูต้องมีคุณธรรมหรือคุณธรรมสำหรับครูเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับครูอย่างยิ่ง (เจลิยว พันธุ์ลีดา, 2546 : 31; พระมหาอดิศร ธิรสโส. 2540 : 1; Good. 1973 : 44)

คุณธรรมกับความเป็นครู

เนื่องจากสภาพการณ์ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกัน โดยประจักษ์ทั่วไปว่า ปัญหาทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมของประชาชนและเยาวชนเป็นปัญหาที่น่าวิตกอย่างยิ่ง เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นนี้มีได้ ส่งผลกระทบกระเทือนต่อความเสื่อมเสียของครูเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของประเทศชาติโดยส่วนรวมด้วยเหมือนกัน ปัญหาดังกล่าวพอสรุปได้คือ 1) ปัญหาอาชญากรรม 2) ปัญหาสังคม 3) ปัญหาการประพฤติผิดนอกจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี ปัญหาตามที่ยกมากล่าวสืบเนื่องมาจากเยาวชนขาดคุณธรรมอันเป็นความดีงามของเยาวชน ควรประพฤติปฏิบัติด้วยจิตสำนึกอันมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดีอันเป็นที่ยอมรับของสังคม การที่เยาวชนของชาติขาดคุณธรรมเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากการสร้างจริยธรรมอันไม่ถูกต้องในเบื้องต้น การสร้างจริยธรรมเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่บุคคลได้เรียนรู้มาจากสังคม การสร้างจริยธรรมของบุคคลจะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามขั้นตอน ซึ่งมีอยู่ 6 ขั้นตอน คือ 1) การกระทำที่ดี ถูกต้องไม่ถูกต้องไทย 2) การกระทำที่ดี ถูกต้องจะได้รับรางวัล 3) การกระทำที่ดี ถูกต้องเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น 4) การกระทำที่ดี ถูกต้องจะต้องไม่ผิดกฎหมาย และไม่ผิดระเบียบสังคม 5) การกระทำที่ดี ถูกต้องจะต้องมีเหตุผล 6) การกระทำที่ดี ถูกต้องเป็นไปตามอุดมคติการพัฒนาทางจริยธรรมทั้ง 6 ขั้นตอนของบุคคลจะเป็นไปตามขั้นตอน หากเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีเห็นแบบอย่างที่ดี ได้รับการอบรมสั่งสอนมาอย่างดี จริยธรรมจะได้รับการพัฒนาการถึงขั้นที่ 5 หรือขั้นที่ 6 ได้ แต่หากว่าเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี จริยธรรมจะได้รับการพัฒนาได้น้อยมาก จะได้พัฒนาเพียงขั้นที่ 2 หรือ ขั้นที่ 3

เท่านั้น ดังนั้น เมื่อเด็กทั้งหลายเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดจริยธรรมในชั้นสูงอันเป็นผล ทำให้เด็กขาดคุณธรรมและเป็นเหตุทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวได้ (พระมหาดิศร ธีรสีโล. 2540 : 139-140; อุดมศักดิ์ นาคี. 2545 : 18-20)

จากสภาพปัจจุบันในทางสังคมไทย ซึ่งทุกคนดำเนินชีวิตในลักษณะที่มีการแก่งแย่งชิงดี ทั้งทางเศรษฐกิจสังคม อันเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลในสังคมอย่างกะทันหัน จึงทำให้บุคคลปรับตัวไม่ทัน ทำให้เกิดกิเลสคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์มากขึ้น โครงสร้างทางจริยธรรม ก็พลอยหวั่นไหวตามไปด้วย ค่านิยมของสังคมไทยก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย จากที่เคยยกย่องนับถือคนที่มีคุณธรรมประจำใจสูง ก็เปลี่ยนกลับมายกย่องนับถือคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ทำให้บุคคลต้องมุ่งกันประกอบอาชีพทุกอย่าง โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนหรือความเสียหายของคนในสังคมเดียวกัน ส่วนผู้ที่เป็นครูซึ่งได้อยู่ในภาวะที่คล้ายคลึงกัน เพราะครูย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคม ทำให้การดำเนินชีวิตไม่ต่างไปจากผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ มากนัก ปัญหาคุณธรรมสำหรับครู อาจสรุปได้ดังนี้ คือ 1) ความต้องการของครู เป็นอุปสรรคต่อการสร้างคุณธรรมของครู 2) ความเห็นแก่ตัวของครู เป็นปัญหาสำหรับคุณธรรมของครู 3) การลืมตัวของครู เป็นปัญหาสำหรับคุณธรรมของครู (อุทธรณ์ เกษแม่นิกิจ. 2547 : 1-21; พระมหาดิศร ธีรสีโล. 2540 : 139-140)

ปัจจุบันนี้เรายังจะได้ยินคำกล่าวถึงความประพฤติ การปฏิบัติของครูซึ่งเป็นไปในทางที่ไม่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวที่มาจากสื่อมวลชน ก่อให้เกิดความสะเทือนต่อพวกครูผู้ที่มีวิญญูณของครูเป็นอย่างมาก สิ่งที่ครูไม่เคยประพฤติปฏิบัติกันมาก็ได้มีผู้ที่ชื้ออาชีพครูประพฤติปฏิบัติ ครูปัจจุบันนี้จึงเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอันมาก ทั้ง ๆ ที่หล่อหลอมมาจากสถาบันฝึกหัดครู จากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่ผลิตครูในสาขาวิชาเฉพาะต่าง ๆ มีปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก สถาบันที่ผลิตครูได้หล่อหลอมนักศึกษาครูออกมาในปีหนึ่ง ๆ เป็นหมื่นคน ออกไปรับราชการครูแล้วก็เปลี่ยนจากครูไปเป็นจำนวนมากเปลี่ยนไปจนกระทั่งมีเหตุให้ต้องโทษลงโทษ ถูกตัดเงินเดือน ถูกลดขั้นเงินเดือนและถูกออกจากราชการ บางคนกลายเป็นคนเห็นแก่ตัว คุณธรรมไม่มี ทูจริตต่อหน้าที่ ทูจริตในการสอบ โกงเงินบำรุงการศึกษา ทูจริตสหกรณ์ ขาช้อสอบ เป็นหนี้สินมากมาย กรณีผู้สาวมีอยู่มากมาย อนาคตค่อนนักเรียน ทะเลาะต่อหน้าที่การงาน (กองวิชาการ สำนักการศึกษา. 2545 : ปกหลัง; วัฒนธรรม ธรรมรงค์เอกลักษณ์ไทยสู่โลกาภิวัตน์. 2549 : 6)

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมของครู

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมของครู (ชนกฉวี วังแดง. 2548 : 34-38; พระมหาดิศร ธีรสีโล. 2540 : 148-150; วิทย์ วิศทเวทย์. 2532 : 118-135) มีสาเหตุมาจากสิ่งเหล่านี้ คือ

1. **ปัญหาทางสังคม** สังคมไทยสมัยปัจจุบันเป็นสังคมเปิด มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติมาใช้ในสังคมไทย ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ครูเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย หากได้ใช้สติปัญญาพิจารณาให้ถี่ถ้วนสามารถแยกแยะสังคมแต่ละกลุ่มได้ก็จะมีปัญหา ครูที่ไปศึกษาต่อยังต่างประเทศกลับมาในปัจจุบันนี้มีอยู่มากมาย หากได้ช่วยกันอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม แทนที่จะนำเอาของต่างชาติมาเผยแพร่เสียเองก็จะเป็นสิ่งที่สังคมมิใช่น้อย วัฒนธรรมต่างชาติที่เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทยนั้น มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนไทยในปัจจุบัน ทั้งด้านการศึกษา การปกครอง นันทนาการ และการแต่งกาย เหล่านี้ทำให้คุณธรรมของครูต้องเปลี่ยนแปลงไป ปัญหาทางสังคมของครูจะเกี่ยวข้องกับอบายมุข คือ

- 1.1) การสูบบุหรี่ โดยไม่รู้จักสถานที่
- 1.2) การดื่มสุรา เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางคุณธรรม
- 1.3) การเล่นพนัน โดยเฉพาะในสโมสรของครูในสถาบันครู
- 1.4) ความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ในทำนองรสนิยมสูงแต่เงินเดือนต่ำ
- 1.5) ปัญหาชู้สาว ได้แก่ ปัญหาระหว่างครูกับนักเรียน ระหว่างครูกับครู
- 1.6) การมั่วสุมในสถานเริงรมย์ เช่น ไนต์คลับ อับ อับ นวด เป็นต้น

2. **ปัญหาทางเศรษฐกิจ** อาชีพครูเป็นงานที่มีรายได้ต่ำกว่าอาชีพอื่น ๆ หรือระหว่างข้าราชการด้วยกัน แม้แต่งานนอกเวลาของครูก็ได้มีรายได้พิเศษ เมื่อเป็นเช่นนี้ ครูบางคนจึงจำเป็นต้องหารายได้อื่นมาจุนเจือครอบครัว เช่น ทำการค้าขาย สอนพิเศษ เป็นต้น เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้า เป็นต้นเหตุให้ต้องเบียดบังเวลาราชการไปประกอบธุรกิจส่วนตัวก่อให้เกิดผลเสียหลาย ๆ อย่างกับการงานในหน้าที่ เช่น

- 2.1) ไม่มีเวลาเตรียมการสอน
- 2.2) ขาดสอนบ่อยครั้ง
- 2.3) ไม่มีเวลาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทำให้ขาดความก้าวหน้าในอาชีพ
- 2.4) การอบรมสั่งสอนนักเรียนน้อยลง
- 2.5) ไม่มีเวลาสำหรับสร้างมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่น เช่น เพื่อนครู ผู้ปกครอง

นักเรียน เป็นต้น

2.6) ค่านิยมที่ครูพึงมี ทั้งปฏิบัติลดน้อยลง วิญญาณของความเป็นครูด้อยลง อุดมการณ์ของครูด้อยลง ทำทุกอย่างเพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจ จนไม่มีเวลาที่จะผลิตผลงานหรือตำราที่เกี่ยวข้องกันในหน้าที่

3. ปัญหาครูในสถาบันผลิตครู ปัจจุบันนี้สถาบันครูประกอบด้วยอาจารย์ที่มาจากหลาย ๆ สถาบันการศึกษา แต่ละแห่งมีจำนวนอาจารย์มากมาย คุณสมบัติและค่านิยมจึงแตกต่างกันไป ยากต่อการบริหารและการพัฒนา ตลอดจนการรักษาระเบียบวินัย เพราะสถาบันผลิตครูเป็นแหล่งผลิตนักศึกษาระดับต่าง ๆ จนถึงระดับปริญญา บรรดาครูก็ถือว่าเป็นผู้ให้การศึกษาในระดับสูง แต่ว่าโดยความเป็นจริงแล้วบางสถาบันยังอยู่ในสภาพก้ำกึ่งระหว่างโรงเรียนอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัยเท่านั้น ทั้งนี้เพราะความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสถาบันผลิตครูบางสถาบันยังไม่มีความพร้อมในด้านคุณภาพของอาจารย์ทางวิชาการ ตลอดจนครูอาจารย์ยังมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ เช่น

3.1) การสอนมุ่งเอาแต่ด้านวิชาการ ไม่สนใจในการอบรมสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนนักเรียนเกรงว่านักเรียนจะเกลียดชัง หรือมีใ้ธุระของตน หรือเกิดความเบื่อหน่าย หรือสร้างค่านิยมส่วนตัว

3.2) ความไม่มีระเบียบวินัยของอาจารย์ในสถาบันผลิตครู ซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เช่น การแต่งกายตามสมัยนิยมจนดูไม่งามตา เข้าห้องสอนช้า และออกก่อนเวลา เข้าห้องประชุมและออกจากห้องประชุมตามใจชอบ เป็นต้น

3.3) ความประพฤติไม่เหมาะสมที่จะเป็นครูของครู เช่น เสพสุรา เล่นการพนัน เจ้ามือห่วยถือน และมึนฤทธิ์กรรมส่อไปในทางชู้สาว เป็นต้น

3.4) ขาดความกระตือรือร้นในหน้าที่การงานและพัฒนาอาชีพ เพราะการสอนภาคค่ำซึ่งติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้อาจารย์ในสถาบันครูไม่มีเวลาพอที่จะผลิตตำรา หรือทำการวิจัย หรือทำการค้นคว้าหาวิธีการสอนใหม่ๆ มาทดลองในสถาบัน

3.5) ขาดวิญญาณของความเป็นครู บางคนปฏิบัติงานเพื่อหวังเงินเดือนสองชั้นเป็นการตอบแทนเท่านั้น

คุณลักษณะของครูที่พึงปรารถนา

คุณลักษณะของครูที่พึงปรารถนาว่าควรจะต้องพร้อมด้วยคุณสมบัติที่สำคัญและจำเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ (ไพฑูรย์ สนิลรัตน์. 2544 : 250; มัทนา โชควัฒนากร. 2545 : 18-20)

1. มีความรู้ ซึ่งได้แก่ ความรู้ในวิชาการทั่วไป ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะสอน ความรู้ในวิชาครู และความรู้ในหน้าที่และงานครูทุกประการ

2. มีทักษะในการสอน และการปฏิบัติงานครู ซึ่งจำแนกออกเป็นทักษะที่สำคัญ และเป็นหลายประการ เช่น อธิบายเก่ง สอนสนุก ใช้สื่อหรืออุปกรณ์เสมอ จัดกิจกรรม สร้างบรรยากาศให้น่าเรียน เร้าพฤติกรรม ตลอดจนชี้แนะแนวทางในการศึกษาจนนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นต้น

สรุป คุณลักษณะครูที่ดีด้านทักษะได้ว่า “สอนดี นิเทศได้ ให้บริการสังคม อุทิศตน วิชาการ เก่งงานวิจัย นำไปสู่ชีวิตที่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์”

3. มีคุณธรรมนิยม ได้แก่ คุณธรรมของครู จริยธรรมและคตินิยมในความเป็นครู ซึ่งมีรายละเอียด เช่น ภาคภูมิใจที่ได้เป็นครู มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู รักการสอน พอใจที่ได้ทำประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตของศิษย์ ช่วยพัฒนาคนและสังคม ตลอดจนมีวิถุญาณแห่งความเป็นครู เป็นต้น

หากบัณฑิตครูศาสตร์ หรือครู อาจารย์ มีคุณลักษณะครบถ้วนตามเกณฑ์ขั้นตอนของหลักการใหญ่ 3 ประการ ดังกล่าวนี้ ก็ถือได้ว่าเขาได้ก้าวขึ้นสู่แท่นธงชัยของความเป็นครูดี

คุณธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในอาชีพครู

1. กัลยาณธรรม 7 สาระของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) ปิโย เป็นคนน่ารัก 2) ครู เป็นคนน่ารัก 3) ภวานิโย เป็นคนน่ารักใจ 4) วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล 5) วจนักโภ อดทนต่อถ้อยคำ 6) คัมภีร์อุจจะ กระทั่ง กัตตา อธิบายแถลงเรื่องล้าลึกได้ 7) โนชญฐานะ นิโยชเย ไม่ชักนำไปในสิ่งที่ไม่ดี

2. ธรรมเทศกธรรม 5 สาระของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) อนุพุพิททา สอนโดยมีขั้นตอนถูกต้องตามลำดับ 2) ปริยายทัสสาวิ สามารถจับจุดสำคัญมาอธิบายขยายเรื่องให้เข้าใจเหตุผลได้ 3) อนุทยตา การตั้งใจมีเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี 4) อนามิสันดร ไม่มีจิตปรารถนาแห่งถึง มุ่งเห็นแก่อำมิส 5) อนุปทังจัจ การทำจิตใจให้ตรงไม่กระทบตนเองและผู้อื่น

3. การดำเนินลีลาครูทั้ง 4 สาระของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) สันทสนา การชี้ให้ชัด 2) สมหาปนา ชักชวนให้ปฏิบัติ 3) สมุตตขมา การเฝ้าให้กล้า 4) สัมปหังสนา การปลุกใจให้ร่าเริง

4. หลักตรวจสอบ 3 สาระของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) สอนด้วยความรู้จริง 2) สอนอย่างมีเหตุผล 3) สอนให้ได้ผลจริง

5. ขันติโสรัจจะ สาระของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) ขันติ ความอดทน อดกลั้น 2) โสรัจจะ ความสงบเสถียร สบายกาย วาจา ใจ มีกิจกรรมารยาดี

6. วรารัชชกรณธรรม ธรรมนำความกล้าหาญ 5 อย่าง สาระของคุณธรรม ประกอบด้วย 1) สัทธา เชื่อสิ่งที่ตนเชื่อ 2) ศีล รักษากาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย 3) พหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษามาก 4) วิริยารัมภะ ปรารถนาความเพียร 5) ปัญญา รอบรู้สิ่งที่ควรรู้

คุณธรรมที่กล่าวมาข้างต้น เป็นคุณธรรมที่ครูที่ดีพึงปฏิบัติ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตนเป็นคนดี มีความเจริญก้าวหน้า และมีคุณธรรมที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของครูที่ดี ซึ่งเมื่อปฏิบัติแล้ว จะเกิดความสำเร็จในอาชีพครู ได้รับความสำเร็จในการสอน ถ้าครูปฏิบัติได้ตามที่กำหนดไว้ก็จะเป็นครูดี มีความสามารถ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ได้ เพราะคุณธรรมที่กล่าวไว้จะทำให้ครูเป็นบุคคลที่น่าเคารพ รัก สอนดี สอนเก่ง ได้มีการสอนคุณธรรมบูรณาการไปด้วย เด็กก็จะมีความสุขในการเรียนที่มีคุณธรรมควบคู่กันไป

สำหรับคุณธรรมอื่น ๆ ที่มีใช้เกี่ยวกับอาชีพครูโดยตรง ก็เป็นคุณธรรมที่จำเป็นสำหรับทุกคน ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้ เพราะเป็นธรรมที่ช่วยให้เกิดความสงบสุขในสังคม เช่น สីล 5 ทำให้สังคมสงบสุข สำหรับเบญจธรรม ทำให้เพิ่มคุณความดีมากขึ้น มีคุณธรรมอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม และส่วนตัว การใช้คุณธรรมเพื่อการทำงานต่าง ๆ ให้ได้รับความสำเร็จ บุคคลที่สนใจก็สามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสุขความสำเร็จในชีวิตของตนเองได้ เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีคุณค่าต่อสังคมประเทศชาติ เพราะคนดีเป็นศรีแก่ชาติ คนไม่ฉลาดขาดศีลธรรมย่อมพาชาติให้ล่มจม (บุญเชิด ภิญโญ นันทพงษ์. 2545 : 71-76; ผกา สัตยธรรม. 2544 : 387-402; สัตดา เสนาวงษ์. 2532 : 33)

บทสรุป

คุณธรรมของครู คือ ลักษณะที่ดีที่มีอยู่ในตัวครู ส่วนประกอบสำคัญ 2 ประการของคำว่าคุณธรรมของครู คือ คนที่มีคุณสมบัติที่ดี คือ ตัวครู กับคุณความดีหรือคุณธรรมที่มีอยู่ในตัวครู

คนดี หรือครูดี คือ คนที่ทำความดีหรือทำชั่วน้อยที่สุด หรือไม่ทำชั่วซ้ำอีกแล้ว รวมกับการมีคุณธรรมความดีต่าง ๆ เป็นจริยธรรมที่ครูปฏิบัติตนตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าครูควรเป็นบุคคลที่สามารถเคารพตนเองได้ สามารถไหว้ตนเองได้ในความดีที่มีอยู่ในตนเอง ผู้ที่เป็นศิษย์และผู้ใกล้ชิดด้วยก็จะเห็นว่าครูเป็นผู้ที่สมควรแก่การเคารพ สมกับคำว่าเป็นปูชนียบุคคล

ครูต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ เป็นครูดี ครูเก่ง สมควรแก่การเคารพยกย่อง รวมทั้งเป็นผู้เป็นที่ดีในสังคมด้วย ครูจึงต้องมีความรู้คู่คุณธรรมเป็นเบื้องต้น ทั้งจะต้องมีความสามารถในการสอนเพื่อนำคุณธรรมต่าง ๆ ไปอบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นเยาวชน เป็นคนดี เก่ง ฉลาด มีคุณธรรม และมีความสุข ไม่ใช่ฉลาดที่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตน โดยไม่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอยู่ในใจ

การที่ครูมีความรู้คู่คุณธรรม รู้จักศึกษาหาความรู้ ปฏิบัติธรรมในการดำเนินชีวิตย่อมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ซึ่งจะเป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรมไปด้วย ครูที่ดีจึงควรสอนเด็กให้รู้จักช่วยเหลือตนเองได้ มีแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง รู้จักอบรมตนเอง มีหลักธรรมประจำใจ รู้จักแสวงหาคุณธรรมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ในการทำดีตลอดชีวิต เพราะครูแม้จะมีความรู้และมีคุณธรรมมากเพียงใดก็มิได้อยู่สั่งสอนศิษย์ไปตลอดชีวิต ตัวของศิษย์เองนั่นแหละจะต้องสอนตัวเองตลอดไปตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า

การที่จะเป็นครูที่ดีมีคุณธรรมถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ตัวครูเองก็ต้องมีใจรักการสอนพร้อมที่จะให้ความรู้แก่นักเรียนให้เขาประพุดคิดค้นในทางที่ถูกที่ควร รักที่จะชี้แนะแนวทางแห่งความเจริญในธรรมแก่ศิษย์ของตนตลอดเวลา โดยนำเทคนิควิธีสอนที่ทำให้นักเรียนสนุกสนานเกิดความสนใจ เห็นคุณค่าในคุณธรรมต่าง ๆ แล้วนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตของนักเรียนเอง จากตัวอย่างต่าง ๆ เช่น กฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การมีใจมุ่งมั่นที่จะทำดีต่อไปเพราะเห็นคุณค่าของความดี

ครูที่ดีจึงควรศึกษาอบรมคุณธรรมทั้งจากภายนอก และต้องนำเอาคุณธรรมต่าง ๆ เหล่านั้นมาไว้ในใจ ทำให้เกิดคุณธรรมภายในจิตใจของตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น จากการฟัง การเรียนรู้จากผู้อื่น การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล

บรรณานุกรม

- กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา. (2545, เมษายน). เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู. *วารสารกรุงเทพมหานคร*. 25(7): ปกหลัง.
- กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ. (2547, มกราคม-ธันวาคม). 72 พรรษา มหาราชนี ปวงประชาเปรมปรีดี น้อมเกล้าฯ ถวายพระพรชัย. *ครูจันทราสาร*. 7(1): 1-21.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). *การประกอบการเพื่อสังคม : ภาคส่วนที่ 4 ในการแก้ปัญหาสังคมไทย*. (ออนไลน์). <http://www.oknation.net/blog/Francesca/2007/08/10/entry-1>
- เจลิชว พันธุ์เสิดดา. (2546, มกราคม-ธันวาคม). บุรพจารย์ดีเด่นแห่งวงการศึกษไทย. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*. 4 (1-2-3): 31-42.
- ชนกฉวี กิ่งแดง. (2548, ธันวาคม). รวม.ศธ. เร่งเดินหน้าพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพการศึกษาพร้อม กำหนด 5 ยุทธศาสตร์หลักขับเคลื่อนการทำงาน. *วารสารการศึกษาไทย*. 2 (15): 34-38
- นันทนา วงษ์อินทร์. (2550). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญฤทธิ ควรหาเวช. (2545, มกราคม-เมษายน). ศาสตราจารย์ มล.ปิ่น มาลากุล แบบอย่างครู บุคคลดีเด่นของโลก. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*. 3: 7-19.
- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2545, พฤษภาคม-ธันวาคม). งานวิจัย : การศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*. 3 (2-3): 71-76.
- ผกา สัตยธรรม. (2544). *คุณธรรมของครู*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พระมหาอดิศร ภิริสีโล. (2540). *คุณธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2544). *ความรู้คู่คุณธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ โดเทศ. (2542, พฤษภาคม). การปฏิรูปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของข้าราชการครู. *วารสารการศึกษากรุงเทพมหานคร*. 25 (8): 25-27.
- มีทนา โชควัฒนากร. (2545, มิถุนายน). แผนพัฒนาการศึกษากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 254-2549). *วารสารการศึกษากรุงเทพมหานคร*. 25 (9): 19-20.
- ลัดดา เสนาวงษ์. (2532). *ความเป็นครู*. กรุงเทพมหานคร: พิสิทธิ์การพิมพ์.
- วัฒนธรรมณรงค์เอกลักษณ์ไทยสู่โลกาภิวัตน์. (2549, กุมภาพันธ์). *เดลินิวส์*. หน้า 6.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2532). *จริยศาสตร์เบื้องต้นมนุษย์กับปัญหาจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- อุดมศักดิ์ นาดี. (2545, พฤษภาคม). เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ข้อที่ 12. *วารสารการศึกษากรุงเทพมหานคร*. 25 (8): 18-20.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill Book.

สมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพ

ดร.ปฐมพงษ์ สุภเลิศ*

ความเป็นมา

แนวความคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ (Competency) หรือความสามารถของบุคคลในองค์กร ได้เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1960 จากการเสนอบทความทางวิชาการของ David McClelland นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัย ฮาวาร์ด ซึ่งได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่ดี (Excellent Performance) ของบุคคลในองค์กร กับระดับทักษะความรู้ความสามารถ โดยระบุว่า การวัด IQ และการทดสอบบุคลิกภาพเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสมในการทำนายความสามารถ (Competency) แต่หน่วยงานควรคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถมากกว่าคะแนนทดสอบ

ความสำคัญ

ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์ 2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน และ 3) มาตรฐานการปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดคุณภาพในการปฏิบัติงาน สามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้แก่ผู้รับบริการจากวิชาชีพ ได้ว่าเป็นบริการที่มีคุณภาพสามารถตอบสนองสังคมได้ว่าการที่กฎหมายให้ความสำคัญกับวิชาชีพทางการศึกษาและกำหนดให้มีวิชาชีพควบคุมนั้น เนื่องจากเป็นวิชาชีพที่มีลักษณะเฉพาะ ผู้ประกอบวิชาชีพต้องมีสมรรถนะด้านความรู้ ทักษะและความเชี่ยวชาญในการประกอบวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 2548 : 4)

นอกจากนี้หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะของครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) ได้ให้ความสำคัญต่อการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงาน เพื่อให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ โดยกำหนดเป็นสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน

---

* ที่มา * สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. สารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี. 2550.

** ปรัชญาคุณภักดิ์ (Ph.D.) ทางการบริหารการศึกษาจาก Centro Escolar University ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง
รองผู้อำนวยการโรงเรียนจิระศาสตร์วิทยา กรรมการคุรุสภา อนุกรรมการวิจัยพัฒนาและเชิดชูเกียรติวิชาชีพ
อนุกรรมการกฎหมายและระเบียบ อนุกรรมการประชาสัมพันธ์งานคุรุสภา อนุกรรมการข้าราชการครูและ
บุคลากรทางการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

ความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 อธิบายว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถ (ใช้แก่เครื่องยนต์) เช่น รถยนต์แบบนี้มีสมรรถนะดีเยี่ยมเหมาะสำหรับเดินทางไกล (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546 : 1128)

David McClelland (1993) สมรรถนะ หมายถึง บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้น สร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2546 : 4) สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงาน ได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่น ๆ ในองค์กร

กล่าวโดยสรุป สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะความสามารถของบุคคลที่แสดงออกมา ซึ่งสามารถ วัดและสังเกตเห็น ได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและลักษณะอื่น ๆ ที่โดดเด่นกว่าบุคคลอื่น ๆ ในองค์กร

พื้นฐานแนวคิดของคำ

แนวคิดเรื่องสมรรถนะนี้มีพื้นฐานมาจากการมุ่งเสริมสร้างความสามารถให้ทรัพยากรบุคคล โดยมีความเชื่อว่า เมื่อพัฒนาคนให้มีความสามารถแล้ว คนจะใช้ความสามารถที่มีไปผลักดันให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นการนำเรื่องสมรรถนะมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงควรมุ่งพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรเป็นสำคัญ ต้องมีการพิจารณาว่าบุคคลในองค์กรมีความสามารถอย่างไร จึงจะทำให้องค์กรมีคู่แข่งและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ประเภทของคำ

ประเภทของสมรรถนะ Competencies ตามแหล่งที่มาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. Personal Competencies เป็นความสามารถที่มีเฉพาะตัวของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเท่านั้น เช่น ความสามารถในการวาดภาพของศิลปิน การแสดงกายกรรมของนักกีฬาบางคน นักประดิษฐ์คิดค้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นความสามารถเฉพาะตัวที่ยากต่อการเรียนรู้หรือลอกเลียนแบบได้

2. Job Competencies เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลที่ตำแหน่งหรือบทบาทนั้น ๆ ต้องการ เพื่อทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำทีมงานของผู้บริหารตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มงาน ความสามารถในการวิเคราะห์วิจัยในตำแหน่งงานทางด้านวิชาการ เป็นความสามารถที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้

3. Organization Competencies เป็นความสามารถที่เป็นลักษณะเฉพาะขององค์กรที่มีส่วนทำให้องค์กรนั้นไปสู่ความสำเร็จและเป็นผู้นำในด้านนั้น ๆ ได้ เช่น โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ เป็นสถานศึกษา มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2549 : 429) ได้จำแนกรายการสมรรถนะเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงานในการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังต่อไปนี้

สมรรถนะหลัก ประกอบด้วย

1. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ : ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และมีการพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพต่อเนื่อง
2. การบริการที่ดี : ความตั้งใจในการปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ
3. การพัฒนาตนเอง : การศึกษาค้นคว้า หาความรู้ ติดตามองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในวงวิชาการและวิชาชีพ เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนางาน
4. การทำงานเป็นทีม : การให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน เสริมแรง ให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น หรือแสดงบทบาทผู้นำ ผู้ตามได้อย่างเหมาะสม

สมรรถนะประจำสายงาน ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ : ความสามารถในการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ แล้วแยกประเด็นเป็นส่วนย่อยตามหลักการหรือหลักเกณฑ์ที่กำหนด สามารถรวบรวมสิ่งต่าง ๆ จัดทำอย่างเป็นระบบเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน รวมทั้งสามารถวิเคราะห์องค์กรหรืองานในภาพรวมและดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
2. การสื่อสารและการจูงใจ : ความสามารถในการพูด เขียน สื่อสารได้ตอบในโอกาสหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนสามารถชักจูง โน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นด้วย ยอมรับ คล้อยตาม เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของการสื่อสาร
3. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร : ความสามารถในการให้คำปรึกษา แนะนำและช่วยแก้ปัญหาให้แก่เพื่อนร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างรวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนและให้โอกาสผู้ร่วมงานได้พัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ
4. การมีวิสัยทัศน์ : ความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ ทิศทาง หรือแนวทาง การพัฒนาองค์กรที่เป็นรูปธรรม เป็นที่ยอมรับและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ การยอมรับแนวคิด/วิธีการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนางาน

5. การออกแบบการเรียนรู้ : มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการออกแบบการเรียนรู้
ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ การนำผลการออกแบบการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

6. การพัฒนาผู้เรียน : ความสามารถในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมการพัฒนา
ทักษะชีวิต สุขภาพกายและสุขภาพจิต ปลูกฝังการเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทย
การจัดระบบดูแล ช่วยเหลือให้กับนักเรียน

7. การบริหารจัดการชั้นเรียน : ความสามารถในการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน
การจัดข้อมูลสารสนเทศ เอกสารประจำชั้น/ประจำวิชา การกำกับดูแลชั้นเรียน/ประจำวิชาต่าง ๆ

ทั้งนี้สมรรถนะหลัก กำหนดให้ประเมินวิทยฐานะทุกสายงาน ส่วนสมรรถนะประจำ
สายงาน กำหนดให้ประเมินแตกต่างกันแต่ละสายงาน

การประยุกต์ใช้

คณะกรรมการคุรุสภา ในคราวประชุมครั้งที่ 5/2548 วันที่ 21 มีนาคม 2548 และการ
ประชุมครั้งที่ 6/2548 วันที่ 18 เมษายน 2548 ได้อนุมัติให้ออกข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐาน
วิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ประกอบด้วยสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู
ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น (ศึกษานิเทศก์) ตามมาตรฐาน
ความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ และได้ลงประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนพิเศษ 76 ง ลง
วันที่ 5 กันยายน 2548 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 2548 : 58)

เนื่องจากผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ประกอบด้วย ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหาร
การศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น (ศึกษานิเทศก์) มีมาตรฐานความรู้แตกต่างกัน ฉะนั้นจึงมี
สมรรถนะที่แตกต่างกัน ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 2548 : 6-41)

1. มาตรฐานวิชาชีพครู มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา หรือเทียบเท่า หรือ
คุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ดังต่อไปนี้ 1) ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู 2) การพัฒนา
หลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4) จิตวิทยาสำหรับครู 5) การวัดและประเมินผลการศึกษา 6) การ
บริหารจัดการในห้องเรียน 7) การวิจัยทางการศึกษา 8) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทาง
การศึกษา 9) ความเป็นครู

2. มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหาร
การศึกษาหรือเทียบเท่าหรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ดังต่อไปนี้ 1) หลักและ
กระบวนการบริหารการศึกษา 2) นโยบายและการวางแผนการศึกษา 3) การบริหารด้านวิชาการ 4)
การบริหารด้านธุรการการเงิน พัสดุ และอาคารสถานที่ 5) การบริหารงานบุคคล 6) การบริหารกิจการ
นักเรียน 7) การประกันคุณภาพการศึกษา 8) การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 9) การบริหาร
การประชาสัมพันธ์และความสัมพันธ์ชุมชน 10) คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

3. **มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา** มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหาร การศึกษาหรือเทียบเท่าหรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ดังต่อไปนี้ 1) หลักและ กระบวนการบริหารการศึกษา 2) นโยบายและการวางแผนการศึกษา 3) การบริหารจัดการ 4) การ บริหารทรัพยากร 5) การประกันคุณภาพการศึกษา 6) การนิเทศการศึกษา 7) การพัฒนาหลักสูตร 8) การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 9) การวิจัยทางการศึกษา 10) คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับ ผู้บริหารการศึกษา

4. **มาตรฐานวิชาชีพบุคลากรทางการศึกษาอื่น (ศึกษานิเทศก์)** มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญา โททางการบริหารการศึกษาหรือเทียบเท่าหรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ดังต่อไปนี้ 1) การนิเทศการศึกษา 2) นโยบายและการวางแผนการศึกษา 3) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน 4) การ ประกันคุณภาพการศึกษา 5) การบริหารจัดการการศึกษา 6) การวิจัยทางการศึกษา 7) กลวิธีถ่ายทอด ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี และผลงานทางวิชาการ 8) การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 9) การ บริหารการประชาสัมพันธ์และความสัมพันธ์ชุมชน 10) คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์

ในที่นี้ขอยกตัวอย่างสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาที่สอดคล้องกัน ได้แก่ สมรรถนะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ตัวอย่างเช่น

สมรรถนะของครู

- 1) สามารถเลือกใช้ ออกแบบ สร้างและปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี
- 2) สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี
- 3) สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา

- 1) สามารถใช้และบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม
- 2) สามารถประเมินการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการ
- 3) สามารถส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สมรรถนะของผู้บริหารการศึกษา

- 1) สามารถใช้และบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม
- 2) สามารถประเมินการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการ
- 3) สามารถส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สมรรถนะของศึกษานิเทศก์

- 1) สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนและการพัฒนางานได้อย่างเหมาะสม
- 2) สามารถให้คำปรึกษา แนะนำ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาการจัด

การศึกษาแก่สถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2549). *กฎหมายและหนังสือเวียน*
ก.ค.ศ. กรุงเทพมหานคร : สำนักสวัสดิการ ก.ค.ศ.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2548). *มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุ
สภาลาดพร้าว.

McClelland, David. (1997) "The Impact of Achievement Motivation Training on Small
Business." *California Management Review*. (Summer) : 13-28.

ครูผู้นำในสหรัฐอเมริกา*

สุรศักดิ์ หลาบมาลา**

“ปัจจุบันครูใหญ่ต้องเล่นหลายบทบาท เช่น บทนักการเมือง ผู้จัดการความขัดแย้ง ผู้รักษากฎระเบียบ นักแสดง นักร้อง นักสถิติ และพ่อพระในการบริหารโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันครูต้องเล่นหลายบทบาทด้วย เช่น ผู้จัดการห้องเรียน นักตกแต่งห้องเรียน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชา ผู้เรียนรู้ ผู้นำความรู้ไปปฏิบัติ ผู้ดูแลเด็ก แม่พระของเด็ก เป็นต้น ครูใหญ่และครูในยุคปัจจุบันมีภาระงานที่ซับซ้อนมากกว่าเดิม และต้องทำงานนอกโรงเรียนมากกว่าเดิมด้วย (Scherer : 2007)”

เมื่อ 10 ปีที่แล้ว การบริการโรงเรียนเน้นการใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school-based management) เพื่อให้การบริหารทำได้รวดเร็วยิ่งขึ้น เป็นการกระจายอำนาจให้โรงเรียนมากขึ้น และก่อนหน้านั้นอีก 10 ปี การบริหารโรงเรียนเน้นความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (accountability) ทั้งครูและครูใหญ่ต้องรับผิดชอบต่อผลงานของตนในระดับโรงเรียน การบริหารทั้ง 2 รายการมีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน งานของโรงเรียนเพิ่ม แต่อำนาจในการใช้เงิน การบรรจุแต่งตั้ง และอื่นๆ ไม่เพิ่มขึ้นด้วย เปรียบเหมือนอศวินขี่ม้าขาวได้รับคำสั่งให้ไปรบ โดยให้ล่อลวงเป็นอาวุธ แล้วอศวินจะไปรบกับใครได้!

ถ้ามองปัญหาความรับผิดชอบต่อการสอนของครูให้ลึก ครูมีบทบาทต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนค่อนข้างมาก แต่ปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนของเด็ก และอยู่นอกเหนืออำนาจของครูมีอีกมาก เช่น ประสิทธิภาพการบริหารการศึกษา ประสิทธิภาพของระบบการศึกษา งบประมาณ หลักสูตร สื่อการเรียน การสอน สภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของเด็ก พันธุกรรมของเด็ก ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน และอัตลักษณ์ของคนในชาติ เป็นต้น

แม้แต่การบริหารภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นส่วนขยายของการบริหารจากส่วนกลางก็มีส่วนเอื้อหรือไม่เอื้อต่อการเรียนการสอนเช่นกัน รายงานผลการวิจัยล่าสุด พบว่า (Ingersoll : 2007) ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารของครูมีความสัมพันธ์กับการลดปัญหาทางวินัยของนักเรียน ความเสียสละต่อหน้าที่ครู ความสัมพันธ์ของครูกับเพื่อนร่วมงาน ความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครูและนักเรียน และการพัฒนาตนเองของครู เป็นต้น

ความพยายามในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในยุคปัจจุบัน (2551) เน้นครูผู้นำ ครูและครูใหญ่ร่วมกันเป็นผู้นำในการเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียน ครู

ที่มา * วารสารการศึกษาไทย ปีที่ 4 ฉบับที่ 41 เดือนกุมภาพันธ์ 2551

** รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

จะไม่เน้นบทบาทการจัดการและการบริหารโรงเรียน แต่เน้นการนำความเชี่ยวชาญในการสอนของตนมาใช้ประโยชน์ ครูมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนและชุมชนมาช้านาน นานกว่าครูส่วนใหญ่มาก ครูใช้เงินเดือนซื้อสื่อ ซื้อตำราไว้อ่าน ใช้ไปร่วมประชุมสัมมนา เพื่อเพิ่มความรู้และประกาศนียบัตรครูรู้ดีว่าสอนอย่างไร ได้ผล สอนอย่างไร ไม่ได้ผล คงเป็นเวลาที่เหมาะสมแล้วที่ครูเชี่ยวชาญเหล่านี้ต้องแบ่งปันประสบการณ์แก่เพื่อนครู ปัจจัยที่ขัดขวางการทำงานของครูผู้นำคือ บรรยากาศ แห่งความเสมอภาคของครู ทุกคนคิดว่ามีอะไรเท่ากัน ใครสอนใครแนะใครไม่ได้ บรรยากาศของการรักษาของเก่าที่เคยทำมา ประเพณีของความนับถือความอาวุโส โดยไม่แยกระหว่างความรู้ความสามารถและอายุ ความกลัวการเปลี่ยนแปลง ความกลัวเสียหน้า ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของใคร ความสนใจอยากจะเป็นผู้บริหารมากกว่านักวิชาการ เป็นต้น

ครูผู้นำ หมายถึง ครูที่มีความเสียสละทำงาน เพื่อเด็กและเพื่อโรงเรียนเป็นผู้นำครูอื่นในการเปลี่ยนแปลงโรงเรียน อาจจะเป็นครูที่มีตำแหน่ง เช่น ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าสาย หรือ ประธานกลุ่ม เป็นต้น และครูที่ไม่มีตำแหน่ง แต่เป็นหัวเรือใหญ่ในการนำครูทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เป็นต้น ในสหรัฐอเมริกา มี 3 รัฐ คือ หลุยเซียนา จอร์เจีย และอิลลินอยส์ ที่มีการอบรมครูผู้นำ (Teacher leader) และยอมรับประกาศนียบัตรครูผู้นำ

บทบาทของครูผู้นำ

ครูผู้นำในสหรัฐอเมริกาเล่นได้หลายบทบาท (Harrison and Killion : 2007) เช่น ปรับปรุงวัฒนธรรมโรงเรียน ช่วยเหลือเพื่อนครู ช่วยเหลือโรงเรียน สนับสนุนเพื่อนครูและนักเรียนให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จ บทบาทของครูผู้นำมีดังต่อไปนี้

1. ผู้จัดการทรัพยากร (Resource provider) ช่วยโดยการแบ่งปันทรัพยากรการสอน เช่น websites, สื่อการสอน เอกสารวิชาการ ป้ายประกาศ ภาระเบียบ การปรับปรุงห้องเรียน แผนการสอน เครื่องมือประเมินผล และทรัพยากรอื่นที่สามารถใช้กับนักเรียนได้
2. ผู้เชี่ยวชาญการสอน (Instructional specialist) ช่วยเพื่อนครูนำกลวิธี การสอนที่มีประสิทธิภาพไปใช้ เสนอแนวความคิดในการจัดทำแผนการสอนรายบุคคล การปรับปรุงแผนการสอน ร่วมกับเพื่อน ศึกษากลวิธี การจัดการห้องเรียน ศึกษาผลงานวิจัย และวิธีสอนที่เหมาะสมกับโรงเรียนแล้วแจ้งให้เพื่อนครูทราบ
3. ผู้เชี่ยวชาญหลักสูตร (Curriculum specialist) ช่วยครูในการเข้าใจมาตรฐานวิชาการ การนำหลักสูตรมาใช้ การกำหนดตารางสอนประจำภาค หรือประจำปี การพัฒนาการประเมินผลร่วมกัน นำครูให้เข้าใจมาตรฐานเนื้อหา ซึ่งให้เห็นว่าแต่ละส่วนโยงใยกันอย่างไร
4. ผู้สนับสนุนการสอน (Classroom supporter) ช่วยครูในการนำความคิดใหม่ไปปฏิบัติ สาธิตการใช้ หรือทำการสอนร่วมชั่วโมงกันเป็นการสาธิตการสอน แนะนำเพื่อนครู สังเกตการสอนและให้ข้อเสนอแนะแก่เพื่อนครูที่เต็มใจให้สังเกต

5. ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Learning facilitator) เมื่อครูเรียนรู้จากกันและกัน ก็จะสามารถมองเห็นได้ว่า อะไรที่ทำให้ผลการเรียนของเด็กดีขึ้น การพัฒนาวิชาชีพของครูดีขึ้น มีประโยชน์ต่อห้องเรียน มองเห็นและสามารถ อุดหนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งเป็นครูผู้นำอาจจะใช้รูปแบบการทำแผนย้อนหลัง (back mapping model) โดยการ 1) ชี้บ่งถึงความต้องการจำเป็นของนักเรียนในการเรียนรู้ 2) ประเมินความรู้ปัจจุบัน และทักษะของครู เป้าหมายที่จะแก้ปัญหาให้นักเรียน 3) พัฒนาโอกาสในการเรียนเพิ่มความรู้ และทักษะที่ต้องการของครูแต่ละคน เกี่ยวกับการแก้ปัญหาของนักเรียน และ 4) พัฒนาแผนการแก้ปัญหา นักเรียนจากข้อค้นพบแล้วนำไปปฏิบัติ

6. ครูพี่เลี้ยง (Mentor) ครูพี่เลี้ยงทำหน้าที่ เป็นครูต้นแบบของครูใหม่ ครูที่มาอยู่โรงเรียนใหม่แนะนำครูเกี่ยวกับการสอน หลักสูตร กระบวนการ แนวปฏิบัติ และการเมืองในสำนักงานและท้องถิ่น ชุมชนของโรงเรียน

7. ผู้นำในโรงเรียน (School leader) ทำหน้าที่ในคณะกรรมการทำงานของโรงเรียน เช่น คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียน ที่ปรึกษาสถานักเรียน หัวหน้าสายวิชา หรือหัวหน้าระดับสนับสนุนโครงการบริหารของโรงเรียน เป็นตัวแทนโรงเรียนร่วมในกิจกรรมของชุมชน รับผิดชอบในวิสัยทัศน์ของโรงเรียน และปรับวิสัยทัศน์ของตนให้เข้ากับของโรงเรียน ของเขตการศึกษา และรับผิดชอบในความสำเร็จ หรือไม่สำเร็จของโรงเรียนโดยรวม

8. ผู้สอนการใช้ข้อมูล (Data coach) ครูส่วนมากมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลมากมาย แต่ มักจะไม่ใช้ข้อมูลต่างๆ ในการเรียนการสอน ครูผู้นำควรนำครูอื่นๆ ในการวิเคราะห์และใช้ข้อมูลต่างๆ ในการเรียนการสอน เช่น ข้อมูลผลการสอบวิชาต่างๆ ตั้งแต่อดีต แยกแยะเป็นรายข้อ และใช้ในการเตรียมการสอน เป็นต้น

9. ผู้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Catalyst for change) ครูผู้นำต้องมองว่า สภาพปัจจุบันสามารถทำให้ดีขึ้นได้ และมองหาวิธีการที่จะทำ ดังนั้นครูผู้นำเป็นผู้กระตุ้นเพื่อนครูให้เห็นแนวทางที่จะทำให้สถานการณ์ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างไม่หยุดยั้ง วิเคราะห์การเรียนรู้ของนักเรียนและหาวิธีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยไม่มองว่าเป็นความบกพร่องของใคร

10. ผู้เรียนรู้ (learner) ครูผู้นำต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต บทนี้สำคัญมาก ครูผู้นำต้องเป็นตัวแบบในการปรับปรุงตนเอง ต้องนำความรู้มาช่วยเหลือเพื่อนครู และนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จนำความรู้มาปฏิบัติในห้องเรียน และนำผลที่ได้มาแบ่งปันเพื่อนครู วันเวลาที่ผ่านไป ความรู้ใหม่จะเพิ่มพูนมากขึ้นและความสามารถเพิ่มเพิ่มมากขึ้นด้วย

เมื่อมีการกำหนดบทบาทของครูผู้นำ ก็ต้องมีการปรับบทบาทของครู ครูใหญ่ กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนให้สอดคล้องกัน ซึ่งจะเป็นงานของผู้อำนวยการเขตครูใหญ่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และครูผู้นำร่วมกันทำ

หน้าที่ของครูผู้นำ

หน้าที่ของครูผู้นำ อาจแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับนโยบายในโรงเรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับความสัมพันธ์กับชุมชน (Danielson : 2007) รายการต่อไปนี้นี้เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น

ระดับนโยบาย

1. ทำงานร่วมกับเพื่อนครู เพื่อออกแบบตารางเรียนใหม่ ให้นักเรียนมีเวลาเรียนบางวิชาให้มากขึ้น หรือทุกวิชาให้มากขึ้นในแต่ละช่วงการเรียนการสอน
2. ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประสานงานนักศึกษาฝึกวิชาชีพครู
3. นำคณะทำงานปฏิรูปการให้และการตรวจการบ้านของครูให้เอื้อต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากขึ้น
4. เป็นตัวแทนของโรงเรียนในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และของจังหวัด หรือเขต

ระดับการเรียนการสอน

1. จัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาวิธีสอนบางหัวข้อ หรือบางบทที่นักเรียนประสบปัญหาในการเรียนแล้วหาทางแก้ไข
2. เป็นประธานคณะทำงานวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และเสนอแนวทางแก้ไข
3. ช่วยออกแบบกระบวนการพัฒนาครูบางวิชา หรือบางกิจกรรมที่เป็นปัญหา
4. เสนอแนะวิธีการประเมินการศึกษาทางเลือกต่อโรงเรียนต่อเขต หรือโรงเรียนอื่นๆ อันเป็นผลงานของโรงเรียนของตน

ความสัมพันธ์กับชุมชน

1. จัดทำเอกสาร (newsletter) ของโรงเรียนรายงานผู้ปกครองทราบ
2. ริเริ่มการประชุมคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือนักเรียนรายบุคคล รวมทั้งประสานกับผู้ปกครองและหน่วยบริการของชุมชน
3. พัฒนาวิธีการที่ครูชำนาญการ และครูใหม่จะสอนแนะซึ่งกันและกันในการประเมินและสอนเด็กที่มีปัญหาเป็นรายบุคคล
4. เป็นกรรมการในสมาคมผู้ปกครองและครู ระดับโรงเรียน และระดับเขต
5. พัฒนาเอกสารรายงานผลการเรียนและกิจกรรมของนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน เพื่อเป็นข้อมูลให้นักเรียนนำคิดตัว ไปใช้ประโยชน์ในโอกาสต่อไป
6. การเป็นครูผู้นำนั้นต้องทำงานร่วมกับหลายฝ่าย เพื่อหาแนวความคิดร่วมกัน สามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังนั้น ครูผู้นำต้องเป็นผู้ประสานความคิดระหว่างเพื่อนครู คณะทำงาน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน เป็นต้น

ในการปฏิบัติงานนั้น ครูผู้นำต้อง 1) เป็นนักฟังที่ดี ให้คนที่เขามาพูดด้วย พูดให้จบสิ่งที่เขาต้องการพูด 2) ให้การยอมรับในความคิดของคนอื่น 3) อย่าเพิ่งสรุปว่าคนนั้น หรือความคิดนั้นดีหรือไม่ดี รอข้อมูลเพิ่มเติม 4) แสดงความคิดเห็นของคนได้ แต่ไม่บังคับให้ใครรับไปปฏิบัติ และสามารถปรับความคิดของคนให้สอดคล้องกันคนอื่น เพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้

การเข้าสู่ตำแหน่งครูผู้นำ

การเป็นครูผู้นำนั้นต้องการความเสียสละเพื่องาน และทำงานร่วมกับคนมากมาย หลายระดับ (Johnson and Donaldson : 2007) ดังนั้นผู้ที่คิดจะทำงานเพื่อส่วนรวม ต้องระมัดระวังไม่ให้ใครมองว่าเป็นคนโปรดของผู้บริหาร หรือฝ่ายตรงข้ามกับครูใหญ่ ผู้ที่คิดจะเป็นครูผู้นำควรดำเนินการดังนี้

1. คอยจนกว่าจะมีคำสั่งจากผู้มีอำนาจ อย่างเสนอตัวทันที เพราะจะทำให้ครูอื่นๆ เข้าใจว่าเป็นคนโปรดของครูใหญ่ รองนกว่าผู้อื่น เขาไม่ยอมรับตำแหน่ง/งาน จึงยอมรับการแต่งตั้งจากครูใหญ่ หรือผู้มีอำนาจ

2. ให้ทำงานกับครูที่เต็มใจจะเปลี่ยนแปลงก่อน งานจะง่ายและผลสำเร็จอยู่ในวิสัยที่จะทำได้

3. เล่นบทผู้ช่วย โดยให้ครูเจ้าของห้องเรียนเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะเปลี่ยนแปลงอะไร ครูผู้นำทำหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

4. ระบบการบริหารโรงเรียนต้องมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะครูใหญ่ ต้องกำหนดบทบาท หน้าที่ของครูผู้นำให้ชัดเจน เช่น มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร และครูใหญ่ต้องให้ความช่วยเหลือเพื่อให้งานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมาย โดยไม่ลืมนึกว่าคนเป็นครูผู้นำ ไม่ใช่ผู้บริหาร ไม่มีอำนาจให้คุณ ให้โทษ ใครได้งานของเขาขึ้นอยู่กับความเต็มใจของเพื่อนครูที่จะปรับปรุงของตน และแนวคิดของตนเอง เพื่อผลประโยชน์ของนักเรียน ครูผู้นำต้องเก่งในการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนครู

5. โรงเรียนต้องมีการปรับบทบาทของครูใหญ่ ความเป็นอิสระ ความเป็นตัวเฉพาะตัว ความมีอายุ มิได้หมายความว่า จะสอนเก่ง มีความรู้เพิ่มและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกวิชาการเสมอไป ครูต้องระลึกอยู่เสมอว่าต้องทำให้นักเรียนรุ่นนี้ดีกว่ารุ่นก่อน โดยดูจากผลการประเมินภายนอก ครูต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับปรุงตนเอง ปรับปรุงห้องเรียน เรียนรู้จากเพื่อนครู เปิดใจกว้าง ยอมรับคำแนะนำและช่วยเหลือจากเพื่อนครู ถ้าสอนไปวันๆ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้ทันโลกก็เป็น การเอาเปรียบเด็ก ทำบาปเด็กโดยทำให้เด็กก้าวไม่ทันโลกไปด้วย

การสร้างและพัฒนาครูผู้นำ

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ครูผู้นำ นำครูทำงานในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียน โดยร่วมกับครูและผู้บริหาร ดังนั้นต้องมีการสร้างและพัฒนา ครูผู้นำมาจากครูที่ดี สอนดีของโรงเรียน (Wade and ferrser : 2007) โดยมีแนวทางดังนี้

1. ผู้บริหารสรรหาครูสอนดีและมีศักยภาพเป็นผู้ฝึก และนำครูอื่นๆ โดยพิจารณาจากผลงานที่ผ่านมา เพื่อมาช่วยผู้บริหารพัฒนางานของโรงเรียน
2. ให้ผู้มีศักยภาพจะเป็นครูผู้นำไปสังเกตครูที่มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมครูอื่น ปฏิบัติการอบรมและพัฒนาโรงเรียน
3. หางานหรือบทบาทที่เหมาะสมกับทักษะและความสนใจในการเป็นผู้นำของครูที่คัดสรรแล้วให้ปฏิบัติ
4. หากครูชำนาญงานเป็นที่เลื่องในระยะแรก โดยทำการฝึกอบรมครูอื่นร่วมกัน เมื่อเห็นว่าครูผู้สมัครมีความมั่นใจและทำได้แล้วจึงให้ดำเนินการโดยลำพัง
5. ในการออกปฏิบัติในระยะแรกผู้บริหารต้องแนะนำครูผู้นำคนใหม่ ให้รู้จักกับคนสำคัญของเขตจังหวัด และคนในวงการ ในฐานะครูผู้นำคนใหม่ของโรงเรียน หรือกลุ่มโรงเรียน
6. ผู้บริหารให้กำลังใจ และให้ข้อมูลป้อนกลับผลการปฏิบัติงานของครูผู้นำอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาเขาให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ซึ่งจุดแข็ง จุดดี ผลสำเร็จ และแนะนำจุดที่ต้องปรับปรุง
7. ผู้บริหารลดการสนับสนุนลง เมื่อทักษะและความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของครูผู้นำเพิ่มมากขึ้น แต่คอยให้คำชมเชยในผลงานดี
8. ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูผู้นำชิงบ่ง และสนับสนุนครูสอนดีคนต่อไปที่มีศักยภาพจะเป็นผู้นำครูได้มาสอนแนะ และให้การสนับสนุนเพื่อเป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ต่อไป
9. ผู้บริหารสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนให้เกียรติผู้กระทำดี เพื่อส่วนรวม ผู้ประสบความสำเร็จในวิชาชีพ มีความคิดริเริ่ม และรับภาระผู้นำ ทั้งนี้เพื่อต่อต้านแนวโน้มที่จะขวางทางคนทำอะไรใหม่ให้โรงเรียนของคนบางคน
10. ให้โอกาสครูผู้นำเรียนรู้ทักษะครูผู้นำเมื่อมีโอกาส เพราะทักษะเช่นนี้ ไม่มีสอนในสถาบันการศึกษาหลักสูตร เช่น ทักษะการวางแผนหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การวางแผนการประเมิน ความร่วมมือระหว่างเพื่อนครู และการสนับสนุนเพื่อนครู โดยการพัฒนาวิชาชีพครู โดยการเรียนในสถาบัน การประชุมสัมมนาระดับเขตหรือระดับประเทศ และอื่นๆ เท่าที่โอกาสอำนวย

ปัญหาการทำงานของครูผู้นำ

เนื่องจากครูผู้นำเป็นความพยายามของวงการศึกษานในสหรัฐอเมริกาที่จะพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในระดับโรงเรียน มีเพียง 3 รัฐ เท่านั้น ที่มีหลักสูตรการอบรมครูผู้นำ แต่มีครูผู้นำปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนของรัฐทั่วประเทศ ดังนั้นครูผู้นำจึงมีปัญหาในการปฏิบัติงาน จากการสำรวจพบปัญหา (Dozier : 2007) ดังต่อไปนี้

1. ครูผู้นำทุกคนมีความมั่นใจว่าทำงานได้ แม้ว่าบทบาทและหน้าที่จะยังไม่มีการกำหนดแน่นอนและยังไม่ยอมรับอย่างกว้างขวาง
2. ต้องทำหน้าที่มากเกินไป เช่น พัฒนาครู พัฒนาหลักสูตร หัวหน้าทีม หัวหน้าสาขาวิชา เป็นต้น (84%)

3. ไม่เคยได้รับการอบรมในการปฏิบัติงานมาก่อนเข้ารับหน้าที่ (82%)
4. ทำงานเค็ม จำเจ หลายปีเกิดอาการเบื่อ อยากเปลี่ยนงานจากการพัฒนาครู พัฒนาการเรียนการสอน เป็นพัฒนานโยบาย สรรหาครู และที่ปรึกษากลุ่ม เป็นต้น (80%)
5. มีความเข้าใจในนโยบายการศึกษาระดับเขต รัฐ และประเทศยังไม่เพียงพอ และเข้าใจปัญหาการศึกษาไม่เพียงพอ (65%)
6. ขาดประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้กำหนดนโยบายทางการศึกษาระดับเขตและระดับรัฐ จึงคาดทิศทางนโยบายได้ไม่ชัดเจน (60%)
7. การตีความ และเข้าใจผลการวิจัยไม่เพียงพอ ต้องการพัฒนาตนเองด้านการวิจัยเพิ่มขึ้น (40%)

การรักษาสภาพของครูผู้นำ

การเป็นครูผู้นำไม่ใช่เป็นได้ง่ายแต่การรักษาสภาพของครูผู้นำให้มีผลงานและครูมีศรัทธานั้นยากยิ่ง (Lattimer : 2007) ดังนั้น โรงเรียนควรจะดำเนินการต่อไปนี้

1. ให้การยอมรับนับถือในความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของครูผู้นำ เช่น ให้ครูผู้นำนำครูอื่นๆ ร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหาการเรียนการสอนและพัฒนาโรงเรียน โดยการยอมรับในความรอบรู้ของครูทุกคนและนำมาใช้ประโยชน์
2. สร้างชุมชนในโรงเรียนที่ครูผู้นำและเพื่อนครูร่วมกันทำงาน และแก้ปัญหาต่างๆ โดยการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารต้องไม่ปฏิบัติต่อครูผู้นำในลักษณะคนโปรด เพราะจะเป็นการไม่ยุติธรรมและทำให้เกิดความลำบากใจในการทำงานร่วมกับครูอื่น
3. ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูผู้นำและครูอื่นๆ เรียนรู้และเข้าใจความต้องการของนักเรียนดี การทำงานต่างๆ เช่น การวางแผนการสอน การปรับปรุงหลักสูตร และอื่นๆ ต้องนำข้อมูลเกี่ยวกับการสอน จุดแข็งจุดอ่อนของนักเรียน ตลอดจนความสนใจของครูและนักเรียนมาใช้
4. สนับสนุนให้ครูผู้นำประสานกับครูผู้นำอื่นๆ ในโรงเรียน เพื่อให้โอกาสเรียนรู้จากกันและกัน ช่วยเหลือกันให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถประสานความคิดของเพื่อนครู ผู้บริการและชุมชน ให้รวมกันได้
5. ให้โอกาสครูคิดทบทวนงานที่ผ่านมา โดยผู้บริหารใช้วิธีการปรึกษามากกว่าการสั่งการ เช่น ถามว่าเราจะทำอะไรให้ผลการเรียน หรือพฤติกรรมของนักเรียนดีขึ้น ซึ่งครูผู้นำและทีมงานต้องคิดทบทวนเนื้อหาที่สอนมา การปฏิบัติการสอน หลักการสอน วิธีเรียนสื่อ และอื่นๆ แล้วใช้ข้อมูลที่ได้ประกอบการวางแผนดำเนินงานต่อไป ไม่ควรยึดติดกับตำราและวิธีการเดิมๆ มากเกินไป
6. แนะนำให้ครูผู้นำค้นหาศักยภาพทักษะ ความสามารถและภาวะผู้นำในครูอื่น เพื่อนำมาพัฒนาให้เป็นผู้นำต่อไป การสนับสนุนให้เพื่อนครูได้รับการพัฒนาและรับผิดชอบต่อไป เป็นการสร้างคน สร้างขวัญกำลังใจ เป็นการสร้างความสามัคคี และสร้างมิตรภาพอันถาวร

เมื่อมองดูเขาใช้ศักยภาพของคนของเขาในการพัฒนาเยาวชนของชาติในอเมริกาแล้ว เรามามองดูของเรา เรามีครูดีนับแบบ ครูแกนนำ ครูแห่งชาติ เราใช้งบประมาณสร้างบุคคลเหล่านี้มากมาย เราให้โอกาสเขาและให้เขาทำงานอย่างเต็มศักยภาพของเขามากน้อยเพียงใด และคุ้มค่าเงินลงทุนหรือไม่ ท่านผู้อ่านกรุณาค้นหาคำตอบด้วย ขอขอบคุณ

เอกสารอ้างอิง

- Danielson, Charlotte "The Many Faces of Leadership" Educational Leadership, September 2007 , pp. 14-19
- Dozier, Terry Knecht "Turning Good Teachers into Great Leaders" Educational Leadership, September 2007 , pp. 54-59
- Harrison, Cindy and Killion, Joelln "Ten Roles for Teacher Leaders" Educational Leadership, September 2007 , pp. 74-79
- Ingersol, Richard M. "Short on Power Long on Responsibility" Educational Leadership, September 2007 , pp. 20-25
- Johnson, Susan Moore and Donaldson, Morgaenl. "Overcoming the Obstacles to Leadership" Educational Leadership, September 2007 , pp. 8-13
- Lattimer, Heather "To Help and Not Hinder" Educational Leadership, September 2007 , pp. 70-73
- Scherer, Marge "Playing to Strengths" Educational Leadership, September 2007 , pp. 7
- Wade, Carloann and Ferrier, Bill "will you Help Me Lead?" Educational Leadership, September 2007 , pp. 65-69

บทความด้านคุณภาพชีวิตครู

ครูกับความเครียด*

พิสัย ประภัสสร

คนนอกจำนวนไม่น้อยมองว่าอาชีพครูนี้หน้าขำงน่าสบายเสียนี้กระไร งานการก็ไม่เห็นจะยากเย็นสักหน่อย แค่สอนเด็กเรื่องง่าย ๆ ปิดเทอมก็ได้หยุดยาว ๆ นับเป็นเดือน ๆ หรือมากกว่านั้น ผู้เขียนคิดว่างานที่เขามองอย่างนั้นก็ก็เป็นเรื่องที่ถูกต้องแล้ว เพราะถ้าหากครูไม่ได้อยู่กับเด็กเสียอย่างกับมีปิดเทอมอีกอย่างละก็...รับรองอาชีพครูจะเป็นอาชีพที่น่าเบื่อที่สุดในโลกและครูก็จะกลายเป็นบุคลากรที่มีอัตราการเป็นโรคประสาทสูงที่สุดในโลกด้วยเช่นกัน

ในแวดวงครูของรัฐนั้นมีลักษณะที่แปลกอยู่อย่างหนึ่งก็คือ ครูคนไหนใคร่สอน...สอนใคร่ทำงาน...ทำ แต่ครูคนไหนไม่ชอบสอน...ก็ไม่จำเป็นต้องสอนก็ได้ หรือไม่อยากทำงาน...ก็ไม่มีใครว่าอะไร ระบบราชการก็ยังเลี้ยงไว้ไม่มีปัญหา

ครูประเภทหลังนี้ไม่มีทางเครียดเด็ดขาด เพราะท่านไม่ค่อยได้ทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอันอาศัยผลาญเงินหลวงผลาญเวลาของเด็กไปวัน ๆ เผลอ ๆ ได้ 2 ชั้นตามจังหวะเวลาหรือไมก็ถนัดจรงอีกต่างหาก ผิดกับครูประเภทแรกที่วัน ๆ เอาแต่แบกโลกคือ การสอน การสอบ การผลิตสื่อ การสอนเสริม และตรวจการบ้านเด็ก หลายคนแบกโลกยังไม่พอยังไปแบกเดือนกับดาวเอาไว้อีก ได้แก่ งานพิเศษอื่น ๆ ในโรงเรียน อาทิ งานทะเบียนวัดผล งานปกครองงานแผนงาน ฯลฯ เรียกว่าวัน ๆ มีแต่งานกับงาน นอกจากนี้มีครูหลายคนยังชอบเอาการบ้านของเด็กหรืองานโรงเรียนกลับไปทำที่บ้านอีกด้วย เพราะตอนอยู่โรงเรียนไม่มีเวลาว่าง นี่ขนาดยังไม่นับปัญหาครอบครัว หรือปัญหาส่วนตัวที่ครูจะต้องรับภาระ

ทำไมครูจึงเครียด?: มีปัจจัยหลาย ๆ อย่างที่ทำให้ครูเกิดภาวะความกดดันอยู่เป็นประจำ และเมื่อสภาพการณ์นั้น ๆ สะสมอยู่เป็นเวลานานวัน ตะกอนความเครียดก็เริ่มสะสมขึ้น ๆ เป็นลำดับจนกลายเป็นคนที่มีอาการเครียดไปโดยไม่รู้ตัว ได้แก่

1. จำนวนคน ครูคนหนึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากมาย โดยเฉพาะครูมัธยมที่มีครูและนักเรียนมากมาย ยิ่งคนมากปัญหาและกิจกรรมก็ยิ่งมากเป็นเงาตามตัว ยังไม่นับผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่นที่ครูจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง

2. ลักษณะงาน งานครูเป็นงานประเภทจับจ่ายหรือเอนกประสงค์ คือครูคนหนึ่งต้องเล่นบทหลาย ๆ บท ตั้งแต่เป็นผู้สอน เป็นลูกเสือ เป็นที่ปรึกษา เป็นโค้ชกีฬา เป็นครูปกครอง ฯลฯ ยังมีงานอื่น ๆ อีกมากมายที่มอบหมายมาให้ทำเป็นครั้งคราว เช่น งานชุมชน งานของอำเภอ หรืองานของจังหวัด ส่วนใหญ่ก็จะมาใช้ให้ครูทำ เนื่องจากครูมีคนมากและมีประสิทธิภาพ คนเราเมื่อทำงานมากมายหลายหน้าที่ก็เกิดความสับสน ไม่เป็นชิ้นเป็นอัน ไม่ชำนาญสักอย่าง และน่าเบื่อหน่าย

3. ตัวคนเดียว ไม่ว่าจะปี ๆ ครูก็ยังเป็นครูอยู่แบบเดิมคือ ตัวคนเดียว จะทำอะไรสักอย่าง ก็ต้องทำเองหมด จะมองหาคนมาช่วยก็ยาก เพราะทุกคนก็สภาพเหมือน ๆ กัน เมื่อทำงานไปนาน ๆ ก็ ซักท้อและเบื่อ บางแห่งครูต้องทำถึงขนาดไปโรเนียวคำสอนหรือข้อสอบเอง

4. ขาดแคลน โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดแคลนเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน ทั้ง ๆ ที่ครู มีความรู้ความสามารถใช้ได้ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ในการสร้างสื่อการสอน เครื่องฉาย แผ่นใส วิดิทัศน์ ฯลฯ ทำให้ครูต้องทำงานซ้ำ ๆ ซาก ๆ แทนที่จะใช้เครื่องทุ่นแรง หรือเทคโนโลยีมาช่วยอีก เรื่องหนึ่งคือความยืดเยื้อของระบบราชการ (redtape) ที่เสียเวลาในเรื่องของเอกสารและลายเซ็นต่าง ๆ ทั้งที่หลายเรื่องก็ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องใหญ่เรื่องโตขนาดนั้นแต่ก็ต้องทำตาม

5. เศรษฐกิจ สังคมและค่านิยมที่เปลี่ยนไป สมัยก่อนคนจะยกย่องครูว่าเป็นผู้รู้เป็นผู้นำ แต่ต่อมาครูกลายเป็นผู้ที่ไม่ค่อยรู้อะไร ในขณะที่ชาวบ้านเรียนจบปริญญากันมากขึ้น ๆ ครูสมัยก่อนมีฐานะมีหน้ามีตาในสังคม แต่เดี๋ยวนี้ครูจำนวนไม่น้อย (รวมทั้งผู้เขียนเองด้วย) ได้กลายเป็นคนจนรุ่น ใหม่ไปเรียบร้อยแล้ว เนื่องจากรายได้หลักมีแค่เงินเดือน ขณะที่รายจ่ายไม่รู้ไหลมาจากไหนนัก เอาแค่ ภาษีสังคมน้อยก็อ่วมมอหยังแล้ว เพราะลูกศิษย์ก็รุ่น ๆ จะบวชหรือจะแต่งงานก็ยังมาแจ็กบัตรเชิญ ครูที่เขาเคารพด้วย แล้วครูเราจะไม่ไป? หรือไปแต่ตัวก็ไม่ได้? ครั้นไปแล้วใส่ซองไปน้อยก็ดูอะไร ๆ ขอบกลเพราะเป็นข้าราชการ? นี่ขนาดยังไม่นับแควดวงครูด้วยกันที่ปกติก็มีคนมากมายอยู่แล้วที่ต้องมี กิจกรรมทางสังคมต่อกัน เช่น โรงเรียนขนาดใหญ่จะมีครูและภารโรง 100 กว่าคน การพบปะ สังสรรค์กัน งานบวช งานแต่ง งานศพ ฯลฯ ทั้งตัวเพื่อนร่วมงานเองและคนในครอบครัวก็มีจำนวน ไม่น้อยแล้ว ในขณะที่ตัวครูเองก็ยังต้องตอบสนองความจำเป็นในชีวิตของคนด้วยเหมือนกัน เช่น ผ่อนบ้าน หรือผ่อนรถ และส่งลูกเรียน เป็นต้น

สภาพแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้เองที่ส่งผลให้ครูกลายเป็นคนเครียด หงุดหงิด เหนง และหลายคนต้องไปหาทางออกในอีกทางหนึ่งที่ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของคนที่จะเป็นครูไปก็มี

สำรวจตัวเอง : ศาสตราจารย์ ดร.พรธรรมราช ทรัพย์ประภา แห่งคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยา มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจให้ครูลองพิจารณา แบบสอบถามตนเองว่าเรามีเกี่ยวกับอาการต่าง ๆ เหล่านี้อยู่บ้างหรือไม่? มากน้อยขนาดไหน?

แบบสำรวจตนเอง 1 เกี่ยวกับความเครียดทางกาย

อาการทางกายที่เกิดขึ้น	มีอาการนี้	ไม่มีอาการนี้
1. น้ำหนักตัวลดลง/หรือเพิ่มขึ้น.....	.....	.....
2. ความดันโลหิตมากกว่า 150/100 มม.ปรอท.....	.....	.....
3. เบื่ออาหาร.....	.....	.....
4. ยากรับประทานเมื่อมีปัญหาไม่สบายใจ.....	.....	.....
5. เจ็บเสียวหน้าอกอยู่เป็นประจำ (จนนึกว่าเป็นโรคหัวใจ).....	.....	.....
6. ท้องเสีย/หรือท้องผูกเป็นประจำ.....	.....	.....
7. นอนไม่หลับ/หลับยาก/หลับๆ ตื่นๆ/ฝันร้าย/ละเมอบ่อยๆ.....	.....	.....
8. รู้สึกเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียมากเกินไปทั้งๆ ที่ไม่ทำอะไร มากนัก.....	.....	.....
9. ปวดศีรษะข้างเดียว/ปวดศีรษะไมเกรน.....	.....	.....
10. กินยาแก้ปวดหรือบางอย่างโดยไม่จำเป็น.....	.....	.....
11. รู้สึกอึดอัดๆ ทั้งๆ ที่ไม่ได้รับประทานอาหาร.....	.....	.....
12. หายใจขัดๆ หรือหายใจไม่สะดวก.....	.....	.....
13. เป็นลมง่าย หรือคลื่นไส้ อาเจียนง่าย.....	.....	.....
14. ร้องไห้ง่าย โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร.....	.....	.....
15. มีปัญหาทางเพศอยู่เป็นประจำ เช่น เบื่อหน่าย เย็นชา เสื่อมหรือ หมดสมรรถภาพทางเพศ.....	.....	.....
16. กระสับกระส่าย ร้อนรน นั่งไม่คิดที่.....	.....	.....

แบบสำรวจตนเอง 2 เกี่ยวกับความเครียดทางใจ

อาการทางใจที่เกิดขึ้น	มีอาการนี้	ไม่มีอาการนี้
1. รู้สึกหงุดหงิดกระสับกระส่ายอยู่เป็นประจำ.....	.....	.....
2. เบื่อหน่ายหรือรำคาญคนในครอบครัว/เพื่อนร่วมงาน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร.....	.....	.....
3. เบื่อชีวิต ท้อแท้ หมคอ้ายตายอยากในชีวิต.....	.....	.....
4. ทนต่อปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตไม่ได้.....	.....	.....
5. กลัวว่าจะป่วยเป็นมะเร็งหรือโรคหัวใจต่างๆ ที่ไม่จำเป็น.....	.....	.....
6. กลัวความตายของตนเองและของคนที่คุณรัก.....	.....	.....
7. เก็บกดความโกรธเอาไว้เป็นเวลานานพอสมควร.....	.....	.....
8. ไร้อารมณ์ขัน โดยสิ้นเชิง.....	.....	.....
9. รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า ถูกครอบครัวหรือเพื่อนร่วมงานทอดทิ้ง ต่างๆ ที่ไม่ได้เป็นเช่นนั้น.....	.....	.....
10. รู้สึกผิดหวังลมๆ แล้งๆ ว่าตนเองเป็นพ่อแม่หรือครูที่ล้มเหลว.....	.....	.....
11. วิตกกังวลอยู่แต่เรื่องเงิน.....	.....	.....
12. กลัววันหยุดสุดสัปดาห์.....	.....	.....
13. สิ่งที่จะขอลาพักผ่อนต่างๆ ที่ควรจะทำอย่างยิง.....	.....	.....
14. รู้สึกว่าไม่สามารถเล่าปัญหาของตนเองให้ใครฟังได้.....	.....	.....
15. ขาดสมาธิในการทำงาน.....	.....	.....
16. กลัวความสูง กลัวที่แคบๆ หรือกลัวฟ้าร้องฟ้าผ่าต่างๆ ที่ไม่สมควรกลัว.....	.....	.....

เป็นอย่างไบบ้างครับหลังจากสำรวจตรวจดูตนเองตามแบบที่ผู้เชี่ยวชาญท่านแนะนำไว้แล้วข้างต้น ผู้เขียนเชื่อว่าหลายท่านคงจะมีอาการเหล่านี้อยู่บ้างสำหรับเคมิรชาติให้กับชีวิต ถ้าหากไม่มีเสียเลยชีวิตคนเราคงจะกร่อยไปแยะเหมือนกินกล้วยเดี่ยวไม่ใส่พริกป่นกับพริกคองนั้นแหละครับ แต่ถ้าหากมีอาการต่าง ๆ เหล่านี้เสียเป็นส่วนมากและเรื้อรังอยู่เป็นเวลานาน ๆ ท่านว่านั่นแหละ คือ “โรคเครียด”

ผู้เขียนเองหลังจากลองทำแบบสอบถามนี้ดูใหม่ๆ ก็ตกใจแทบช็อคเหมือนกัน เพราะมีอาการส่วนใหญ่ทั้งทางกายและทางใจเข้าสเป็ค “มิสเตอร์เครียด” ทั้งนั้นเลย ซึ่งแน่นอนครับว่าการเป็นคนมีอุณหภูมิเครียดสูง ๆ ของผู้เขียนย่อมไม่เป็นผลดีกับตัวเองและคนรอบข้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่จะมีผลกระทบมากที่สุดก็เห็นจะเป็นนักเรียนนั่นแหละครับ เพราะเด็กแก่อมไม่มีสิทธิ์เลือกหรือโวยวายอะไรได้ ต้องกล้ำกลืนฝืนใจกับ “อาจารย์เครียด” เป็นเทอมๆ อยู่อย่างนั้นแล้วจะให้แกเรียนรู้เรื่องอย่างไรไหว...แต่นั่นยังนั่งตัวเกร็งคอยนับถอยหลังแทบแย้

สุภชาติเขาบอกว่า ถ้าเราร้องไห้ละก็ เรานั้นแหละต้องร้องอยู่คนเดียว แต่ถ้าเราหัวเราะ โลกทั้งโลกก็จะหัวเราะไปกับเราด้วย ผู้เขียนซักจะเชื่อแล้วละครับว่า เป็นความจริง

ถ้าจะว่าไปแล้วความเครียดก็ไม่ได้เลวร้ายไปเสียทั้งหมด ตรงกันข้ามเมื่อมองในอีกมุม ความเครียดเป็นแรงผลักดันให้คนเราเข้มแข็งไม่ประมาท และมีประสิทธิภาพ เราคงจะไม่ปฏิเสธนะครับว่า ความสำเร็จของงานหลายๆ งาน ไม่ว่าจะเป็นส่วนตัวหรือส่วนรวมก็ตาม ล้วนแล้วแต่เป็นผลพวงมาจากความเครียดทั้งสิ้น แต่นั่นหมายถึง “ความเครียดเฉพาะกิจ” เท่านั้น แต่ถ้าเป็น “ความเครียดประเภทถาวร” เล่าครับ? ผู้เขียนคิดว่าความเครียดแบบนี้ ไม่ว่าจะงานเล็กหรืองานช้ง ก็จะมีแต่แง่กับแง่ลบเท่านั้น เพราะไม่ว่าใครๆ ก็จะพากันหนีหนัดด้วยความเข็ดขยาด

ลดลึกกรี: ดร.พรธรรมราย ทรัพย์ประภา ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องการลดความเครียดเอาไว้ให้ลองทำดู ดังนี้

1. ท่านจะไม่เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ในการพยายามเป็นมิตรกับคนที่ไม่ต้องการความคิด ความหวังดี และมิตรภาพของท่าน
2. ท่านจะไม่ทำตัวเป็นคนสมบูรณ์แบบ แต่จะพยายามทำในสิ่งที่อยู่ในขอบเขตความสามารถของท่าน
3. ท่านจะไม่ประเมินค่าต่ำเกินไปต่อความสุข และความเบิกบานที่ท่านจะสามารถแสวงหาได้จากการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย และสมควรแก่อัตภาพ และสมรรถภาพของตนเอง ตลอดจนจะไม่เปรียบเทียบและแข่งขันกับผู้อื่นจนเกินเหตุ

4. ท่านจะประเมินสถานการณ์อย่างละเอียดรอบคอบ และวินิจฉัยว่าสถานการณ์แบบใด จึงจะได้ผลที่สุด โดยจะต่อสู้ในสิ่งที่คุ้มค่านั้น แต่ถ้ารู้ว่าเมื่อต่อสู้ไปแล้วมีผลเสียมากกว่าเป็นผลดีท่านก็เลือกที่จะยอมแพ้เสียบ้าง

5. ท่านจะมุ่งเน้นที่ด้านคิงามของชีวิต และกิจกรรมที่ทำให้ท่านปรับปรุงตนเองให้มาก หรือทำให้ท่านรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

6. เมื่อไรก็ตามที่รู้สึกว่าคุณเหนื่อย ฝืดหัว และท้อแท้ ท่านจะพยายามเพิ่มพูนความรู้ที่คิด ๆ ของตัวท่านเอง ด้วยการระลึกถึงความสำเร็จในอดีตที่ผ่านมาของท่าน โดยจะไม่ยอมหมกมุ่นครุ่นคิดซ้ำๆ ซากๆ กับประสบการณ์อันเลวร้ายหรือความฝืดหัว

7. ท่านจะไม่ยอมผัดวันประกันพรุ่งต่อการจัดการกับงานที่ไม่น่าสนใจ แต่ที่ว่าจำเป็นจะต้องทำงานให้สำเร็จอย่างรวดเร็วเท่าที่จะทำได้ ในกรณีที่ท่านทำดีที่สุดแล้วแต่ไม่สำเร็จจริงๆ ท่านก็จะยอมรับมัน

เป็นอย่างไรบ้างครับสำหรับคำชี้แนะจากผู้เชี่ยวชาญ จริงๆ แล้วก็ดูเหมือนไม่ยากที่จะปฏิบัติ แต่เมื่อลองปฏิบัติดูแล้วมันกลับไม่่ง่ายเลย เพราะมันเป็นเรื่องของ การฝึกจิตใจที่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน และต้องอาศัยเวลาพอสมควร ผู้เขียนคิดว่าจริงๆ แล้วไม่มีใครอยากเป็นคนเครียด ทุกคนอยากสบาย อยากมีความสุขกายสุขใจ แต่เมื่อเราต้องทำงานหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ความเครียดก็อาจจะเกิดขึ้นได้เสมอๆ โดยไม่ได้ตั้งใจ

กำลังใจ เป็นเรื่องที่สำคัญกว่าอะไรทั้งหมด เนื่องจากเราไม่อาจหาอะไรมาทดแทนได้หากเราสูญเสียมันไป เป็นไปไม่ได้ที่ทุกคนจะได้แต่ในสิ่งที่ตนเองพอใจ แต่มันเป็นไปได้ที่เราจะหัดฟังพอใจในสภาพที่เราเป็นอยู่ งานครูก็เช่นเดียวกันแม้มันจะมีอะไรหลายๆ อย่างที่น่าเบื่อหน่าย เราก็ต้องอดทนยอมรับสภาพ เพราะไม่มีใครบังคับให้เราทำงานนี้ การเป็นครูที่มีสุขภาพจิตดี ทำงานแบบเช้าชามเย็นชาม ไม่รับผิดชอบทั้งงานสอนและงานโรงเรียน เอาแต่เสนอหน้า ช่างพูด ช่างเจรจา มีอารมณ์ขันและไร้ความเครียด ก็คงไม่ต่างอะไรกับผักกาดขาวที่เบิกบานงามสง่า แต่หารากาค่างวดมิได้ แลเมยังเป็นต้นเหตุทำให้เกิดน้ำเสียอีกต่างหากครับ คือ สิ่งที่น่าละอายจริงๆ

กำลังใจเป็นเรื่องสำคัญกว่าอะไรทั้งหมด เนื่องจากเราไม่อาจหาอะไรมาทดแทนได้ หากเราสูญเสียมันไป

เอกสารอ้างอิง

วารสารวิทยาชารย์. ปีที่ 93 ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน 2538. หน้า 9-11.

สุขภาพจิตของครูปฐมวัย*

ญาดา ธงธรรมรัตน์**

ครูคือผู้มีหน้าที่สอนเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เรียนตามจุดประสงค์ของการศึกษา เป้าหมายการสอน คือ การกระทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด โดยผู้เรียนมีความวิตกกังวลน้อยที่สุด ซึ่งการสอนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดนี้จะเกิดขึ้นเมื่อครูและผู้เรียนเข้าใจเป้าหมายและจุดประสงค์ของการสอนตรงกัน และจุดประสงค์ของการสอนนั้นสนองกับความต้องการส่วนบุคคลและความสามารถของผู้เรียน ประสบการณ์การเรียนการสอนที่จัดขึ้นต้องสามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้ มีความก้าวหน้าและสามารถทบทวนตนเองในแต่ละหน่วยการสอนให้ก้าวไปสู่สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ของการสอนในแต่ละเรื่อง ภารกิจของครู คือ การสร้างสรรค์สถานการณ์การเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ สามารถพัฒนาตนเองได้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของสังคมและเทคโนโลยี (กุลยา ดันดี ภาสกรวิษ. 2540 : 63 – 64) ครูจึงมิใช่เพียงเป็นผู้มาบอกข้อมูล แต่ครูมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียน สมรรถนะของครูคือทางนำสู่การเรียนรู้ที่ถูกต้องของผู้เรียน ดังนั้น ครูจึงต้องมีจิตวิญญาณทุ่มเทให้กับงานการสอน เพื่อให้ลูกศิษย์เป็นคนดีในสังคม งานครูเป็นงานที่หนักข้อมมีอุปสรรคเกิดขึ้นได้เสมอ แต่ครูต้องเข้าใจและตระหนักค่อนหน้าที่ พร้อมทั้งจะจัดอุปสรรคให้หมดสิ้นได้ ไม่ว่าอุปสรรคภายในตัวครูเอง หรืออุปสรรคจากภายนอก (เบญญา แสงมลิ. 2540 : 7 – 10) ครูจึงต้องทำงานหนักและเครียด สังคมจึงต้องการครูที่มีสุขภาพอนามัยดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่ลักษณะงานที่ผู้ทำงานต้องทำงานสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ นั้น ข้อมมีสิ่งที่ทำให้เกิดความพอใจและไม่พอใจ หรือไม่สบายอารมณ์ได้เสมอ โดยเฉพาะงานครูเป็นงานที่ต้องใช้บุคลิกภาพของครูเองเป็นเครื่องมือแก้ปัญหา การที่ครูจะมีสุขภาพจิตดีหรือไม่นั้น ข้อมต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ สำหรับสภาพการทำงานของครูก็นับว่าเป็นตัวประกอบที่สำคัญมากในบรรดาตัวประกอบอื่นๆ ทั้งหลาย ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสุขภาพจิตของครู ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องทำงานติดต่อกับบุคคลหลายประเภท หลายวัย ตั้งแต่แก่นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้บังคับบัญชา ตลอดจนเพื่อนร่วมงานด้วยกัน ครูจึงต้องประสบปัญหาต่างๆ อยู่เป็นนิจ และมูลี (Mouly) ได้กล่าวไว้ว่า “ในขณะที่โรงเรียนสมัยใหม่ มุ่งพัฒนาที่ตัวเด็กทั้งในด้านความเจริญเติบโต และการปรับตัวของเด็ก สุขภาพจิตของครูก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน เนื่องจากครูต้องเผชิญกับเด็กจำนวนมากๆ ดังนั้น การปรับตัวของครูนับว่ามีความสำคัญมากกว่าการปรับตัวของบุคคลอื่นๆ ในชั้นเรียน” การที่ครูทำการอบรมสั่งสอนนักเรียนซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคลทั้งในด้านภูมิหลัง พฤติกรรม ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ครูย่อมประสบปัญหาที่ไม่สบายอารมณ์ ซึ่งย่อมต้องเป็นผลกระทบกระเทือนต่อสุขภาพจิตของครู เป็นเหตุให้ครูบางคนดำรงชีพครู

ที่มา * วารสารการศึกษาปฐมวัย ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน 2551

** นักจิตวิทยา

อย่างไม่มีความสุข ถึงแม้ว่าครูส่วนใหญ่จะยอมรับว่าชีวิตครูเป็นชีวิตที่ได้รับความเคารพนับถือ และรู้สึกว่ามีค่าแต่ก็มักจะมีสิ่งรบกวนจิตใจเสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่าครูกับสุขภาพจิตเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน ฉะนั้นครูจึงควรมีสภาพจิตใจ อารมณ์ที่เหมาะสมกับการสอน เพราะผลทางด้านการสอนของครูมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จึงกล่าวได้ว่าถ้าครูดีจะมีผลไปถึงการศึกษาที่ดีของเยาวชน ครูช่วยอนุรักษ์สุขภาพก็ยากจะอบรมเยาวชนให้มีประสิทธิภาพได้ (กิตติวรรณ เทียมแก้ว และคณะ. 2541)

ทำไมครูปฐมวัยจึงต้องมีสุขภาพจิตดี

สุขภาพจิต หมายถึง สภาพชีวิตที่เป็นสุข อันเป็นผลมาจากวิธีการของคน มองโลก รวมทั้งสามารถจัดการกับความคิด อารมณ์ การแสดงออกของตนต่อผู้อื่นและสังคมอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ภายใต้สภาพแวดล้อมและเวลาที่เปลี่ยนแปลง (ชูทิศย์ ปานปรีชา. 2537) เป็นความสมบูรณ์ทางจิตใจ ปราศจากอาการที่ผิดปกติ มีพฤติกรรมที่เหมาะสมและสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งผู้ที่มีความสามารถปรับตัวในสังคมได้ย่อมมีความสำเร็จในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมเป็นที่ยอมรับในสังคม (ลักขณา สรวิวัฒน์ 2544 : 79)

คนที่มีสุขภาพจิตดี คือ คนที่มีความสุขเกิดจากองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบใหญ่ๆ คือ สภาวะจิตใจและการควบคุมความคิด โดยเชื่อว่าจิตใจและความคิดมีความสัมพันธ์ มีผลต่อร่างกาย ตลอดจนความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน คนที่มีสุขภาพจิตดี คือ คนที่มีสภาวะจิตใจที่สงบ ไม่คิดมาก แสดงให้เห็นได้ด้วยอารมณ์ที่นิ่ง สุขชื่น แจ่มใส สามารถกินข้าวได้ นอนหลับ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

คนที่มีสุขภาพจิตไม่ดี คือ คนที่มีภาวะจิตใจที่ไม่สงบ ฟุ้งซ่าน คิดมาก คิดหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการที่บุคคลนั้นจะมีอารมณ์ไม่ดี หงุดหงิด ขี้บ่น หน้าบูด นอนไม่หลับ กินข้าวไม่อร่อย นิ่งเหม่อลอย เหตุเพราะปรับตัวไม่ได้ แต่คนมีสุขภาพจิตดีจะมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยครอบคลุมถึงความดีงามภายในจิตใจ ภายใต้สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป (อภิชัย มงคล และคณะ : 2544)

ครูปฐมวัยจำเป็นต้องมีสุขภาพจิตดีเพราะต้องอยู่ในภาวะที่ต้องรับผิดชอบเด็กที่อยู่ในวัยช่างเรียนช่างรู้ และมาต่างครอบครัว ต่างพ่อต่างแม่ ซึ่งครูปฐมวัยต้องปรับตัวให้เข้ากับเด็ก พัฒนาการของเด็ก ซึ่งไม่แค่เพียงเท่านั้นยังหมายถึง พ่อแม่ ชุมชน และสังคมที่จะมีบทบาทกดดันครูปฐมวัย เชียโรมอนเต้ (Chiaromonte, 2541) พบว่าร้อยละ 20 ของครูปฐมวัยมีความอ่อนล้าทางอารมณ์สูง โดยครูปฐมวัยที่มีอายุมาก ทำงานต่อสัปดาห์น้อยและทำงานในลักษณะของผู้เชี่ยวชาญจะมีความอ่อนล้าทางอารมณ์น้อยกว่าครูปฐมวัยอื่น การสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญและการสนับสนุนทางสังคมช่วยบรรเทาความอ่อนล้าทางอารมณ์และเมื่อพิจารณาผลกระทบต่อตัวเด็กแม้จะไม่พบความสัมพันธ์ใดๆ ในทางสถิติ

เมื่อทดสอบนัยสำคัญ แต่เมื่อให้ผู้ปกครองรายงานทักษะทางสังคม พบว่า เด็กปฐมวัยที่เรียนกับครูปฐมวัยที่มีความอ่อนด้าทางอารมณ์สูง จะมีทักษะทางสังคมที่แปลกไปจากเด็กปฐมวัยในวัยเดียวกัน

ความเครียดของครูปฐมวัยมีผลต่อเด็กโดยตรง เด็กปฐมวัยต้องการครูที่มีลักษณะใจดี ร่าเริง อ่อนนุ เป็นมิตร รักและเข้าใจเด็ก มองโลกในแง่ดี จริงใจ มีความยุติธรรม สุภาพอ่อนโยน มีเชาวน์อารมณ์ที่ดี รู้จักแก้ปัญหาและปรับปรุงตนเอง มีจิตใจดี เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียน เอาใจใส่ดูแลนักเรียน (ประอร อิศรเสนา ณ อยุธยา. 2548 : 26) ครูปฐมวัยที่มีสุขภาพจิตดี หมายถึง ความมั่นคงในจิตใจของเด็ก

องค์ประกอบสุขภาพจิต

ผู้ที่มีสุขภาพจิตดีจะมองโลกในทางบวกมากกว่าทางลบ สามารถปรับตัวได้ ควบคุมอารมณ์ได้ ซึ่งลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่ครูปฐมวัยต้องมี มีดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทยเรียกว่า TMHI-54 ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 มิติ ซึ่งสามารถวัดได้ดีกับครูปฐมวัยได้เช่นกัน ดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย ประกอบด้วยมิติดังต่อไปนี้ (อภิรัช มงคล และคณะ, 2547)

มิติที่ 1 สภาพจิตใจ เป็นภาวะจิตใจที่เป็นสุขหรือทุกข์ การรับรู้สภาวะสุขภาพของตนเอง ความเจ็บป่วยทางด้านร่างกาย ที่ส่งผลกระทบต่อทางด้านจิตใจ และความเจ็บป่วยทางจิตประกอบด้วย

1.1 ความรู้สึกในทางที่ดี หมายถึง ความรู้สึกที่เป็นสุขที่บุคคลรับรู้จากชีวิต เป็นอารมณ์ด้านบวกในลักษณะของภาพรวมทั้งหมด ไม่เฉพาะเจาะจง เช่น ความพึงพอใจ ความรู้สึกพอใจ สงบ มีความสุข มีความหวัง มีความบันเทิงใจ และสนุกสนานกับสิ่งดีๆ ในชีวิต

1.2 ความรู้สึกในทางที่ไม่ดี หมายถึง ความรู้สึกซึ่งเกิดขึ้นบุคคลที่เป็นความสลดหดหู่ ความรู้สึกผิด เศร้า อายกร้องไห้ สิ้นหวัง ประหม่า วิตกกังวล และขาดความรู้สึกยินดีในชีวิต โดยจะรวมไปถึงว่าความรู้สึกที่ไม่ดี กังวล และขาดความรู้สึกยินดีในชีวิต โดยจะรวมไปถึงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการทำงานในแต่ละวัน ทั้งยังครอบคลุมไปถึงคนที่มีปัญหาทางจิตใจ เช่น อาการซึมเศร้า คลั่ง หรืออาการวิตกกังวล

1.3 การรับรู้ภาวะสุขภาพและการเจ็บป่วยทางด้านจิตใจ หมายถึง ความเจ็บป่วยและการรับรู้ภาวะความเจ็บป่วยทางกายและจิตใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความรู้สึกทางจิตใจ รวมถึงความพึงพอใจ ความกังวลที่มีต่อสุขภาพและความสมบูรณ์ของร่างกาย การพึ่งพาการรักษา เพื่อช่วยให้ร่างกายและจิตใจมีความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งการรักษาในบางครั้งอาจมีผลต่อสุขภาพชีวิตในทางลบ ในขณะที่บางกรณีจะไปเพิ่มคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น การเจ็บป่วยทางกาย ที่มีผลกระทบต่อจิตใจของบุคคล โรคและการเจ็บป่วยในที่นี้เป็นการเจ็บป่วย ซึ่งได้รับการวินิจฉัยโรคหรือการตรวจรักษาโดยแพทย์ และแพทย์ลงความเห็นแล้วว่าเป็นโรคนั้นๆ

มิติที่ 2 สมรรถภาพของจิตใจ หมายถึง ความสามารถของจิตใจในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุข

2.1 สัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง ความรู้สึกเกี่ยวกับมิตรภาพ ความรักที่บุคคลต้องการจะได้รับจากบุคคลอื่น รวมทั้งการเอาใจใส่ดูแล การรู้จักให้กับบุคคลอื่น การมีความสามารถและมีโอกาสที่จะรักหรือถูกรักและสามารถสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมกับบุคคลอื่นทั้งในด้านร่างกายและอารมณ์สามารถแบ่งปันความรู้สึกร่วมกันทั้งเรื่องความสุขและความทุกข์กับคน

2.2 ความสามารถที่จะบรรลุความสำเร็จตามความคาดหมาย หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจ มั่นใจในความสามารถของตนเองที่ประสบความสำเร็จและมีชีวิตตามที่ตนคาดหวังไว้

2.3 ความมั่นคงในการเผชิญปัญหา หมายถึง ความมั่นใจว่าสามารถจัดการกับปัญหา และสถานการณ์ที่คับขันและไม่ได้คาดฝันได้อย่างเหมาะสม การเผชิญปัญหามีหลายระดับ ทั้งปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาที่รุนแรง ปัญหาการปรับตัวต่อความเป็นอยู่ใหม่ หรือสังคมใหม่ ซึ่งมองถึงความสามารถของบุคคลนั้นต่อการแก้ไขปัญหาได้ดีเพียงใด ทั้งนี้นอกจากปรับตัวได้กับสภาพการณ์นั้นๆ แล้ว ยังสามารถทำหน้าที่อย่างสร้างสรรค์และเหมาะสมอีกด้วย และหากเหตุการณ์นั้นเป็นเรื่องยากที่จะแก้ไขก็ยังสามารถทำใจยอมรับได้

2.4 การควบคุมจิตใจของตนเองไม่มีประสิทธิภาพ หมายถึง ความรู้สึกว่าตนไม่มีประสิทธิภาพ เพียงพอที่จะควบคุมจิตใจ หรือไม่มีความสามารถพอที่จะจัดการกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตแต่ละวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือว่ารบกวนสมดุลทางจิตใจ รบกวนหรือลดความรู้สึกที่เป็นสุข

มิติที่ 3 คุณภาพของจิตใจ หมายถึง คุณลักษณะที่ดึงมาของจิตใจ ในการดำเนินชีวิตอย่างเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม แม้บางครั้งจะต้องเสียสละความสุขสบายหรือทรัพย์สินส่วนตัวบ้างก็ตาม

3.1 เมตตา กรุณา และเสียสละ หมายถึง ความต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข และช่วยให้คนอื่นพ้นทุกข์ สามารถเป็นผู้ให้ตั้งแต่การให้น้ำใจ ให้ความช่วยเหลือ เป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน

3.2 การนับถือตนเอง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลนั้นที่มีต่อตนเอง ตั้งแต่ความรู้สึกต่อตนเองในทางบวก ไปจนถึงความรู้สึกในทางลบ รวมทั้งความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง นับถือตนเอง มีความรู้สึกว่าตนเองมีประสิทธิภาพ มีความพึงพอใจในตนเอง และสามารถควบคุมตนเองได้

3.3 ความศรัทธา หมายถึง สิ่งยึดเหนี่ยวสูงสุดในจิตใจที่ช่วยให้มีความเชื่อมั่นว่าเมื่อเกิดภาวะวิกฤต หรือยุ่งยากใจแล้ว สิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจนี้จะช่วยให้ตนเองเข้มแข็ง มีกำลังใจดีขึ้น และมีศรัทธาในการทำความดี ช่วยให้มีทิศทางในการดำเนินชีวิตที่ดี

3.4 ความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลนั้นในการริเริ่มสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ในทางที่ดี เพื่อให้การดำเนินชีวิตประจำวันมีคุณค่า ตลอดจนมีความมุ่งมั่น พยายาม ความใส่ใจในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความสุข ความพึงพอใจแก่ตนเอง

มิติที่ 4 ปัจจัยสนับสนุน หมายถึง ปัจจัยที่สนับสนุนให้บุคคลมีสุขภาพจิตดี ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคนในครอบครัว ชุมชน การทำงาน รายได้ ศาสนา ความเชื่อ ของแต่ละบุคคล ความสามารถในการทำงาน ตลอดจนสิ่งแวดล้อม และความรู้สีก้นกบปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน

4.1 การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความรู้สึกปลอดภัย และความรู้สึกว่ามีเครือข่ายทางสังคมคอยช่วยเหลือ จะเน้นถึงสภาพแวดล้อมและสังคมที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือทั้งในยามปกติและยามคับขัน โดยเพื่อน ๆ หรือคนอื่น ๆ ในสังคม มีส่วนร่วมรับผิดชอบ และร่วมกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงใด เมื่อบุคคลนั้นตกอยู่ในภาวะวิกฤต

4.2 การสนับสนุนจากครอบครัว หมายถึง ความรู้สึกเป็นสุขที่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากครอบครัวและมีความผูกพัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

4.3 ความปลอดภัยทางร่างกายและความมั่นคงในชีวิต หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในชีวิตและความมั่นคงปลอดภัย รวมถึงความรู้สึกเป็นอิสระของบุคคล บุคคลที่มีสิทธิ์ที่จะอาศัยอยู่ในชุมชน โดยปราศจากการบังคับ ักขัง มั่นใจในการบริหารของผู้นำชุมชน และความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอีกด้วย

4.4 การดูแลสุขภาพและบริการทางสังคม หมายถึง คุณภาพและความพร้อมของบริการที่เคยได้รับหรือคาดหวังว่าจะได้รับ โดยรวมถึงอาสาสมัครช่วยเหลือชุมชน ซึ่งอาจจัดเสริมให้มีเพิ่มเติมขึ้นหรืออาจเป็นระบบการดูแลสุขภาพที่พอมืออยู่ในสภาพแวดล้อมของบุคคลเหล่านี้ รวมทั้งความยากง่ายเพียงใด กับการไปใช้บริการสุขภาพและบริการทางสังคมที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในเรื่องนี้จะไม่เกี่ยวกับวิธีการรักษา

ลักษณะของครูปฐมวัยที่มีสุขภาพจิตดี

สุขภาพจิตมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับสุขภาพจิตเสื่อมอย่างรุนแรงถึงขั้นเป็น โรคจิตไปจนถึงระดับที่มีสุขภาพจิตสมบูรณ์เต็มที่ คนทั่วไปส่วนมากจะมีระดับสุขภาพจิตปานกลางหรือปกติ คนที่จะเป็น โรคจิตหรือคนที่มีสุขภาพจิตดีเยี่ยมนั้นจะมีจำนวนน้อยกว่า แต่จะมากน้อยเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินระดับสุขภาพจิตที่ใช้ ระดับสุขภาพจิตถูกตัดสินโดยเกณฑ์ทางสังคมแต่เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ บุคคลจะมีระดับสุขภาพจิตดีหรือเลวขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของเขาในสายตาของคนในสังคม ถ้าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่ผิดแผกไปจากที่สังคมกำหนด หรือผิดไปจากที่สังคมคาดหวังเอาไว้ เขาก็จะถูกหาว่าป่วย โดยไม่คำนึงถึง โดยส่วนตัวแล้วบุคคลนั้นเป็นอย่างไร เป็นสุขหรือเป็นทุกข์ มีความรู้สึกดีหรือไม่คืออย่างไรบ้าง คราบโคที่เขายังไม่ทำความเดือดร้อนในสังคม

เขาได้ชื่อว่าเป็นคนปกติถึงแม้ว่าเขาจะไม่ได้สร้างสรรค์สิ่งใดให้กับสังคมเลยก็ตาม แต่ถ้าเมื่อใดที่สังคมเดือดร้อนเพราะเขา ถึงแม้ตัวเขาเองจะมีความสุขเพียงใดก็ตาม เขาก็จะได้ชื่อว่าเป็นคน “พิศปกติ” หรือ “บ้า” ได้ (บัวทอง สว่างโสภาคกุล, 2541 : 154-156) ลักษณะ ศรีวัฒน์ (2544 : 79) ได้เสนอหลักพิจารณาความเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ความรู้สึกต่อตนเอง
  - 1.1 ไม่เกิดอารมณ์ต่าง ๆ จนรบกวนตนเองมากนัก
  - 1.2 เมื่อเกิดความผิดหวังสามารถควบคุมได้
  - 1.3 เข้าใจตนเองถูกต้อง ยอมรับข้อดีหรือข้อบกพร่อง
  - 1.4 มีความนับถือตนเอง
  - 1.5 สามารถแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ รู้สาเหตุแห่งปัญหา รู้วิธีแก้ไข
  - 1.6 มีความพึงพอใจในสิ่งต่าง ๆ ได้
  - 1.7 สนองความต้องการของตนในทางที่ถูกที่ควร
2. ความรู้สึกต่อผู้อื่น
  - 2.1 ให้ความรักแก่คนอื่นเป็น
  - 2.2 เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น คบหาสมาคมกับคนอื่น ๆ ได้
  - 2.3 ไว้วางใจไม่หวาดระแวง มีสัมพันธภาพอย่างราบรื่น
  - 2.4 ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
  - 2.5 ไม่ผลักดันให้คนอื่นตามใจตนเอง และไม่ยอมให้ตนเองตามใจคนอื่น
  - 2.6 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตาม
  - 2.7 รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของคณะมีความรับผิดชอบต่อบุคคลทั่วไป
3. ความสามารถในการดำเนินชีวิต
  - 3.1 สามารถแก้ไขปัญหามในชีวิตได้เป็นอย่างดี
  - 3.2 วางแผนในการดำเนินชีวิต ไม่หวาดกลัวอนาคต
  - 3.3 สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้และทำสภาพแวดล้อมให้ดีที่สุด
  - 3.4 มีสิทธิและรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองอย่างดีที่สุด
  - 3.5 ยอมรับความเปลี่ยนแปลง ประสบการณ์ใหม่ ๆ และแนวความคิดใหม่ ๆ
  - 3.6 ใช้ความสามารถเต็มที่ในการทำสิ่งต่าง ๆ และพึงพอใจในการกระทำ
  - 3.7 วางเป้าหมายที่นำมาซึ่งความสำเร็จในชีวิตได้

ลักษณะของครูที่มีสุขภาพจิตดี ได้แก่ มีความกระตือรือร้น สนใจนักเรียนและกิจกรรมในโรงเรียน มีความสามารถที่จะแสดงความร่วมมือ ความเป็นมิตร และความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น ยอมรับในความผิดพลาด หรือความบกพร่องของตน มีความอดทน ความเมตตากรุณา ความเข้าอกเข้าใจ ความจริงใจ และความยุติธรรมกับนักเรียน ปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างสุภาพ

และเป็นประชาธิปไตย รู้จักยกย่องชมเชยนักเรียนที่กระทำความดี แสดงออกซึ่งกริยามารยาทอันดีงาม สามารถช่วยเหลือแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ของนักเรียนทั้งปัญหาการเรียนและปัญหาส่วนตัว มีความประพฤติและการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เพื่อนครู นักเรียน และบุคคลอื่น ๆ แสดงความคิดเห็น ความเชื่อ และเจตคติที่ดี มีอารมณ์ขันที่ดี สามารถแสดงความรู้สึกสนุกสนานได้อย่างเหมาะสม มีสุขภาพทางกายดี คล่องแคล่วว่องไว และกระฉับกระเฉง มีความสนใจกีฬา การแสดงทางศิลปะและ กิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมอื่น ๆ

คุณลักษณะของครูปฐมวัย ต้องสามารถพัฒนาตนเพื่อเป็นผู้เรียน ต้องเต็มใจ และพร้อม เพื่อการพัฒนา ชื่นชอบการสังเกต รู้จักชุมชนที่ตนเองสอน เอาใจใส่ต่อการสอน มีความกระตือรือร้น สามารถจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นได้ ต้องไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านพ้นไปโดยเปล่าประโยชน์ มีความยืดหยุ่น และเป็นคนช่างสงสัย (Driscoll ; Nagol, 2002 : 27 – 28) นอกจากนี้ต้องเป็นคนมีความมั่นคงทางจิตใจ เป็นคนที่มีความสุข เป็นผู้ที่หัวเราะได้และใช้อารมณ์ขันอย่างสร้างสรรค์ ครูอนุบาล สุขภาพจิตต้องดี เพราะส่งต่อถึงเด็กในสิ่งที่ดี ๆ

การพัฒนาสู่การเป็นครูสุขภาพจิตดี

บทบาทครูปฐมวัยในทุกวันนี้ ต้องตัดสินใจหลายเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็กและครอบครัว แต่สิ่งหนึ่งที่ครูปัจจุบันต้องทำมากกว่าในอดีต คือ ต้องเข้าใจตนเอง ครูต้องมีการตัดสินใจของคนเพื่อทำอะไรและต้องตัดสินใจบนฐานความรู้และทฤษฎี ไม่มีทฤษฎีหรือรูปแบบระบบใดที่บอกได้ว่าครูตัดสินใจได้ถูกหรือผิด อย่างไรก็ตามความรู้เรื่องทฤษฎีของพิวเจท์ ธอร์นไคก์ สกินเนอร์และอื่น ๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ครูต้องเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนของครูเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ของเด็กให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เด็กอยู่ ครูควรรู้ภาพรวมของวิถีชีวิตเด็กเป็นมาตรฐานในการสอน การตระหนักรู้คุณค่าภายในตนเองและความรู้สึกเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กและการสอนจะช่วยให้การตัดสินใจและการลงมือกระทำเป็นไปได้อย่างตรงเป้าหมาย เมื่อนั้นครูจะเริ่มพัฒนาตนเองไปสู่มืออาชีพมากขึ้น (Seefeldt. 1980 : 34)

คุณลักษณะของครูปฐมวัย คือ ครูที่ดีสามารถพัฒนาตนเพื่อเป็นผู้เรียน ครูที่ดีต้องเต็มใจ และพร้อมเพื่อการพัฒนา ครูที่ดีชื่นชอบการสังเกต ครูที่ดีรู้จักชุมชนที่ตนเองสอน ครูที่ดีเอาใจใส่ต่อการสอน ครูที่ดีมีความกระตือรือร้น ครูที่ดีสามารถจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นได้ (ระหว่างการสอน/กับผู้ปกครอง) ครูที่ดีต้องไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านพ้นไปโดยเปล่าประโยชน์ ครูที่ดีมีความยืดหยุ่น ครูที่ดีเป็นคนช่างสงสัย แต่ครูที่ดีต้องมีสุขภาพจิต การพัฒนาสู่การเป็นครูที่มีสุขภาพจิตดี ที่จะนำเสนอต่อไปนี้ได้ใช้หลักของกินเนอร์ (Kinner, 1991) ที่กล่าวว่า สุขภาพจิตที่สมบูรณ์นั้นมี 9 องค์ประกอบ (บัวทอง สว่างโสภาคกุล, 2544 : 41 – 49)

1. ความรักต่อตนเอง มีความรู้สึกรับตนเองอย่างหนักแน่นและมีความรัก ความนับถือต่อตนเอง (แต่ความรักที่วามนี้ไม่ได้หมายถึง การหลงรักตัวเองหรือการหลงตน)
2. การรู้จักตนเอง รู้ตัวว่าตนเองกำลังมีความรู้สึกอย่างไร มีแรงกระตุ้นอะไรบ้าง มีการสำรวจตัวเองอย่างสม่ำเสมอ
3. ความเชื่อมั่นและความมีวินัยในตัวเอง สามารถทำงาน ได้ดีตามที่ตัวเองต้องการและสามารถยืนหยัดเพื่อรักษาสิทธิของตนได้เมื่อต้องการด้วย มีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้และมีความรู้สึกว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตัวเองตั้งไว้
4. การมองเห็นความจริงอย่างแจ่มชัด โดยมีแนวโน้มนำเชิงไปในทางมองในแง่ดี มองเห็นตนเอง และความสามารถของตนเอง เห็นอนาคตของตนเองในทางบวก จะใช้กลไกการป้องกันตัวเป็นครั้งคราวเพื่อต่อสู้กับสถานการณ์วิกฤตในชีวิตแต่จะเป็นการใช้อย่างอ่อน ๆ และใช้ในระยะสั้น ๆ
5. ความกล้าหาญและความสามารถในการฟื้นฟูตนเอง กล้าที่จะเผชิญหน้ากับความกลัวของตนเอง ยอมรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง
6. ความสมดุลและการเดินสายกลาง ถือสายกลางในเรื่องส่วนใหญ่ ไม่สุดโต่งไปทางข้างใดข้างหนึ่ง หรือโลกเกินไป
7. การรักคนอื่น สามารถและทำได้ในการให้ความรักและความเอื้ออาทรต่อคนอื่น เขา จะต้องการคนอื่นและอยากใกล้ชิดสนิทสนมกับคนอื่นอย่างน้อย 1 คนขึ้นไป
8. การรักชีวิต ชื่นชมและสนุกสนานกับหลาย ๆ อย่างในชีวิตอย่างจริงจัง อยากรู้ อยากเห็น และกระตือรือร้น ไม่เคร่งเครียดเอาจริงจังกับตนเองจนเกินไปและจะมีความชื่นชมกับแง่มุมที่ขบขันของชีวิต เขาจะเปิดกว้างต่อประสบการณ์ใหม่ จะทำตามตามธรรมชาติและจะยอมใช้เวลาไปในการดื่มด่ำกับความสดชื่นต่าง ๆ เขาจะมองชีวิตว่าเป็นโอกาส โอกาสในการเรียน ในการเจริญเติบโต และในการแบ่งปันกับคนอื่น
9. จุดมุ่งหมายของชีวิต ชีวิตมีความหมายและเป้าหมาย อุทิศตนเองให้กับสิ่งต่าง ๆ นอกตัว

สรุป

สรุปรวมวัยเจริญวัยเช่นเดียวกับครูผู้สอนระดับอื่น ๆ แต่ครูต้องสามารถควบคุมสุขภาพจิตของตนให้อยู่ในภาวะสมดุล เพราะเด็กปฐมวัยจะรับความรู้สึกต่าง ๆ ที่ครูมีได้เสมอ หลักการสำคัญที่จะช่วยให้ครูมีภาวะสุขภาพจิตดีก็คือ รักตนเอง รู้จักตนเอง เชื้อมนั่น เข้าใจ ความจริง กล้าหาญ เดินสายกลาง รักคนอื่น รักชีวิต และมีจุดมุ่งหมายของชีวิต คนที่มีเป้าหมาย ชีวิตเดินทางสายกลาง จะเป็นคนที่มีความสุข และสุขภาพจิตดี

เอกสารอ้างอิง

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2540). รายงานการวิจัย เรื่อง บทบาทของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (2541-2550). *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 1 (31 : 63-73)
- ชูทิพย์ ปานปรีชา. (2537). นโยบายและแผนงานของกรมสุขภาพจิต 2540-2544. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. กรุงเทพฯ.
- บัวทอง สว่างโสภาคกุล. (2542). สุขภาพจิตที่แข็งแรงมีลักษณะเป็นอย่างไร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. (กรกฎาคม - ธันวาคม) : 39 - 49
- เบญจมา แสงมณี. (2540). ทศนการศึกษาปฐมวัย. *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. (2) : 7 - 10.
- ประอร อิศรเสนา ณ อยุธยา. (2544). ความสำเร็จของการศึกษาปฐมวัย. *วารสารการศึกษาปฐมวัย* (2) : 15 - 21
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2544). *จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน*. โอเอส พรินติ้งเฮ้าส์ : กรุงเทพมหานคร.
- อภิชัย มงคล และคณะ. (2544). ความสุขและสุขภาพจิตในบริบทของสังคมไทย. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*. ปีที่ 46 (3) : 228 - 236.
- Chiaromonte, Thomas Alan. (2006). *Predictors of emotion exhaustion in early childhood educators*. DAI-A 59/04, p 1062, October 1998. Retrieved January 18, 2006 from <http://lib.swu.ac.th/thailis.htm>
- Seefeldt Caro. (1980). *Teaching young children*. Prentice-Hall USA 1980 : 34.
- Driscoll Amy. And Nancy G. Nagel. (2002). *Early Childhood Education, Birth-8*. Allyn&Bacon USA : 27-28.

บทความด้านจรรยาบรรณและการพัฒนาวิชาชีพครู

จรรยาบรรณของวิชาชีพ*

เมธี ปิณฑนานนท์**

ความสำคัญ

จรรยาบรรณวิชาชีพสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมหรือการประพฤติปฏิบัติและการตัดสินใจในการประกอบการวิชาชีพของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นวิศวกร นักการศึกษา ผู้จัดการธุรกิจ ผู้มีอาชีพให้คำปรึกษา นักวิจัย ผู้มีอาชีพทางการสอน นักเขียน และอื่น ๆ จรรยาบรรณของวิชาชีพเป็นได้ทั้งที่เป็นจรรยาบรรณเพื่อการประพฤติปฏิบัติเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มบุคคล รวมทั้งที่เป็นพฤติกรรมในรูปแบบขององค์กรอีกด้วย ซึ่งจรรยาบรรณมีความสำคัญที่เป็นเสมือนไฟส่องสว่างที่นำทางให้กับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพปัจจุบัน และรวมทั้งผู้ที่กำลังจะเข้าทำงานในวิชาชีพด้วย เพราะการยึดมั่นและปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ย่อมก่อให้เกิดความก้าวหน้า ความมั่นคง และความสุขในการประกอบอาชีพนั้น

จรรยาบรรณวิชาชีพมีความสำคัญต่อการกำหนดอุดมคติและความรับผิดชอบที่จะต้องประพฤติปฏิบัติในวิชาชีพ เพราะจะมีผลต่อการปกป้องวิชาชีพของผู้ประกอบการอาชีพและเพื่อให้ผู้เป็นลูกค้าหรือผู้รับบริการจากผู้ประกอบวิชาชีพได้มีความเชื่อมั่นในการให้บริการ ซึ่งเป็นการทำให้ภาพลักษณ์ของวิชาชีพเป็นที่ยอมรับและทำให้ผู้ประกอบการอาชีพมีความก้าวหน้าขึ้น รวมทั้งจะทำให้ผู้ประกอบการอาชีพมีแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้รับบริการและสังคม ตลอดจนทำให้ผู้ปฏิบัติการวิชาชีพได้มีความตระหนักในความสำคัญของวิชาชีพ มีมโนธรรมที่จะพัฒนาและรักษาคุณภาพของการปฏิบัติงานอาชีพอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นจรรยาบรรณวิชาชีพยังช่วยเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินใจผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งช่วยการตัดสินใจหรือพิจารณาข้อร้องเรียนต่าง ๆ ที่ผู้ปฏิบัติการอาชีพไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานและหลักเกณฑ์ของวิชาชีพอีกด้วย

สำหรับจรรยาบรรณวิชาชีพการศึกษา ย่อมมีความสำคัญต่อระบบการศึกษาของแต่ละประเทศ จึงต้องมีกำหนดไว้ เช่นเดียวกับวิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จรรยาบรรณวิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาของประเทศไทย ครูสภาได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งถึงกับมีการกำหนดไว้ชัดเจนในพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มาตรา 25 ข้อ (2) และ (3) ว่า

ที่มา * สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. สารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี. 2550.

** รศ.ดร.ปรัชญาคุณฐิบัณฑิต (Ph.D.) ทางการบริหารการศึกษาจาก The University of Iowa คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการการอาชีวศึกษา กรรมการคุรุสภา กรรมการบริหารสภาคณบดีครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทย นายกสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย

คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพมีอำนาจและหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา รวมทั้งส่งเสริม พัฒนา และเสนอแนะคณะกรรมการคุรุสภากำหนดมาตรฐานและจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา 2546 : 18)

ความหมาย

จรรยาบรรณวิชาชีพ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่มีการควบคุมดูแลเมื่อประกอบอาชีพ ซึ่งจรรยาบรรณวิชาชีพ จะถูกสร้างขึ้นมาเป็นแนวบรรทัดฐานจากประสบการณ์ และเพื่อให้เป็นที่ยอมรับกันในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ เป็นเบื้องต้นเพื่อต่อไปจะได้ถือเป็นแนวปฏิบัติอย่างเข้มงวดของแต่ละวิชาชีพ เช่น การควบคุมวิชาชีพทางการแพทย์ ทนายความ หรือวิศวกรรม เป็นต้น ซึ่งแต่ละวิชาชีพจะมีลักษณะพิเศษ หรือมีเอกลักษณ์ของวิชาชีพของตน ดังนั้นจรรยาบรรณของแต่ละวิชาชีพสามารถมีรายละเอียดของจรรยาบรรณวิชาชีพต่างกัน แต่ที่มักมีลักษณะคล้ายคลึงกันก็คือมักมีข้อกำหนดที่เป็นข้อปฏิบัติที่ต้องควบคุมอย่างเคร่งครัดกับข้อปฏิบัติที่ถือเป็นวินัยของวิชาชีพ ซึ่งทั้งสองประการนี้จะต้องพิจารณาให้เป็นไปตามหลักสากลที่มีอยู่และถือปฏิบัติกันอยู่ด้วย อย่างไรก็ตามในบางวัฒนธรรมและบางประเทศอาจไม่เห็นด้วยกับจรรยาบรรณหรือวินัยของการอาชีพเดียวกันของประเทศอื่นก็ได้ ดังตัวอย่างเช่น การฉวยโอกาสใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์นั้น ในบางสังคมอาจเห็นเป็นโอกาสที่ใช้ความฉลาดเหนือกว่า ที่ไม่ถือเป็นการผิดจรรยาบรรณ ขณะที่ในอีกสังคมหรือวัฒนธรรมอื่นเห็นว่า มีความผิดที่ยอมรับไม่ได้ เช่นนี้เป็นต้น ดังนั้น มาตรฐานวิชาชีพที่ดี เจตคติต่อวิชาชีพที่ดี และการประพฤติปฏิบัติที่ดีตาม ย่อมขึ้นกับการมองไปข้างหน้าตามแนวความคิดความเชื่อของแต่ละวัฒนธรรมด้วย

สำหรับจรรยาบรรณวิชาชีพทางการศึกษานั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า วิชาชีพทางการศึกษาเป็นวิชาชีพที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงไม่ยิ่งหย่อนกว่าอาชีพอื่น ทั้งนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องมีความรับผิดชอบสูง เพราะมีผลกระทบต่อผู้รับบริการและสาธารณชนมาก จึงต้องมีการควบคุมการประกอบวิชาชีพเป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดความมั่นใจต่อผู้รับบริการและสาธารณชน โดยผู้ประกอบวิชาชีพต้องประกอบวิชาชีพด้วยวิธีการแห่งปัญญา ได้รับการศึกษาอบรมมาอย่างเพียงพอ มีอิสระในการใช้วิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพและมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งต้องมีสถาบันวิชาชีพหรือองค์กรวิชาชีพ เป็นแหล่งกลางในการสร้างสรรค์จริยธรรมวิชาชีพ

พื้นฐานและแนวคิด

จรรยาบรรณวิชาชีพเกี่ยวข้องกับความหลากหลายของปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติการทางวิชาชีพ เช่น การปฏิบัติที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อการอาชีพ การไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่เป็นความลับของวิชาชีพ การละเมิด

โดยเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ความไม่เป็นกลางในการวิเคราะห์ข้อมูลและให้คำปรึกษาในการวิชาชีพ การให้เหตุผลหรือชี้แจงเหตุผลในการวิชาชีพไม่ถูกต้องและไม่โปร่งใส การแก้ปัญหาเรื่องความขัดแย้งเชิงของผลประโยชน์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิชาชีพ การละเมิดเอกลักษณ์หรือขโมยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่างๆ เป็นต้น ปัญหาต่างๆ ดังยกมาเป็นตัวอย่างนี้ ข้อมก่อก่อให้เกิดแนวคิดที่ว่า วิชาชีพใดที่ดองบริการต่อสังคมที่ถือเป็นวิชาชีพชั้นสูงนั้น จำเป็นต้องมีจรรยาบรรณของวิชาชีพนั้น ๆ เพื่อเป็นแสงสว่างนำทางให้ผู้ประกอบวิชาชีพได้ประพฤติปฏิบัติอันจะเป็นประโยชน์ต่อคนและต่อวิชาชีพ ให้เป็นที่เชื่อถือและยอมรับได้ ทั้งที่เคยเป็นมาในอดีต ที่เป็นอยู่ปัจจุบันและที่ควรจะเป็นในอนาคต

สำหรับวิชาชีพทางการศึกษานั้น นอกจากจะเป็นวิชาชีพชั้นสูงประเภทหนึ่ง เช่นเดียวกับวิชาชีพชั้นสูงอื่นๆ ดังกล่าว เช่น แพทย์ วิศวกร สถาปนิก ทนายความ พยาบาล สัตวแพทย์ และอื่น ๆ ซึ่งถือเป็นการประกอบวิชาชีพเพื่อบริการต่อสาธารณชนตามบริบทของวิชาชีพนั้น ๆ แล้ว ยังต้องมีบทบาทสำคัญต่อสังคมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศดังต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา, 2548 : 1)

- สร้างพลเมืองดีของประเทศ โดยการให้การศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ประชาชนเป็นพลเมืองดีตามที่ประเทศต้องการ
- พัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพื่อสนองตอบการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และของประเทศ
- สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อการรักษาความเป็นชาติไว้อย่างมั่นคงยาวนาน

การนำไปประยุกต์ใช้

เนื่องจากวิชาชีพชั้นสูงมีความคิดความเชื่อสอดคล้องกันในการที่จะต้องมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ และเพื่อคงไว้ซึ่งวิชาชีพที่มีมาตรฐานสูงของการอาชีพ จึงมีการกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพของตนตามแต่ละสาขาวิชาชีพ และตามแต่ละสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างที่สมาคมวิชาชีพวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ของสหรัฐอเมริกา (Association for Computing Machinery, ACM) ได้กำหนดวิชาชีพของตนประกอบด้วยหลักใหญ่ๆ 8 ประการ ดังต่อไปนี้ (ACM : Software Engineering Code of Ethics and Professional Practice, available at <file://G:\EngineeringCodeofEthics6.htm>)

1. จรรยาบรรณต่อสาธารณชน
2. จรรยาบรรณต่อลูกค้าและนายจ้าง
3. จรรยาบรรณต่อผลผลิต
4. จรรยาบรรณในการใช้ดุลพินิจในวิชาชีพวิศวกรรมคอมพิวเตอร์
5. จรรยาบรรณในการบริหารจัดการ

7. จรรยาบรรณต่อเพื่อนร่วมงาน

8. จรรยาบรรณของตนเอง

ส่วนพื้นฐานและแนวคิดด้านจรรยาบรรณวิชาชีพทางการศึกษา ก็มีความหลากหลายไปตามขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศแต่ละสังคม และท้องถิ่นเช่นกัน ดังเช่นคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาของรัฐ Kentucky กำหนดจรรยาบรรณของตนไว้ด้วยหลักจรรยาบรรณใหญ่ 3 ประการ คือ (KY: Education Professional Standards Board-Code of Ethics, available at file://L:\ProfCoEthics4.htm)

1. จรรยาบรรณต่อนักเรียน .
2. จรรยาบรรณต่อผู้ปกครองนักเรียน
3. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพการศึกษา

จรรยาบรรณต่อนักเรียน

จรรยาบรรณต่อนักเรียนมีแนวปฏิบัติดังต่อไปนี้

- ให้บริการการเรียนการสอนนักเรียนโดยไม่มีอคติ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง หรือแบ่งแยก
- เคารพในสิทธิของนักเรียนทุกคนตามกฎหมาย
- ต้องดูแลและปกป้องสุขภาพอนามัยให้กับนักเรียน และฝึกสอนการควบคุมการใช้อารมณ์ให้เป็นนักเรียนที่มีความสมบูรณ์ทางอารมณ์และจิตใจ
- ไม่ใช้อำนาจของวิชาชีพครูเพื่อประโยชน์ส่วนตัว
- ต้องรักษาข้อมูลและความลับของนักเรียน
- ต้องไม่ปฏิบัติตนต่อนักเรียนและเพื่อนครูอย่างมีเจตนาร้ายแอบแฝง
- ต้องมีความอดกลั้นต่อพฤติกรรมของนักเรียนและไม่ดูถูกเหยียดหยามนักเรียน
- ต้องไม่ถือโอกาสมีเพศสัมพันธ์กับนักเรียนไม่ว่าจะเป็นการยินยอมหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งพฤติกรรมทางเพศอื่น ๆ เช่น ด้วยคำพูด ด้วยกิริยาท่าทาง การหยอกล้อ การสัมผัส และอื่น ๆ

จรรยาบรรณต่อผู้ปกครอง

แนวทางปฏิบัติด้านจรรยาบรรณต่อผู้ปกครองมีดังต่อไปนี้

- ใช้ความพยายามและทุ่มเทเวลาที่จะติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองนักเรียนให้ประจักษ์ว่า มีความสนใจต่อนักเรียนจริง
- ใช้ความพยายามที่จะเข้าใจวัฒนธรรมของชุมชนและสภาพแวดล้อมทางบ้าน

- ต้องมีข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียนที่เป็นปัญหา
- ต้องแยกแยะความคิดเห็นส่วนตัวกับข้อปฏิบัติของสถานศึกษาที่ต้องการให้ปฏิบัติเพื่องานวิชาชีพ
- ต้องไม่ขัดขวางการปฏิบัติการเรื่องการเมืองและสิทธิของประชาชนและความรับผิดชอบของผู้อื่น
- ต้องไม่ใช้ประโยชน์ของสถานศึกษาเพื่อประโยชน์ส่วนตัว หรือส่งเสริมนักการเมืองคนใดคนหนึ่งเฉพาะ
- ต้องไม่มุ่งหวังที่จะได้รับของขวัญ หรือความนิมิตจากนักเรียน ซึ่งได้จากอำนาจตามหน้าที่ปฏิบัติ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพการศึกษา

แนวปฏิบัติตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพการศึกษา มีแนวปฏิบัติดังต่อไปนี้

- ต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อรักษาศักดิ์ศรีของวิชาชีพ
- ต้องประพฤติปฏิบัติต่อผู้ร่วมอาชีพตามความรับผิดชอบและสิทธิของเขา
- ต้องรักษาข้อมูลของบุคคลเพื่อประโยชน์ของการอาชีพและตามกฎหมาย
- ต้องไม่ใช้วิธีการบังคับ หรือปฏิบัติการให้ประโยชน์แก่บุคคลเพื่อได้อิทธิพลมาใช้ในการตัดสินใจของตน
- จะต้องให้การยอมรับ หรือมอบหมายงานโดยยึดหลักของความรู้ความสามารถและคุณสมบัติทางวิชาชีพ

สำหรับจรรยาบรรณวิชาชีพทางการศึกษาในประเทศไทยนั้น ได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มาตรา 50 ชัดเจน คือ มาตรฐานการปฏิบัติตนให้กำหนดเป็นข้อบังคับว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพประกอบด้วย (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา 2546 : 27)

- จรรยาบรรณต่อตนเอง
- จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
- จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ
- จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ
- จรรยาบรรณต่อสังคม

จรรยาบรรณทั้ง 5 ประการนี้ คุรุสภาได้มีแผนพฤติกรรมของจรรยาบรรณแต่ละข้อไว้

ชัดเจนแล้วในมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ในเรื่อง มาตรฐานการปฏิบัติตนของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งหมายถึง ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา 2548 : 15)

1. จรรยาบรรณต่อตนเอง ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองตาม แนวทางวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ที่ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

- ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า
- ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีทักษะ และมีอุปนิสัยที่ถูกค้องคิงามในฐานะผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ
- ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ
- ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

5. จรรยาบรรณต่อสังคม

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของ

144 รวมเล่มบทความเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2549). *พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546*.

พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. (2548). *มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ACM Code of Ethics and Professional Conduct, available at, file://L:\ProfCoEthics5.htm.

ACM : Software Engineering Code of Ethics and Professional Practice, available at,

file://G:\Engineering CodeofEthics6.htm.

AHA: Publications: Statement on Standards of Professional Conduct, available at,

file : //L : \ProfEthics.htm.

Davison, Robert and Ned Kock. *Professional Ethics*, available at, file://L:\ProfEthics.htm.

KY: Education Professional Standards Board-Code of Ethics, available at, file : .

//L:\ProfCoEthics4.htm.

KY: Education Professional Standards Board-Character and Fitness & Educator, available

ถึงเวลาพัฒนาวิชาชีพครู..การยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู*

ปฐมพงษ์ สุขเลิศ**

ครู คือ ผู้กำหนดคุณภาพประชากรในสังคม และคุณภาพประชากรในสังคม คือ ตัวพยากรณ์ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม วิชาชีพครูจึงควรเป็นที่รวมของคนเก่ง คนดี สามารถเป็นต้นแบบทางคุณธรรม จริยธรรม การประพฤติปฏิบัติตน การดำรงชีวิต และการชี้นำสังคมไปในทางที่เหมาะสม

ในสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏในปัจจุบัน วิชาชีพครูกลับเป็นวิชาชีพที่คนทั่วไปดูหมิ่นดูแคลน เป็นวิชาชีพที่รายได้ต่ำ ผู้ประกอบวิชาชีพครูยากจน ผู้ปกครองที่มีการศึกษาสูงและมีฐานะดีไม่ประสงค์จะให้บุตรหลานของตนศึกษาเพื่อออกไปประกอบวิชาชีพครู เขาชนที่สำเร็จการศึกษาชั้น ม. 6 ก็ไม่ประสงค์ที่จะสมัครเข้าเรียนในสาขาวิชาชีพอื่นได้แล้วจึงจะสมัครเรียนเพื่อออกไปเป็นครู

แนวความคิดการพัฒนาวิชาชีพครู

1. คุณภาพของผลผลิตและประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต เป็นเรื่องชี้ ความสำเร็จของวิชาชีพ
2. การพัฒนาประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต โดยการพัฒนางานในภาวะปกติอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จะส่งผลต่อคุณภาพของผลผลิตได้ตามเป้าหมาย
3. การพัฒนางานที่เป็นการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องเรียนรู้หลักการ วิธีการ และองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในงานอาชีพ และนำมาใช้ในงานเพื่อค้นหาความรู้ สร้างความรู้ใหม่ในวิชาชีพของตนเองอย่างต่อเนื่อง
4. ครูที่สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นไปตามมาตรฐาน ควรได้รับผลตอบแทนสอดคล้องกับระดับมาตรฐานคุณภาพงานที่ปฏิบัติ
5. การพัฒนาวิชาชีพครู เป็นการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของครูทุก ๆ คน เพื่อสร้างผลผลิตให้มีคุณภาพสูงขึ้นอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการให้บริการทางการศึกษาของครู สถานภาพและภาพลักษณ์ของครูไทยและวิชาชีพครูควรมีลักษณะดังต่อไปนี้
  1. วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ได้รับการยกย่องและมีเกียรติในสังคม
  2. ครูไทยเป็นปวงชนที่ถึงพร้อมทั้งความรู้ ความสามารถในการสอนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการเป็นครูยุคใหม่

ที่มา * <http://gotoknow.org/blog/kuru/292658>

** คร., ผู้บริหาร ร.ร.จิระศาสตร์วิทยา

3. สังคมและชุมชนมีส่วนร่วมทั้ง โดยตรง และโดยอ้อมในการพัฒนาวิชาชีพครูทั้งระบบ
4. มีระบบการประกันคุณภาพสถาบันผลิตครูและการรับรองคุณภาพบัณฑิตครู
5. ครูทุกคนมีใบประกอบวิชาชีพครู
6. ครูไทยมีคุณภาพ จำนวน และความหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชุมชน
7. มีระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการครูที่เหมาะสม สอดคล้องกับภาระงาน ความเชี่ยวชาญเฉพาะและการสร้างขวัญกำลังใจ
8. ครูทุกคนมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และตอบสนองต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
9. มีการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย และการจัดสรรงบประมาณในระดับท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาครู
10. มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการกำหนด และตรวจสอบมาตรฐานวิชาชีพครู ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ ระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการ และการพัฒนาวิชาชีพ โดยหรือปรับระบบขององค์กรที่เกี่ยวข้องให้ทำหน้าที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอ และเปิดโอกาสให้สังคมและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
11. มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของครูซึ่งมีตัวชี้วัดสำคัญ คือ คุณภาพการศึกษาของนักเรียน โดยให้การประเมินมีผลต่อการให้คุณโทษ และความก้าวหน้าทางวิชาการ
12. ครูดีทุกคนได้รับการยกย่องและให้รางวัลรวมทั้งมอบหมายให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครูต่อไป

การพัฒนาวิชาชีพครู*

ดิเรก พรสีมา

วิชาชีพคืออะไร

วิชาชีพ (วิชา+อาชีพ) หมายถึงอาชีพที่ใช้วิชาในการทำงาน นักวิชาการอธิบายว่าวิชา หมายถึงความรู้ ศาสตร์ หรือวิทยาด้วย ดังนั้น วิชาชีพจึงหมายถึงอาชีพที่ใช้วิชา ความรู้ ศาสตร์ หรือวิทยาในการทำงาน

วิชา หรือวิทยา หรือศาสตร์ หรือความรู้คืออะไร?

Piaget (อ้างใน Hoy and Miskel: 2001) ให้ความหมายของวิชา หรือความรู้ว่าเป็นความจริง ตลอดจนวิธีค้นหาความจริงในปัจจุบัน วิธีปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือค้นหาความจริงใหม่หรือวิธีใหม่ การสร้างความจริงหรือการประดิษฐ์ความจริงใหม่ ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับสิ่งใดจึงหมายถึง ความจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้น ตลอดจนวิธีค้นหาความจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้น วิธีปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้น วิธีค้นหาความจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งนั้น วิธีการใหม่ ๆ ในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้น และการสร้างความจริงขึ้นมาใหม่

Fullan (2005) กล่าวถึงคุณลักษณะของวิชาชีพว่าต้องมีลักษณะดังนี้

1. มาตรฐานการปฏิบัติงานของสมาชิกสูง เป็นมาตรฐานที่องค์กรวิชาชีพระดับประเทศ เป็นผู้กำหนด เป็นมาตรฐานที่สาธารณชนยอมรับและมั่นใจว่าถ้าสมาชิกวิชาชีพปฏิบัติตามได้ตาม มาตรฐานดังกล่าวแล้ว ผู้รับบริการก็จะได้รับบริการที่ดี นั่นก็คือ มาตรฐานความรู้และทักษะของ สมาชิกวิชาชีพต้องสูง มาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ต้องสูง และมาตรฐานจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้ ประกอบวิชาชีพก็ต้องสูง ผู้ที่จะประกอบวิชาชีพจึงต้องใช้เวลาในการเรียนหรือการฝึกอบรมยาวนาน กว่าผู้ที่เรียนเพื่อประกอบอาชีพและต้องเป็นการเรียนหรือการฝึกอบรมที่มีคุณภาพสูงด้วย โดยทั่วไป เวลาในการเรียน 4 ปี หลังสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาก็อาจไม่เพียงพอ

2. สมาชิกวิชาชีพรู้ว่าจะใช้ความรู้ใดในสถานการณ์ใด สมาชิกวิชาชีพครูรู้ว่าจะถ่ายทอด ความรู้และทักษะใดให้ผู้เรียนคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเมื่อใด ในสถานการณ์ใด โดย กิจกรรมหรือวิธีการใด ใช้อะไรเป็นสื่อ ใช้เครื่องมืออะไรในการตรวจวัดวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนจึงจะเรียนรู้ได้โดยง่าย นั่นก็คือผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องรู้ความสนใจ ความถนัด พื้นฐานความรู้ และพรสวรรค์ของผู้เรียนแต่ละคน

3. สมาชิกวิชาชีพสามารถจัดการและประสานงานเพื่อให้คนอื่นเอื้อให้ตนปฏิบัติงานได้ สำเร็จ ผู้ประกอบวิชาชีพครูย่อมสามารถดำเนินการ ประสานงานกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ ผู้บังคับบัญชา ผู้เรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา เอกชน องค์กรเอกชน ส่วนราชการ เจ้าของแหล่งเรียนรู้

ประสานกับเจ้าของเว็บ กับนักจิตวิทยาพัฒนาการ กับผู้เชี่ยวชาญทางสมอง กับวิศวกรในการประดิษฐ์ คิดค้นเครื่องมือตรวจวัดการทำงานของสมอง กล้ามเนื้อ เซลประสาท ฯลฯ เพื่อให้คนสามารถจัดการ เรียนการสอนได้สำเร็จ คือทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูง

4. สมาชิกวิชาชีพใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือสมัยใหม่ในการทำงาน สมาชิกวิชาชีพต้อง เรียนรู้และพัฒนาเทคโนโลยีตลอดจนเครื่องมือและวิธีการทำงานของตนอย่างต่อเนื่อง เทคโนโลยีและ เครื่องมือบางอย่างอาจเป็นเทคโนโลยีหรือเครื่องมือที่คนอื่นหรือเอกชนอื่นพัฒนาหรือผลิตขึ้น แต่ เทคโนโลยีและเครื่องมือหลายอย่างเป็นเทคโนโลยีและเครื่องมือที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นเพื่อนำ มาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนด้วยตนเองหรือโดยความร่วมมือของสมาชิกวิชาชีพสาขาอื่น สมาชิกวิชาชีพจึงต้องพัฒนาตนเองและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองหรือร่วมศึกษากับสมาชิกวิชาชีพคนอื่น ๆ หรือสาขาอื่นอย่างต่อเนื่อง

5. สมาชิกวิชาชีพรักษาและยึดมั่นผลประโยชน์ของผู้รับบริการว่าสำคัญที่สุด ผู้ประกอบ วิชาชีพควรยอมรับผลประโยชน์ของผู้เรียน ทุ่เม เ สียสละ และอุทิศตนเพื่อผู้เรียน และเป็น แบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ

6. สมาชิกวิชาชีพได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการประกอบวิชาชีพตามระดับความ เป็นมืออาชีพ ผู้ที่มีความชำนาญการหรือเชี่ยวชาญสูงกว่าย่อมได้รับผลประโยชน์ตอบแทน เช่น เงินเดือน หรือเงินค่าวิทยฐานะสูงกว่าสมาชิกวิชาชีพที่มีความชำนาญการหรือเชี่ยวชาญในการประกอบ วิชาชีพน้อยกว่า

วิชาชีพ จึงหมายถึงอาชีพที่ใช้ความรู้และความจริงในการทำงาน นอกจากนั้นผู้ประกอบ วิชาชีพยังต้องค้นหาความรู้และความจริงเกี่ยวกับอาชีพของตนไม่มีวันจบสิ้น ต้องค้นหาวิธีค้นหา ความรู้และความจริง และวิธีประดิษฐ์คิดค้นความรู้และความจริงและยังต้องสร้างความรู้และความจริง ขึ้นมาใหม่ (Reconstruction of Knowledge) ผู้ประกอบวิชาชีพทำงานโดยใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี ไม่ทำงานปากเปล่าหรือมือเปล่า

เมื่อวิชาชีพเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความรู้และความจริงในการทำงาน คนที่ประกอบวิชาชีพจึง ต้องมีความรู้และความจริงเกี่ยวกับอาชีพของตน ต้องรู้วิธีค้นหาความรู้และความจริง สามารถประดิษฐ์ คิดค้นวิธีค้นหาความรู้และความจริง สามารถค้นหาความรู้และความจริงใหม่ และต้องสร้างความรู้และ ความจริงขึ้นมาใหม่อย่างต่อเนื่อง

อาชีพแพทย์เป็นอาชีพที่คนทั่วไปยอมรับว่าเป็นวิชาชีพมาช้านาน เพราะแพทย์ส่วนใหญ่ (อาจจะเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์) ต้องใช้ความรู้ขั้นสูงในการทำงาน ต้องมีความรู้เกี่ยวกับเชื้อโรค (ที่ค้นพบแล้วมีมากมายหลายแสนชนิดและที่ยังค้นไม่พบอีกหลายแสนชนิด) มีความรู้เกี่ยวกับสรีระ ของมนุษย์ (ซึ่งขณะนี้พบว่าประกอบด้วย ระบบต่าง ๆ ทั้งระบบใหญ่ ๆ ระบบย่อย ๆ ระบบจิ๋ว ๆ หลาย แสนล้านระบบ) มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการค้นหาเชื้อโรคในสรีระมนุษย์ (อาจใช้เครื่องมือแพทย์ ทั้ง

สามารถใช้เครื่องมือแพทย์ตรวจวัดและบอกจุดหรือสถานที่ในสรีระมนุษย์ที่เชื้อโรคนิคมหนึ่งหรือหลาย ๆ ชนิดไปแฝงตัวอยู่ มีความรู้เกี่ยวกับวิธีนำเชื้อโรคนั้น ๆ ออกมาจากสรีระหรือกำจัดเชื้อโรคให้ดับสูญ ณ จุดนั้น สามารถประดิษฐ์คิดค้นวิธีค้นหาเชื้อโรควิธีใหม่ สามารถนำเชื้อโรคออกจากร่างกายมนุษย์ได้จริง เมื่อมีเชื้อโรคนิคมใหม่ระบาดมาสู่ชุมชน แพทย์ก็สามารถตรวจค้นและแจ้งแก่ชุมชนได้ว่าเชื้อโรคที่ระบาดมาใหม่นั้นเป็นเชื้อโรคนิคมใด สามารถสร้างและกำจัดเชื้อโรคได้ สามารถบริหารจัดการเชื้อโรคคือสามารถทำให้เชื้อโรคปฏิบัติตามคำสั่งของแพทย์ได้ นอกจากนั้นยังรู้วิธีสร้างสรีระและระบบใหญ่ ๆ ย่อย ๆ จี๋ว ๆ ในสรีระ สามารถสร้างระบบใหญ่ ๆ ย่อย ๆ และจี๋ว ๆ ในสรีระหรือสร้างมนุษย์ที่มีรูปร่าง ความรู้ความสามารถ พฤติกรรม ค่านิยมที่แตกต่างไปจากเดิมได้ และที่สำคัญแพทย์แต่ละคนทุ่มเท มุ่งมั่น อุทิศตนในการดูแลรักษาคนไข้ของตนอย่างเต็มที่และเต็มความสามารถโดยไม่เลือกเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ ฯลฯ แพทย์แต่ละคนรักษาจรรยาบรรณแพทย์อย่างเคร่งครัด

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับเชื้อโรค สรีระ และสามารถกำจัดเชื้อโรคไปจากสรีระได้ นักเรียนแพทย์ต้องใช้เวลาศึกษาเป็นเวลายาวนาน ส่วนใหญ่จะใช้เวลาศึกษาเป็นเวลาประมาณ 6 ปี หลังสำเร็จชั้น ม.6 จึงจะสำเร็จการศึกษา นักศึกษานักแพทย์ต้องศึกษาทั้งจากผู้รู้และจากการค้นคว้าด้วยตนเอง ฝึกคิดหา ฝึกผ่าตัด ฝึกวินิจฉัยโรค ฝึกใช้เครื่องมือผ่าตัดและเครื่องมือวินิจฉัยโรคที่ซับซ้อนสูง ๆ ฝึกปฏิบัตินำเชื้อโรคออกจากสรีระให้เกิดความชำนาญ และสามารถนำเชื้อโรคออกจากสรีระได้จริง (ซึ่งแพทย์แทบทุกคนทำได้) จึงทำให้ประชาชนทั่วไปยอมรับ ไว้วางใจ ยกย่องแพทย์ แม้ว่าจะนำเงินภาษีประชาชนมาจ่ายเป็นค่าตอบแทนให้แพทย์สูง ๆ ประชาชนก็เต็มใจและยินดี นอกจากนั้น การที่เชื้อโรคมีการวิวัฒนาการตนเองอย่างต่อเนื่อง สรีระมนุษย์ก็วิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เทคนิควิธีค้นหาเชื้อโรคก็วิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ยาที่ใช้กำจัดเชื้อโรคและเทคนิควิธีกำจัดเชื้อโรคก็วิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง แพทย์จึงต้องเรียนรู้หรือสร้างความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อย่างต่อเนื่องเช่นกัน อาชีพแพทย์จึงได้รับการยอมรับจากประชาชนว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง

อาชีพครูเป็นวิชาชีพหรือยัง?

ประชาชนต่างเห็นตรงกันว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีความสำคัญเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาคน จึงอยากเห็นอาชีพครูเป็นวิชาชีพ และอันที่จริง ประชาชนอยากให้อาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงเหนือวิชาชีพแพทย์หรือวิชาชีพอื่น ๆ เพราะถ้าอาชีพครูได้รับการพัฒนาเป็นวิชาชีพชั้นสูงเมื่อใด ประชาชนโดยเฉพาะลูกหลานของพวกเราก็จะได้ประโยชน์อย่างใหญ่หลวงจากการเป็นวิชาชีพชั้นสูงของอาชีพครู เยาวชนและลูกหลานของพวกเราก็จะได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ พัฒนาได้อย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย (Physical) อารมณ์ (Emotional) สังคม

วิชาชีพครูจะได้รับการยอมรับว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงก็ต่อเมื่อครูทั้งหลายประกอบอาชีพโดยใช้ความรู้หรือใช้วิชาชั้นสูง เช่นเดียวกับแพทย์ นั่นก็คือ ครูต้องรู้เนื้อหาสาระ (Subject content) ในวิชาที่ตนเองสอนเป็นอย่างดี รู้ละเอียด รู้อย่างถูกต้อง รู้ที่ไปที่มาของความรู้ รู้การเปลี่ยนแปลงของความรู้ รู้ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ในสาขาของคนในแต่ละวัน คล้าย ๆ กับที่แพทย์รู้จักเชื้อโรค ครูต้องรู้วิธีสร้างความรู้ (Knowledge reconstruction) และสามารถสร้างความรู้ใหม่ได้ (Innovation) และสร้างความรู้อย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับที่แพทย์รู้จักและสามารถกำจัดเชื้อโรคนิวโมโมครอส ครูต้องรู้วิธีการทำงานของสมอง (Brain-based learning) รู้ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และรู้วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนอย่างละเอียด (Intelligence and Native ability) มีเครื่องมือตรวจวัดได้อย่างแม่นยำว่าเมื่อนักเรียนเรียนผ่านไปหนึ่งชั่วโมง นักเรียนเรียนรู้และจดจำศัพท์ใหม่ สูตรใหม่ ทฤษฎีใหม่ได้อย่างถูกต้อง จำนวนเท่าใด ไขประสาทส่วนที่รับเอาความรู้ใหม่เข้ามาเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เช่นเดียวกับที่แพทย์รู้สรีระของมนุษย์หรือคนไข้ ครูต้องรู้วิธีการถ่ายทอดเนื้อหา (Teaching methodologies) แต่ละวิชา เป็นต้นว่า คณิตศาสตร์ คนตรี กีฬา ฯลฯ ต้องสามารถเลือกวิธีถ่ายทอดให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและสไตล์การเรียนรู้ที่หลากหลาย (Learning styles) ของผู้เรียนแต่ละคน ต้องทำให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาได้โดยง่ายในเวลาอันสั้น สามารถถ่ายทอดเนื้อหาได้ครบถ้วนตามมาตรฐานของหลักสูตร สามารถทำให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เช่นเดียวกับที่แพทย์รู้และสามารถรักษาโรคได้สำเร็จ ครูต้องสามารถวิจัยเพื่อปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระของหลักสูตร สามารถวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อ ตำราเรียน หรือเครื่องมือการเรียนรู้ชนิดใหม่สำหรับผู้เรียนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม สามารถสร้างเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ชนิดใหม่ที่สามารถวัดและชี้บอกความสนใจความถนัดของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างถูกต้องแม่นยำ สามารถสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อชี้แนะเพื่อนครูเกี่ยวกับวิธีสอน วิธีเรียน และสื่อที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน รู้วิธีปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงความสนใจ ความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน และรู้ปริมาณความรู้ที่นักเรียนแต่ละคนเรียนรู้แล้ว เช่นเดียวกับที่แพทย์คิดค้นเครื่องมือชนิดใหม่เพื่อตรวจหาเชื้อโรค คิดค้นเครื่องมือผ่าตัดชนิดใหม่ คิดค้นตัวยาชนิดใหม่เพื่อหยุดการเติบโตของเซลล์มะเร็ง ในกรณีที่ผู้เรียนมีปัญหาการเรียนรู้อย่างรุนแรง และต้องการความช่วยเหลือจากครูเป็นพิเศษ ครูก็มีวิธีสอนพิเศษและเร่งด่วนเพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ทันนักเรียนทั่วไป คล้าย ๆ กับห้องรักษาผู้ป่วยฉุกเฉินของโรงพยาบาล ฯลฯ และที่สำคัญ ครูต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างทั้งในด้านความดี ความเก่ง และความสุขแก่ผู้เรียนจึงจะทำให้วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงตามที่หลาย ๆ ฝ่ายปรารถนา

ถ้าครูประกอบวิชาชีพของคนได้ดังที่วาดฝันไว้ข้างต้น คนไทยคงเต็มใจ ยินดีและพร้อมที่จะจ่ายภาษีสูงขึ้นเพื่อนำมาจ่ายเป็นเงินเดือนหรือค่าตอบแทนสูง ๆ ให้แก่ครู

๗. วันนี้ วิชาชีพครูถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยหมวด 7 ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 บัญญัติให้กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้มีระบบ กระบวนการผลิต และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากร

หน้าที่กำหนดมาตรฐาน ออกและเบิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพให้องค์กรกลางในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู ให้มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนครู ค่าตอบแทน สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของครู ให้มีการพัฒนาอาจารย์ และให้ระดมทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษา

ท.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งมั่น ตั้งใจ และอยากเห็นอาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง เมื่อเป็นเช่นนี้ ฝ่ายผลิตครูก็ต้องผลิตให้ได้มาตรฐานสูง เหมาะสมกับความเป็นวิชาชีพชั้นสูง นั่นก็คือ ทำให้บัณฑิตครูศาสตร์แต่ละคนมีความรู้สูง และพัฒนามาตรฐานความรู้และมาตรฐานการปฏิบัติงานของตนให้สูงขึ้น ๆ ไม่มีวันจบสิ้น ทำให้บัณฑิตครูศาสตร์คิดตาม ศึกษา ค้นหากความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ ทั้งความรู้ทางคณิตศาสตร์ ภาษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ คุณธรรม จริยธรรม เศรษฐศาสตร์ คณิตศาสตร์ สุขภาพ อนามัย ฯลฯ ทั้งความรู้ที่เกิดขึ้นในประเทศและที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ ทำให้บัณฑิตครูศาสตร์สร้างความรู้ที่จะนำมาใช้สอนผู้เรียนเพิ่มเติมจากที่มีอยู่หรือเคยใช้ อยู่เดิมอย่างต่อเนื่อง ทำให้บัณฑิตครูศาสตร์รู้เนื้อหาสาระที่ตนสอน รู้ว่าทำไมความจริงเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่ตนสอนจึงเป็นอย่างนั้น รู้ที่ไปที่มาของเนื้อหาสาระ รู้วิธีสร้างเนื้อหาสาระและวิธีเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระ ทำให้บัณฑิตครูศาสตร์สร้างและเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระได้ ฯลฯ และที่สำคัญเมื่อออกไปประกอบวิชาชีพแล้วก็สามารถทำให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

กฎหมายบัญญัติให้อาชีพครูเป็นวิชาชีพแล้ว แต่ครูปฏิบัติตนได้ตรงตามคุณลักษณะ สมรรถนะ และพฤติกรรมของสมาชิกวิชาชีพหรือยัง คณะครูศาสตร์ผลิตบัณฑิตครูศาสตร์ให้มีคุณลักษณะ สมรรถนะ และพฤติกรรมดังกล่าวหรือยัง กระบวนการใช้ครูเอื้อ ให้ครูรักษาคุณลักษณะ สมรรถนะ หรือพฤติกรรมที่สังคมปรารถนาหรือยัง คำตอบสำหรับคำถามเหล่านี้ยังอยู่ในความสงสัยของหลาย ๆ ฝ่าย

คณะครูศาสตร์ผลิตครูได้ตรงตามคุณลักษณะของสมาชิกวิชาชีพหรือยัง

ถ้าพวกเขาอมรับความจริง เราคงตอบตรงกันว่าคณะครูศาสตร์ยังไม่สามารถผลิตครูให้มีคุณลักษณะครบถ้วนดังที่ Piaget (อ้างใน Hoy and Miskel: 2001) หรือ Fullan (2005) กล่าวถึงข้างต้น มูลเหตุของความไม่สำเร็จอาจมาจากหลายอย่าง

ในระบบการผลิตใด ๆ คุณภาพของผลผลิตจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับตัวป้อนเข้า (Inputs) กระบวนการผลิต (Production Process) ผลผลิต (Outputs) โดยเฉพาะความชัดเจนเกี่ยวกับคุณลักษณะของผลผลิตของผู้ผลิต และบริบทของการผลิต (Context or Environments)

ณ วันนี้ ตัวป้อนเข้าของระบบการผลิตครู โดยเฉพาะนักเรียนที่จบ ม.6 และสมัครเข้าเรียนครูมีคุณภาพต่ำ นักเรียนชั้นเยี่ยมของประเทศที่จบ ม.6 แล้วสมัครเข้าเรียนครูมีเพียงน้อยนิด หรืออาจไม่มีเลย สิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญยิ่งของระบบการผลิตครูจึงเป็นคุณภาพของนักเรียนครู

หลายคนอาจบอกว่าคุณภาพของคณาจารย์คณะครุศาสตร์ ก็เป็นตัวป้อนเข้าที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตครุศาสตร์เช่นกัน มีคณาจารย์ของคณะครุศาสตร์เพียงไม่กี่คนที่เคยเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นเยี่ยมของประเทศ นอกจากศักยภาพที่มีติดตัวมาแต่เกิด (Native ability) ที่ค่อนข้างดียกว่าคณาจารย์ของคณะวิชาอื่นแล้ว ผู้เขียนยังสงสัยในความรู้ สมรรถนะ และพฤติกรรมของคณาจารย์คณะครุศาสตร์บางท่านว่ามีมากน้อยเพียงใดในเรื่องต่อไปนี้ (1) รู้เนื้อหาสาระของวิชาที่สอนเป็นอย่างดี รู้ที่ไปที่มาของเนื้อหาสาระ รู้ว่าทำไมหลักการหรือทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงเป็นอย่างนี้ (2) รู้วิธีการวิจัยที่นำมาสู่การค้นพบเนื้อหาสาระเหล่านี้ (3) รู้เทคนิควิธีใหม่ ๆ ในการค้นหาความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและสาระของวิชาที่สอน (4) ค้นพบความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิชาชีพ ประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นหลักสูตร สื่อ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการศึกษา เทคนิควิธีสอน เทคนิคการสร้างข้อทดสอบ การบริหารจัดการ ชั้นเรียน การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ฯลฯ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนานักเรียนครูให้พัฒนาเต็มตามศักยภาพได้โดยง่ายและในเวลาอันสั้น (5) ค้นคว้าหาความรู้และประดิษฐ์สื่อ หรือสิ่งประดิษฐ์ทางการศึกษาด้วยตนเองและอย่างค่อเนื่อง (6) มีเครื่องมือวัดความสามารถในการทำงานของสมอง เครื่องมือวัดความสนใจ ความถนัดนักเรียนครูแต่ละคน (7) รู้ความสนใจ ความถนัดของนักเรียนครูแต่ละคน (8) เตรียมการเป็นอย่างดีก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนครู (9) พัฒนาตนเองเพิ่มเติมอย่างค่อเนื่องโดยไม่ต้องรอให้กมลบดีสั่งการ (10) เป็นแบบอย่างให้แก่นักเรียนครูทั้งด้านความดี ความเก่ง และความสุข เป็นต้น

ตัวป้อนเข้าอื่น ๆ ของระบบการผลิตครู เป็นต้นว่า งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการเรียน สถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ อาจมีปัญหาอยู่บ้าง แต่เมื่อเทียบกับคุณภาพของนักเรียนครูและคุณภาพของคณาจารย์คณะครุศาสตร์แล้วนับว่าเป็นปัญหาน้อยกว่า

คณาจารย์คณะครุศาสตร์อาจบอกว่า Production Process ของตนค่อนข้างมีคุณภาพ เพราะ (1) มีหลักสูตรการผลิตครูหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้ครูแต่ละทศวรรษ (2) กิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนานักเรียนครูสอดคล้องกับความสนใจและความถนัดนักเรียนครูแต่ละคน (3) สื่อเพียงพอ น่าสนใจ ทันสมัย เร้าใจ หลากหลายและสอดคล้องกับสไตล์การเรียนรู้ของนักเรียนครู (4) วัดความสนใจ ความถนัด นักเรียนครูแต่ละคนก่อนดำเนินการสอน (5) นักเรียนครูแต่ละคนเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างค่อเนื่อง (6) นักเรียนครูได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ได้ฝึกผลิตสื่อ ได้ฝึกวิเคราะห์ปัญหาในการเรียนรู้ของนักเรียนในสถานการณ์จริง ได้ฝึกวิเคราะห์ปัญหาการสอนและปัญหาการใช้สื่อและเทคโนโลยี ได้ฝึกออกข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบ ได้ทดลองปฏิบัติการสอนภายใต้การกำกับดูแลหรือนิเทศอย่างใกล้ชิดและจริงจังของคณาจารย์หรือครูชำนาญการหรือครูเชี่ยวชาญจนเกิดความชำนาญ เช่นเดียวกับการฝึกอินเทิร์นของนักเรียนแพทย์ (7) นักเรียนครูแต่ละคนได้คิด ได้ทำ ได้แก้ปัญหา ได้สร้างความรู้เพิ่มเติมระหว่างเรียน (8) นักเรียนครูแต่ละคนได้ทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรัก ความขยัน ความทุ่มเท เกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู

และก่อให้เกิดความภูมิใจที่ได้เป็นนักเรียนครู (9) นักเรียนครูแต่ละคนได้ทำกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ (10) กิจกรรมการวัดและประเมินผลนักเรียนครู ที่ตรง เชื่อถือได้ (Valid and reliable)

คณบดีคณะครุศาสตร์อาจบอกว่าฝ่ายบริหารได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการผลิตครูเหมาะสมดีแล้ว ได้จัดสรรงบประมาณสอดคล้องกับเป้าหมายการผลิตครู ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการเพื่อพัฒนาความดีของนักเรียนครูอย่างเหมาะสม ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาความเก่งและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักเรียนครูอย่างเพียงพอ ได้ให้ความสำคัญกับการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมสวัสดิการของคณาจารย์ในระดับรองลงไป แต่ในสิ่งที่เกิดขึ้นจริง คณบดีทุกคนได้ดำเนินการตามนี้หรือไม่

คณบดีคณะครุศาสตร์อาจบอกว่าคณบดีมีคุณลักษณะผู้นำและสามารถสร้างภาวะผู้นำในคณะได้อย่างดีเยี่ยม มีการกำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมายความสำเร็จในแต่ละปีชัดเจนและเป็นไปได้ สามารถนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่คณาจารย์และคณะครุศาสตร์อย่างค่องเนื่อง คณาจารย์ทุ่มเท เสียสละ และอุทิศตนด้วยความเต็มใจเพื่อให้เป้าหมายของคณะบรรลุ นักเรียนครูมีความสุขในการเรียนและภาคภูมิใจในคณาจารย์ สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนครูทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ ทางสังคม ทางจิตใจ และทางสติปัญญาเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (Conductive physical, emotional, social, spiritual, and intellectual learning environments) นักเรียนครูทุกคนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและพัฒนาตนเองอย่างค่องเนื่อง วัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของนักเรียนครูได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตนักเรียนครู

ณ วันนี้ หลายคนยังสงสัยในประสิทธิผลและประสิทธิภาพของกระบวนการผลิตครู

ในด้านผลผลิต คณาจารย์มีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะ สมรรถนะ และพฤติกรรมของบัณฑิตชัดเจนมากน้อยเพียงใด คุณลักษณะ สมรรถนะ และพฤติกรรมด้าน Physical, intellectual, social, emotional, and spiritual development ของบัณฑิตจะต้องเป็นอย่างไร คณาจารย์สามารถหล่อหลอมบัณฑิตให้มีคุณลักษณะ สมรรถนะ และพฤติกรรมตรงตามที่สถานศึกษาและสังคมต้องการหรือไม่ บัณฑิตครูมีคุณลักษณะ สมรรถนะ และพฤติกรรมของสมาชิกวิชาชีพครบถ้วนหรือไม่

ถ้าให้ผู้ปกครองหรือประชาชนเป็นผู้ตอบ หลาย ๆ คนคงตอบว่าบัณฑิตของคณะครุศาสตร์เป็นจำนวนมากหรืออาจส่วนใหญ่ยังไม่มีคุณลักษณะ สมรรถนะ และพฤติกรรมดังที่เราปรารถนา

สภาพแวดล้อมของการผลิต (Context or Environment) ก็เป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งของระบบการผลิตครู กฎหมาย เกี่ยวกับการผลิต การใช้ การพัฒนา และการกำกับดูแลครูไม่สามารถบังคับใช้ได้ผลตามเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายผลิตครูควรผลิตให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ครูทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ แต่ในความเป็นจริง กระทรวงศึกษาธิการก็ไม่สามารถเข้าไปกำกับดูแลการผลิตครูทั้งด้านปริมาณและคุณภาพได้ สภามหาวิทยาลัยของแต่ละแห่งมีความเป็นอิสระสูงมาก การผลิตครูที่ไม่ตรงกับความต้องการยังเกิดให้เห็นจนกลายเป็นเรื่องปกติ หน่วยงานที่

รับผิดชอบไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ กฎหมายบริหารงานบุคคลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดสัดส่วนระหว่างครูกับนักเรียนไว้ชัดเจนแต่ฝ่ายบริหารก็ไม่สามารถจัดสรรครูตามสัดส่วนที่กฎหมายกำหนดได้ กฎหมายกำหนดให้สถานศึกษาบริหารโดยยึดโรงเรียนเป็นฐานแต่ฝ่ายบริหารก็ไม่สามารถลงโทษสถานศึกษาที่ไม่บริหารโดยยึดโรงเรียนเป็นฐานได้ เป็นต้น

ผู้เขียนมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตครูกับนักการศึกษาของหลายประเทศ ส่วนใหญ่เริ่มมีความคิดเห็นโน้มเอียงไปในทิศทางที่ว่าการผลิตครูและการผลิตแพทย์จะต้องดำเนินการในเชิงอนุรักษ์นิยม (Conservative Approach) มากกว่าการดำเนินการในเชิงเสรีนิยม (Liberal Approach) เพราะประเทศที่ผลิตครูในเชิงเสรีนิยมที่ให้อิสระเสรีแก่คณะครูศาสตร์และสภามหาวิทยาลัยแต่ละแห่งเป็นผู้กำหนดจำนวนรับนักเรียนครูและหลักสูตรการผลิตครูด้วยตนเองต่างประสบปัญหาในการจูงใจนักเรียนที่สำเร็จชั้น ม.6 ที่เยี่ยม ๆ มาเรียนครู ส่งผลต่อคุณภาพของบัณฑิตครู และคุณภาพการศึกษาของประเทศในที่สุด

เมื่อองค์ประกอบของระบบการผลิตครูประสบปัญหา ผลผลิต ของระบบซึ่งได้แก่บัณฑิตครูศาสตร์จึงมีคุณลักษณะไม่เป็นไปตามเป้าหมาย นั่นก็คือบัณฑิตครูศาสตร์จำนวนมากขาดคุณลักษณะ สมรรถนะ และพฤติกรรมบางอย่างที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกวิชาชีพ บัณฑิตเป็นจำนวนมากหรืออาจส่วนใหญ่ขาดความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่จะนำไปสอน ขาดความรู้เกี่ยวกับที่ไปที่มาของเนื้อหาสาระ ขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระไม่สามารถปรับปรุงหรือสร้างวิธีการและเนื้อหาสาระเพิ่มเติมได้ ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ วิชาชีพครูจึงเป็นได้เพียงอาชีพครูแต่ไม่อาจเป็นวิชาชีพชั้นสูงได้ ทำอย่างไรจึงจะทำให้อาชีพครูกลายเป็นวิชาชีพครู?

วิชาชีพแพทย์หรือวิชาชีพอื่น ๆ สร้างความเป็นวิชาชีพให้แก่สมาชิกของตนในขั้นตอนของการผลิต นั่นก็คือคัดเลือกคนที่มีคุณภาพหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเยี่ยม ๆ มาเรียนแพทย์ จำกัดจำนวนนักเรียนแพทย์ที่จะรับในแต่ละปีการศึกษาให้เท่ากับจำนวนตามความต้องการของโรงพยาบาลหรือคลินิกในอีก 6 ปีข้างหน้า คัดเลือกบัณฑิตแพทย์ที่เก่ง ๆ ของแต่ละรุ่นไปเรียนต่อเพื่อให้กลับมาทำหน้าที่เป็นอาจารย์แพทย์ จัดขนาดของห้องเรียนให้พอเหมาะไม่ให้จำนวนนักเรียนแพทย์ต่อห้องมากเกินไป จัดห้องปฏิบัติการให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอุปกรณ์ที่ทันสมัย เพียงพอ มีหอพักให้นักเรียนแพทย์ได้อยู่อาศัยระหว่างเรียนอย่างสะดวกสบาย นักเรียนแพทย์ได้ปฏิบัติจริง ทำจริงภายใต้การควบคุมดูแลอย่างจริงจังของคณาจารย์แพทย์ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วบัณฑิตแพทย์ทุกคนมีงานทำ มีรายได้พอให้ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี โรงเรียนแพทย์หรือคณะแพทยศาสตร์ปรับปรุงพัฒนากระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานและตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการผลิตอย่างต่อเนื่อง ประสานและควบคุมสภาพแวดล้อมของการผลิตที่เอื้อให้ระบบการผลิตเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ให้ได้สมาชิกวิชาชีพที่มีคุณภาพสูง เป็นคุณภาพที่คงทน ไม่อ่อนไหวตามกระแสโดยไม่มีเหตุผล จนทำให้คุณลักษณะของความเป็นวิชาชีพชั้นสูงต้องลดต่ำลง คือบัณฑิตแพทย์

ทุกคนหรือเกือบทุกคนเป็นคนดีอย่างยั่งยืน เก่งอย่างยั่งยืน และมีความสุขในการทำงานและการดำรงคนในสังคมอย่างยั่งยืน

อาชีพครูจะเป็นวิชาชีพได้ก็ต่อเมื่อเราปรับปรุงพัฒนาระบบการผลิต และระบบการควบคุม กำกับดูแล ขกของผู้ประกอบการวิชาชีพครูให้มีประสิทธิผล

นั่นก็คือ เราต้องคัดเลือกคนชั้นเยี่ยมมาเรียนครู จำกัดจำนวนนักเรียนครูที่จะรับในแต่ละปีตามความต้องการของโรงเรียนภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คัดเลือกคนชั้นเยี่ยมมาเป็นคณาจารย์ จัดขนาดของห้องเรียนให้พอเหมาะ ให้นักเรียนครูได้เรียนโดยใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี ให้ได้ฝึกวิเคราะห์ผู้เรียนให้ได้ทดลองเลือกหลักสูตร ที่อ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่ตนจะไปสอน ให้ได้ฝึกปฏิบัติการสอนและการดูแลนักเรียนจริง ให้นักเรียนครูได้ลงมือปฏิบัติการสอนจริงภายใต้การควบคุมกำกับอย่างแท้จริงของคณาจารย์ ให้บัณฑิตครูสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการผลิตครูอย่างเข้มข้น จัดให้มีหอพักให้นักเรียนครูพักอาศัยระหว่างเรียน ให้นักเรียนครูได้ทำกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมทั้งในชั้นเรียนและนอกห้องเรียน ให้นักเรียนครูได้ทำกิจกรรมบำเพ็ญคนให้เป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม ให้นักเรียนครูมีจิตสาธารณะ ป้องกันไม่ให้คนที่ไม่เก่งมาเรียนครู ให้นักเรียนครูเกิดความรู้สึกว่าพวกตนเป็นกลุ่มคนชั้นเยี่ยมของประเทศ ให้เกิดความรู้สึกว่าพวกตนต้องรับผิดชอบต่อความมั่งคั่งหรือล้มเหลวของประเทศฯ ให้ประชาชนและสังคมยอมรับว่าถ้าไม่ได้เรียนครูแล้วอย่าไปเป็นครู ให้ผู้ปกครองเห็นตรงกันว่าอย่าได้คิดส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือกับคนที่ไม่สำเร็จทางครู เช่นเดียวกับความรู้สึที่คนทั่วไปมีต่อแพทย์ และที่สำคัญ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว บัณฑิตครูศาสตร์ทุกคนต้องมีงานทำ มีรายได้พอให้ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ได้รับการยกย่อง นอกจากนั้น คณะครูศาสตร์ก็มีการปรับปรุงพัฒนากระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานและตัวบ่งชี้เกี่ยวกับบัณฑิตครู และปรับสภาพแวดล้อมของระบบการผลิตครู เพื่อให้บัณฑิตครูศาสตร์มีคุณลักษณะ สมรรถนะ เจตคติ และพฤติกรรมตามที่องค์กรวิชาชีพระดับประเทศ (คุรุสภา) กำหนด ให้บัณฑิตครูศาสตร์ปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ความรู้หรือวิชา ให้บัณฑิตครูศาสตร์มีคุณลักษณะ สมรรถนะ เจตคติ และพฤติกรรมที่คงทน เช่นเดียวกับบัณฑิตแพทย์

นอกจากนั้นเราต้องปรับปรุงพัฒนาระบบการออกและเพิกถอนใบอนุญาต ระบบการกำกับดูแล ขกของผู้ประกอบการวิชาชีพให้มีประสิทธิผล ต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เพื่อให้สมาชิกวิชาชีพชั้นสูงรักษาคุณลักษณะของความเป็นวิชาชีพชั้นสูงดังที่กล่าวถึงข้างต้นไว้ไม่ให้เสื่อมคลาย

ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิชาชีพครู ควรเป็นอย่างไร

หากพิจารณาจากจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของระบบการผลิตครูของไทยในปัจจุบันทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับตัวป้อนเข้าของระบบการผลิต กระบวนการผลิต บัณฑิตครู และสภาพแวดล้อมของการผลิตครู ประกอบกับบทเรียนในการผลิตครูของหลายๆ ประเทศทั้งในยุโรป

อเมริกาเหนือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ และประเทศแถบสแกนดิเนเวียแล้ว ผู้เขียนเห็นว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาวิชาชีพครูที่เหมาะสมกับบริบทของไทยในขณะนี้ มี 2 ยุทธศาสตร์ คือ

- 1) การให้ทุนและจำกัดจำนวนนักเรียนครูที่จะรับเข้าศึกษาในแต่ละปี และ
- 2) การจัดหลักสูตรฝึกอบรมครูที่ตรงกับภารกิจแต่ละวันของครู

1. การให้ทุนและจำกัดจำนวนนักเรียนครูที่จะรับเข้าศึกษาในแต่ละปี

จากความเป็นอิสระของสภามหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง ทางเลือกที่จะทำให้คณะครุศาสตร์รับนักเรียนครูตามจำนวนที่ผู้ใช้ครูต้องการ ต้องกระทำด้วยการให้ทุนแก่นักเรียนครู โดยจำนวนทุนประเภทของทุน และสาขาวิชาเอกที่กระทรวงศึกษาธิการจัดสรรให้แต่ละปี ต้องเท่ากับจำนวนครูที่หน่วยงานผู้ใช้ครูจะต้องบรรจุในอีก 5 ปีข้างหน้า ซึ่งจากตัวเลขประมาณการความต้องการครูขณะนี้ เชื่อว่าถ้ากระทรวงศึกษาธิการให้ทุนนักเรียนครูในปีการศึกษา 2542 จำนวนประมาณ 7,000 ทุน และปีต่อ ๆ ไป อีกปีละประมาณ 7,000 ทุน สถาบันผลิตครูก็จะผลิตครูนักเรียนทุนได้ตรงตามจำนวนที่หน่วยงานผู้ใช้ครูต้องการ ในการให้ทุนนักเรียนครูดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการก็จะใช้งบประมาณเพื่อเป็นทุนนักเรียนครูในปีแรกเพียง 700 ล้านบาท (ทุนละ 100,000 บาทต่อปี) ปีที่ 2, 3, 4 และปีที่ 5 กระทรวงศึกษาธิการก็จะใช้งบประมาณเพียงปีละ 3,500 ล้านบาท นักเรียนทุนเหล่านี้เมื่อสำเร็จการศึกษาก็ให้บรรจุเป็นครูได้โดยการคัดเลือก ไม่ต้องสอบคัดเลือกอีก และถ้ารวมงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมระหว่างเรียน กิจกรรมส่งเสริมความชำนาญการ ความชำนาญการพิเศษ ความเชี่ยวชาญและความเชี่ยวชาญพิเศษ ทางการสอนภายหลังการออกไปปฏิบัติหน้าที่ และกิจกรรมยกย่องเชิดชูบัณฑิตครูกลุ่มดังกล่าวภายหลังการออกไปปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องอีกปีละประมาณไม่เกิน 100 ล้านบาท ก็จะทำให้กระทรวงศึกษาธิการจำกัดจำนวนเรียนครูได้ในที่สุด คณะครุศาสตร์ก็จะได้แต่นักเรียนเยี่ยม ๆ มาเรียนครู นักเรียนครูเหล่านี้ก็จะเดินไปไหนมาไหนในมหาวิทยาลัยด้วยความภาคภูมิใจและสง่างาม

เพื่อให้ได้บัณฑิตครูที่มีคุณภาพสูง กระทรวงศึกษาธิการต้องบริหารทุนนักเรียนครูให้ได้ บัณฑิตครูที่มีคุณลักษณะ สมรรถนะตรงตามความต้องการของผู้ใช้ครู ต้องเอาความต้องการของผู้ใช้ครูเป็นใหญ่ เฉพาะสถาบันผลิตครูที่สามารถผลิตครูได้คุณภาพสูง ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ครู และปฏิบัติตามเงื่อนไขคุณภาพเท่านั้น จึงจะได้รับการจัดสรรโควตานักเรียนทุน

เพื่อให้หน่วยงานทางการศึกษาบรรจุนักเรียนทุนได้โดยไม่ต้องสอบคัดเลือก กระทรวงศึกษาธิการควรเสนอแก้กฎหมายเพื่ออนุญาตให้หน่วยงานทางการศึกษาบรรจุบัณฑิตครูที่เป็นนักเรียนทุน ให้หน่วยงานผู้ใช้ครูทั้งหลายบรรจุนักเรียนครูที่ได้รับทุนภายใต้โครงการ โดยการคัดเลือก ทั้งนี้ให้รวมถึงหน่วยงานผู้ใช้ครูของรัฐและขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

นอกจากนั้นต้องปรับปรุงกฎหมายให้นักเรียนทุนที่สำเร็จหลักสูตรการผลิตครูประถมศึกษา ได้รับใบอนุญาตประกอบการสอนในระดับประถมศึกษา ส่วนนักเรียนทุนที่สำเร็จหลักสูตรการผลิตครูคณิตศาสตร์ เคมี ชีวะ ฟิสิกส์ ภาษาไทย ฯลฯ ในระดับมัธยมศึกษา ก็ให้ได้รับใบอนุญาตประกอบการสอนคณิตศาสตร์ เคมี ชีวะ ฟิสิกส์ หรือภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาตามแต่กรณี

เพื่อให้หน่วยงานผู้ใช้ครูได้ครูที่มีคุณสมบัติตรงตามที่ตนเองต้องการ หน่วยงานผู้ผลิตครูควรแยกการผลิตครูที่จะไปทำการสอนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาออกจากกัน หลักสูตรและพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญาของนักเรียน 2 กลุ่มแตกต่างกันอย่างชัดเจน ครูที่สอนในระดับประถมศึกษาควรมีความรู้กว้างในหลาย ๆ วิชา หลักสูตรผลิตครูระดับประถมศึกษาควรเน้นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม ให้มีทักษะทางภาษา คณิตศาสตร์เบื้องต้น และให้มีรู้และทักษะในวิชาอื่น ๆ อย่างกว้าง ๆ นอกจากนั้นก็ทำหน้าที่เป็นครูประจำห้องเรียน หรือ Classroom Teacher ได้ ในขณะที่ครูที่จะสอนระดับมัธยมศึกษาต้องมีความรู้ในรายวิชาต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง เช่น ต้องรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ ประวัติศาสตร์ คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยี หรือเศรษฐศาสตร์อย่างลึกซึ้ง นอกจากนั้น พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ซับซ้อน การผลิตครูระดับมัธยมศึกษาจึงต้องผลิตให้มีความรู้ความเข้าใจพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ต้องผลิตครูที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านแต่ละวิชา ครูในระดับชั้นมัธยมศึกษาจึงต้องเป็นครูประจำวิชาหรือประจำด้าน เช่น ครูฟิสิกส์ ครูเคมี ครูคณิตศาสตร์ ครูแนะแนว เป็นต้น

กระบวนการผลิตครูต้องเน้นการปฏิบัติจริง ทดลองจริง เหมือนอย่างการอินเทิร์นของนักศึกษาแพทย์ ณาจารย์ต้องให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฝึกปฏิบัติการสอนอย่างแท้จริง ให้นักเรียนครูและคณาจารย์ได้ร่วมสังเกตและวิเคราะห์การสอนของครูแห่งชาติ ครูดีเด่น ครูต้นแบบ ครูของโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ครูของโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง ครูของโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ได้ร่วมกันวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนในห้องเรียนแต่ละคน ได้ร่วมกันเสนอแนะทางปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับหลักสูตร การเตรียมการก่อนสอน สื่อ กิจกรรมการเรียนการสอน การบริหารจัดการห้องเรียน การวัดและประเมินผลผู้เรียน การสอนซ่อมเสริม ทำอย่างนี้จนเกิดความชำนาญแล้วจึงให้ทดลองปฏิบัติการสอนจริง ให้คณาจารย์และเพื่อนนักศึกษาเข้าสังเกตการสอน ให้วิเคราะห์และเสนอแนะการปฏิบัติการสอน ให้ได้แก้ปัญหาทุกด้านเกี่ยวกับผู้เรียน ทั้งที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านจิตใจ ถ้าคณะครุศาสตร์ของสถาบันใดสถาบันหนึ่งไม่สามารถปรับปรุงกระบวนการผลิตที่รับประกันคุณภาพของบัณฑิตครูได้ กระทรวงศึกษาธิการก็ไม่ควรจัดให้นักเรียนทุนไปเรียนในคณะครุศาสตร์นั้น ๆ ซึ่งในที่สุด คณะครุศาสตร์นั้นก็จะมีเขาและปิดตนเองไปในที่สุด

ในระหว่างเรียน คณะครุศาสตร์ต้องดำเนินการให้นักเรียนทุนได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็นพิเศษ ให้นักเรียนทุนทุกคนตระหนักและถ้อยมั่นในผลประโยชน์ส่วนรวมเหนือประโยชน์ส่วนตัว ต้องซื่อสัตย์ ต้องประหยัด ต้องรู้รักสามัคคี ต้องมีเมตตา กรุณาสูง ต้องส่งเสริมคนดีให้บริหารบ้านเมือง ต้องจัดกิจกรรมให้นักเรียนทุนตระหนักในความอยู่รอดร่วมกันของคนในชาติ ต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนทุนมองเห็นประโยชน์ระยะยาวที่ยั่งยืนมากกว่าประโยชน์ระยะสั้นและไม่ยั่งยืน จัดให้นักเรียนทุนได้ประชุมสัมมนา ได้ศึกษาดูงานสำนักงาน

สมัยใหม่ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ได้ดูงานผลงานของปราชญ์ชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จ ได้ดูงานผลงานโครงการตามพระราชดำริ ได้ดูงานสถานสงเคราะห์คนชรา สถานบำบัดผู้ป่วยโรคเอดส์ บ้านเมตตา บ้านราชวิถี บ้านพักชาวสลัม ได้ดูงานโรงเรียนต้นแบบหรือโรงเรียนดีเด่นด้านต่าง ๆ ได้ดูงานโรงเรียนในประเทศมาเลเซียหรือสิงคโปร์ที่จัดการศึกษาได้ดี เป็นต้น

ภายหลังการบรรจุเข้ารับราชการครู กระทรวงศึกษาธิการต้องติดตามผลการปฏิบัติงาน นักเรียนทุนอย่างใกล้ชิด มีการคัดเลือกและยกย่องครูที่เคยเป็นนักเรียนทุนทุกปี นำผลงานเด่น ๆ ของอดีตนักเรียนทุนเหล่านี้มาเผยแพร่ทางรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ มีการประชุมสัมมนาประจำปี เชิญนักปราชญ์ทางการฝึกหัดครูและนักเรียนทุนที่มีผลงานเด่น ๆ มานำเสนอผลงานในที่ประชุมสัมมนา มีการจัดนิทรรศการผลงานนักเรียนทุนเหล่านี้ มีการถ่ายทอดสดออกอากาศประชุมสัมมนาทางโทรทัศน์ ทำให้นักเรียนทุนและครูที่เคยรับทุนภาคภูมิใจในความเป็นครู

ถ้าได้ดำเนินการอย่างนี้ เราก็จะได้แต่คนดี ๆ เข็ม ๆ มาเรียนครู ประเทศไทยก็จะมีครู เข็ม ๆ เพิ่มขึ้นปีละ 7,000 คน เป็นครูเข็ม ๆ ที่มีคุณลักษณะและพฤติกรรมของความเป็นสมาชิกวิชาชีพที่มั่นคงยั่งยืน ภายใน 15-20 ปี โรงเรียนในประเทศไทยก็จะมีแต่ครูเข็ม ๆ นักเรียนไทยและคนไทยในอนาคตก็จะมีแต่คนเข็ม ๆ ความสามารถในการแข่งขันของประเทศก็จะเพิ่มสูงขึ้น ความมีระเบียบวินัยของคนในชาติสูงขึ้น คุณธรรม จริยธรรมสูงขึ้น การลงทุนจากต่างประเทศก็จะเพิ่มมากขึ้น คุณภาพชีวิตของคนไทยก็จะดีขึ้น ๆ คนไทยก็จะพูดถึงอาชีพครูว่าเป็นวิชาชีพสำหรับคนชั้นเยี่ยม ตัวครูเองก็จะมีใจที่ได้เป็นสมาชิกของวิชาชีพชั้นเยี่ยม ต้องใช้ความรู้ชั้นสูงในการประกอบวิชาชีพ ที่สำคัญ ประเทศไทย ก็จะมีแต่คณะครุศาสตร์ที่เข็ม ๆ มีมาตรฐานการผลิตเข็ม ๆ เท่านั้น ที่มีนักเรียนครูเลือกไปเรียน เมื่อเรียนสำเร็จหลักสูตร บัณฑิตเหล่านั้นก็จะประกอบวิชาชีพชั้นสูงที่มีความซับซ้อนได้เป็นอย่างดี ซึ่งในที่สุดเราก็จะสามารถยกเลิกทุนสำหรับนักเรียนครูได้

2. การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมครูที่ตรงกับภารกิจแต่ละวันของครู

ในการแก้ปัญหาในระยะสั้นและเฉพาะหน้า กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานผู้ผลิตครู สถาบันพัฒนาครู และหน่วยงานผู้ใช้ครูควรพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาครูระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาแยกจากกัน

การพัฒนาครูระดับประถมศึกษาควรเน้นความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครู เช่น การพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ในระดับประถมศึกษา การบริหารจัดการชั้นเรียน จิตวิทยาการเรียนรู้อ การผลิต พัฒนาและการเลือกใช้สื่อ การพัฒนาและการเลือกใช้แหล่งเรียนรู้ วิธีสอนแบบต่าง ๆ การวัดและประเมินผลผู้เรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กิจกรรมพัฒนาครูควรจัดในรูปแบบการศึกษาดูงานโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนได้ดีและประสบความสำเร็จ (Best Practices) การประชุมปฏิบัติการ หรือการสัมมนามากกว่าการรับฟังคำบรรยายจากวิทยากร ระยะเวลาการพัฒนาบุคลากรแต่ละครั้งยาวนานเพียงพอที่จะทำให้ครูได้รับความรู้และทักษะที่สามารถนำกลับไปปฏิบัติที่โรงเรียนได้ (ซึ่งอย่างน้อยควรจะใช้เวลาในการพัฒนาประมาณ 18 ชั่วโมง) มีการจัดทำแผนการนำความรู้และทักษะที่ได้จากการพัฒนาบุคลากรไปปฏิบัติ มีการ

ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการอย่างจริงจังและเป็นระบบ มีการนำผลการติดตามและประเมินผลการฝึกอบรมไปใช้ในการบริหารงานบุคคลประจำปี

กระทรวงศึกษาธิการต้องลงทุนพัฒนาสื่อ โดยเฉพาะตำราเรียนสำหรับนักเรียนและคู่มือการสอนสำหรับครูที่มีคุณภาพสูง ๆ น่าอ่าน อ่านเข้าใจง่าย สัมผัสได้ มีภาพสีประกอบสวยงาม มีหุ่นจำลอง ของจริง ภาพเคลื่อนไหวให้เห็นระบบการทำงานของสิ่งต่าง ๆ ที่รวมในหลักสูตรอย่างชัดเจน ง่ายแก่การเข้าใจ

การพัฒนาครูระดับมัธยมศึกษาควรเน้นที่การเพิ่มความรู้และเทคนิคการสอนวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา เช่นความรู้และเทคนิคการสอนวิชาภาษาอังกฤษชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ความรู้และเทคนิคการสอนวิชาคณิตศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ฯลฯ

ในการพัฒนาครูระดับมัธยมศึกษา นอกจากผู้เข้ารับการพัฒนาจะได้รับความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาและเทคนิคการสอนจากวิทยากรผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางการสอนอย่างแท้จริงแล้ว ผู้เข้ารับการพัฒนาควรมีโอกาสได้สังเกตการสอนของครูผู้มีความชำนาญได้ดูแผนการสอน ได้ดูกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ตำราเรียน แหล่งเรียนรู้ของจริงและแหล่งเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ ตัวอย่างแบบฝึกหัด ตัวอย่างข้อสอบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน การสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นเลิศของผู้เรียน

ในทำนองเดียวกัน กระทรวงศึกษาธิการต้องลงทุนพัฒนาสื่อ โดยเฉพาะตำราเรียนสำหรับนักเรียนและคู่มือการสอนสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพสูง ๆ น่าอ่าน อ่านเข้าใจง่าย สัมผัสได้ มีภาพสีประกอบสวยงาม มีหุ่นจำลอง ของจริง แหล่งเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ ภาพเคลื่อนไหวให้เห็นระบบการทำงานของสิ่งต่าง ๆ ที่รวมในหลักสูตรอย่างชัดเจน ง่ายแก่การเข้าใจ

กิจกรรมพัฒนาครูระดับมัธยมศึกษาต้องจัดให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของครู ครูที่เข้ารับการพัฒนาแล้วต้องนำความรู้ที่ได้รับไปใช้อย่างแท้จริง มีการจัดทำแผนปฏิบัติการการนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการพัฒนาไปใช้ มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการและนำผลการประเมินมาใช้ในการประเมินผลบุคลากรประจำปี

เพื่อให้การพัฒนาครูระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาบังเกิดผลดี ผู้ประสงค์จะจัดกิจกรรมพัฒนาครูต้องนำเสนอหลักสูตรพัฒนาครู (รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาครูแต่ละวัน) ให้กระทรวงศึกษาธิการให้ความเห็นชอบก่อนการพัฒนาครู เป็นหลักสูตรของสถาบันพัฒนาครูมีอาชีพ มีการคิมน้ำหนักให้แก่แต่ละหลักสูตร ผู้รับผิดชอบการพัฒนาครูต้องจัดกิจกรรมพัฒนาครูตามหลักสูตรที่เสนอไว้ มีการประเมินและให้การรับรองสถาบันพัฒนาครู สถาบันพัฒนาครู สถาบันใดไม่ดำเนินการตามหลักสูตรที่ได้รับความเห็นชอบแล้ว กระทรวงศึกษาธิการต้องเพิกถอนสิทธิการให้การพัฒนาครูของสถาบันนั้น ๆ

ครูที่ผ่านการอบรมตามเกณฑ์การสอนระดับประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษาจะได้รับใบอนุญาตประกอบการสอนในรายวิชาและระดับที่ผ่านการอบรมนั้น

การทำตามฝันเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นจริง

คงไม่มียุคใดสมัยใดที่ประเทศไทยของเราเผชิญกับวิกฤติทางคุณธรรมและจริยธรรมรุนแรงเท่ากับยุคปัจจุบัน คนไทยอยากมีชีวิตอยู่อย่างสะดวกสบายแต่ไม่อยากทำงานหนัก ประโยชน์ส่วนตัวต้องมาก่อนประโยชน์ส่วนรวม การเอาใจเอาเปรียบคนที่อ่อนแอกว่าถือเป็นการกระทำที่ชาญฉลาด อยากร่ำรวยโดยวิธีง่าย ๆ อยากเรียนเก่งโดยไม่ต้องอ่านหนังสือ อยากได้ปริญญาสูง ๆ แต่ไม่ชอบเรียนอยากอ่าน มาตรฐานความรู้ของคนไทยโดยเฉพาะเยาวชนไทยตกต่ำลง ๆ มูลเหตุสำคัญของความตกต่ำทั้งหลายเหล่านี้มาจากครู ครูคุณภาพต่ำ คุณธรรมด้านความ پاکเพียรอดทนและการเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนของครูเริ่มตกต่ำ ผลผลิตของโรงเรียนซึ่งจะเข้าไปรับใช้สังคมในภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ทั้งในส่วนที่เป็นภาครัฐและภาคเอกชนสะท้อนสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ให้เราเห็นได้อย่างชัดเจน

เราจะปล่อยให้สังคมไทยก้าวเดินต่อไปอย่างสิ้นหวังไปอีกนานเท่าใด ถึงเวลาที่พวกเราชาวกระทรวงศึกษาธิการจะลุกขึ้นมาช่วยกันจุดเทียนเพื่อให้เกิดแสงสว่างทางการศึกษาที่ปลายอุโมงค์ให้แก่ประเทศเราแล้วหรือยัง เรามาเจ็ดย่างงบประมาณเพียงปีละ 3,600 ล้านบาท โดยในปีแรกควักกระเป๋าแค่ 750 ล้านบาท เป็นทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนครู 7,000 ทุน ๆ ละ 100,000 บาท เป็นงบประมาณเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และวิสัยทัศน์ นักเรียนทุนเหล่านี้ในปีแรกอีก 50 ล้านบาท และปีต่อไปค่อยเพิ่มเป็นปีละ 100 ล้านบาท แสงสว่างที่พวกเราอยากให้เห็นก็จะปรากฏขึ้น ประเทศของเราก็จะอยู่อย่างมีความหวัง เราเอาเงินไปอุดบ่อลอกคลองในและปีมากกว่านี้มากมาย แล้วทำไมประเทศของเราจึงจะไม่กล้าลงทุนทำสิ่งดี ๆ อย่างนี้ให้กับบ้านเมือง

ตัดสินใจเด็ดครับ ท่านที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำสิ่งนี้ ให้เกิดขึ้นย่อมจะได้กุศลอันใหญ่หลวง เป็นกุศลที่คนไทยในอนาคตทั้งประเทศจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

หนังสืออ้างอิง

Fullan, Michael. (2005). *Change Force with a Vengeance*. London: RoutledgeFalmer.

Taylor & Francis Group.

Hoy, Wayne K. and Miskel, Cicil. (2001). *Educational Administration: Theory, Reseach, and Practic.*, Singapore: McGraw Hill Higher Education.

ครูกับการพัฒนาวิชาชีพ

Teacher and Professional Development*

สุรางค์ ธรรมโฆหาร**

วิชาชีพ (Profession) ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง อาชีพที่ต้องอาศัยวิชาความรู้ความชำนาญ

ความชำนาญเป็นความรู้ในเชิงปฏิบัติ (Performative knowledge) จึงอาจกล่าวได้ว่า วิชาชีพคืออาชีพที่ต้องอาศัยทั้งความรู้ในเชิงทฤษฎีและความรู้ในทางปฏิบัติ จึงต่างกับอาชีพ (Career) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องทำให้สำเร็จโดยมุ่งหวังค่าตอบแทนเพื่อการดำรงชีพเท่านั้น

วิชาชีพทางการศึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูงเช่นเดียวกับแพทย์ วิศวกร พยาบาล สถาปนิก หนายความ ฯลฯ จึงต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญเป็นการเฉพาะไม่ซ้ำซ้อนกับวิชาชีพอื่น เป็นวิชาชีพที่มีผลกระทบต่อผู้รับบริการและสาธารณชน ดังนั้นจึงต้องมีการควบคุมการประกอบวิชาชีพเป็นพิเศษ ผู้ที่เข้าสู่วิชาชีพต้องผ่านการศึกษทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้มีความรู้ ความชำนาญเป็นระยะเวลา ยาวนานพอสมควร เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญา (Intellectual method) มีอิสระในการใช้วิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพ (Professional autonomy) และมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ (Professional ethics) โดยมีสถาบันวิชาชีพ (Professional institution) หรือองค์กรวิชาชีพ (Professional organization) เป็นแหล่งกลางในการสร้างสรรค์จริยธรรมวิชาชีพ

องค์ประกอบหลักของวิชาชีพที่สำคัญ

มี 3 ประการ คือ

1. บริการวิชาชีพ (Professional service) ที่ต้องกระทำด้วยความชำนาญพิเศษ โดยอาศัยองค์ความรู้ของวิชาชีพแบบไม่เห็นแก่ได้ด้วยอุดมการณ์ความภาคภูมิใจ ทั้งนี้วิชาชีพจะไม่เกิดขึ้น หากไม่มีการให้บริการ
2. มาตรการวิชาชีพ (Professional measures) เพื่อให้วิชาชีพมีความคงอยู่ตลอดไปด้วยคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยคุณภาพของสมาชิกที่ต้องมีความรู้ทางวิชาการ หรือพุทธิปัญญา ความรู้ในการดำรงชีวิต การปฏิบัติตนหรือธรรมจริยา และความรู้จากการฝึกอบรมวิชาชีพหรือหลักสูตรวิชาชีพ ซึ่งมี 3 กลุ่มวิชา ได้แก่ วิชาศึกษาทั่วไป วิชาเอก หรือวิชาเฉพาะด้าน และการฝึกอบรมประสบการณ์วิชาชีพ ทั้งนี้ ต้องมีการประกันคุณภาพหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาชีพ การประกันคุณภาพสมาชิก ได้แก่ การคัดเลือกอาจารย์ผู้สอน และคัดเลือกนักศึกษา รวมทั้งการดำรงและการพัฒนาวิชาชีพให้คงอยู่สืบไป ทั้งนี้เพื่อมิให้วิชาชีพด้อยคุณภาพและเสื่อมถอยไป

ที่มา * วารสารวิทยากร ปีที่ 107 ฉบับที่ 2 เดือนธันวาคม 2550

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์

3. สถาบันวิชาชีพ (Professional institutions) เป็นแหล่งสะสมองค์ความรู้และฝึกฝนสมาชิกเพื่อให้บริการแก่สังคมและควบคุมการปฏิบัติงานของสมาชิก สถาบันวิชาชีพจึงเกี่ยวข้องกับ 3 ส่วน ดังนี้

3.1 สถาบันบริการวิชาชีพ (Service institutions) ซึ่งได้แก่ โรงเรียน มหาวิทยาลัย ฯลฯ

3.2 สถาบันฝึกอบรมวิชาชีพ (Training institutions) ได้แก่ คณะครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ฯลฯ

3.3 สถาบันกำกับดูแลวิชาชีพ (Regulation institutions) ได้แก่ อุตสภา หรือสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา

การพัฒนาวิชาชีพ (Professional development) ทางการศึกษาจึงต้องพัฒนาองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น

ปัจจุบันปัญหาของวิชาชีพทางการศึกษามีดังนี้

1. วิกฤตวิชาชีพครูที่เกิดจากครูอยู่ในฐานะที่ด้อยในสังคม ขาดเสรีภาพในการทำงาน ขาดปัจจัยเกื้อหนุนในการสอน ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาการเรียนการสอน รวมทั้งความเชื่อมั่นและศรัทธาที่ครูมีต่อวิชาชีพลดถอยลง นอกจากนี้ครูยังมีหนี้สินมาก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา; 2548:19-20)

2. ขาดระบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่ดี จึงไม่มีโอกาสได้รับการพัฒนาอย่างเพียงพอทำให้ไม่ทราบแนวโน้มใหม่ทางวิชาการ การวิจัยเชิงนวัตกรรมและแนวปฏิบัติด้านการเรียนการสอน นอกจากนี้การมีหลายหน่วยงานดำเนินการทำให้การพัฒนาไม่มีเอกภาพด้านนโยบาย แผน และมาตรฐานที่ชัดเจน การพัฒนาเกิดความซับซ้อนไม่เป็นระบบไม่ต่อเนื่องและขาดประสิทธิภาพ รวมทั้งการพัฒนาไม่ตรงกับความต้องการ ไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูตามแนวปฏิรูปได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา; 2548: 20)

3. ปัจจัยเกื้อหนุนในวิชาชีพทางการศึกษาเป็นอุปสรรคทำให้ครูขาดขวัญและกำลังใจ โดยเฉพาะเงินเดือนและค่าตอบแทนในวิชาชีพต่ำกว่าวิชาชีพอื่นการให้ความสำคัญความชอบแก่ครูไม่เป็นธรรมเนียมการจัดสรรภาระงานยังไม่มีประสิทธิภาพทำให้ครูไม่สามารถทุ่มเทการทำงานในเรื่องการสอนอย่างเต็มที่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา; 2548: 21)

4. การจัดการศึกษาซึ่งขาดคุณภาพซึ่งพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2548 ทั้งระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีผลสัมฤทธิ์วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาหลักและเป็นกลไกเพิ่มความสามารถในการแข่งขันต่ำกว่าร้อยละ 50 ทุกวิชา โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าร้อยละ 35

จากการประเมินคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าผ่านเกณฑ์ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาและได้มาตรฐานเพียงร้อยละ 35 เท่านั้น โดยด้านที่ไม่ได้มาตรฐานได้แก่

4.1 ด้านผู้เรียน ไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับ ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความรู้ และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทักษะการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น

4.2 ด้านบริหาร ไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ โดยเฉพาะการมีหลักสูตร ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น การมีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน

4.3 ด้านครู ไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและครูไม่เพียงพอ

4.4 ด้านการอาชีวศึกษา ไม่เป็นแหล่งวิชาการทางอาชีพแก่ชุมชนและสังคมเท่าที่ควร รวมทั้งไม่สามารถจัดการศึกษารองรับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและการพัฒนา

5. กระบวนการผลิตครูมีปัญหาดังนี้

5.1 ไม่สามารถคัดเลือกคนดีและคนเก่งมาเรียนครูได้ จากการดำเนินการผลิตหลักสูตรครู 5 ปี ตั้งแต่ปี 2547 ซึ่งมีเป้าหมายให้มีผู้สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2551 จำนวน 2,500 คน จาก 8 สาขาวิชา แต่มีนักศึกษามาสมัครเรียนเพียง 2,139 คน นอกจากนี้ในภาคเรียนที่ 2 ยังมีนักศึกษาขอ ลาออก 5 คน จึงเหลือเพียง 2,134 คน ซึ่งจำนวนดังกล่าวมีนักศึกษาได้เกรด 2.75 ขึ้นไป จำนวน 2,013 คน ต่ำกว่า 2.50 จำนวน 29 คน ระหว่าง 2.50-2.75 จำนวน 92 คน

5.2 ระบบการผลิตครูยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังด้านนโยบาย และงบประมาณจากรัฐ โดยรัฐบาลให้ทุนนักศึกษาในข้อ 5.1 ปีละ 69,000 บาท ที่เข้าเรียนในปี พ.ศ. 2547 ส่วนนักศึกษาที่เข้าเรียนหลังปีงบประมาณ 2547 ไม่มีทุนให้นักศึกษา การผลิตครูแนวใหม่ 5 ปี จึงยังไม่ได้รับการสนับสนุน (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา; 2550:36)

6. การขาดแคลนครู เป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาทั้งด้าน ปริมาณและคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมต่ำกว่าเกณฑ์ มาตรฐานเกือบทุกวิชา ดังรายละเอียดในข้อ 4 และ 4.1 และจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากร ปี พ.ศ. 2547 มีเพียง 8.2 ปี ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับที่กำหนดไว้ 9 ปี และขีดความสามารถในการ แข่งขันระดับนานาชาติด้านการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ผลการประเมินของสำนักรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่าสถานศึกษาที่ไม่ได้มาตรฐานมีสาเหตุมาจากครูไม่เพียงพอ นอกจากนี้ นโยบายที่จำกัดอัตรากำลังคนภาครัฐ ทำให้กระทรวงศึกษาธิการถูกยุบอัตราจากการเกษียณ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2543 – 2547 ถึง 51,169 อัตรา ทำให้ปัญหาการขาดแคลนครูสะสมอย่างต่อเนื่อง การขาดแคลนงบประมาณเพื่อสนับสนุนในด้านการพัฒนาการเรียนการสอน และการพัฒนาครู เป็นส่วนหนึ่งที่กระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา; 2550:38)

การพัฒนาวิชาชีพครูจึงมีมาตรฐานดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งมีแนวทางดังนี้

1.1 ปรับปรุงและพัฒนาระบบการดูแลมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

โดย พ.ร.บ.การศึกษา พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545) ได้กำหนดให้มีสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2546 เป็นองค์กรในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่กำหนดและพัฒนามาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพโดยผู้ประกอบวิชาชีพต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพและสามารถเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพได้ หากไม่ประพฤติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยใบอนุญาตจะมีอายุ 5 ปี ซึ่งผู้ที่เป็นครูอยู่ก่อนแล้วใบอนุญาตเดิมจะสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2552 นี้ นอกจากนี้สภาครูฯ ยังทำหน้าที่ในการพัฒนา ขกย่อง ส่งเสริมผู้ประกอบวิชาชีพอีกด้วย สภาครูฯ จึงเป็นองค์กรที่กำกับวิชาชีพทางการศึกษาในระดับชาติ

ส่วนในระดับสถานศึกษาให้มีคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบและดูแลการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนของครูกันเองให้เป็นไปตามมาตรฐาน จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพ โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพภายในส่วนการประกันคุณภาพภายนอกเป็นหน้าที่ของสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) องค์กรมหาชน ซึ่งจะนำมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพของคุรุสภามาเป็นเกณฑ์ในการประเมินด้วย

1.2 เร่งรัดให้มีระบบการติดตามผลการปฏิบัติงานโดยการเลื่อนวิทยฐานะครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นไปตามผลการปฏิบัติงานที่แท้จริงมีแรงจูงใจให้ผู้ประกอบอาชีพได้รับค่าตอบแทนเพิ่มเติมจากเงินเดือน เช่น วิทยฐานะ เงินค่าตอบแทน ผู้ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น ซึ่ง พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) มีหน้าที่กำหนดนโยบายวางแผนกำหนดอัตราค่าจ้าง รวมทั้งเสนอปรับปรุงเงินเดือน เงินวิทยฐานะ เงินตำแหน่งให้กับผู้ประกอบการวิชาชีพ

1.3 การยกย่องตอบแทนครูดีและมาตรการจูงใจให้คนเก่งคนดีให้อยู่ในวิชาชีพครูต่อไป มีโครงการยกย่องครู ราชวิทยาลัย คุรุเมธี เพื่อรักษาคนดีอยู่ในระบบ ซึ่งเป็นหน้าที่ของคุรุสภาและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

2. การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาจะมี 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ครู
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ
3. ผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาและรองผู้อำนวยการ
- 4.ศึกษานิเทศก์

การพัฒนาบุคคลเหล่านี้มีแนวทางดังนี้

2.1 ทบทวนการจัดทำแผนพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพให้เป็นแผนบูรณาการ โดยจัดทำเป็นแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง ระยะยาว โดยมีคณะกรรมการกำกับดูแลในภาพรวม กำหนดกลไก เป้าหมายและแนวทางในการดำเนินการที่ชัดเจนรวมทั้งติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการทำงานของหน่วยงานแต่ละแห่งและประหยัดงบประมาณ

2.2 ส่งเสริมสนับสนุนรูปแบบการพัฒนาครู บริหาร และศึกษานิเทศก์ที่เป็นการบูรณาการการวิจัยปฏิบัติการและการฝึกอบรมเข้าด้วยกัน สนับสนุนการใช้ระบบเครือข่าย โดยใช้เครือข่ายครู ผู้นำ องค์กรครู ชมรมครู ผู้บริหาร ดำเนินงานด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เช่น

2.2.1 ให้ผู้บริหารเป็นผู้นำและสนับสนุนการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายครูประจำการตามเขตพื้นที่การศึกษาและควรให้สถาบันอุดมศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษารับผิดชอบการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และติดตามประเมินผลด้วย

2.2.2 ศึกษาข้อมูลในเขตพื้นที่การศึกษาว่ามีปัญหาหรือมีความต้องการพัฒนา ในเรื่องใด เพื่อวางแผนปฏิบัติการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของโรงเรียน โดยใช้ครูต้นแบบ และวิทยากรในเขตพื้นที่

2.2.3 พัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาในเขตพื้นที่เพื่อเป็นหลักในการ พัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพทั้ง 2 กลุ่ม ในแต่ละพื้นที่ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การปรับเงื่อนไขหลักสูตร บัณฑิตศึกษาให้หลากหลายรองรับการเพิ่มพูนความรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษาโดยมีการประกัน คุณภาพที่ชัดเจน

2.3 การพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครู โดยใช้ระบบสนับสนุนเพิ่มเติม เช่น ระบบ e-learning, blended learning และ distance learning รวมทั้งการพัฒนาครูในสาขาที่ขาดแคลน อาจใช้ ระบบพี่เลี้ยงในรูปแบบโครงการวิจัย พัฒนาระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับครูในเขตพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและความมั่นใจในเนื้อหาและวิธีสอนให้วีครูประจำการ

2.4 ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานของผู้ประกอบวิชาชีพโดยใช้ PDCA คือ Plan Do Check และ Act มากำกับ

3. การผลิตครูแนวใหม่มีแนวทางดังนี้

3.1 ให้มีการจัดทำแผนและเป้าหมายการผลิตครูที่ชัดเจน มีคุณภาพตามมาตรฐาน วิชาชีพ และให้มีคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยระบบ กระบวนการและแผนการผลิตครู คณาจารย์ และ บุคลากรทางการศึกษา และมีระบบสารสนเทศความต้องการครู เพื่อปฏิรูประบบวางแผนผลิตครู

3.2 ให้สถาบันผลิตครูและหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกันศึกษาวิเคราะห์กำหนดรูปแบบ หลักสูตรการผลิตครูแนวใหม่ ให้มีความชัดเจน ทั้งในแง่ระยะเวลา เนื้อหา และวิธีการจัดการเรียนการสอน

โดยให้เชื่อมโยงกับคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพและสมรรถนะพื้นฐานของครู (Core competency) ที่ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติเฉพาะตัวและการให้ใบอนุญาตมาประกอบวิชาชีพครู

3.3 จัดทำแผนปฏิรูปสถาบันผลิตครู โดยเฉพาะการปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาให้เป็นธรรม รวมทั้งการสนับสนุนแผนพัฒนาอาจารย์ ครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ ให้มีทุนพัฒนาอาจารย์ทดแทนอาจารย์ที่เกษียณ มีระบบประเมินคุณภาพหลักสูตรครู และการกำหนดสมรรถนะหลักของบัณฑิตครู เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คณะครุศาสตร์ และศึกษาศาสตร์

3.4 ให้มีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น จัดทำหลักสูตรระยะสั้นหรือหลักสูตรเร่งรัดอาจบรมผู้ที่จบปริญญาสาขาอื่นมาต่อขอคววิชาชีพครู

3.5 สนับสนุนเส้นทางการศึกษาเข้าสู่วิชาชีพครูให้มีความหลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้คนดีคนเก่งเข้ามาเรียนครูมากขึ้น เช่น ให้ทุนและโควตาตามจังหวัด และสาขาวิชาที่มีผู้ประสงค์จะเรียนครู เช่น สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทุน โครงการส่งเสริมการผลิตครูที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (สควค.) ทุนครูทายาทของคณะศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ

4. การพัฒนาระบบและองค์กรสนับสนุน มีแนวทาง ดังนี้

4.1 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเครือข่าย ICT ในโรงเรียนและท้องถิ่นชนบท เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และกลไกการเรียนรู้สมัยใหม่อย่างทั่วถึง

4.2 พัฒนาประสิทธิภาพระบบงบประมาณใหม่ที่เน้นผลงาน เพื่อกระตุ้นกระบวนการตรวจสอบแนวใหม่ให้มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ผลงานความก้าวหน้า ของการดำเนินงานนโยบายต่าง ๆ

นอกจากวิธีการและหน่วยงานดัง ได้กล่าวไปแล้วที่ทำให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษายังมีหน่วยงานและโครงการใหม่ ๆ ที่กำลังดำเนินการดังนี้

1. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ซึ่งสนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู ได้วิเคราะห์เอกสารวิธีสอนของครูต้นแบบ 586 คน ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 9 รูปแบบ คือ การเรียนรู้ด้วยโครงการ ทักษะกระบวนการคิด โดยใช้หมวก 6 ใบ กระบวนการแก้ปัญหา การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การสร้างองค์ความรู้ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การใช้ประสบการณ์ ที่เน้นการปฏิบัติ การบูรณาการสู่ปัญหา และการเรียนจากแหล่งเรียนรู้ โดยให้ครูต้นแบบนำไปขยายผล 90 โรงเรียนทั่วประเทศ โดย 1 รูปแบบจะมีโรงเรียนร่วมโครงการ 10 โรงเรียน ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาที่สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่า ผู้เรียนมีปัญหาเรื่องการคิดวิเคราะห์และผู้บริหารไม่สนใจงานวิชาการ (สมรชนีกร อ่องเอิบ ; สัมภาษณ์ : 6 มีนาคม 2550) นอกจากนี้ยังดำเนินการพัฒนานวัตกรรมการพัฒนาครูนักร้องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้รูปแบบเครือข่ายสถานศึกษา (school cluster)

2. การวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับความเป็นเลิศทางครูศาสตร์ ศึกษาศาสตร์โดยการดำเนินการวิจัยนำร่องในสถาบันราชภัฏ 5 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต สวนสุนันทา บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา กาญจนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และมีการขยายผลการวิจัยไปยังมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่ง ดำเนินการ โครงการวิจัยกับ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

3. กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบาย 2 เรื่อง ในขณะนี้ดังนี้

3.1 การจัดทำทรานสคริปต์ ฉบับที่ 2 เรียก ทรานสคริปต์ความดี เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาเป็นคนดี

3.2 โครงการสหกิจเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครู โดยให้คณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ส่งนักศึกษาไปฝึกสอนในโรงเรียนที่ขาดแคลนครู โดยกระทรวงศึกษาธิการ จะให้ค่าตอบแทนแก่นักเรียนด้วย

4. มีการจัดตั้งสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2548 และจัดทำร่างแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2549-2551 โดยมีการดำเนินงานที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

4.1 การฟื้นฟูสร้างศรัทธาวิชาชีพ เช่น ยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู พัฒนาการบริหารงานบุคคล พัฒนาระบบค่าตอบแทน

4.2 การพัฒนาศักยภาพครู เช่น การสร้างภาวะผู้นำ การส่งเสริมการศึกษาต่อ การสร้างเอกภาพและระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

4.3 การพัฒนาครูแนวใหม่ เช่น การพัฒนาสถาบันผลิตครู พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาครูใหม่ ขณะนี้ สคบศ. ได้ร่วมมือกับสภาคณบดี คณะครุศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ โดยเป็นเครือข่ายการพัฒนาครูร่วมกัน

5. กุรุสภาหรือสภาครูและบุคลากรทางการศึกษากำลังดำเนินการรับรองคุณวุฒิหลักสูตร ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ของสถาบันวิชาชีพครูส่วนการกำหนดมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพนั้นที่ผ่านมาได้กำหนดมาตรฐานของกลุ่มบุคลากรทางการศึกษา 4 กลุ่มแล้ว และขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ จัดทำตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่ชัดเจน ทั้งนี้ต้องทำให้เสร็จก่อนเดือนธันวาคม พ.ศ. 2552 ซึ่งจะมีการต้อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพของผู้ครบกําหนดรุ่นแรก (เกศธิดา เขียวสะอาด ; สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2550)

6. สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีโครงการให้ทุนผู้วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา และดำเนินโครงการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาร่วมกับ สคบศ. (เพชรฯ สันติพิพัฒนกุล ; สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2550) ส่วนหน้าที่หลักคือ การประเมินคุณภาพภายนอก และประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาทุกสังกัดซึ่งได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) และสถานศึกษาที่สังกัดกระทรวงอื่น ๆ โดย สมศ. จะประเมินโดยมีเกณฑ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เช่น โรงเรียนสังกัด สพฐ. จะประเมิน 3 มาตรฐาน คือ มาตรฐานผู้เรียน มาตรฐานผู้บริหาร และมาตรฐานครู โดยมาตรฐานการศึกษาเหล่านี้จะสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติที่กำหนด โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) สำหรับมาตรฐานครูจะมีระดับการประเมิน 4 ระดับ เช่น ครูได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนตามเกณฑ์ที่คุรุสภากำหนด ผลการประเมินดี โดยมีเกณฑ์ว่าครูร้อยละ 78-89 ได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนตามที่คุรุสภากำหนด (ไม่ต่ำกว่า 20 ชั่วโมง/ปี)

สำหรับในระดับอุดมศึกษาจะประเมิน 7 มาตรฐานและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพคือ มาตรฐานการพัฒนาสถาบันและบุคลากร และมาตรฐานด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน

7. สำนักทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้น โดยมีหน้าที่จัดระบบวิธีการทดสอบและพัฒนาเครื่องมือวัดมาตรฐานสำหรับการประเมินผลทางวิชาการและวิชาชีพ และการทดสอบทางการศึกษา และบริการสอบวัดความรู้ความสามารถ โดยจัดสอบ ANET และ ONET ซึ่ง สมศ. เป็นมาตรฐานการชี้วัดระดับในเกณฑ์มาตรฐานผู้เรียนด้วย

8. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) เป็นหน่วยงานในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2546 เช่นเดียวกับ สภาครูและบุคลากรทางการศึกษามีหน้าที่ส่งเสริมสวัสดิการ และสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาและสนับสนุนการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในเรื่องสื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

สรุป

วิชาชีพทางการศึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูงและเป็นวิชาชีพควบคุมทั้งนี้เพราะผู้ประกอบการวิชาชีพมีบทบาทสำคัญต่อสังคมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ วิชาชีพทางการศึกษาต้องมีการพัฒนาวิชาชีพอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้คงไว้ซึ่งคุณภาพและเกียรติภูมิของวิชาชีพ การพัฒนาวิชาชีพจึงต้องพัฒนาองค์ประกอบหลักของวิชาชีพ มาตรการทางวิชาชีพ และสถาบันวิชาชีพ ซึ่งควรเริ่มจากการคัดเลือกผู้ที่มาเรียนต้องมีความรู้ความสามารถ เจตคติ อุทิศการณความเป็นครูและมีคุณลักษณะของครูที่ดีที่พึงประสงค์ในเบื้องต้นก่อนทั้งนี้เพื่อให้เป็นตัวป้อน (Input) ที่ดีพอสมควร กระบวนการพัฒนา (Process) จะได้ดำเนินไปด้วยความราบรื่น ไม่ยากลำบากในการพัฒนาจนเกินไป กระบวนการพัฒนาในระยะเวลา 5 ปี อาจไม่เพียงพอโดยเฉพาะการพัฒนาเจตคติ ค่านิยมการสนับสนุนให้ผู้เรียนอยู่หอพักของสถาบันเพื่อบ่มเพาะคุณลักษณะของผู้เรียน รวมทั้งมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรการผลิตครู และหลักสูตรสถานศึกษาทั้งหลาย จึงควรให้สังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณชน

(Accountability) เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาไปเป็นครูควรพัฒนาตนเองด้วยการอบรมความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอด้วยความตระหนักในวิชาชีพ ไม่ใช่ถูกบังคับจากหัวหน้าหรือเกณฑ์ของคุรุสภา หรือ สมศ. หลักสูตรควรสร้างให้ครูมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นคนเก่งที่ดีทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and happiness society) ได้จึงถือว่าผู้เรียนเป็นผลผลิต (Output) จากวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.พ.ส.). 2550.
- (2550). แผนปฏิบัติราชการกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรองรับนโยบายรัฐบาล ฉบับประมาณ พ.ศ. 2550-2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2548). พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2549). ร่างบทสรุปสำหรับผู้บริหาร ผลสะท้อนจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก (พ.ศ. 2544-2548). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2549). กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2547). พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2548). แผนยุทธศาสตร์คุรุสภา พ.ศ. 2548-2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2548). แผนปฏิบัติราชการ 4 ปี พ.ศ. 2548-2551. ของคุรุสภา. เอกสารโรเนียว. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). ข้อเสนอยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- (2550). ร่างกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10. (พ.ศ. 2550-2554) เอกสารโรเนียว.
- อัครพงษ์ สัจจวาที และสมโชค อึ้งสกุล. (2542). พัฒนาการของวิชาชีพครูในประเทศไทย. เอกสารโรเนียว.

170 รวมเล่มบทความเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

North Central Regional Educational Laboratory. *Professional Development*. (Online). Available :

www.Nerel.Org/sdrs/areas./pd ocont.htm.

เกศธิดา เขียวสะอาด. (19 กุมภาพันธ์ 2550). รักษาการผู้อำนวยการกลุ่มรับรองความชำนาญ

ในการประกอบวิชาชีพ. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

เพชร สันติพิพัฒนกุล. (6 มีนาคม 2550). รองผู้อำนวยการดูแลสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานและ

อุดมศึกษา สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.

สมรชนีกร ย่องเอิบ. (6 มีนาคม 2550). หัวหน้ากลุ่มงาน พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครู

และบุคลากรทางการศึกษา. สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาศึกษา.

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. .

จรรยาบรรณวิชาชีพ กับการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*

สุกิจ ศรีพรหม**

จรรยาบรรณวิชาชีพแสดงถึง คุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพที่กลุ่มบุคคลแต่ละสาขาวิชาชีพ ที่จะรักษาชื่อเสียงและส่งเสริมเกียรติคุณของสาขาวิชาชีพของตน เป็นแนวทางปฏิบัติในรูปของจรรยาบรรณเพื่อเป็นเครื่องชี้แนะหรือใช้ประกอบการประพฤติปฏิบัติตนไปสู่ความสำเร็จแห่งอาชีพนั้น ๆ เป็นมาตรฐานและขำรงรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงเกียรติคุณของผู้ประกอบวิชาชีพ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจในจรรยาบรรณวิชาชีพของตนเอง ซึ่งได้แก่ จรรยาบรรณครูนั้นเอง สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นอาชีพหนึ่งที่ได้รับการกำหนดข้อประพฤติปฏิบัติในวิชาชีพไว้ทั้งในรูปของข้อกำหนดด้วยวินัยและจรรยาบรรณครู ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญต่อจรรยาบรรณครู และมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพเพื่อเป็นกลไกในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นวัฒนธรรมที่เขาวชนและประชาชนทั่วไปฝากความหวังในการที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลในสังคม

จรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 มีทั้งหมด 9 ข้อ แบ่งเป็นจรรยาบรรณต่อศิษย์ จรรยาบรรณต่อตนเอง และจรรยาบรรณต่อประชาชนและสังคม

จรรยาบรรณต่อศิษย์

จุดมุ่งหมายอยู่ที่ตัวข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายภารกิจในการอบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีความเจริญทั้งทางด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย และด้านจิตใจให้ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การประพฤติปฏิบัติคนในด้านจรรยาบรรณที่มีต่อศิษย์ได้แก่

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์ เพิ่มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งกาย วาจา และจิตใจ
4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์

ที่มา * วารสารวิชาการ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม-กันยายน 2550

** ว่าที่ ร.ต., ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโคกสะอาด ตำบลอุ่มจาน อำเภอสุเมธาลัย จังหวัดสกลนคร 47230

5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อตนเองและหน่วยงาน

จุดมุ่งหมายอยู่ที่ตัวข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติตนให้ศิษย์ และบุคคลทั่วไปเกิดความเชื่อถือ และศรัทธา การประพฤติปฏิบัติตนในด้านจรรยาบรรณต่อตนเองและหน่วยงาน ได้แก่

1. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อยู่เสมอ
2. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู

จรรยาบรรณต่อประชาชนและสังคม

จุดมุ่งหมายอยู่ที่ตัวข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติงานกับบุคคลในองค์กรและประชาชนได้อย่างราบรื่นจนบังเกิดความพึงพอใจจากการปฏิบัติงาน การประพฤติปฏิบัติตนในด้านจรรยาบรรณต่อประชาชนและสังคม ได้แก่

1. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์
2. ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

กลยุทธการนำจรรยาบรรณครูไปสู่การปฏิบัติ

กลยุทธการนำจรรยาบรรณไปสู่การปฏิบัติของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องสร้างหลักการและมาตรการสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน โดยมีการกำหนดกลยุทธได้ดังนี้

1. ให้บรรจุและสอดแทรกเรื่องจรรยาบรรณครูไว้ในหลักสูตรการเรียน และการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ
2. ให้ทดสอบเรื่องจรรยาบรรณครูในการสอบแข่งขันเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการ และสอบคัดเลือกเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น
3. ให้มีการประเมินเรื่องการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับในการเลื่อนขั้นเงินเดือน

แนวทางการรณรงค์ส่งเสริมจรรยาบรรณครู

1. การใช้มาตรการยกย่องให้รางวัล

ให้มีมาตรการให้รางวัลแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของจรรยาบรรณเป็นหลักในการทำงานจนเป็นที่ประจักษ์ชัด ในรูปการยกย่อง ชมเชย การมอบโล่ การประกาศเกียรติคุณ หรือประกาศชื่อทางสื่อมวลชน การมอบเป็นประกาศนียบัตร เป็นต้น

2. วิธีการเป็นแบบอย่างที่ดี

การนำตัวอย่างที่ดีมาชี้ให้เห็น ให้สังคมได้รับรู้ การยอมรับเป็นวิธีการพัฒนาทางด้านจิตใจของผู้ที่ต้องการปรับทัศนคติโดยไม่ต้องใช้วิธีการบังคับจุดเน้นที่สำคัญคือ ตัวผู้บังคับบัญชาทุกระดับต้องใช้ภาวะผู้นำในการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างสรรหาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ได้บังคับบัญชาและชักนำผู้ได้บังคับบัญชาไปสู่การปฏิบัติ

3. สร้างความรู้และทัศนคติ

ลักษณะเชิงพฤติกรรมในการประพฤติปฏิบัติที่ควรปฏิบัติ พฤติกรรมที่พึงละเว้น เมื่อประพฤติดีแล้วจะเกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อตนเองและหน่วยงาน ต่อสังคม และประเทศชาติ โดยคิดประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน สร้างคู่มือให้ได้รับรู้ เข้าใจง่าย การฝึกอบรมสัมมนา หรือประชุมถ่ายทอดความรู้สู่การปฏิบัติเป็นระยะต่อเนื่อง และทั่วถึง

4. วิธีการตั้งชมรมหรือการสร้างเครือข่าย

โรงเรียนหรือหน่วยงานควรตั้งกลุ่มหรือชมรมเสริมสร้างและพัฒนาตนเองด้วยความสมัครใจและจัดแสดงผลงานของแต่ละกลุ่มให้ทราบโดยทั่วกัน เป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างความรู้สึกร่วมให้เกิดขึ้นกับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจกันรณรงค์ให้เกิดการถือปฏิบัติต่อไป

5. วิธีการควบคุมจากภายในและภายนอก

การประกาศให้ทราบทั่วกันทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนหรือหน่วยงานจะทำให้ผู้รับรู้เป็นผู้มีส่วนควบคุมพฤติกรรมการทำงาน

6. การจัดกิจกรรมรณรงค์

ให้มีกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างที่ดีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การประกวดข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ดีเด่น โรงเรียนดีเด่น หน่วยงานดีเด่น โดยใช้หลักจรรยาบรรณครูเป็นแนวปฏิบัติ โดยอาจให้ประชาชนหรือบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนในการคัดเลือกหรือมีส่วนร่วมในการตัดสิน เพื่อให้เกิดพลังผลักดันจากภายนอกอีกส่วนหนึ่ง

7. วิธีการประชาสัมพันธ์

เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ กระจายข่าวในรูปแบบของสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในองค์กรผู้รับบริการ ประชาชน และสังคมได้รับทราบ มีการเผยแพร่ตัวอย่างที่ดีเพื่อเป็นการจูงใจให้เกิดความตระหนัก เกิดจิตสำนึก ตลอดจนเกิดสรรหาที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการปฏิบัติตนด้วยตนเอง

8. วิธีการศึกษาคูงาน

การศึกษาคูงานจากหน่วยงานอื่นที่สามารถนำเอาแบบอย่างเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีได้ หรือการให้หน่วยงานอื่นมาคูงานในหน่วยงาน จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความต้องการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมการทำงานด้วยตัวของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเอง

บทบาทผู้บริหารที่มีต่อการเสริมสร้างจรรยาบรรณครู

1. ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดี
2. สร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกิดการยอมรับในองค์กร
3. เอาใจใส่สอนงาน ฝึกอบรม และพัฒนาบุคลากรในองค์กรเป็นประจำ
4. ดูแลให้เกิดการประพฤติปฏิบัติ และริบคำเนิการทันทีเมื่อมีผู้ร้องเรียนหรือปฏิบัติ

ไม่ถูกต้อง

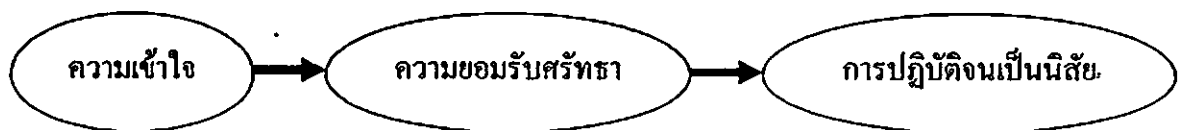
5. สร้างขวัญกำลังใจ โดยส่งเสริมผู้ปฏิบัติดีเมื่อมีโอกาส
6. หมั่นป้องกัน ขจัดเหตุการณ์ที่ไม่เหมาะสม
7. เอาใจใส่ สังเกตการณ์ต่อสิ่งที่ยังชี้ว่าจะเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

ขึ้นในหน่วยงานหรือผู้ได้บังคับบัญชา

8. ใช้กฎหมาย กฎระเบียบ บังคับตามควรแต่กรณี

ในการบริหารงานที่ดี โรงเรียนหรือหน่วยงานควรมีระบบ โครงสร้างงานที่ชัดเจน เหมาะสม มอบหมายงานที่ชัดเจนมีการนำหลักการจรรยาบรรณไปใช้ประกอบการบริหารงานบุคคลใน ขั้นตอนต่าง ๆ อย่างจริงจัง มีการสร้างกฎเกณฑ์และแนวปฏิบัติในโรงเรียนหรือหน่วยงานที่ชัดเจน สามารถวัดเป็นรูปธรรมได้และมีระบบลงโทษที่ยุติธรรม การควบคุมโดยสังคมดำเนินการโดยการ รมรงค์เสริมสร้างเกี่ยวกับจรรยาบรรณของหน่วยงานอย่างเป็นรูปธรรม เปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จะทำให้เกิดการควบคุมโดยสาธารณะ (social sanction) โดย โรงเรียนหรือหน่วยงาน ไม่ต้องใช้มาตรการทางกฎหมาย

การจะทำให้เกิดเป็นผลในทางปฏิบัติเกี่ยวกับจรรยาบรรณครูสู่การปฏิบัติ นั้นมีปัจจัยที่ เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ

รูปแบบปัจจัยเกี่ยวกับจรรยาบรรณครูสู่การปฏิบัติ

จากรูปแบบปัจจัยเกี่ยวกับจรรยาบรรณครูสู่การปฏิบัติ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาพร้อมจะปฏิบัติตามมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับปัจจัยดังนี้

1. โรงเรียนหรือหน่วยงานนั้นจะต้องเข้าใจเนื้อหาและความหมายของจรรยาบรรณครูที่กำหนดไว้อย่างต้องแท้ (understanding)
2. โรงเรียนหรือหน่วยงานนั้น มีความยอมรับศรัทธาคู่คุณค่าของจรรยาบรรณครูที่กำหนดไว้หรือไม่ (intemalize) และเมื่อมองเห็นคุณค่าก็จะนำคุณค่าของจรรยาบรรณครูนั้นมายึดเป็นหลัก หรือแนวทางในการปฏิบัติงาน
3. เมื่อยอมรับแล้ว ได้นำไปปฏิบัติจนเป็นวิถีปกติของชีวิตหรือไม่ (commitment as way of life) ทั้งนี้แม้จะเข้าใจและยอมรับ แต่หากมิได้ปฏิบัติตามข้อบัญญัติเหล่านั้นก็ถือว่าไร้ประโยชน์อย่างสิ้นเชิง

บทสรุป

จรรยาบรรณ คือ ประมวลความประพฤติกฎที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก็มีจรรยาบรรณครูเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในการทำงานไปสู่ความสำเร็จ ในทางปฏิบัติโรงเรียนหรือหน่วยงานทางการศึกษาจะนำจรรยาบรรณครูไปปฏิบัติให้เกิดผลได้จริงจึงและยั่งยืนนั้นจะต้องให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วมรับรู้เข้าใจในความหมายและเนื้อหา สามารถซึมซาบคุณค่าหรือความสำคัญซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับและถือปฏิบัติด้วยจิตสำนึกของตนเอง ได้โดยไม่มีการบังคับ และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่การยอมรับที่ยั่งยืนได้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *การบริหารงาน : การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่เพื่อเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) ชมรมเพื่อนข้าราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *คู่มือสอบเลื่อนทุกระดับตำแหน่ง*. กรุงเทพมหานคร: การันต์การพิมพ์.
- รังสรรค์ แสงสุข และคณะ. (2544). *ความรู้คู่คุณธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

การสร้างความตระหนักและพัฒนาวิชาชีพครู*

สมพงษ์ พละสุรย์

สาระหลัก

1. การสร้างความตระหนักในการพัฒนาวิชาชีพครู
2. วิชาชีพครู
3. การพัฒนาวิชาชีพครู

การสร้างความตระหนักในการพัฒนาวิชาชีพครู มีองค์ประกอบสำคัญคือ

1. ความรู้ความเข้าใจในความสำคัญและจำเป็นของวิชาชีพครู

1) วิชาชีพครูเป็นศาสตร์และศิลป์ในการยกระดับและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีการเรียนรู้พัฒนา และดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในสังคม

2) วิชาชีพครูสร้างเสริมพลังและคุณค่าให้แก่มนุษย์ ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของสังคม

3) วิชาชีพครูสามารถกำจัดหรือทำลายความอ่อนด้อยของมนุษย์ในด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และคุณธรรม

- 4) วิชาชีพครูสร้างความมั่งคั่งและศักดิ์ศรีแก่มนุษย์ และแก่ผู้ประกอบวิชาชีพครู

5) วิชาชีพครูมีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติเท่าเทียมกับวิชาชีพอื่นๆ ที่สามารถทำให้คนเห็นคุณค่าของตนเอง คุณค่าของผู้อื่น ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. การสร้างความตระหนักในความจำเป็นและสำคัญของวิชาชีพครู

1) ให้รับรู้และสัมผัสความจริงที่ควรพัฒนาเพราะครูยกตัวอย่างการเรียนรู้ และการพัฒนาที่เกิดขึ้นเพราะครู

2) ให้รับรู้และเปรียบเทียบสภาพของคนที่ได้พัฒนาโดยกระบวนการเรียนรู้จากครูและที่ไม่ได้เรียนรู้จากครู

3) ให้รับรู้และเข้าใจการพัฒนาสังคมที่เกิดจากการจัดการศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครู ยกตัวอย่างคุณภาพและปริมาณของผู้เรียนสำเร็จการศึกษา ระดับสูงสัมพันธ์กับความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

4) ให้รู้และเข้าใจแก่นแท้ของวิชาชีพครูในการพัฒนาคน ด้านความรู้ ทักษะ ปัญญา และคุณธรรม ซึ่งให้เห็นว่าครูสร้างคน คนสร้างและอนุรักษ์สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

---

* ที่มา * วารสารการศึกษาทศ. ปีที่ 25 ฉบับที่ 18 เดือนพฤษภาคม 2545

วิชาชีพครู

วิชาชีพครูใดๆ ในโลกนี้ รวมทั้งวิชาชีพครูมีองค์ประกอบสำคัญ คือ

1. ศาสตร์หรือเนื้อหาสาระของวิชาชีพ
2. ศิลป์หรือแนวปฏิบัติของวิชาชีพ
3. บุคคลผู้ประกอบวิชาชีพ

ทั้ง 3 ส่วนนี้มีพื้นฐาน สาระแก่นสารและมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา วิชาชีพครูจึงมีชีวิต มีความเคลื่อนไหว มีการพัฒนาและมีการอ่อนคืบ โดยองค์ประกอบส่วนที่ 3 คือ บุคคลเป็นตัวแปรสำคัญ

ศาสตร์ของวิชาชีพครู

ศาสตร์ คือ สาระอันเป็นแก่นหรือเสาหลักของวิชาชีพ เป็นเนื้อหาที่ต้องเรียนรู้เพราะ มีหลักการ จุดมุ่งหมาย สาระ และองค์ประกอบ ศาสตร์ของวิชาชีพครู อาจแยกเป็นส่วนสำคัญ ดังนี้

1. ศาสตร์ว่าด้วยผู้เรียน หรือผู้รับบริการของวิชาชีพ ประกอบด้วย ธรรมชาติของผู้เรียน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ ปัญญา อารมณ์ สังคม ความคิด ความเชื่อของผู้เรียน
2. ศาสตร์ว่าด้วยธรรมชาติของการศึกษาประกอบด้วย นิยาม ปรัชญา ประเภท หลักการ จุดมุ่งหมาย กระบวนการ และพัฒนาการของการศึกษา
3. ศาสตร์ว่าด้วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย นิยาม หลักการ จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการ และพัฒนาการของการเรียนรู้แบบต่างๆ
4. ศาสตร์ว่าด้วยสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ปรัชญา ที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาวิชาชีพครู
5. ศาสตร์ว่าด้วยสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ของวิชาชีพครู ประกอบด้วย นิยาม ประเภท จุดมุ่งหมายการผลิต การใช้ การเก็บรักษา

บทความด้านอื่นๆ

สมรรถนะกับกระบวนการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา*

สมศักดิ์ คงเที่ยง**

การบริหารองค์กรทางการศึกษาจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดนั้น “คน” มีความสำคัญอย่างยิ่ง นักบริหารพยายามหาวิธีที่จะได้คนที่เป็นบุคลากรชั้นเยี่ยม ในอดีตองค์กรส่วนใหญ่ พิจารณาคนจากสิ่งที่ปรากฏให้เห็นภายนอก เช่น วุฒิการศึกษา อายุ เพศ ทักษะที่แสดงออก เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อมูลระดับหนึ่งที่พอจะวิเคราะห์ได้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพเมื่อเข้ามาทำงาน ต่อมาภายหลังนักวิชาการทางการบริหารจัดการรวมทั้งนักจิตวิทยาเริ่มตระหนักว่า คุณลักษณะของคนที่จะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานนั้น น่าจะมองคนในภาพรวมทั้งจากสิ่งที่ปรากฏให้พบเห็นและสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในของบุคคล ดังนั้นจึงได้มีการเสนอแนวคิดเรื่อง “สมรรถนะ (Competency)” คือการมองคนในภาพรวมทั้งได้รับการยอมรับและนำแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะไปประยุกต์ใช้ในทุกกิจกรรมของการบริหารงานบุคคลในส่วนของกระบวนการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา ได้นำแนวคิดของสมรรถนะมาใช้ในกระบวนการบริหารงานบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการสรรหา การคัดเลือก การพัฒนา การประเมิน ตลอดจนการให้ค่าตอบแทนต่าง ๆ ด้วย ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษาควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับบุคลากรทางการศึกษาเพื่อที่จะได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิชาชีพตามที่องค์กรวิชาชีพได้กำหนดไว้

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะ

ความหมายของสมรรถนะ

คำว่า “สมรรถนะ” (Competency) มีผู้ให้คำอธิบายไว้หลากหลายด้วยกัน บางคนเรียกว่า “สมรรถนะภาพ” บางทีเรียกว่า “สมรรถนะความสามารถ” ถึงแม้ว่าจะเรียกต่างกันแต่ได้ให้ความหมายไว้ในแนวเดียวกัน คือ “สมรรถนะ คือ ลักษณะที่เป็นฐานรากของบุคคลหนึ่ง ๆ ซึ่งมีความเชื่อมโยงเชิงเหตุและผล กับผลการปฏิบัติงานที่เหนือกว่าและหรือประสิทธิผลที่สามารถอ้างอิงกับเกณฑ์มาตรฐานในงานหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ ได้”

จากคำนิยามดังกล่าวมีคำไข (Keyword) ที่ให้ความหมายเชิงลึกของ “สมรรถนะ” ไว้ดังนี้

1. ลักษณะที่เป็นฐานราก หมายความว่าสมรรถนะเป็นส่วนที่ยังอยู่ก่อนข้างลึกและเหนียวแน่นของบุคลิภาพของบุคคลและสามารถพยากรณ์พฤติกรรมในลักษณะและสถานการณ์ที่หลากหลายและกว้างขวาง ลักษณะที่เป็นรากฐานประกอบด้วย

ที่มา * วารสารวิทยากร ปีที่ 106 ฉบับที่ 11 เดือนกันยายน 2550

** รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการบริหารการศึกษา คณะกรรมการคุรุสภา

- 1) เหตุจูงใจ (motives)
- 2) ลักษณะเฉพาะ (traits) ทางกายภาพและการตอบสนองที่ทำสม่ำเสมอ กับสถานการณ์หรือข่าวสาร
- 3) มโนภาพของตัวเอง (self-concept)
- 4) ความรู้ (knowledge) และ
- 5) ทักษะ (skills)

สมรรถนะที่เป็นฐานรากต่าง ๆ เหล่านี้มีความยากง่ายในการพัฒนาแตกต่างกันคือ ความรู้ และทักษะเป็นสมรรถนะที่ง่ายต่อการพัฒนา ส่วนเหตุจูงใจและลักษณะเฉพาะเป็นสมรรถนะที่เป็นแก่น หรือฐานรากอื่นแสดงบุคลิกภาพของบุคคลซึ่งยากที่สุดในการวัดประเมินและพัฒนาส่วนมโนภาพที่เป็นตัวตนของบุคคลอยู่ตรงกลางระหว่างสมรรถนะที่เป็นแก่นหรือฐานรากกับสมรรถนะที่เป็นความรู้ ทักษะ ทศนคติ คุณค่า และความเชื่อเป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้

2. ความเชื่อมโยงเชิงเหตุและผล เหตุจูงใจลักษณะเฉพาะและมโนภาพตัวตนเป็นสมรรถนะที่พยากรณ์การกระทำเชิงพฤติกรรมของผลการปฏิบัติงาน

3. การอ้างอิงตามเกณฑ์มาตรฐาน คุณลักษณะจะถือว่าเป็นสมรรถนะก็ต่อเมื่อสามารถพยากรณ์บางอย่างที่มีความหมายสำหรับการปฏิบัติงานจริงได้ ดังนั้นจึงมีเกณฑ์ที่จะใช้ในการศึกษาเรื่องสมรรถนะซึ่งเกณฑ์ที่มักใช้บ่อยได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean)

สมรรถนะกับกระบวนการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา

แนวคิดของสมรรถนะได้นำมาใช้ในกระบวนการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา ดังนี้

1. การสรรหาและการคัดเลือก ตามคุณสมบัติและสมรรถนะของตำแหน่งที่ต้องการ
2. การวางแผนฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะของบุคลากร ช่วยกำหนดทิศทางความต้องการในการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรแต่ละคนเพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
3. การวางแผนความก้าวหน้าในอาชีพ ของบุคลากรและการวางแผนทดแทนตำแหน่งในระดับบริหาร

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะของบุคคลทำให้องค์กรทราบถึงจุดแข็งจุดอ่อนของบุคลากรที่มีอยู่และสามารถทราบถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับตำแหน่งเป้าหมายในอนาคตของบุคลากรแต่ละคนทำให้หน่วยงานสามารถพัฒนาหรือเตรียมบุคลากรให้พร้อมสำหรับตำแหน่งใหม่โดยการพัฒนาในทักษะที่ยังขาดช่วยให้องค์กรและบุคลากรบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้

4. การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงานจะเป็นตัวสะท้อนให้บุคลากรได้รับทราบถึงสมรรถนะของตนเองและสมรรถนะโดยรวมขององค์กร ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาของบุคลากรตลอดจนการวางแผนด้านบุคลากรในอนาคต

5. ค่าตอบแทน การนำสมรรถนะมาใช้ในการบริหารค่าตอบแทนจะช่วยให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นมากขึ้น และส่งผลต่อสมรรถนะของหน่วยงาน เนื่องจากผู้ที่มีสมรรถนะสูงจะได้รับค่าตอบแทนที่มากกว่าทำให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะของคนให้สูงขึ้น

สมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษา

คุรุสภาในฐานะที่เป็นสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมีหน้าที่หลักในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ จึงได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพได้กำหนดทั้งส่วนที่เป็นสาระความรู้ และสมรรถนะไว้ด้วย ซึ่งรายละเอียดของส่วนที่เป็น “สมรรถนะ” มีดังนี้

สมรรถนะของครู (ตามที่คุรุสภากำหนด)

ก. สมรรถนะด้านมาตรฐานความรู้

1. สมรรถนะเกี่ยวกับภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู

1.1 สามารถใช้ทักษะในการพูด การอ่าน การเขียน ภาษาไทยเพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง

1.2 สามารถใช้ทักษะในการพูด การอ่าน การเขียน ภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง

1.3 สามารถใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน

2. สมรรถนะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

2.1 สามารถวิเคราะห์หลักสูตร

2.2 สามารถปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรได้อย่างหลากหลาย

2.3 สามารถประเมินหลักสูตร ได้ทั้งก่อนและหลังการใช้หลักสูตร

2.4 สามารถจัดทำหลักสูตร

3. สมรรถนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

3.1 สามารถนำประมวลมาจัดทำแผนการเรียนรู้รายภาคและตลอดภาค

3.2 สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

3.3 สามารถเลือกใช้พัฒนาและสร้างสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.4 สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียนและจำแนกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการประเมินผล

4. สมรรถนะเกี่ยวกับจิตวิทยาสำหรับครู
  - 4.1 เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน
  - 4.2 สามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนรู้และพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน
  - 4.3 สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
  - 4.4 สามารถส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียน
5. สมรรถนะเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา
  - 5.1 สามารถจัดและประเมินผลได้ตามสภาพจริง
  - 5.2 สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และหลักสูตร
6. สมรรถนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการในห้องเรียน
  - 6.1 มีภาวะผู้นำ
  - 6.2 สามารถบริหารจัดการในชั้นเรียน
  - 6.3 สามารถสื่อสารได้อย่างมีคุณภาพ
  - 6.4 สามารถในการประสานประโยชน์
  - 6.5 สามารถนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการ
7. สมรรถนะเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา
  - 7.1 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
  - 7.2 สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน
8. สมรรถนะเกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา
  - 8.1 สามารถเลือกใช้ออกแบบ สร้างและปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี
  - 8.2 สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี
  - 8.3 สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน
9. สมรรถนะเกี่ยวกับความเป็นครู
  - 9.1 รัก เมตตา และปรารถนาดีต่อผู้เรียน
  - 9.2 อุดมถนอมและรับผิดชอบ
  - 9.3 เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการ
  - 9.4 มีวิสัยทัศน์
  - 9.5 ศรัทธาในวิชาชีพครู
  - 9.6 ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

ข. สมรรถนะด้านมาตรฐานประกอบวิชาชีพ

10. สมรรถนะเกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน

10.1 สามารถศึกษาและแยกแยะผู้เรียนได้ตามความแตกต่างของผู้เรียน

10.2 สามารถจัดทำแผนการเรียนรู้

10.3 สามารถฝึกปฏิบัติการสอนตั้งแต่การจัดทำแผนการสอนปฏิบัติการสอน ประเมินผลและปรับปรุง

10.4 สามารถจัดทำโครงการวิชาการ

11. สมรรถนะเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาโดยเฉพาะ

11.1 สามารถจัดการเรียนรู้ในสาขาโดยเฉพาะ

11.2 สามารถประเมินปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน

11.3 สามารถทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

11.4 สามารถจัดทำรายงานผลการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน

การกำหนดให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะนั้น ตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 กำหนดให้คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้กำหนดคุณสมบัติและกำหนดให้ผ่านการประเมิน 3 ด้าน ที่สำคัญด้านหนึ่งคือ ด้านคุณภาพการปฏิบัติงาน ให้พิจารณาจากสมรรถนะในการปฏิบัติงาน

สมรรถนะของครู (ตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด)

สมรรถนะของครูที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดให้ประเมินประกอบด้วยสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงานซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สมรรถนะหลักของสายผู้สอน

1.1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือ ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีการพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องในการประเมินจะพิจารณาจาก

1) คุณภาพ งานด้านความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์

2) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การนำนวัตกรรมทางเลือกใหม่ ๆ มาใช้เพื่อเพิ่ม

ประสิทธิภาพของงาน

3) ความมุ่งมั่นในการพัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่อง

1.2 การบริการที่ดี คือความตั้งใจในการปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการในการประเมินจะพิจารณาจาก

- 1) การปรับปรุงการบริการ
- 2) ความพึงพอใจของผู้รับบริการหรือผู้เกี่ยวข้อง

1.3 การพัฒนาตนเอง คือการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ติดตามองค์ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ในวงวิชาการและวิชาชีพเพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนางานในการประเมินจะพิจารณาจาก

1) การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยการเข้าประชุมทางวิชาการ อบรมสัมมนา หรือวิธีการอื่น ๆ

- 2) การรวบรวมและประมวลความรู้ในการพัฒนาองค์กรและวิชาชีพ
- 3) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านวิชาการในหมู่เพื่อนร่วมงาน

1.4 การทำงานเป็นทีม คือการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน เสริมแรง ให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นหรือแสดงบทบาทผู้นำผู้ตามได้อย่างเหมาะสมในการประเมินผลจะพิจารณาจาก

- 1) การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนร่วมงาน
- 2) การแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสม
- 3) การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย
- 4) การเสริมแรงให้กำลังใจส่งเสริมสนับสนุนเพื่อนร่วมงานในการปฏิบัติงาน

2. สมรรถนะประจำสายงานผู้สอน

2.1 การออกแบบการเรียนรู้ คือความรู้ความเข้าใจเรื่องการออกแบบการเรียนรู้ สามารถกำหนดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เน้นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ริเริ่มได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ความแตกต่างและธรรมชาติของผู้เรียน สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลากหลายและนำผลการออกแบบการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้จริง มีการปรับให้ตามสถานการณ์อย่างเหมาะสมและเกิดผลกับผู้เรียนตามที่คาดหวังและมีการประเมินผลการออกแบบการเรียนรู้

2.2 การพัฒนาผู้เรียน คือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดและปฏิบัติกิจกรรม มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับทักษะชีวิต สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้เรียน ตลอดจนการปลูกฝังการเป็นประชาธิปไตย และความภูมิใจในความเป็นไทยให้กับผู้เรียนรวมถึงการจัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน

2.3 การบริหารจัดการชั้นเรียน คือการจัดบรรยากาศ การจัดการการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นส่งเสริมให้ผู้เรียนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนและผู้เรียนมีความสุข มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศและเอกสารประจำชั้นเรียนและประจำวิชา มีการกำกับดูแลชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนการกำกับดูแลการปฏิบัติของผู้เรียนให้เป็นไปตามข้อตกลงและสามารถปรับพฤติกรรมผู้เรียนให้เป็นไปตามข้อตกลงและสามารถปรับพฤติกรรมผู้เรียนให้เรียนร่วมกันได้อย่างราบรื่น

เป้าหมายหลักของการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา คือการแสวงหาบุคลากรชั้นเยี่ยม เข้ามาปฏิบัติงานในองค์กรเพราะบุคลากรเป็นหัวใจหลักของความก้าวหน้าและความสำเร็จขององค์กร แต่เดิมจะพิจารณาบุคลากรจากสิ่งที่ปรากฏให้เห็นภายนอกเช่น คุณลักษณะทั่วไป การศึกษา เป็นต้น ต่อมาจึงเกิดแนวคิดสำคัญคือการพิจารณาคนจะต้องมองในภาพรวม (Holistic) ทั้งสิ่งที่ปรากฏให้เห็น

และสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใน สิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใน เช่น ทักษะคิด กำหนด ความรู้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้คือ สมรรถนะ (Competency) ของบุคลากรเป็นลักษณะที่เป็นรากฐานของบุคคลซึ่งจะมีความเชื่อมโยงกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน

ดังนั้น การบริหารงานบุคลากรวิชาชีพทางการศึกษา จึงได้ให้ความสำคัญกับสมรรถนะของบุคลากร แนวคิดเรื่องสมรรถนะได้แทรกซึมสู่ทุกระดับของการบริหารงานบุคคล ทั้งในส่วนที่เป็นมาตรฐานจรรยาบรรณวิชาชีพและกระบวนการบริหารงานบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการสรรหาและคัดเลือก การมอบหมายงาน การให้รางวัลและค่าตอบแทน การพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพ ได้ให้ความสำคัญเรื่องสมรรถนะเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคลากรวิชาชีพทางการศึกษาต้องตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาหาความรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะของบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมรรถนะของบุคลากรวิชาชีพสายผู้สอนซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความเชื่อมโยงเชิงเหตุและผลกับการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ อันจะช่วยให้การบริหารงานบุคลากรวิชาชีพทางการศึกษาส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพบังเกิดประสิทธิผล บรรลุสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2548). *หลักเกณฑ์และวิธีการ*

ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2548). *มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2549). *การบริหารงานบุคลากรและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.* กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ข้าราชการตามกฎหมายอื่นจะเข้าสู่เส้นทางครูได้อย่างไร*

ชำเรื่อง เรืองชำ**

บทนำ

โลกให้เกียรติและยกย่องครูมานานแล้วว่า “วิชาชีพครูนั้นเป็นวิชาชีพชั้นสูง” อาชีพครู จึงเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และเป็นที่ยอมรับของสังคม เพราะสังคมคาดหวังว่าครูจะเป็นต้นแบบ เป็นภูมิปัญญา และเป็นผู้นำของสังคมได้ โดยเฉพาะเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความเมตตาปราณี และความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น ประกอบกับรัฐบาลเห็นความสำคัญของครูว่า ครูทำนั้นจะเป็นบุคคลที่สามารถเข้าไปปรับหน้าที่ในการพัฒนาระบบทรัพยากรมนุษย์ของชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ครูทำนั้นจะเป็นบุคคลที่สามารถเข้าไปปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของสังคมไทยจากการ “มองแคบ คิดใกล้ ใฝ่ต่ำ” ไปสู่ “การมองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง” ได้ จึงได้ตราพระราชบัญญัติเงินเดือน เงินวิทยฐานะและเงินประจำตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 เพื่อยกฐานะของครูให้มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากพระราชบัญญัติ ทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าว กำหนดบัญชีอัตราเงินเดือนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาไว้เป็นการเฉพาะ ต่างจากบัญชีอัตราเงินเดือนของข้าราชการตามกฎหมายอื่น และกำหนดวิทยฐานะของครูไว้สูงถึงระดับวิทยฐานะเชี่ยวชาญพิเศษ ซึ่งเทียบได้กับตำแหน่งของศาสตราจารย์ ในมหาวิทยาลัย เพราะเหตุนี้เองจึงเกิดแรงจูงใจให้ข้าราชการประเภทอื่น หรือข้าราชการตามกฎหมายอื่นอยากเปลี่ยนอาชีพมาเป็นข้าราชการครูกันมาก แต่มีประเด็นปัญหาว่า ทำอย่างไรจึงจะเข้าสู่เส้นทางครูได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการปลดเงื่อนไขแห่งประเด็นปัญหาดังกล่าว จึงชี้ให้เห็นถึงกระบวนการและขั้นตอนในการเปลี่ยนอาชีพจากข้าราชการประเภทอื่น หรือข้าราชการตามกฎหมายอื่นมาเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ดังนี้

1. ข้าราชการตามประเภทอื่น หรือข้าราชการตามกฎหมายอื่นจะเข้าสู่เส้นทางครูได้ด้วยการโอน ซึ่งการโอนพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่มีใช้ พนักงานวิสามัญ และการโอนข้าราชการอื่นที่มีใช้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา หรือมีใช้ข้าราชการการเมือง มาบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา อาจทำได้หากบุคคลนั้นสมัครใจ โดยให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ของหน่วยงานการศึกษาที่ประสงค์จะรับโอนทำความตกลงกับผู้ที่มีอำนาจสั่งบรรจุของ ส่วนราชการหรือหน่วยงานสังกัดเดิม แล้วเสนอเรื่องให้ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ.เขตพื้นที่การศึกษาแล้วแต่กรณี พิจารณาอนุมัติ โดยให้คำนึงถึงประโยชน์ที่หน่วยงาน

ที่มา * วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ปีที่ 29 ฉบับที่ 1

** ผู้อำนวยการภารกิจตรวจติดตามและประเมินผลการบริหารงานบุคคล สำนักงาน ก.ค.ศ.

การศึกษานั้น จะได้รับเป็นสำคัญ ทั้งนี้ จะบรรจุและแต่งตั้งให้มีตำแหน่งใด วิทยฐานะใดและให้ได้รับเงินเดือนเท่าใด ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด แต่เงินเดือนที่จะให้ได้รับต้องไม่สูงกว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณวุฒิ ความสามารถ ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญในระดับเดียวกัน

การ โอนพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นและข้าราชการอื่น ซึ่งเป็นผู้สอบแข่งขันได้หรือผู้ได้รับคัดเลือกมาให้บรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด โดยเงินเดือนที่จะได้รับจะต้องไม่สูงกว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณวุฒิ ความสามารถ ความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญในระดับเดียวกัน เว้นแต่เป็นการ โอนตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

เพื่อประโยชน์ในการนับเวลาราชการ ให้ถือเวลาราชการหรือเวลาทำงานของผู้ที่โอนตามมาตรานี้ในขณะที่เป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือข้าราชการอื่น เป็นเวลาราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้วย

2. กฎหมาย หลักเกณฑ์และวิธีการที่ต้องนำมาใช้เมื่อจะพิจารณาปรับโอนข้าราชการประเภทอื่น หรือข้าราชการตามกฎหมายอื่น ได้แก่

1) มาตรา 53 และมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

2) หนังสือสำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศธ 0206.2/ว 19 ลงวันที่ 4 พฤศจิกายน 2548 เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการ โอนพนักงานส่วนท้องถิ่นและข้าราชการอื่น ซึ่งเป็นผู้สอบ แข่งขันได้หรือผู้ได้รับคัดเลือกมาบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3) หนังสือสำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศธ 0206.2/ว 20 ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2548 เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม

4) มติ ก.ค.ศ. อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. สาระสำคัญที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ หรือข้าราชการที่ประสงค์จะขอ โอน ต้องตระหนักใส่ใจ และรับรู้นั้น ดังนี้

1) หน่วยงานการศึกษาที่จะขอรับโอนต้องมีจำนวนตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่เกินเกณฑ์มาตรฐานอัตราค่าจ้างที่ ก.ค.ศ.กำหนด ทั้งนี้ โดยให้คำนึงถึงความจำเป็นและประโยชน์ที่หน่วยงานการศึกษานั้นจะได้รับเป็นสำคัญ

2) เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2551

3) เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามคุณสมบัติเฉพาะสำหรับผู้ดำรงตำแหน่ง โดยเป็นผู้มีคุณวุฒิ ซึ่งได้รับการรับรองจาก ก.ค.ศ. และสาขาวิชาตรงตามความจำเป็นของสถานศึกษาที่จะรับขอรับโอน

4) สำหรับการให้มีวิทยฐานะนั้น ให้รับโอนพนักงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งนำพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และมีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับวิทยฐานะครูชำนาญการ หรือครูชำนาญการพิเศษ ให้โอนมาดำรงตำแหน่งครูวิทยฐานะครูชำนาญการ หรือครูชำนาญการพิเศษ ซึ่งเป็นวิทยฐานะเดิมของตนเองนั้น

5) พนักงานส่วนท้องถิ่นหรือข้าราชการตามกฎหมายอื่น ผู้นั้นต้องสมัครใจที่จะขอโอนและผู้มีอำนาจสั่งบรรจุของหน่วยงานการศึกษาที่ประสงค์จะรับโอน ได้ทำความตกลงยินยอมในการให้โอน และการรับโอนกับผู้มีอำนาจสั่งบรรจุของส่วนราชการหรือหน่วยงานสังกัดเดิมของผู้ซึ่งประสงค์จะขอโอนนั้นแล้ว

6) พนักงานส่วนท้องถิ่นหรือข้าราชการประเภทอื่นที่ประสงค์จะขอโอนนั้น ต้องไม่อยู่ระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม

7) การให้ได้รับเงินเดือนจะต้องให้ได้รับเงินเดือนในขั้นเดิม ในกรณีที่อัตราเงินเดือนที่ได้รับอยู่ในขั้นเดิม ไม่มีกำหนดในอันดับนั้น ให้ได้รับเงินเดือนในขั้นที่ใกล้เคียงแต่ไม่สูงกว่าขั้นเดิม และต้องไม่สูงกว่าขั้นสูงของอัตราเงินเดือนของตำแหน่งนั้น หรือ ไม่ต่ำกว่าอัตราเงินเดือนขั้นต่ำของตำแหน่งนั้น กรณีนอกเหนือจากนี้ให้นำเสนอ ก.ค.ศ. พิจารณาเป็นกรณีเฉพาะราย

8) ผู้ที่โอนมาโดยได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูผู้ช่วยต้องเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ตามหลักเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด ผู้ที่โอนมา โดยได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครู ต้องพัฒนาระหว่างประจำการตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด ภายในเวลา 6 เดือน นับจากวันที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งหรือวันที่ได้รับโอน โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือส่วนราชการเป็นผู้ดำเนินการ

4. สำหรับวิธีการโอนข้าราชการประเภทอื่นหรือข้าราชการครูตามกฎหมายอื่น มาบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 นั้น ผู้ประสงค์จะขอโอนมาบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องยื่นแบบขอโอนพร้อมด้วยเอกสารหลักฐานต่อหน่วยงานทางการศึกษา ดังนี้

1) สำเนาทะเบียนประวัติข้าราชการ (ก.พ.7) ของผู้ขอโอน ฉบับที่ลงรายการครบถ้วนสมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน รับรองความถูกต้องโดยหัวหน้าหน่วยงานหรือผู้มีหน้าที่เก็บรักษาทะเบียนประวัติข้าราชการ (ก.พ.7) นั้น

2) ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู, ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา, ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา, ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพบุคลากรทางการศึกษาอื่นแล้วแต่กรณี

- 3) แบบรายงานปริมาณงานของหน่วยงานการศึกษาที่จะรับโอน
- 4) หนังสือยินยอมในการโอนของหน่วยงานสังกัดเดิม
- 5) บัญชีรายละเอียดเกี่ยวกับการขอรับโอน โดยระบุตำแหน่ง ตำแหน่งเลขที่ และอัตราเงินเดือนที่เป็นปัจจุบัน

6) ในกรณีที่หน่วยงานการศึกษาใดพิจารณารับโอนให้หน่วยงานการศึกษานั้นส่งคำชี้แจงเหตุผลความจำเป็น และประโยชน์สำคัญที่ทางราชการจะได้รับไปเพื่อประกอบ การพิจารณาของ ก.ค.ศ. ด้วย

7) เอกสารการมอบหมายงานที่หน่วยงานการศึกษาจะมอบหมายให้ผู้ประสงค์ขอโอนปฏิบัติหน้าที่เมื่อรับโอนเรียบร้อยแล้ว

8) หนังสือรับรองประสพการณ์ในการปฏิบัติงานจากหน่วยงาน หรือส่วนราชการที่ผู้ประสงค์ขอโอนเคยสังกัดและปฏิบัติงานอยู่เดิม

9) รายงานการประชุม อ.ก.ค.ศ.เขตพื้นที่การศึกษา หรือ อ.ก.ค.ศ.ส่วนราชการ ครั้งที่พิจารณาและมีมติรับโอน แล้วแต่กรณี

10) เอกสารหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือสำคัญการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล หรือใบสำคัญการจดทะเบียนสมรส เป็นต้น

11) กรณีการโอนผู้สอบแข่งขันได้ หรือผู้ได้รับคัดเลือก นอกจากต้องจัดส่งข้อมูล ตามข้อ 1 - 10 แล้วให้จัดส่งข้อมูล ดังต่อไปนี้เพิ่มเติมด้วย

11.1 ประกาศรับสมัครสอบแข่งขันและประกาศผลการสอบแข่งขันเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ อ.ก.ค.ศ.ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี

11.2 หนังสืออนุญาตให้สมัครสอบแข่งขันจากผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

11.3 รายละเอียดเกี่ยวกับการเรียกตัวผู้สอบแข่งขัน ได้มาบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามประกาศผลการสอบแข่งขันฯ นั้น ๆ

12. หนังสือยินยอมการรับการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในกรณีที่ต้องรับเงินเดือนอันดับที่ต่ำกว่าขั้นเดิม

13. รายงานกรณีที่มีบัญชี หรือไม่มีบัญชีผู้สอบแข่งขันได้ หรือบัญชีผู้ได้รับคัดเลือกที่ขึ้นบัญชีหรือการเรียกบรรจุและแต่งตั้ง หรือมีบัญชีผู้ประสงค์ขอย้ายรอการพิจารณาอยู่

● ข้อสังเกต การรับโอนข้าราชการประเภทอื่นหรือข้าราชการตามกฎหมายอื่นมาบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษานั้น จะต้องได้รับการอนุมัติจาก ก.ค.ศ. ก่อนทุกครั้งที่จะมีคำสั่งรับโอน หรือให้ออนยกเว้นกรณีที่ ก.ค.ศ. ได้มอบอำนาจให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ อ.ก.ค.ศ.ส่วนราชการไปแล้ว

ตัวอย่างคำสั่งรับโอนพนักงานส่วนท้องถิ่นและข้าราชการอื่น

คำสั่ง .....

ที่ ...../.....

เรื่อง รับโอนพนักงานส่วนท้องถิ่น/ข้าราชการอื่น

ด้วย.....(ส่วนราชการที่ให้โอน) ได้ตกลงยินยอมให้ โอน (พนักงานส่วนท้องถิ่น/ข้าราชการอื่น) มารับราชการสังกัด.....(หน่วยงาน การศึกษา/ ส่วนราชการที่รับโอน) แล้ว

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 53 และมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดย อนุมัติ ก.ค.ศ. ตามหนังสือสำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศช ...../.....ลงวันที่..... และอนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา.....ในการประชุมครั้งที่ ...../..... เมื่อวันที่..... ให้รับโอน.....(ระบุประเภท พนักงานส่วนท้องถิ่น/ข้าราชการอื่น) มาบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษา จำนวน .....ราย ตามบัญชีรายละเอียดแนบท้ายนี้

สั่ง ณ วันที่ ..... พ.ศ. ....

(ลงชื่อผู้สั่ง) .....

(.....)

(ตำแหน่ง) .....

บัญชีรายละเอียดรับโอนพนักงานส่วนท้องถิ่นหรือข้าราชการอื่น

แนบท้ายคำสั่ง ..... ที่ ..... / ..... ลงวันที่ .....

ที่	ชื่อ-ชื่อสกุล เลขประจำตัวประชาชน	วุฒิ/วิชาเอก	ตำแหน่งและสังกัดเดิม		การให้ได้รับเงินเดือน		ตำแหน่งและอัตราเงินเดือนที่ใช้รับโอน			การให้ได้รับเงินเดือน		ตั้งแต่วันที่	หมายเหตุ
			ตำแหน่ง/สังกัด	วิทยฐานะ	อันดับ	ขั้น	ตำแหน่ง/วิทยฐานะ	ตำแหน่ง/วิทยฐานะ	วิทยฐานะ	ตำแหน่ง/วิทยฐานะ	อันดับ		
1	นายเจียน ขอบเรียน 3048963254457	ค.บ. (คณิตศาสตร์)	ครู โรงเรียนเทศบาล 1 เทศบาลเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี	ครูชำนาญการ	คศ.2	19,350	ครู โรงเรียน อ. .... สพท. .... สำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน	ครูชำนาญการ					

ตัวอย่างคำสั่งรับโอนพนักงานส่วนท้องถิ่นและข้าราชการอื่น
ผู้สอบแข่งขันได้/ผู้ได้รับคัดเลือก

คำสั่ง .....

ที่ ...../.....

เรื่อง รับโอนพนักงานส่วนท้องถิ่น/ข้าราชการอื่นผู้สอบแข่งขันได้/ผู้ได้รับคัดเลือก

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 53 และมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หนังสือสำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศธ 0206.2/ว 19 ลงวันที่ 4 พฤศจิกายน 2548 และ ที่ ศธ 0206.2/ว 20 ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2548 โดยอนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา..... ในการประชุมครั้งที่...../.....เมื่อวันที่.....ให้รับโอน..... (ระบุประเภทพนักงานส่วนท้องถิ่น/ข้าราชการอื่น).....(ผู้สอบแข่งขันได้/ผู้ได้รับคัดเลือก) และสังกัดเดิมได้ตกลงยินยอมให้โอนแล้ว มาบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครูผู้ช่วย โดยให้เตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มเป็นเวลา 2 ปี จำนวน.....ราย ตามบัญชีรายละเอียดแนบท้ายนี้

สั่ง ณ วันที่ ..... พ.ศ. ....

(ลงชื่อผู้สั่ง) .....

(.....)

(ตำแหน่ง) .....

บัญชีรายละเอียดรับโอนพนักงานส่วนท้องถิ่นหรือข้าราชการอื่น

แนบท้ายคำสั่ง ..... ที่ ..... / ..... ลงวันที่ .....

ที่	ชื่อ-ชื่อสกุล วัน เดือน ปีเกิด เลขประจำตัวประชาชน	วุฒิ/วิชาเอก	ตำแหน่งและสังกัดเดิม		การให้ได้รับเงินเดือน		ผู้สอบแข่งขันได้			ตำแหน่งและอัตราเงินเดือนที่ได้รับโอน		การให้ได้รับเงินเดือน	ตั้งแต่วันที่	หมายเหตุ	
			ตำแหน่ง	สังกัด	อันดับ	ขั้น	ตำแหน่ง	ลำดับที่	กลุ่มวิชา	ประเภททดสอบ	ตำแหน่ง/หน่วยงานการศึกษา				ตำแหน่งเลขที่
1	นายเชียน ขอบเรียน 3048963254457	ค.บ. (สังคมศึกษา)	นักวิทยากรบุคคล ชำนาญการ	สังกัด	อันดับ	ขั้น	ตำแหน่ง	ลำดับที่	สังคมศึกษา	ประเภททดสอบ	อ.ค.ศ. .... ลงวันที่.....	ครู	ครู	1 พฤษภาคม 2552	ลำดับที่ 1 ได้รับการบรรจุ และแต่งตั้ง..... ตามคำสั่ง..... ที่...../..... ลงวันที่.....